ŞTEFAN BĂNULESCU
Iarna bărbaţilor
NUVELE

Nota autorului

VOLUMUL DE NUVELE „IARNA BĂRBAŢILOR" a apărut în prima sa ediţie în anul 1965 – la fosta Editură pentru Literatură.

În anul 1966 ş-a tipărit a doua ediţie, cuprinzând acelaşi număr de nuvele, autorul amânând însă şi la acea retipărire unele operaţii de revedere a textelor pe care ţi le propusese.

Abia la ediţia a treia, scoasă în anul 1971 – subintitulată revăzută şi adăugită –, *autorul şi-a îndeplinit datoria faţă de sine şi de lucrul său revăzând unele pagini din prozele* Vară şi Viscol, Masa cu oglinzi şi Gaudeamus, *incluzând de asemeni în volum alte două nuvele* - Vieţi Provizorii şi Casa cu ecouri târzii – *tipărite mai întâi în presa literară, în 1967 şi respectiv în 1970 (cele două nuvele incluse nu erau noi, făceau parte din corpul celor publicate în prima ediţie din 1965, dar autorul ezitase atunci să le alăture celorlalte, în dorinţa unei viitoare şi mai bune definitivări).*

Ca şi ediţia a IV-a, apărută în 1979 la Editura Eminescu, prezenta ediţie, a V-a *poate fi numită* ediţie definitivă, *întregul corp de nuvele fiind cuprins aici, în ordinea şi îngrijirea dorită de autor, iar în* Addenda *volumului fiind tipărite integral şi textele numite* Cântece de Câmpie *(apărute într-un volum separat, în anul 1968), ele constituind, după opinia autorului, un fel de „documente lirice" ale spiritualităţii personajelor din prozele aspre ale „Iernii bărbaţilor"; după cum, atât* Cântece-Ze, cât *şi nuvelele cuprind, la modul evident, elemente principale de geneză pentru romanul „Cartea Milionarului", din care a şi apărut, în 1977, întâiul volum, „Cartea de la Metopolis", (O referire ceva mai detaliată privind raţiunea includerii* Cântece-Zor de Câmpie în *acelaşi volum cu nuvelele poate găsi cititorul în cuvântul-argument ce însoţeşte* Addenda.).

ŞTEFAN BANULESCU

MISTREŢII ERAU BLÂNZI

TTV l e

NW STA În picioare, propteşte.

vâsla de trunchiurile groase ale stejarilor şi împinge barca prin pădure. De coastele bărcii se lovesc bucăţi de gheaţă şi crengi rupte, amestecate cu playie, cu frunze vechi şi cu pene de cormorani şi de stârci. Furtuna târăşte apa în vârtejuri printre copaci şi hăţişuri. Apa nu e prea adânca, dar pe sub scoarţa copacilor mai de lemn şi-l aşază pe marginea bărcii, ca să ţină mai tul furtunii şi al bucăţilor de gheaţă, izbite sec de stejari, se aude forfota apei de sub coaja trunchiurilor. Ierbile, uscate, rămase de anul trecut, sunt dezvelite de sub apă la bătaia furtunii şi la trecerea bărcii.

Toată greutatea pe care o pune ca să împingă barca şi să o ţină în echilibru prin pădure aproape că nu se observă în mişcările liniştite ale lui Condrat. Îşi ţine ochii albaştri spălăciţi, pironiţi un Q>va înaintă

— Ai zărit ceva, Condrate? – strigă omul geas, ffâri i burduhănos. din celălalt colţ al bărcii, răcnind cuvintele, ca să fie auzit prin zgomotul furtunii şi al crengilor.

Condrat nu răspunde, vâsleşte mai departe. Fără să privească spre celălalt, mânuieşte vâsla şi ocoleşte" un stejar bătrân şi uscat, prăbuşit în apă cu rădăcinile smulse şi căscate. Crivăţul tăvălugeşte apa, împinge vinele groase şi lungi ale rădăcinilor peste trunchiul culcat, făcându-le să se întâlnească şi să amestece cu crengile din vârful coroanei.

— Bine că s-a frânt, hodorogul! Uite cum îşi pupă rădăcinile! – urlă din nou pântecosul din celălalt capăt al bărcii, căutând cu gura ştirbă. În bătaia vântului, locul cel mai potrivit pentru ca vorbele urlate să zboare direct spre Condrat. Bine că s-a rupt stejarul ăsta bătrân!

Condrat nu-l ascultă pe gras, sau nu-l aude, împinge mai departe barca cu vâsla.

Pântecosul tace un timp, să se odihnească. Suflă greu şi-şi şterge cu mâneca şubei îmblănite sudoarea amestecată cu ploaie şi noroi de pe fruntea îngustă şi de pe obrajii roşiii rotunzi, îşi prinde cu mâinile piciorul drept de lemn şi-l aşază pe marginea bărcii, ca să ţină mai bine echilibrul lotcii bătute „de furtună. Apoi trage adânc aer în piept şi începe din nou să urle:

— Era tot uscat şi acum treizeci de ani. Şi tot drept ca luminarea. Oamenii nu-l tăiau. îl ocoleau, ziceau că nu-i uscat, că e viu, că – dracu' să-i ia de proşti – or fi crezut că a strâns atâta vlagă în el, încât poate trăi şi fără frunze. Când colo, poftim, el a fost putred ca un oţetar puturos. Ptiu!

Burduhănosul scuipă – şi scuipatul 1 se întoarce în faţă.

Condrat, cu mişcări repetate de vâslă într-o parte şi alta a bărcii, caută să iasă din curenţii de apă din jurul stejarului doborât, care se află în plină bătaie a furtunii, într-un luminiş larg; niciun copac nu se mai zăreşte în jurul lui pe o distanţă de vreo sută de metri.

— Uită-te, Condrate, cum a supt lutul hodorogul ăsta ide stejar. Aminteşte-ţi când era pământ. Stejarul ăsta secase totul în jurul lui. Nici iarbă nu mâl creştea pe lângă el. Şi oamenii ziceau: ăsta e cel mai frumbi şi mâi voinic copac. E mândria pădurii noastre. Tarnu din co păcii tineri, dar de ăsta nu se atingeau. Uite-l acum ce jrgl p „poJLpriyi prin trunchiul lui ca jarm ocheanca" să vezi mai bine sfârşitul V

Condrat scoate barca din curenţi şi o împinge cu putere /spre desişul copacilor înalţi din faţă.

— Poate n-ar trebui să mai vorbesc, Condrate. Nu mai am ce măsura cu vorbele. Ziua şi noaptea vin una după alta şi trecem prin ele ca prin nişte amintiri. Unde mai e pământ nu se poate trece, în iarna asta păsările polare n-au mai venit în Delta

noastră, cum obişnuiau să vină în vreme de pace" să-şi petreacă vacanţa mare. Nu mai au pe unde zbura de la Pol până aici. Cerul e ocupat. Bătaia ghiulelelor e lungă. E aproape început de martie – şi ai să vezi, cocorii n-au să mai vină de la sud în primăvara asta. Peste Grecia şi Italia câte păsări au să poată trece? Rommel e încă în Africa. O să rămânem numai cu vrăbiile, iubitule.

Pântecosul se mai odihneşte puţin, trage iar aer în piept îşi potriveşte gura în bătaia vântului şi răcneşte din nou:

— Am poftă să vorbesc, Condrate. Eu am, fost ci-ngva, Condrate, un spirit înalt, şi m-am pierdut pe aici printre voi. Cât am trăit – cum am trăit – n-am avut cu cine vorbi în satul ăsta. Izolat cum eram, începusem să vorbesc noaptea în vis. Mă culcam, adormeam adânc, şi pe la miezul nopţii visam cu glas tare. Se vede că vorbeam frumos, soţia mea luase într-un timp obiceiul că se scula noaptea, se da jos din pat, îşi lua lucrul de mână, se aşeza pe scaun, rezemată de sobă şi mă asculta, într-o dimineaţă mi-a zis's „Ai vorbit azi-noapte mai frumos decât alaltăieri nnapfp. Ai spus despre o pasare albă, care stătea într-un picior în Deltă printre – tres-Grăbea din stele lapte. A băut lapte ratşT-şi-a tras ciocuj majăoi-JHI rămas sparte. Şi a curs atâta lagţe-q. sptâp flos Tpajg-ngf5 s§T-ăsir de torcăpa până şjşle au flâpjg-g de torcăpa. până –a fcut – un fefid-jaâmnptietr-s-în-Japte. Şi mi-ai zisi* bărbate i «Gata, „ne mutăm, scăpăm de sătul ăsta amărât, pregăteşte-te, ne mutăm. Pune mâna să luăm casă, – prinde-o bine de streşini, ai grijă, streşinile sunt cam putrede, să nu se rupă. Ia-ţi şi andrelele, lucrul, scaunul şi soba – mergem la grindul de lapte tare. Acolo n-o să ne mai înece apa în fiecare an. Pune mâna să ridicăm şi să luăm şi biserica, sunt sfinţii uzi, s-o punem să se usuce acolo pe grindul de lapte împietrit»". Şi câte minunăţii nu vorbeam eu. Dar dimineaţa, când să mă bucur şi eu de ele, nu le mai ştiam, ascultam pe furiş cum le povestea soţia mea la vecine. Mă fura, Condrate, şi, ce-i mai rău, mi se pare că nu

mă fura cum trebuie. Soţia mea nu-i prea ageră la minte. Şi-mi dam seama că nu fura tot ce-am spus eu noaptea – şi multe lucruri s-au pierdut, fără să ştie nimeni cât au fost ele de întregi şi de frumoase. Şi se făcea iarăşi ziuă şi n-aveam cu cine vorbi, voi toţi eraţi prinşi de grijile zilei, de copii şi de vite, de apa care v-a înecat şi vă îneacă mereu şi n-aveţi unde fugi, că nimănui nu-i pasă de voi. Jjfp m-aţi luat bi Cd g, p J

niciodată în seamă cum trebuie. Condrate – ba unii şi râdeali de mine de pildă Vlase. N-am avut cu „cin? vorbi, asta e. Cu domnişoara Maria – pffl – e o fecioară mută. E mai mult moaşă şi felcer decât învăţătoare, ţine loc şi de primărie în satul ăsta părăsit, unde naşterile şi morţile n-ar fi fost altfel notate de nimeni. Lasă-mă să vorbesc. Condrate. Condrat vâsleşte absenta îşi vede de treabă. Ascultă-mă acum, cine ştie după aceea… Crezi tu că n-am vrut eu să ţin loc de primărie, sau măcar de felcer? Dar scleroza m-a atins, voi nu vedeţi decât că mi-am pierdut piciorul, dar mi-a atins şi vinele de la mâini şi nu pot apuca nici măcar tocul să

TOS

notez anul, ziua, luna, ora M-au îmbolnăvit apele şi iernii» voastre păcătoase, care l-au făcut să ţipe gros şi pe un poet al dragostelor delicate, cum a fost Ovidiu

Pântecosul a răguşit, nu mai poate striga tare. Nu mai găseşte în vânt locul cel mai potrivit unde să urle cuvintele spre Condrat. Vântul se amestecă şi se încurcă în el însuşi, se încolăceşte cu ploaia. Vorbele grasului se risipesc, îşi amestecă silabele între ele, se desfac şi zboară care-ncotro. Grasul caută să le prindă cu auzul. i se par, aşa amestecate, cu silabele întoarse şi împerecheate altfel, nişte lucruri grozave – şi încearcă să le prindă şi să le memoreze, având speranţa că va supravieţui şi că o să le povestească ca pe nişte amintiri rare. Dar nu mai poate prinde cuvintele acelea întoarse, îi sunt furate şi acestea, şi nu

mai aude – în răgazul dintre Bătălie repetate-şi scurte ale vântului – decât croncănitul corbilor, trosniturile crengilor şi sunetul de sticlă al bucăţilor de gheaţă din apă. Îşi simte gura goală şi uscată şi-şi trece limba peste buzele groase, umede le ploaie. Atinge cu limba ceva rece şi pufos, în colţul gurii îşi ridică ochii mici, înfundaţi în cap – spre cer – şi zice, de „data asta încet, ţinându-şi strâns buzele una de alta, pentru a nu-i fugi cuvintele şi pentru a le simţi mai bine:

— Fulgi de zăpadă. S-a întors iarna. O să viscolească iar.

Condrat conduce mai departe barca printr-un desiş de copaci. Stejarii cresc aici unii lângă alţii. Îşi ating trunchiurile, crengile izbite de vânt intră unele într-altele, zdrelindu-se, sevele curg groase şi verzi, amestecându-se cu gheaţa, cu ploaia şi cu fulgii de zăpadă, care se înteţesc, şi cu noroiul ce prinde crustă deasupra valurilor.

Apoi, dintr-odată, barca dă într-o apă fără sfârşit, fără un singur copac măcar. Pădurea s-a terminat brusc. Apa Deltei se întinde pretutindeni, tulbure şi goală Insulele de stuf uscat, de un cenuşiu-întunecat, risipite peste apă din loc în loc, nu pot înşela ochiul, la ele nu e pământ. Plutesc, târâte de vârtejuri.

— Întoarce barca! – urlă din răsputeri pântecosul. Înapoi, Condrate! Asta-i tot Nu-i pământ. N-are rost să mergem mai departe. Întoarce, dracu’ să ne ia pe toţi! Nu-i pământ în pădure – nu-i nicăieri! E înecat peste tot, în sat, în pădure, în stuf. Înapoi! N-avem unde-ţi înmormânta copilul! Nu-i pământ pentru groapă. N-a mai rămas pământ măcar pentru o groapă. Înapoi în sat! Poate găsim o tindă, o odaie neînecată la vreun om, ne învoim şi-l îngropăm acolo.

Condrat stă cu vâslă atârnată în apă. Clipeşte des. Pe sub barba nerasă i se înnoadă stropi de ploaie şi de sudoare. Ploaia măruntă şi deasă înăbuşă aerul. Prin ea se scurg, vânzolindu-se. ppte albe şi ţepi de zăpadă. Viscoleşte

Condrat vrea să se aşeze, să se ghemuiască. îi e frig. Dârdâie. Se uită spre fundul bărcii şi cască ochii mari, vede apa trecută de crivace. Sicriul copilului pluteşte în apa din barcă. Ploaia şi zăpada cad ca o pâclă sunătoare pe capacul coşciugului

Condrat se îndreaptă brusc din spate, prinde vâsla cu amândouă mâinile, întoarce violent barca spre pădure, împingând-o cu furie, opintindu-se, strângând din maxilarele supte şi ţepoase, lovind apa în dreapta, şi-n stânga cu vâsla. Se agaţă cu mâinile de crengi, trage de ele ca să facă vânt bărcii Barca sună înfundat prin apa cu gheaţă, trecând iute peste păpuriş şi peste crengile rupte.

— La dune, Condrate! – urlă glasul Nu spre sat, spre dune Mână spre dunele de nisip dinapoia satului. Dunele sunt înalte, apa nu le-a atins crestele încă. Să încercăm mai întâi acolo. îl înmormântăm în dune. îi în ce zici, femeie? – urlă cu ultimele puteri grasul spre fun-pletim un pat din crengi ca să nu se scufunde în nisip. Tu dul bărcii, unde o femeie stătea cinchită lângă coşciug. Femeia se strânsese şi se zgribulise într-atâta sub ploaie, în fundul bărcii – se îndoise şi se încovrigase –, încât abia se zărea… Din afara bărcii nici nu putea fi observată. Părea că doarme. Îşi vârâse mâinile sub pânza groasă de cânepă care acoperea capacul sicriului pentru a le feri de ploaie şi zăpadă – şi pentru a le încălzi iar capul, cu faţa în jos, îl ţinea înfundat în pânză. Basmaua neagră i se îmbibase de apă, lucea, prin cute se strânsese apă ca în nişte jgheaburi mici cu margini albe de zăpadă.

Vârful vâslei lui Condrat se propteşte cu iuţeală dintr-un copac într-altul. Barca taie cu trosnete lungi pâcla de gheaţă din apă şi crengile încurcate, se învârteşte printre copaci în zigzaguri repezi.

Femeia stă mai departe făcută ghem, cu mâinile sub pânză, cu faţa înfundată în cânepa groasă. Obosit să mai urmărească

fuga bărcii, mişcările sălbatice ale lui Condrat, căruia nu i se mai văd umerii şi capul dintre copaci – pântecosul adoarme cu nasul vârât în gulerul şu-bei îmblănite şi începe să sforăie şi să vorbească în somn

— Printre sforăituri – cu glas tare, strigat.

Femeia se răsuceşte pe fundul bărcii, îşi saltă capul spre pântecos. îi rămăsese înfiptă în minte întrebarea acestuia *t* „Tu ce zici, femeie!" – îl auzea vorbind mai departe, nu ştia că vorbeşte în somn şi ce spune el, nu pricepea ce spune, dar îi răsuna mereu în urechi i „Tu ce zici, femeie?" Când îşi saltă capul, fără să-l ridice însă prea mult de pe capacul acoperit cu pânză, ci numai culcându-l pe un obraz, jgheaburile mici cu apă din cutele basmalei se deşertară topind marginile de zăpadă. Femeia simţi apa rece prelingându-i-se pe gât, pe piept, pe spinare. Se chirci şi mai mult de frig, dar se bucură că apa rece ca gheaţa ce-i pătrunsese la piele o trezise, şi o făcuse să-şi dea seama că trăieşte. Voi să-şi aşeze iar capul cum stătuse până atunci, dar îi stăruiau în minte vorbele de adineauri ale grasului: „Tu ce zici, femeie?"

— Şi se bucură iar, râse chiar încet, crezu cu adevărat că e luată în seamă şi că i se aşteaptă părerea. Şi începu să răspundă, dând drumul la cuvinte fără şir:

În – Eu, ce să zic, părinte Ichim, că mă întrebaşi. Ce să zic. Că am zis în toate felurile, că e copilul meu şi al lui Condrat, trebuie să-l îngropăm undeva, trebuie, sigur. Vorbele ei nu le aude nimeni. De fapt nici ea nu vorbeşte cu gândul s-o audă cineva. Nici ea nu se auzea limpede şi nu se căznea că vorbele ei să aibă vreo legătură. Diaconul Ichim doarme dus şi spune vorbe agitate în somn. În celălalt colţ al bărcii, Condrat, aplecat una cu vâsla, zvârle barca înainte printre copaci. Femeia vorbeşte mai departe – aşa. pentru plăcerea ei. Simte cum îi răsună în piept cuvintele, cum i se rotunjesc, calde, pe buze – şi se strânge şi mai

mult şi mai bine în ea, în hainele ei tocite de aba, şi-şi găseşte acolo trupul mic şi slab pe care nu-l mai ştia de mult. Şi râde mărunt, ca de o minune frumoasă. Apa cu gheaţă aleargă sunând pe lângă barcă. Femeia vorbeşte şi mai clare, se strânge mai mult în haine, lipindu-şi strâns obrazul de pânza de cânepă de pe capacul sicriului.

— Cum ziceam, părinte Ichim, eu ce să zic. Am zis fel şi fel, cum să nu zic, că e copilul meu. Unde zici matale, părinte, şi unde zice Condrat, acolo-l îngropăm. Altfel cum? Dar unde, dacă nu găsim pământ? La cumnatul Vlase, are curte înaltă, nu i-a înecat-o toată. În curte la el s-ar putea. De casa lui nu mai vorbesc, apa n-a ajuns nici la buza prispei, cum n-a ajuns nici la şcoală. Se ţine bine casa lui Vlase, n-a reparat-o de trei-patru ani nici c-un cui. Meşteri buni, de la Sulina, stâlpii i-a cioplit un tătar de la Câşla. Dar Vlase nu poate, aşa mi-a zis: „Nu pot, cumnată Fenia". Are în curte nutreţ pentru vite. Să dea foc la nutreţ? „Crede-mă, cumnată Fenia, uite, cu un ban, doi te ajut, nu-s păgân, am şi eu copii", Are doi, mărişori, doar îi ştiţi. „Nu-s păgân, ţi-l duc şi cu barca la Tulcea, şaizeci de kilometri, dacă vrei să-l îngropi acolo, ca oamenii, într-un cimitir. Dar nu ţi-l pot duce. Dunărea nu s-a dezgheţat bine, iarnă târzie, nu s-a topit, ca pe lacurile de aici, şi nu se poate, ne prinde zăporul pe drum, şi ştii că Dunărea are trei braţe, nu unul, şi toate or să se repeadă cu sloiurile peste noi Dar de nutreţ e nevoie, cumnată. Să prăpădim vitele, după ce – nu vezi? – umblă prin apă până la genunchi? Uită-te la ele, cumnată Fenia, să nu care cumva să zici în contra vaca ţintata s-a betegit. Bună de lapte a fost, o ţineam de prăsilă, e de la Chilia-Veche Ce mai ştii, cumnată Fenia, de frate-tău Vangu, că parcă-i pescar la Chilia", „Ce să ştiu, cumnate Vlase, bine, n-am mai auzit de el „Aşa-i lumea, cumnată, te pierzi unul de altul Dacă vrei nutreţ, ţi-oi da acolo ceva, din cât am şi eu. mult nu-i, şi până s-o trage apa, cine ştie. Dar voi, cumnată Fenia, n-aveţi nevoie de nutreţ, că

vite nu creşteţi, bine de voi, mai bine cu nimic, când e să pierzi tot. Eu le ţin

C-da 175 coala 1

aici în curte, ce să fac, şase am, şase sunt. A pus ochii pe ele hoţul ăla de baltă, Gură Spovidău. Încă de astă-iarnă. Şi-a prins oase de cal sub opinci şi a venit pe gheaţă, pe Dunăre, tocmai din pădurea Letei, unde stă ascuns, să vadă ce mai poate fura de pe aici. Dacă nu se încurca în noaptea Bobotezei cu fata dinţoasă a lui Căpuci, că s-a iubit cu ea pe cuptor toată iarna, îmi fura vacile de atunci. Lumea zice că şi Andrei Mortu', tata al hoţilor, s-a ivit, degeaba se spunea că Andrei ar fi murit din nou şi de tot, a cincea oară. De unde! L-a văzut cineva ieri, în pădurea de lângă dunele noastre, îşi cârpea cămaşa într-un copac Nu se potoleşte nici acum, când e înecat peste tot L-a înviat apa asta blestemată ca să ne prade şi el! Ne pândeşte din pădure, cu corbii la un loc. Crezi tu, cumnată Fenia, că iepşotina asta de Vica, care e fata lui Andrei Mortu' şi care s-a aciuat, stricata, în satul nostru, crezi tu că nu e ea în legătură cu hoţul de Andrei, cu ta-su? Fereşte-l, Fenio, pe Condrat de Vica, numai la oameni buni a sucit capul cu dragostea ei păcătoasă: lui Petre Litră, lui Stavre Palid, lui Chizliński, lui Luca Horobeţ, oameni aşezaţi, cu o casă de copii Are gust te oameni blânzi, şerpoaica, să se încolăcească mai bine, după pofte. Degeaba crezi că a luat-o Condrat în ceata lui la pescuit astă-toamnă, la opuşină? Fereşte-l, Fenio aveţi şi aşa – numai necazuri, şi apoi Vica ce zice, acum pun mai bine mâna pe Condrat. că tot trebuie să plece pe front".

Fenia, cu capul culcat pe pânză, izbucni într-un fel de plâns şi din plânsul aqela uscat, fără modulaţii, începu să cânte, la fel" de uscat, cântecul Vicăi îl spunea ca pe-un bocet şi în acelaşi timp ca pe-un blestem îşi plângea copilul mort, dar şi cânta cu ură vorbele din cântecul Vicăi.

Vică. *fată de brezoi*, *Din cine-am eşti*, *din ce soi*? *Te-o fi scut*

mă-ta în *lotcă*, *Dunărea îţi fuse doică*, *Albie ţi-a dat – şi lapte Din lună*, *ţâţă de noapte*?…

Fenia îşi mişcă capul în dreapta şi-n stânga deasupra pânzei, pentru a-şi şterge ochii şi nasul – şi apoi ia din nou şirul dezlânat al vorbelor ei despre întâlnirea cu cumnatul Vlase:

— „De, cumnată Fenia, asta e, fereşte-l pe Condrat. Vica asta răsare ca ta-su Andrei, unde nici nu gândeşti. După ce-a arat-o prima oară Gură Spovidău, nebuna a fugit prin apă patru zile, – până la ghiolul Bogdaproste. Cât a stat acolo ascunsă în stuf, tot să fi stat vreun an, putrezise şi rochia pe ea, umbla înfăşurată pe mijloc şi pe piept cu frunze de papură, ca paparudele, şi se hrănea prinzând peştele de sub apă cu botul, ca vidrele. Şi de la Bogdaproste unde crezi că a răsărit Vica? La Baba-dag! Oraş mare, cu cale ferată, şi cu geamie. Şi cum crezi c-a răsărit Vica-n Babadag? În stambă înflorată, roşu şi galben, până la călcâie, şi în cap cu piepteni albaştri. În picioare – ţi-ai găsit să mai umble cu tălpile goale! – umbla-n sandale de catifea albă cu cătărămi rotunde şi cui crezi că i-a sucit capul în Babadag? Lui Hogea, popa al tătarilor şi al turcilor. L-a scos din geamie. Hogea, tinerel, de 78 ani, curat ca pereţii de Paşti. Oamenii de la Babadag – oameni subţiri, de? oraş – s-au făcut n-aude, n-a vede – de obrazul Hogii. Şi pe urmă Vica a venit iar aici în sat. Cum îţi spuneam, cumnată Fenia, e păcat să-ţi îngropi copilul în curte de om şi să dea vitele aşa, peste el. Am barcă la două rame, de n-ar fi Dunărea îngheţată, şi dacă s-o dezgheţa mai trece timp până să piară sloiurile, ţi l-aş fi dus, cumnată, la Tulcea”. Cum să-mi las eu băiatul la Tulcea printre străini, părinte fehim? Cât de Carpena, părinte, ce să zic, n-am ce zice, femeie săritoare, mi-a ţinut partea: „Las-o, Vlase, să-l aducă şi să-l îngroape la noi în curte, că e înaltă şi pietruită”. „Nu se poate, Carpeno, bagă tu un lat de cazma în pământul din curte, şi dai de apă. E apă dedesubt până la osia; gămânţului”. Aşa e cumnatul Vlase, frumos vorbeşte, tot

să stai să-l asculţi. Şi a luat cumnatul Vlase atunci o cazma şi a înfipt-o lângă o căpiţă de nutreţ. Şi a început să sape A săpat, a săpat, săpa şi înjura, până când a început să bolborosească apa şi să arunce stropi în sus. O apă limpede.

de-ţi era mai mare dragul. Cum a văzut Carpena apa din groapă, şi-a ridicat poalele, s-a lăsat în genunchi, s-a lungit pe burtă şi a început să bea cu poftă: „Bună apă, bărbate Vlase, s-o sleim şi s-o facem fântână. Nu mai spurcăm locul, e păcat să facem cimitir. Bine, Fenio, că ţi-a dat prin gând să treci pe la noi, ne pricopsişi cu o fântână ia lumea. Să fie de pomana copilului. Hai, Vlase, în casă, să ne închinăm la icoană, că ăsta-i semn sfânt". Şi au intrat amândoi în casă, şi eu am plecat cu barca pe uliţă să mai caut la altcineva. Degeaba zice unul şi altul de Carpena – eu n-am de ce s-o vorbesc. Nu că mi-e soră. Nu-i modoasă, umblă tot c-o rochie. Eu ştiu că mai are două rochii bune, afară de cea pe care o poartă, dar nu le pune niciodată să se arate. Rochiile bune le-a umplut cu iarbă, iarbă bună, cosită, acum un an la Periprava. Şi pernele înflorate, de mătase, din cufăr, le-a umplut cu iarbă, le-a cusut la gură şi le-a suit deasupra dulapului, în pod. Aşa a făcut Carpena, şi bine a făcut! Oj să mai fie iarbă vreodată, sau n-o să mai fie, pe lume? Nimeni nu poate să zică.

Fenia vorbea din ce în ce mai rar şi mai încet, poveştile ei dezlânate şi le mai spunea doar cu mişcarea buzelor, fără cuvinte. Încetă să mai mişte buzele. Şi le simţise prinse de ger. Îşi aduse aminte de mâini într-un fel ciudat: nu mai ştia unde le are şi începu să le caute, mişcând bărbia din loc în loc peste pânza de cânepă îngheţată scoarţă. Simţi dedesubtul pânzei ceva tare, cam de mărimea unor palme. În loc să se bucure că-şi găsise palmele, îi fu silă că le-a găsit şi că trebuie să stea de grija lor, să le mişte, să le dezmorţească, să le caute adăpost, când ea era doborâtă de oboseală şi îngheţată toată. Simţi că i se lipise de degete capacul sicriului. Gheaţa de sub pânză era lucie. Bătea crivăţul şi aducea

mereu zăpadă şi apă. Hainele de aba atârnau pe ea grele de umezeală, trosneau la cea mai mică mişcare, prinseseră cruste de gheaţă. Nu numai mâinile. dar acum nici trupul nu şi-l mai ştia. Încerca să şi-l caute trecându-şi umărul osos pe dinăuntrul hainei de abă, acolo unde bănuia că erau cusăturile mai groase. Era umărul ei, sau se înşela, pentru că şi-l simţi ca pe o

20» i..." ...

w *

scândură udă. „M-oi fi înecat". Voi să-şi desprindă pleoapele din apa şi gheaţa care-i curgea întruna pe faţă şi-i apăsau genele. Pe Condrat şi pe diacon îi zări tremuraţi prin ceaţa ploii şi prin albeaţa zăpezii, undeva în Jxe pădure şi cer. Barca nu mai era, se vedeau numai-şuvoaiele cum şterg conturul copacilor, al crengilor, până nu mai rămânea nimic decât o pată alburie fără sfârşit şi ciorile zburând zăpăcite. Se ivea, izbucnind din când în când, pădurea, toată pădurea, ţâşnită de sub apă şi zăpadă, se ridică şi apoi cădea de-a-ndoaselea, cu vârfurile copacilor în jos, împroşcând şuvoaiele cu rădăcinile mustăcioase pline de nămol. îl zărea pe Condrat plutind prin apa şi zăpada din aer, bătând cu vâsla printre crengile care zburau rătăcite de crivăţ, fugind departe de ea, cu crengi la tâmple şi pe umeri, se înălţa, pica, îl vedea iar trecând cu repeziciune împreună cu nişte rădăcini şi cu nişte nori prin apa care.se întindea fără sfârşit, prinsă de cer cu copci – de gheaţă. Diaconul se arăta şi el din când în când sub ochii ficşi ai femeii, îl vedea ghemuit în şuba lui îmblănită, alunecând sub apă şi zăpadă îi auzea vorbele spuse în somn cum bolborosesc sub apă. Pierea şi diaconul, nu se mai vedea de sub albul zăpezii, îi auzea doar câte-un cuvânt mai gros cum se sparge tăiat, spintecat de sticlele cu sunete subţiri şi ascuţite ale bucăţilor de gheaţă care jucau vesele în apă şi totul se prăbuşi. Nu se mai văzu decât pe ea însăşi în fundul bărcii, lângă sicriu, fără Condrat, fâă diacon. Se strigă pe sine., Nu se mai vedea nimic,

nu mai era nimic – şi poate de aceea strigătul ei nu ajunse până la ea. Nu mai era nici ea. Pierise şi ea, ca şi pădurea, ca norii, ca uliţele, ca şi Condrat. Era peste tot alk} şi linişte. Albul şi liniştea erau atât de dense, de pline, de groase, de îngheţate, încât crivăţul se auzea răbufnind, chinuit, undeva în afara lumii…

— Dă-mi toporul!

Cuvintele astea sunară slab, tot de undeva din afară de alb şi de linişte – şi Fenia recunoscu în aceste cuvinte ceva din vocea lui Condrat. „Se prea poate să fie nişte cuvintejale Lui, pierdute pe aici din anii trecuţi". Condrat vorbea rar cu ea şi cu toţi „cine ştie

A

r pe unde-şi ascunsese el cuvintele astea, şi acum au ieşit din ascunziş şi rătăcesc fără nimeni şi caută vremea când trăia lumea Ce-a fost oare când trăiau cu toţii"? A. da, a fost Vica". Şi cuvintele lui Condrat veniră iarăşi de dincolo de alb

— Fenia, dă-mi toporul!

„Nu pot să moară cuvintele, se chinuiesc". Femei îi fu milă de vorbele lui Condrat şi vru să le scape di chin, să nu mai rătăcească pe unde a fost lumea – şi să le aducă dincoace, la ea, la cei morţi întinse sloiul mâinii, să dea la o parte zăpada groasă care o despărţea de cuvintele bărbatului. Râcâi gheaţa cu unghiile Căută mult, încercă de câteva ori să înlăture peretele gros de zăpadă şi gheaţă, dar nu izbuti Cuvintele alergau *dincolo*, se auzeau tot mai slab, se depărtau, rătăcind singure. Fenia îşi întinse urechea, s-o lipească mai bine de zidul de zăpadă, întinse şi mâna, dar se rostogoli şi căzu. Lemnul palmei ei dădu dintr-odată pe o mână mare, fierbinte, asudată, aplecată spre ea. Se agăţă de mâna asta, căreia, brusc, îi recunoscu căldura, şi-şi aminti, aşa dintr-odată, că o mângâiase pe ea, pe Fenia, când fusese tânără. Câţi ani să fie de-atunci? Strânse puternic mâna asta fierbinte de demult, să nu-i mai scape – le sparse ceva, crăpă alb u.1 din cer până la apa în cart se scufundase barca – şi Fenia îl

văzu – prin dunga aceea plesnită în gheaţa întregului văzduh – peloririrat. aplecat asupra ei, privind-o cu ochii lui albaştri spălăciţi:

— Ridică-te, Fenia Dă-mi toporul

Fenia încercă să se ridice. Scăpă mm a lui Condrat. Îşi simţi palma căzută de-a lungul trupului Pipăi şi dădu de toporul întins pe fundul bărcii, alături de cazma şi lopată, de-a lungul sicriului. Încercă să ridice coada toporului, nu mai ştiu dacă a ridicat-o sau nu. Îşi găsi palma după un timp, sub obrazul culcat pe pânza de cânepă de pe capac – deci se ridicase şi se aşezase în locul ei dinainte – şi o cuprinse un somn adânc.

Condrat dobori câteva crengi de stejar cu ramuri dese şi le aruncă în barcă, în partea opusă locului unde se afla femeia. Trânti toporul la loc şi începu din nou să împingă barca cu vâsla. Diaconul dormea liniştit nu mai vorbea în somn.

II

I

IEŞISERĂ DE TOT DIN PĂDUREA DE STE-jari şi se apropiaseră de sat, dar nu mergeau într-acolo, ei înapoia lui, spre dunele de nisip.

Vântul se liniştise. Ploua din ce în ce mai rar Fulgi de zăpadă nu mai cădeau. Barca înainta acum fără zgomot, nestingherită. Cerul se lumina.

Spinările albe ale dunelor înalte de nisip apăreau tot mai limpezi în negura lăsată jos, pe întinderea de

— de.

apă tulbure, noroioasă. Pe coamele dunelor, ciorile săreau vesele, scăpate de furtună şi ninsoare. Se aşezau în rânduri şi-şi curăţau cu ciocurile penele umede, croncănind de plăcere. Pădurea pe care cei trei o părăsiseră, eu copacii ei groşi şi goi, rămăsese mult înapoia dunelor. Spre sat se zărea, din când în când, câte-o barcă mişcându-se pe apa de pe uliţa mare, dar

dispărea repede în spatele vreunei urme de casă. Gardurile de trestii, care împrejmuiseră casele, erau căzute în apă şi pluteau de colo-colo, împreună cu resturi de uşi şi de acoperişuri. Pe prispele înecate alerga din când în când câte un copil, bălăcindu-şi picioarele până la genunchi. Dar era tras repede înapoia vreunui perete, de vreo mână de mamă, ivită pentru o clipă. O singură barcă se tot mişca întruna, la marginea satului. Era barca celor doi lăutari, Laliu şi Dache, care aşteptaseră tot timpul sub ploaie şi ninsoare să îi se dea un semn din partea lui Condrat că s-a găsit pământ şi că pot veni să cânte la îngroparea copilului. Zăriseră barca lui Condrat îndreptându-se spre dune şi se ridicaseră în barca lor în picioare. Dache întreba cu arcuşul, Laliu la fel, cu beţele ţambalului Dar Condrat nu-i privea, împingea cu vâsla barca spre dune. Şi lăutari Mnieleseră ce trebuie să facă, văzând direcţia luată de Condrat. Dache se aşează, luă lopeţile şi vâsli şi el spre sunt, în timp ce Laliu, aşezat într-un colţ al bărcii, începu să-şi încerce ţambalul. Strânse cu dinţii un şurub, apoi un altul, până când i se păru că ţambalul sună bine. Lovi cu beţele pe corzi ceva a cântec, apoi se opri, îşi îndreptă spinarea, îşi puse nişte ochelari de soare – şi rămase ţeapăn, cu faţa gravă, aşa cum avea obiceiul să stea ori de câte ori se pregătea să cânte când cânta însă, sta totdeauna cu capul în jos. ruşinat că i se văd mişcările neastâmpărate ale mâinilor, iar faţa îi devenea copilăroasă, urmărind cu naivitate locul betelor pe corzi

— Stricata, uite stricata! strigă dintr-odată, ascuţit, Fenia. trezită din somn.

Diaconul se trezi şi el – brusc – şi privi buimăcit în jur Văzu în faţă dunele de nisip alb, curat, cu puzderie de ciori pe coame. Văzu şi barca ce venea dinspre sat, cu Dache la vâsle şi cu Laliu, ţeapăn, pregătit, cu ochelari de soare, în celălalt colţ îşi dădu în sfârşit seama unde se află şi pentru ce merg spre dune. Dar zări,

în acelaşi timp, strecurându-se pe apa dintre dunele* cele mai mari, o altă barcă condusă de o femeie tânără. cu trupul mare. O recunoscu după basmaua galbenă. legată sub bărbie, şi după cozile groase, negre. „Vica". Stătea în picioare în colţul bărcii, purta o haină bărbătească veche, din doc alb, cu umeri lăsaţi – fără nasturi. Se vedea lipsa nasturilor, vântul îi sufla pulpanele hainei în lături de trup, descoperindu-i o rochie de stambă înflorată, decolorată „strânsă pe o talie groasă şi pe un piept mare, revărsat într-un jerseu roşu, cu ţesătură rărită, plesnită. În picioare, fata purta nişte bocanci scâlciaţi, fără şireturi, legaţi în jurul gleznei cu sfori groase de năvod.

— Vica, zise diaconul ca pentru sine. Tuşi cu înţeles, dar tuşea lui stăpânită dinadins se auzi, totuşi, ca un răcnet. Se descheie la şubă, căscă lung şi-şi întinse piciorul sănătos, să şi-l dezmorţească.

Vica dispăru după o dună. Dar diaconul observă că ea nu plecase mai departe, aştepta, se pitise numai – se zărea un colţ al bărcii, ieşit de după nisipul alb.

Condrat îşi mâna barca încet, obosit, la fel de străin de tot ce se întâmpla în jur ca şi până atunci.

— Stricata, părinte, îmi pândeşte bărbatul. N-are astâmpăr nici acum, când murim cu toţii.

Diaconul tuşi din nou. Barca lăutarilor se apropia. Dache vâslea neîndemânatic, repezind ritmic mai mult pântecul rotund – încins cu brâu roşu peste nişte pantaloni verzi de „stofă de vară – decât vâslele, pe care le încurca prin apă, stropindu-l pe Laliu, care-şi scosese ochelarii şi-i ştergea agitat, cu un capăt al fularului său, de culoare roz, cu dungi cafenii.

Barca lui Condrat atinse cu ciocul marginea celei mai înalte dune. Condrat i – după ce măsură din ochi înălţimea dunei, care trecea de şase metri deasupra acei – sări din barcă şi începu să urce pe coasta nisipului, cu vâsla într-o mână şi cu cazmaua şi

lopata în cealaltă. Bocancii îi lunecau pe nisipul muiat – şi omul căuta să înfigă, la fiecare pas, vârful încălţămintei în trupul gros al d-nei pentru a putea înainta. Se apropia, suflând des şi greu, de spinarea dunei. Lunecă însă înapoi, târâş, pe tălpi, şi se trezi cu bocancii în apa tăioasă, afundat până dincolo de genunchi. Înfipse adânc în coasta dunei, de o parte vâsla, de alta cazmaua (lopata i-o întinse diaconului) şi începu din nou urcuşul, aplecat înainte, sprijinindu-se din când în când de-a dreptul cu pumnii în nisip. Ciorile de pe coama dunei nu zburară la apropierea lui Condrat. Se strânseseră şi mai mult unele lângă altele, croncănind şi mai tare, cu ciocurile întinse în jos, spre locul unde urca omul. Condrat, când fu mai aproape, zvârli cu vâsla în ele. Păsările se ridicară în aer, fără să se înalţe însă prea mult. Zburară un timp pe loc deasupra dunelor, bătând din aripile îngreuiate de ploaie. Pe măsură ce Condrat înainta, lărgeau cercurile, făceau ocoluri în jurul lui. Apoi se înălţară-brusc, cu ciocurile întoarse spre crezi, croncănind furios, şi după ce mai dădură un timp roată dunelor se îndreptară, o parte spre pădure, altele spre moara de vânt înaltă şi cu paletele frânte de la marginea satului. Condrat îşi căuta vâsla pe coama dunei.

— Nene Condrate, m-au izgonit. M-au alungat şi de pe uliţele cu apă, să mă rupă mistreţii. Mi-e frică N-am unde mă duce Vreau să stau şi eu lângă lume De ce mă izgoneşte? O să ajut la copii, la bătrâni Unde-o fi nevoie că apa vine şi mai mare Vine mai mare, nene Condrate. Se aude, o ştiu că se aude, că am trăit tot alungată. Nu vreau să mă prăpădesc degeaba. Vreau să rămân şi eu pe lângă sat. Să fiu şi eu cu toţii. Cu lumea, nu mi-e frică de pier.

Prin cealaltă parte a dunei, urcase Vica. Se ţinea pas cu pas în urma lui Condrat, rugându-l, alergând cu picioarele ei grele pe coama nisipului. Ţinea capul în jos, plângea şi se uita uimită cum i se cufundă adânc tălpile mari în nisipul moale şi cum rămân în

urmă gropi largi de apă Plângea şi mai tare, şi în fuga ei fără rost pe coama dunei zări „privind spre sat. cum se desprind pereţii unei case, cum cad în lături şi se afundă şi cum se iveşte, plutind, un pat, şi în vârful patului un bărbat, e femeie şi câţiva copii; bărbatul sare din pat în apă, prinde barca târâtă de stâlpul – căzut şi el – de care fusese legată, şi-şi culege repede familia şi ţoalele de pe pat, urcându-le în lotcă.

Văzând asta, Vica se opri din fuga ei pe dună, fugi iar pe marginile coamei, pieptul mare i se sălta, umflând perseul roşu, pulpanele hainei albe de doc îi zburau, bătute de vânt, înapoia trupului. Din vârfurile cozilor ei negre şi groase care i se izbeau lungi, cu zgomot, pe pântecul tare şi pe şoldurile late, săreau stropi mari de apă. Crivăţul pornise din nou să sufle.

Vuietul apei, abia auzit un timp, începu să crească din nou. Dar nici Condrat, nici diaconul, nici Fema, care rămăsese în barcă, nu-l luară în seamă. Vica îl auzea, prindea cele mai mici schimbări în sunetele apei – şi începu din nou să alerge pe coama dunei, rugându-se de Condrat. În barca lăutarilor, Dache se oprise din vâslit şi împreună cu Laliu, amândoi în picioare, priveau peste apă acordându-şi instrumentele.

— Nu mă alungaţi, nene Condrate. Să rămân şi eu lângă lume. I-auzi cum vine apa.

Condrat, ca şi cum n-ar fi zărit-o pe Vica, îşi căuta vâsla mai departe. O zări, o ridică şi se întoarse. Trecu pe lângă Vica şi se îndreptă spre partea cealaltă a dunei. Diaconul urca şi el acum coasta nisipului gâfâind, mai mult, de-a buşilea. Condrat tot mişcându-se pe coama dunei, îl zări pe diacon, îi întinse vâsla şi-l sălta cu putere deasupra. Urca şi Fenia, înfigându-şi mâinile în nisip. Se oprea la fiecare pas să răsufle, să-şi odihnească trupul mărunt şi osos, dar şi ca să se poată sălta din clipă în clipă pe vârfurile ghetelor ei vechi, cu urechi, pentru a vedea ce face Vica. Ar fi ţipat la ea, ar fi blestemat-o, dar răsuflarea îi era tăiată de

urcuşul greu şi de oboseala veghii.

Jos, la temelia dunei, rămăsese barca singură, cu sicriul în ea.

Condrat şi diaconul începură să caute un loc cât mai potrivit pentru groapă, încercând ici şi colo nisipul. Se opriră în partea cea mai înaltă a coamei.

27.

— Aici – zise diaconul răcnind. Sunt vreo şapte metri deasupra apei. Înfipse piciorul de lemn şi scormoni nisipul. Se poate, Condrate. îi facem pat din crengi.

— Nene Condrate. au să mă sfâşie. M-au izgonit. M-a blestemat Vlase, că aş fi păcătoasă şi aduc nenoroc Mi-a aruncat patul şi lucrurile în apa de pe uliţa mare Nu le-am mai găsit. Le-au luat crivăţul şi apa. Nu vreau să fiu singură. Vreau să fiu cu lumea.

Vica venise lângă ei şi spunea întruna aceleaşi cuvinte.

Fenia ajunse şi ea în mijlocul dunei. Călca acum din ce în ce mai repede. Se grăbea, trăgând după sine lopata şi cazmaua părăsite de Condrat în timpul căutării locului pentru groapă.

— Nu te omoară nimeni – îi zise diaconul Vicăi, fără s-o privească. Du-te înapoi în sat, caută-ţi lucrurile şi patul, şi stai cu barca prin jur. Bute înapoi – strigă el, răcnind.

Fenia, sleită de osteneală, mică, îndoită de umeri, se oprise în spatele drept, lat şi înalt al Vicăi. Vica se întoarse spre ea şi – tot cu capul jos – vorbi Femei, care se dădu înapoi, speriată de trupul mare şi puternic al fetei. Căldura Vicăi o dogorea. Fenia se dădea mereu înapoi, Vica o urma, încălzindu-i femeii, de departe, cu dogoarea ei, obrajii scofâlciţi şi îmbătrâniţi, uscaţi, îngheţaţi

— Dadă Fenia, spune-i lui nenea Condrat să aibă grijă, că el e om bun. Vreau să fiu şi eu cu lumea. Se aude apa. Au trecut ieri lupii înotând prin apă Am văzut raţele pitice de iarnă spărgându-şi ouăle cu ciocul şi fugind! Au să se repeadă turmele

de mistreţi să ca-ută hrană şi ascunziş. Că vine zăporul, ştiu că vine. or să se rupă sloiurile de pe Dunăre. N-am unde mă duce. M-a izgonit ieri Vlase, dadă Fenio, şi mi-a zis că pe el satul l-a trimis să mă alunge. A venit acasă la mine şi mi-a spus să plec unde-oi şti Aş pleca, dadă Fenia să nu crezi că plâng. zău dacă plâng Dar barca mi-e veche şi astupată cu cârpe. Să mă lase măcar aici, să stau pe nisip, dacă nu mă vrea satul. Am să îngrijesc de mormântul copilului. Nu mă lăsaţi, dadă, să mă ia mistreţii în dinte. Numai Vlase să nu vină şi să mă alunge. Spune-i lui nenea Condrat. Vlase mi-a răscolit casa. Mi-a dărâmat soba. Nu s-a uitat că apa mi se urcase în casă până la dunga patului. Mi-a rupt patul şi mi l-a aruncat în uliţă. Mi-a risipit mălaiul în apa de pe prispă! Şi nu mai am cu ce să-mi fac turte pentru pomenirea mea – că ştiu că n-o să mai fiu. Nea Vlase zice că-i ţin ascunşi la mine de câteva nopţi pe Gură Spovidău şi pe Andrei Mortu' şi că pândesc împreună cu ei să prădez satul, acuma, când a venit urgia peste toţi. Zice că am umblat cu farmece şi cu ierburi de leac şi i-am betegit vaca ţintată şi că o să i le betegesc pe toate şase, să i le fure mai uşor Spovidău şi Andrei Mortu'. Nu sunt fata lui Andrei, nu sunt, asta e numai în cântece, că aşa au vrut oamenii, pentru bucuria lor. Uite, acum, când vine urgia, rămâne adevărul gol-goluţ, fără cântec, şi sunt şi eu om amărât ca toţi oamenii: Dar Vlase a tăbărât cu pumnii pe mine. Tocmai mă spălam pe cap. Că dacă murim, am zis – să… fiu. spălată pe cap. Eram fără jerseu. Şi-a înfipt mâinile în umerii mei. Şi dacă a pus mâna pe mine şi m-a văzut că plâng moartea, care ne pândeşte pe toţi, i s-a înmuiat dintr-odată inima, şi-am zis că, uite, şi Vlase e om şi se leapădă şi el de câinoşie, acuma, când vine sfârşitul. Şi a început să mă mângâie, şi dacă m-a mângâiat, din bun ce se făcuse, i-a venit, nu ştiu cum, altceva în gând: „Vico, abia acuma la urmă văd şi eu ce frumoasă eşti şi-mi pare rău că am umplut lumea numai cu vorbe urâte despre tine. Hai, Vico, să ne bucurăm, cât mai

avem de trăit". Şi m-a strâns în braţe şi se ruga de mine să-l las, că dragostea o să-i mai ia şi lui din păcate. I-am făcut vânt cu genunchiul şi s-a răsturnat peste prag în apa din curte Mi-am aruncat jerseul şi haina asta pe mine, bocancii şi basmaua şi mi-am dezlegat barca de stâlpul casei şi am fugit încoace Dadă Fenio, zău că nu-s gazdă de hoţi, zău că n-am făcut farmece cu ierburi de leac, zău că nu mai ştiu de Spovidău de când şi-a bătut joc de mine şi de când am fugit ca vai de mine. la ghiolul Bogdaproste. Nu mă bănui şi matale, dadă Fenio…

Femeia nu mai putea da înapoi, ajunsese la marginea dunei. Ar fi vrut să ţipe ceva Vicăi, s-o alunge şi ridică ochii şi văzu mărgelele de sticlă verde care săltau pe pieptul jerseului roşu şi umflat al Vicăi. Rămase cu ochii deschişi mari spre mărgele. Săltau sticlind pe pieptul rotund, zguduit de plâns, al fetei. Fenia lunecă cu un picior pe marginea dunei. Şi-l trase, ţipând, fără să-şi ia ochii de la frumuseţea mărgelelor de sticlă. Nu vedea faţa Vicăi – era sus, mult prea sus pentru ea. Numai. dunga genelor negre, lăsate pe ochii plânşi ai fetei o făcea să poată distinge, acolo sus, rotunzimea pometţilor plini, roşii şi tineri.

— Prefăcuta, prefăcut-o, te vaiţi că mori, şi alergi după bărbaţii nevestelor! Ţi-ai pus mărgele, şi pe noi ne-a acoperit apa!

— Nu, dadă Fenio… Zău, dadă Fenio! Am venit la nisip ca să fug de apă şi de oameni. N-am ştiut că vine nea Condrat aici. Matale mă duşmăneşti, că eu şi cu nea Condrat… Sunt stricată, cum zici matale. Dar nu mă blestema mai mult. Lasă-mă să intru şi eu acuma în rândul oamenilor, dadă Fenio, ca să mi se ierte şi mie toate, acuma la urmă. Eu am încercat înainte, şi nu s-a putut. Nu mă duşmăni, dadă, pe bucata asta de pământ care a mai rămas.

Dar Vica vorbea singură Fenia n-o mai asculta, mintea îi ostenise. îi era din nou frig şi se apropiase, mică, de trupul mare şi gros al fetei şi se încălzea la fierbinţeala lui, bocind. Şi când şi

Vica începu să bocească, Fenia încercă să bocească mai mult decât ea, să-i acopere celeilalte vocea, dar nu izbuti decât să ţipe uscat şi întrerupt, bocetul Vicăi curgea plin, fără icneli. Şi Fenia fu mulţumită o clipă de plânsul Vicăi – copilul era astfel omenit cum trebuie de plânsul tânăr al fetei. Apoi Fenia se aşeză jos pe nisip, tăcută, uită de Vica, căldura trupului fetei îi dăduse o amorţeală care o moleşise şi o împingea la somn, îşi strânse genunchii la gură şi-şi, culcă faţa în poală Vica nu mai ştiu ce să facă, îşi opri şi ea plânsul şi căută din ochi un colţ mai ferit al dunei, unde să nu se împiedice nimeni de ea, şi să poată rămâne acolo.

Condrat săpa groapa pentru copil în partea cea mai înaltă a dunei, fără să privească spre cele două femei. Era până dincolo de genunchi în nisip, săpa mai departe, zvârlind nisipul umed peste coama dunei în apă. Nisipul se desprindea de pe marginile gropii, îi luneca peste picioare. Îşi trăgea cu greu bocancii din clisă, teşea pe marginea gropii până se liniştea lunecarea nisipului, intra iar, săpa mai departe. Îşi simţea din nou picioarele prinse în nisip până dincolo de genunchi, trebuia să iasă iar.

Fenia îşi săltă capul, îl văzu că sapă şi se miră că n-a simţit când Condrat i-a luat din mâini cazmaua şi lopata.

— Crengile – zise diaconul. Trebuie aduse crengile şi întărite marginile.

Condrat zvârli cazmaua în groapă şi începu să coboare spre barcă, să aducă crengile.

— Nea Condrate, ce facem noi, nea Condrate, începem să cântăm? Creşte apa. N-auzi cum vuieşte? Avem şi noi copii, unde-i ducem? paţi-i zor, nea Condrate

Dache şi Laliâi ajunseseră şi ei la dună, lângă barca cu sicriul. Băteau din picioare în barca lor, îşi suflau în mâini să se încălzească. Începuse iar să plouă mărunt, vântul aducea, în rafale, foloştine de zăpadă.

— Cântaţi, mă! – le strigă diaconul.

— Să cântăm, nea Condrate? – întrebă Dache. Condrat luă crengile din barcă şi le aşeză pe umăr.

Nu răspunse.

părinte, că nu ştim ce – strigă

Dache –.pre dună.

— Ceva – răcni diaconul. jleva cu pământ şi jeu iarbă „că m-am săturat de bocete „Mi-o fi de atâta văicăreală, treizeci de ani mi-ajunge!

— De care cu pământ şi cu iarbă, părinte? întrebă La-liu deschizând ochii mari, şi se închină de vorbele diaconului, spunând încet: „Să fie al nostru păcatul" Ziceţi-i începutul, părinte, dacă-l ştiţi, şi-l luăm noi numaidecât.

Nici diaconul nu le mai răspunse. Îşi răsuci o ţigară cu jurnal şi începu să se plimbe pe dună cu mâinile ia spate. Apoi aruncă ţâgarea în apă „Nu mai am tutun. fumez pungi de jurnal".

Vica nu îndrăznise să meargă până aproape de groapă şi rămăsese singură, nemişcată, pe o margine mai depărtată a dunei. Văzând că nimeni n-o ia în seamă socoti că, într-un fel, cei din jur s-au obişnuit cu ea. Îşi căută ceva de lucru, ca să arate că are şi ea un rost. Îşi dezlegă basmaua galbenă, o stoarse de câteva ori răsucind-o în pumnii ei bolovănoşi, o scutură în aer cu zgomot şi o întinse la uscat pe marginea dunei, înfundându-i colţurile în nisip, să nu i-o ia crivăţul. Dar zăpada, care venea mai groasă, îi acoperi repede basmaua. Apoi Vica nu mai ştiu ce să-şi găsească de lucru ca să rămână încă acolo. Se lăsă într-un genunchi şi se făcu că-şi leagă bocancii, adică dezlegă sforile groase, şi le legă la lo e cu încetineală. Le dezlegă din nou. Îşi scoase bocancii şi-i deşertă, pe rând, de apă. Îşi scoase şi ciorapii pestriţi de lână groasă, îi stoarse, rămânând cu picioarele goale, roşii de frig, pe nisip întinse şi ciorapii alături de basma, iar bocancii îi puse alături, cu tălpile găurite în sus. Stoarse şi poalele ror-hiei de stambă, pulpanele hainei albe de doc. Apoi îşi scoase haina, o

răsuci toată în pumni, o scutură în bătaia crivățului, vru s-o întindă pe nisip lângă celelalte lucruri, dar observă că are cusătura din spate căscată. Luă de sub reverul hainei un ac cu aţă, se aşeză jos pe nisip, în aşa fel ca să poată zări mişcările celorlalţi, şi începu să coasă, încet, fără grabă. îl văzu pe Condrat cum urcă coasta dunei, îndoit de spate, cu crengile de stejar în spinare. Văzu groapa de nisip prăbuşit, iar jos la temelia dunei, barca cu sicriul, mişcată încoace şi încolo de vânt şi de apa care creştea Rămase cu ochii într-acolo, haina îi căzuse pe genunchi, n-o mai cosea, iar ca să-şi încălzească mâinile, le lipi de obrajii roşii. Îşi privi apoi palma stingă şi căută să descopere „linia căsătoriei" Cu mâna dreaptă îşi şterse gâtul înalt de fulgii de zăpadă care o gâdilau, apoi dădu cu degetele de mărgelele de sticlă verde, le suci pe aţa groasă de cânepă. bilă cu bilă, şi le vârî sub jerseul roşu, strângând din obicând simţi atingerea rece a sticlei pe ţâţe. Se sperie văzând-o pe Fenia că o priveşte cu ochii ficşi. Se apucă speriată să-şi despletească cozile negre şi să le împletească la loc, privind mai departe pe furiş la ceilalţi.

— Părinte Ichim – strigă Dache – am găsit un cântec cu iarbă şi pământ.

— Nu merge – zise Laliu, mai mult pentru sine, încercând ţambalul cu beţele. Cântecul e din câmpie, mult pământ şi multă iarbă. Nu se potriveşte nici la mort nici la înecaţi.

— Dacă nu-i porcos, ziceţi-l! răcni diaconul de pe dună. Să nu fie porcos. Se potriveşte orice cântec dacă nu-i porcos.

— Nu-i porcos – răspunse Dache, apăsându-şi vioara şi arcuşul pe piept.

Laliii şterse cu fularul roz zăpada de pe ţambal. Făcu o strâmbătură, ruşinat cu gândul la cântec, îşi aplecă pieptul peste corzi ca să le apere de ploaie şi de ninsoare şi începu să bată cu beţele melodia. Dache apăsă de câteva ori tare cu arcuşul pe vioară, un fel de marş. Aşa obişnuia să deschidă orice cântec, cu

un scurt marş. Tăie de câteva ori pieziş aerul cu arcuşul, ca şi cum ar fi vrut să înlăture zgomotele furtunii ce stăruiau şi-i încurcau urechea muzicală, şi apoi prinse şi el pe vioară melodia începută de Laliii

Condrat şi Fenia, lăsaţi în genunchi în groapă, întăreau cu crengi marginile gropii. Vica îşi cârpea haina, tresărind la zgomotele depărtate. Diaconul, cu mâinile la spate, privea peste apă.

Dache trase arcuşul pe coarda groasă, depărta brusc braţele, lăsându-l pe Laliu să alerge singur cu melodia pe corzile ţambalului, şi când crezu că e tocmai momentul să-şi facă intrarea cu vocea, începu să cânte răguşit!

Câmpie, *cu porţi dărâmate*, *Cu ierbile-n cer vărsate*, *Creşte iarbă-n cer*, *şi-n stele, şi în călcâiele mele*…

Dache, după ce „luă" de câteva ori vorbele cântecu-lui, trase pe arcuş, drept sfârşit, obişnuitul său marş

C-da 173 coala I

scurt. Nimeni nu-i băga în seamă pe lăutari în afară de Vica, în picioare acum, săltată pe vârfuri

Vica ţipă dintr-odată, începu să alerge de-a lungul şi de-a latul dunei, cu braţele groase întinse înainte, arătând când într-o parte când în alta apele rupte care se zăreau venind umflate, cu sclipiri albe, pe crestele valurilor, din ce în ce mai înalte, cu sloiuri mari de gheaţă care săltau şi se prăbuşeau, izbindu-se între ele, zvârlind aşchii de gheaţă şi de trunchiuri de copaci, crengi şi rădăcini, stârnind pâlcuri cenuşii de păsări care zburau frânt, în neştire.

— Zăporul! Zăporul! S-a rupt Dunărea!

Insule plutitoare de stuf năvăleau, împinse de sloiuri, se amestecau, răsturnate, cu rizomii în sus, se scufundau, şi se iveau răvăşite şi rupte

Apa din jurul dunelor se învălmăşi brusc, aruncând bucăţi

de noroi şi ierburi uscate, smulse de la fund. Barca cu sicriul fu izbită în coaste de un şuvoi de apă cu gheaţă, venit dinspre pădurea de stejari, şi începu să plutească singură, târâtă de curenţii repezi. Învârtită pe loc, zvârlită peste petele rotitoare de plavie şi de crengi sfâşiate. Vica îşi încarcă în fugă braţele cu basmaua, cu ciorapii, bocancii şi haina, se lăsă să alunece pe fundul ei lat, pe coasta dunei, alergă prin apă până la brâu, prinse barca şi rămase aşa, cu funia în mână

— Vitele, prindeţi vitele, au scăpat vitele! strigară cei din sat spre dune

Vacile rupseseră ţarcul făcut de oameni în sat, pe apa din uliţa mare, şi porniseră sălbatice, mugind, înotând de-a dreptul împotriva zăporului.

— La şcoală! La şcoală! Toată lumea să fugă la şcoală! Fugiţi! se auziră voci de femei.

— Legaţi-l pe Vlase I Intraţi în casă peste el, că nu vrea! Băgaţi copiii în pdd, la Vlase I Restul la şcoală! – ţipară alte femei.

— Prindeţi vitele! Nu le lăsaţi spre şuvoaie! Daţi cu toporul în aia fără coarne, aia le duce!

Diaconul fugi spre sat cu barca lăutarilor.

— S-a răsturnat moara de vânt I Funiile, aduceţi funii! Prindeţi-o, luaţi-i măcar osia

Vica sări în barca cu sicriu, prinse lopeţile şi vâsli spre sat, strigând: „Domnişoară Maria, domnişoară învăţătoare I Să-l îngropăm în cancelarie, că a-nvăţat bine copilul!”

— S-a înecat! S-a înecat bunicul lui Petre Litră! Căutaţi-l!

— Fugiţi la învăţătoare! La şcoală, la şcoală! Duceţi lehuzele acolo! Bărbaţi sunteţi voi? – ţipară mai ascuţit vocile de femei, întretăiate în aerul pâclos de deasupra uliţelor cu apă.

— Adunaţi gardurile şi acoperişurile! Puneţi-le în faţa şcolii! Şi la casa lui Vlase! Câinilor! Ce-aţi păzit până acum?

— Vulpile, vulpile! Trec vulpile! Înoată de-a curmezişul!

— Fereşte, mă, din calea lor, că le sperii!

— Unde-i fata lui Dache”? Căutaţi-o pe fata lui Da-che!

— Fugiţi! Vine grosul sloiurilor! La şcoală! La casa lui Vlase!

*» Condrat săpa mai departe pe dună, groapa îi ajungea dincolo de şale. Fenia nu se mai vedea din groapă. Stătea cinchită şi prindea crengile de stejar de-a lungul pereţilor. Nisipul se desprindea de pereţi, se prăbuşea peste crengi, lăsând găuri adânci, lăţind groapa, surpând-o în toate părţile Fenia dregea cu palmele peretele într-un loc, îl îngrădea cu crengi, alături cădea iar nisipul în felii mari, umede, stricând totul. Ifleea ce săpe Condrat în urma lui se astupa. tfin loc de groapă, se pomeniră pe un muşuroi. Muşuroiul se lăţise într-atâta, încât cuprindea toată lăţimea coamei. Fenia rămăsese la un capăt al săpăturii, căutând cu degetele în clisă crengile dispărute sub nisip. Condrat se pomeni departe, neştiind unde să mai sape. Marginea dunei crăpă pe toată lungimea ei, se căscă şi alunecă toată ca un perete, rostogolindu-se şi topindu-se în apă.

— Condrate, haideţi, mă ce faceţi? Daţi-vă repede jos – strigă gros la ei Luca Horobeţ, venit în fugă spre dune, cu bărcile, împreună cu Chizliński, cu Căpuci, cu Palid, Prişu, Blegu şi cu Bălcău k V

— Repede, Condrate! Învăţătoarea şi Vica au scos duşumelele la cancelarie şi i-au făcut loc copilului acolo – spuse Căpuci cu vocea lui subţire.

— I-au pus pe piept abecedarul şi caietele – zise şi Chizliński, mormăind cuvintele.

Condrat îşi şterse fruntea cu mâneca, îşi scoase picioarele din nisip, se uită peste apă lung, deschise ochii mari, a mirare, şi începu să râdă. Ceilalţi întoarseră capetele în partea unde se uita Condrat.

Printre sloiurile înalte şi groase care zvârleau trombe de

apă, târând cu ele copaci despicaţi şi insule destul – veneau mistreţii în cârduri, înotând în salturi repezi, tăind apa cu spinările sure, cu boturile păroase, căscate, pline sub bărbie de ţurţuri de gheaţă, pe colţi cu smocuri de iarbă uscată şi albită de zăpadă. Condrat strigă, arătând spre mistreţi:

— Uite-l, mă, pe Vasile! Mistreţul ăla bătrân şi chior pe care l-am întâlnit acum zece ani la plaurul de la ghiolul Matiţa. îi dădeam să mănânce boabe de porumb din palmă. Sărea în sus de bucurie când simţea oameni pe aproape. El e, mă, că-i lipseşte şi un colţ! Vasile, ce mai faci, mă Vasile? Să trăieşti, mă, chiorule, mă!

Şi Condrat râse cu hohote, într-o mână cu cazmaua şi în alta cu lopata, trăgându-şi din clisă bocancii, care *i* se înfundaseră iarăşi în nisip.

— Mă Vasile, credeam că nu mai eşti. Că şchiop te ştiu de vreo zece ani, şi nici de auzit nu mai auzi bine. Este berc, nici coadă nu mai ai. Şi-ţi porţi urechile peste ochi, zici că aşa-ţi place ţie şi că nici nu-ţi pasă de sloiuri. Mare hoţ mai eşti, mă!

Şi se porniră toţi să hohotească. «Horobeţ râdea gros, dogit, ţinându-se cu mâinile de barba galbenă, care-i acoperea pieptul. Căpuci chicotea subţire, Blegu pufnind în lături – pfua-pfua –, Chizliński scurt, repezit cu nasul cârn în sus, Bălcâu rar – ha, ha –, Prişu cu palmele la ochi, după ce mai întâi îşi scosese căciula, cum obişnuia când râdea, iar Palid înfundat din pântecui mare, pe care şi-l sprijinea pe de margini cu braţele lui scurte.

w *

Cârdurile de mistreţi se opriră, grohăind înspre dune. Printre mistreţii bătrâni din capul convoiului, Vasile sări prin apă, rotindu-se, zvârlindu-şi partea dinapoi în sus, într-un fel de joacă a lui. Câţiva mistreţi se bălăciră şi ei cam ca Vasile.

— Mă, Vasile, mă – zise Condrat –, câţi arii să ai tu, mă, că şi tata te pomenea, şi tot aşa spunea că erai. Eşti bătrân, „” şi tot nu

te laşi. Să trăieşti, mă, Vasile, şi să-ţi fie de bine!

Şi râseră iar, dându-şi capetele pe spate, numai Căpuci, nemaiputând de râs, se ghemuise în barca lui, cu faţa pe genunchi: i se vedea doar spatele zvâcnind des, de chicotele pe care nu mai izbutea să le scoată din el.

Mistreţii porniră mai departe, cu Vasile înaintea lor.

Fenia se căzni să priceapă de ce rid oamenii de lângă ea, nu pricepu, privi în jur, să vadă dacă nu cumva, printr-o minune, s-au retras apele, dar nu văzu nimic din toate; astea. Văzu, din groapa de nisip unde sta ghemuită, numai piepturile bărbaţilor şi feţele lor aspre râzând. Se făcu şi mai mică privind sloiurile care se aruncau sălbatice peste ape şi-şi trase pe furiş basmaua de pe urechi, ca să asculte mai bine hohotele oamenilor, peste care râsul lui Condrat răsuna limpede şi nepotolit

*

IARBA NE AJUNGE LA UMERI. S-A UMPLUT Pământul de eejiţe Rouă ţine până spre amiază Când s-o face ziuă, dacă ţi-e cald, intri în iarbă să te scalzi. Aşa fac fetele. lui Arşunel fug dimineaţa din aşternut, aleargă pe câmp şi intră – „unde e iarba mai mare. Le zbiară prepeliţele pe la subţiori şi le cântă prigoriile cu guşă roşie pe la ascuţişurile pieptului – Fântâni nu sunt pî

— Nu sunt. Pentru că nimeni n-a săpat vreuna. Ar fi săpat-o degeaba. Abia la vreo treizeci de metri sub pământ dai de apă. Şi când dai, fuge mai la adânc. Asta în câmp. Acolo unde mergem acum nu ştiu ce e, n-am fost niciodată. Ce folos că în satul pe care l-am lăsat în urmă sunt fântâni şi au avut apă, şi acum n-au decât cirloi cu nisip? Le-a supt seceta cum a supt şi ugerul vacilor. A fost o secetă că şi luna se înnegrise, de-i mai rămăsese într-o parte, aşa, ca un bănuţ de ou.

— Era pul începutului şi sfârşitului – zice mormăind unul care mergea într-o margine a convoiului, dar în rând cu cei doi călăreţi din faţă…

— Eu nu ştiu cum se numea oul – răspunde răstit, după o vreme, cel care începuse vorba despre fetele lui Arşunel şi despre secetă. Am spus aşa să înţeleagă omul mai repede, că-i noapte şi nu mă vede la faţă. La ziuă am să-i vorbesc altfel. După câte ştiu, e şi străin de locuri, şi poate n-a lucrat niciodată pământul şi nu s-a uitat prea des la cer cu praf în ochi. Eu atâta ştiu, a fost o secetă care a ţinut din… săptămâna Floriilor până acum, spre toamnă. Şi pe urmă a venit o ploaie de cincisprezece zile şi a crescut iarba asta mare prin care călcăm acuma cu caii. Sunt acuma, adică, lunile aprilie, mai, iunie, iulie şi august – toate în septembrie. S-a luat timpul de la început să-şi petreacă zilele netrăite. E cald, ca-n iulie, înfloresc salcâmii ca-n aprilie şi se coc strugurii de toamnă.O gloabă de cros începuse zilele trecute să se ţină după fete tinere şi le făcea în dar basmale galbene. Au roit albinele în septembrie şi şi-au făcut stupi în crăpăturile „despicate" de „secetă de la stâlpii porţilor. Ferice de ăi tineri. Se-mbie noaptea cu faguri pe la porţi, iar dimineaţa le e lehamite de miere Tot în timpul ăsta se zice că s-ar fi ivit şi Fuierea pe cai, nu se mai arătase din toiul secetei. Lui Fuierea îi fugise nevasta de foame şi de sete. Nu se ştia cu cine. El zicea că o luase un vârtej alb, într-o zi la amiază. Fuierea a plecat s-o caute cu calul, dar venea înapoi în fierare noapte să vadă dacă nu cumva i s-a întors nevasta în lipsa lui. Făcuse cărare tot alergând cu calul dintr-o parte într-alta. Pe la noi, aşa de mult doar Ivăncel a alergat ca să i se dea răsplata făgăduită pentru braţul pe care şi l-a pierdut acum zece ani la Mărăşeşti. În toiul secetei, Fluierea n-a mai venit să vadă dacă i s-a întors nevasta. Iar pe locul unde bătuse mereu calea, s-a surpat pământul. Aşa spuneau nişte văduve cu dragostea netrăită, eu n-am prea luat seama la cărare. Unii ziceau că l-au mai auzit în câte-o noapte pe Fluierea, mergea cu calul pe sub pământul. cărării şi-şi căuta mai departe nevasta. Eu nu l-am auzit, în fiecare seară aveam oasele frânte de lucru şi adormeam

repede. Macii, însă, i-am văzut. Cu macii e adevărat. Când s-a terminat seceta, după ce a plouat cât a plouat, am ieşit şi eu la marginea satului înspre locul unde rămăsese casa părăsită a lui Fluierea. În curte, el avea un plop înalt, plin de pământ până sus, că-l Bătea tot anul praful adus de crivăţ. După secetă, zic, când nu mai era nici Fluierea, nici nevasta lui, am văzut cu toţii la încheieturile crengilor de sus maci roşii înfloriţi. Se vedeau de departe, înalţi ca nişte tufe, printre crengile plopului. Iar plopul era uscat de sus până jos. Cam asta-i. Dacă vrei să mai ştii ceva, întreabă-mă, până nu se scoală ăştia – zice, şi arată napoi cu mâna peste umăr.

Un timp s-a auzit numai iarba ştergând burţile cailor Nici dinspre convoiul lung de călăreţi şi căruţe care urma pe vorbăreţii din faţă nu se auzeau alte zgomote mai pline şi mai continue decât acelea ale ierbii, ca şi cum oamenii care străbăteau noaptea câmpul ar fi mers dormind. Treji se arătau cel care vorbise despre secetă, apoi străinul care călărea alături de el şi-i asculta spusele, precum şi cel dintr-o margine a grupului din faţă, adică acela care pomenise de oul începutului şi sfârşitului

Deasupra ierbii se ivi din convoiul din spate o umbră înaltă care-şi mâna calul când înainte, când înapoi.

— Asta e Corbu – zice cel ce povestise întruna, aplecându-se spre străinul care călărea alături – pe Corbu îl cunoşti şi noaptea, că e lung, şi-a ridicat umbra de seară în picioare şi s-a învelit cu ea. Nici el, nici părinţii lui n-au avut plapomă. Corbu ăsta are un beteşug: mintea îi umblă cu basme, şi când să scoată basmele pe gură, îi ies în formă de cântec. Vorbele nu le cântă, pentru că nu-l ajută glasul, spune cântecele ca şi cum ar vorbi. Nu mai ai somn, Corbule?

— Nu văd prea departe – răspunde Corbu. Şi alerg cu calul să prind ce nu apuc cu vederea, Miroane.

— Fereşte-ţi înţelepciunea de potriveli îi strigă Miron,

adică cel ce vorbise mai înainte despre secetă.

— M-ai chemat din răsărit, şi-ţi răspund din asfinţit. Am plecat de acasă, cu soarele asfinţit în cămaşă.

— Lung mai eşti şi câmpul nu-ţi ajunge – îi strigă iar Miron, râzând, mai mult pentru că, vorbind cu Corbu, simţea că şi vorbele lui sună a cântec.

— Câmpul e mic – îi răspunse Corbu. Îmi întind mâna-napoi şi dau de noapte în toi. Întind mâna înainte, şi lovesc în soare un dinte, care tocmai răsărea Ai grijă, Miroane, când s-o ridica soarele să nu scape Dănilă prin iarbă şi să-ţi ia porumbul, şi tu să rămâi cu ochii la soare.

Cu vorbele astea, Corbu tăcu, umbra nu i se mai vedea, plecase. Iarba venea din faţă din ce în ce mai mare. Miron îl strigă pe Corbu de câteva ori, dar nu-i răspunse nimeni.

— S-o fi culcat – zice Miron către străin – are un cal întins şi cu spate lat, se lungeşte pe el şi doarme, cum e cam netuns, părul i se amestecă cu coada calului, iar picioarele şi le sprijină în inelele de la dârlogi, după ce şi-a trecut frâul pe după gât. Cum se lungeşte, şi adoarme, că-i suflă calul în tălpi cu nările

— Şi Corbu merge, la *dropie*? întreabă străinul. N-a mai rămas nimeni în sat? Toţi au plecat în noaptea asta *la dropie*?

— După cum ai să vezi la ziuă. Aproape toţi. De-ai fi întrebat oamenii din sat cu câteva zile în urmă dacă au să plece în noaptea asta Za *dropie*, jumătate ar fi tăcut, un sfert ar fi dat din umeri iar alt sfert ar fi zis nu. Sfertul care ar fi zis că nu merge ar fi fost *neamul*

„Lui Dănilă şi s-ar fi pregătit pe ascuns, cum s-a şi pregătit, să ajungă înaintea tuturor *la dropie*.

— Mi se pare că se trag dintr-un basm cuvintele astea: neamul lui Dănilă – zice străinul, cam în dunga gurii, simţindu-l pe Miron. că măsoară lucrurile cu basmul ca să poată umple noaptea şi iarba mai pe potriva.

— Din niciun basm. Este în sat neamul lui Dănilă. Să zic aşa, în sat sunt de toate patru-cinci neamuri. Cel mai Vechi, neamul lui Pepene. Neam ostenit, cu meri bătrâni în curte şi cu femei iubeţe. Se spune că neamul ăsta ar fi dat şi câţiva cărturari. Nu ştiur n-am aflat de soarta lor. Or fi fost şi ei osteniţi dacă nu li s-a auzit glasul în lume. Apoi vine neamul lui Poienaru-Păcuraru, cel mai rămuros. Pe urmă, neamul scurt şi cu talpă lată al lui Dordoacă – şi neamul bătut de vânt al lui Şălcău. De aici se încurcă lucrurile şi încep furturile de fată mare. Vine, adică, un neam cam neştiut şi nou amestecat din toate astea, care nu prea se ţine de amintirea a ce-a fost. Cam astea ar fi. Într-o parte de tot stă neamul lui Dănilă care-şi ia neveste neştiute de nimeni, din sate străine. Neamul ăsta se puieşte. mult, ca să aibă în curte slugi fără plată. Să te uiţi când s-o face ziuă, toate neamurile or să se amestece, numai neamul lui Dănilă o să se ţină într-o latură, dar nu tot neamul la un loc. Ci familie ruptă de altă familie. *A* fost unul mai adineauri pe aici care vorbea de oul începutului şi sfârşitului şi care s-a făcut nevăzut în spatele convoiului; e din neamul lui Dănilă; ăsta a rămas neînsurat, ca să nu dea la nimeni să mănânce degeaba. Are caii cei mai mărunţi, din sat. şi cei mai scurţi în – burtă. I se mai spune *spionul Mariei Tereza*. Biata femeie, ea o fi moartă de mult, şi oamenii – zâc că i-a rămas spionul. De ce l-au poreclit aşa, n-am priceput mult timp. Din câte îşi aduc aminte oamenii fără dinţi în gură, pe aici prin Bărăgan n-au trecut decât turcii, şi ăia în goană. Şi ăstuia-i zic *spionul* Mariei *Tereza*. Ce-o fi căutând el pe lume aşa de târziu, şi într-un loc aşa de nepotrivit, greu de închipuit. Pe la noi porecla e sarea omului, dar pe a ăstuia nu i-am înţeles-o. Până la urmă, tot unul din osteniţii lui Pepene mi-a desluşit-o: l-au poreclit cu un lucru care nu poate să fie pe aici şi n-a fost niciodată, ca să nu intre nici măcar în cuvintele îngăduitoare ale *Eclesiastului*: ce *este* a *mai fost*, *ce* a *mai fost va fi*. Eu nu le ştiu bine cuvintele, cei din neamul lui Pepene însă, care

au mintea sucită, spun bine vorbele din orice parte le-ar lua. Ia să tăcem puţin. Parcă se aude ceva peste câmp".

Se auzea iarba ca mai înainte.

— Mi s-a părut. O să-ţi spun eu mai târziu ce mi s-a părut. Că tot o să se-ntâmple până la urmă. Până atunci mai ascultă-mă puţin, ca să fii pregătit şi să înţelegi ce-o să se întâmple. Dar pentru asta, n-am ce face, trebuie să-ţi vorbesc despre mine. Se cheamă că eu sunt încuscrit cu neamul lui Dănilă - şi să vezi cum: de felul meu sunt din alt sat, vecin cu satul ăsta în care-am venit mai târziu, numai la pământuri, adică destul de departe. În satul din care am fost, era. O fată pe care când o strigam seara la poartă îi ziceam, de ochii lumii, *verişoară*. Neam cu mine nu era decât printr-o rudenie de margine, adică de loc. Fata era de-o vârstă cu mine, şi dacă am fi vrut să ne înrudim cu adevărat ar fi trebuit să luăm amândoi lumea de la început şi să ne cunoaştem toate încheieturile. Trebuia. Dar a venit în satul nostru un Dănilă. tomnatic bine, a peţit-o, n-a zis nimeni nu. Eu eram tot plecat prin alte locuri, să aflu cum cântă cucu. Şi cum fata a tăcut şi era socotită cam de pripas pe la noi, iar cum Dănilă cu pricina ca s-o poată lua şi s-o facă slugă n-a cerut zestre, a dus-o în satul lui fără să se mai uite în urmă. După câţiva ani – să fi fost, şase, să fi fost opt – un unchi al meu, Matei, îşi aduce aminte la o cumetrie de fata plecată. I-a venit în cap lucrul ăsta spre dimineaţă, avea paharul gol dinainte şi se uita la mine: „Miroane, unde ţi-e fata?" Şi a strigat spre Nicu al Brăilei, care dormea pe vioară 3 „Scoală şi cântă-i lui Miron: *Parc-au fost vise de noapte, aşa le-am uitat pe toate*". Şi au început oamenii de la cumetrie să se întrebe: „Adevărat, ce-o fi cu fata, n-a mai dat un semn de atâţia ani. Ia vezi tu, Miroane". Matei s-a uitat din nou la mine şi mi-a zis: „Cum crezi". Am plecat să văd ce-i cu nevasta lui P am în ode Dănilă, că Paminode-l chema pe Dănilă care o peţise.

N-aveam-cunoscuţi prin partea locului decât pe Petre

Uraru, pândar pe mai multe hotare. Uraru se trăgea din neamul lui Dordoacă iar nevastă-sa, Victoria „din neamul lui Pegene. Dar să mai tăcem puţin Mi se pare că iar sună ceva anapoda pe câmp.

Au ascultat amândoi. Iarba suna altfel”.

— Da, sună ceva – ascult, zise străinul.

— Miron a râs cu hohote, dându-se pe spate şi oprindu-şi calul. A întins mâna, a prins frâul de la calul străinului şi l-a oprit şi pe al lui.

— Ai zis bine, sună ceva ascuns. Trece pe furiş *la dropie* neamul lui Dănilă

Miron s-a ridicat în picioare pe cal, şi-a pus palmele pâlnie la gură şi a strigat:

— Ascultaţi, neam ascuns al lui Dănilă! întoarceţi-vă caii şi mergeţi omeneşte prin iarba pe care o călcăm cu toţii!

Curgerea egală a convoiului s-a aşezat din nou prin iarbă. Lui Miron nu-i răspunsese nimeni. Un râs gros s-a auzit întârziat, dar nu din marginea câmpului, unde zgomotele surde tăcuseră rupte de vocea lui Miron, ci dinapoia convoiului

— Ăsta-i râsul lui Corbu. Are obiceiul de râde în somn. Înseamnă că s-a întors pe partea cealaltă Am trecut de miezul nopţii – îi spune Miron străinului, suntem prin dreptul *Movilelor* de la Valea *Mieilor* Acolo ne paştem primăvara mieii. Prin surpăturile de ia marginile Movilelor a încercat mai adineauri neamul lui Dănilă să treacă. Dar acolo sună pământul, mai ales noaptea şi pe senin. Pe la *Movile* oamenii nu trec decât rar cu căruţele şi numai la nevoie. Numai copitele mieilor nu răsună pe golul de sub *Movile*. În *Movile* sunt nişte morminte vechi, unde a fost pusă de turci o oştire a lor dintr-un război pe care nu-l mai ştie nimeni. Amărâţi morţi! Neamul ăsta ascuns al lui Dănilă a făcut să sune oasele – şi mi-am adus aminte de miei. Îmi păşteam odată mieii acolo, trecuse câţiva ani de când încercasem s-o văd

pe fata pe care o peţise Dănilă şi mă gândeam cum de s-a făcut că nu puteam şti sigur dacă am văzut-o sau nu atunci când am pornit de la cumetria unchiului Matei. Azi sunt nouă-ani, dacă nu mai mult, de când am făcut încercarea s-o văd, şi tot nu pot spune cum mi s-a întâmplat cu adevărat. Poate pentru că eram prea tânăr şi mintea mea punea prea multe deasupra întâmplărilor şi sfărâma ce era de înţeles. Dar n-a fost asta. N-am trecut, când am ajuns în sat, pe la Petre Uraru şi pe la nevastă-sa, Victoria. M-am dus de-a dreptul acasă la Paminode Dănilă. Dar stai puţin, că se apropie iar *spionul Mariei Tereza*. L-am mai simţit de câteva ori, dar nu ţi-am spus.

Pe un cal mărunt şi scurt apare lângă cei doi din faţa convoiului omul numit.

— Ce-i cu tine – îl întreabă, Miron, ai pierdut vreun cui?

Cel întrebat şi-a sucit calul şi a dispărut în spatele convoiului

— M-am dus de-a dreptul acasă la Paminode, începe iar Miron. N-avea casă în rândul oamenilor, ci peste un izlaz Am trecut izlazul, şanţurile de unde începeau hotarele dintre câmpuri, şi după o perdea de salcâmi era casa lui Paminode Am dat roată curţii să-i găsesc poarta, n-am găsit-o, avea un zăplaz înalt până la streşini. Era prea linişte ca să-i bat omului la amiază în zăplaz. Se auzea dincolo de gard numai un hârşâit încoace şi încolo şi mi-am zis că o fi vreun câine care-şi poartă lanţul pe sârmă de la un capăt la altul al ogrăzii. Dar cum de nu latră, mi-am zis, că de simţit mă simţise, se mişca tot mai des şi mai repede, după puţină vreme a început chiar să se zbată, şi zăngănea lanţul, şi zbârnâia sârma, de-ncepuse până şi pe mine să mă doară junghetura gâtului După o vreme, o bufnitură ca şi cum cineva ar fi Uwit – un câine şi s-a făcut linişte… ca la început. O pasăre a trecut sus, cu aripile întinse, şi abia după ce a lăsat casa în urmă a început să fâlfâie Nu puteam nici zări ceva în

curte, scândurile înalte ale zăplazului erau prinse una lângă alta cu fâşii late de tablă Am mai aşteptat să aud din nou sârma şi lanţul, că mă simţeam prea uitat acolo, cu soarele amiezii care mă bătea în creştet Dar nu s-a auzit nimic. Mi-a venit în gând să plec peste câmp, să mă întorc noaptea şi să încerc să sar zăplazul Măcar câinele să i-l văd. Dar am plecat la Petre Uraru şi i-am spus ce vreau şi ce mi s-a întâmplat. M-a dus în casă şi mi-a zis: „S-o chemăm pe Victoria, să vedem, ea ce zice, că e din neamul lui Pepene". Eu mă înţelegeam bine cu Victoria. Lumea zicea că am fi fost nimeriţi unul pentru altul, dar nu ne-am ştiut la timp firea, ca să ne luăm şi să facem casă împreună. Petre a chemat-o: „Dă-ne nişte prune uscate şi câte-o cană de apă rece. Pe urmă eu plec la pogoanele de la ceair, am de alergat vreo patru-cinci zile". Victoria a – adus prunele şi apa, şi după o vreme m-a întrebat 3 „După atâţia ani? Cauţi o fată care s-a măritat, care nu te-a chemat şi nu ţi-a dat niciun semn?" Apoi, către Petre: „Fata pe care o caută omul ăsta crezi că *este*? Şi Paminode care stă cu casa peste izlaz, cu streşinile prinse în cuie de vârful gardului, crezi că e chiar Paminode? Dacă nici Paminode, nici ea nu *sunt*?" „Cum adică, Victorio?" – a zis Petre uitându-se la ea cu ochi mari şi dând pe gât o cană de apă. Apoi Petre a încercat să râdă: „Ha, ha „legende. Nu-l mai zăpăci de cap pe omul ăsta, cu mintea ta zburătoare din neamul lui Pepene". Victoria nu s-a supărat: „Bei apă, Petre, şi prună n-ai luat. O să te ia cu frig, că-i apa rece. Să zicem că şi Paminode este, şi fata? ste. E loc pentru toţi. Dar ia ascultaţi ce mi-a spus vătăşelul JDudulină. Se pornise furtună mare într-o sâmbătă la amiază, ploua de sus cu spice de secară şi cu fi îi de soc. Furtuna l-a prins pe Dudulină pe izlaz şi el a fugit de frică să ceară adăpost la Paminode. Dudulină avea o funie la el. Vaca pe care o păştea rupsese funia şi alerga numai pe picioarele dinapoi şi se uita pe cer, la florile de soc. Omul a ajuns la casa lui Paminode, ştia că n-are să-i deschidă, a făcut un ochi la funie, l-a

aruncat deasupra zăplazului, s-a suit şi s-a uitat în curte, să găsească un loc potrivit unde să sară ca să nu-şi rupă ceva. N-a mai sărit: văzuse lanţul, zăngănea singur pe sârmă, îl bătea vântul de la un capăt la altul al curţii. Paminode nu are nici măcar un câine mut cum se zicea! Un capăt al lanţuiui era tras pe sub o fereastră a casei. Înseamnă că cineva nevăzut trage capătul din casă al lanţului şi-l face să zăngăne şi în zilele când nu bate vântul! Şi dacă a vă zut asta, lui Dudulină nu i-a mai fost frică de furtună şi a plecat liniştit să-şi caute vaca". Petre a luat o prună, s-a uitat la ea şi a pus-o la loc în strachină. „Petre, ţie ţi-e frică". „Legende – a zis Petre ştergându-şi palmele pe genunchii pantalonilor – i-o fi fost omului milă de câine pe aşa furtună şi l-o fi băgat în casă Mai adă nişte apă". „Aduc". Şi Victoria a adus o găleată plină. „Sunt oameni – a zis Petre, după ce „şi-a cufundat cana de două-trei ori în găleată şi a băut cu sorbituri –, sunt oameni care-şi ţin şi câinii în casă, greu de crezut, dar am auzit". „Bine, Petre. Să spunem că sunt lucruri fără să fie. Şi am să-ţi arăt că se poate şi asta; Paminode Dănilă, ştiut este, s-a însurat cu fata cu pricina de vreo şase ani şi ceva. Ar fi trebuit să aibă cel mult cinci copii, să zicem opt, dacă punem că ar fi făcut câteodată şi gemeni. Lucru cam rar, dar să zicem, cum i s-a-ntâmplat şi lui Bucăţică de la marginea satului dinspre miazănoapte, i-a făcut nevasta de trei ori gemeni – şi numai fete. Dar vorbeam de Paminode să zicem că are opt copii. Cel mai mare copil al lui Paminode înseamnă CIT ăfavea cinci ani, aproape şase. dacă i l-a născut nevastă-sa la şapte luni. Atunci, cum rămâne cu întâmplarea din ajunul nopţii de Anul împu 9" „O legendă – a zis Petre spre mine – despre ajunul nopţii ăsteia se spun multe legende, doar ştii, le scornesc fetele de măritat ca să le treacă de urât până la peţeală". „Petre, nu-ţi râde de poveştile oamenilor tineri, că poveştile astea nu albesc cu iarna şi nu trec odată cu anii. Vorbe cu ziua şi cu ceasul, destule, tot să auzi cum le mestecă

atâtea perechi de oameni însuraţi „He", a zis Petre, şi a spart un sâmbure de prună între dinţii din faţă. „Frumoşi dinţi mai ai. Petre, pentru dinţii ăştia te-am luat" – a zis Victoria, şi a povestit mai departe către mine: „Că o fată de măritat a spus întâmplarea pe care ai s-o afli acum, e adevărat jQ fată… de măritat şi altele din neamul lui Săltau. Se adunaseră toate, noaptea, într-o odaie, în ajunul Anului nou. să pună orz pe vatră; Au lăsat perdelele, au stins lampa şi au tras cărbunii aprinşi pe vatră. Stăteau în picioare, la lumina jarului, în cămăşi. „Albe până la pământ, închise la gât şi fără nicio podoabă, şi aruncau orz pe vatră. «3 vadă încotro or să sară boabele şi de unde au să le vină peţitorii. Când au început să sară boabele în toate părţile, fetele cu basmale galbene în mână au început să cânte, cum am cântat şi eu, cântecul 4 e cămaşă albă. Cântei. se tinereţe, care nu se învaţă. Creşte pe neştiute Nu – zic lăutarii, că nu-i pentru uliţă, iar mintea pricepută a lui Corbu nu l-a păscut. Petre, auzi-l". Şi Victoria s-a ridicat veselă în picioare, n-o credeam aşa înaltă, s-a rezemat de canatul uşii, mi se uita în ochi, avea obrajii roşii şi spunea: „Bobul meu de soartă bună să cadă în humă, între soare şi lună. Să-i priască şi vânt, şi ploaie, şi brumă. Boabe rele, boabele, jarule, tu soarbe-le Boabe bune, boabele, jarule, aruncă-mi-le. Printre ele, bob de aur, faur, taur, iute ca un graur, ban de aur, om de aur Aur, faur, om de aur, în casă te-aduc. Pe piept să te culc. Cât clipeşti din ochii negri şi arunci din ei scântei, să-mi pui la urechi cercei…" Victoria şi-a potrivit cocul, care era de femeie măritată, şi a stat puţin să-şi aducă aminte despre ce era vorba. Cum nici eu nu ştiam unde rămăsese ea cu întâmplarea, m-am uitat prin odaie, şi am dat cu ochii de perna de pe pat De sub pernă ieşeau frunze dinţate de pelin brumat. În casă mirosea a salcie înflorită, de la crengile puse de Victoria pe masă, pe laviţă, şi la tocul ferestrei. Avea un carton cu îngeri galbeni deasupra patului şi mirau rămas ochii la florile roşii

prinse pe după ramă. Nu le văzusem la venire. Gura florilor atingea paharul candelei şi li se vedea umbra roşie în oglinda untdelemnului. Victoria se uita şi ea la untdelemn şi vorbea spre mine: „După ce au sărit boabele, fetele au stins jarul cu bucăţi de gheaţă. S-au îmbrăcat, au aprins lampa, au ridicat perdelele şi au deschis uşa, să intre flăcăii, care aşteptau în uliţă Trebuia să vină zece, cât erau ele Dar nu s-a arătat niciunul Fetele s-au uitat atunci la streşini şi au numărat ţurţurii de gheaţă. Erau ţurţuri mari, cu vârfuri până spre prispă. I-au numărat, erau mai mult de zece. Însemna că nu-i ajunsese blestemul pe flăcăi, nu se uitaseră adică pe fereastră când au cântat ele cântecul de cămaşă albă. şi. aşa că nu picuraseră ţurţurii peste ei ca să-i îngheţe şi să-i prindă de streşini. Zece ţurţuri mari, ţurţuri de tâlhari, nu se făcuseră adică flăcăii. Şi însemna că ei trebuia să fie tot în uliţă şi aşteaptă acolo. I-au strigat, dar n-au venit Atunci, fetele au ieşit în uliţă să-i caute. Lună era, dar umbra lor nu le-au văzut-o, i-au căutat degeaba. Fetele s-au întors în curte, şi când să intre în casă, i-au văzut pe flăcăi: stăteau cu toţii înşiraţi pe prispă, rupeau. Ţurţurii de a streşini şi-i ronţăiau. «Ce faceţi, „mă, aici?» i-a întrebat o fată. «Mâncăm şi noi ceva, ca să mai prindem putere», au zis ei. Pe urmă au intrat cu toţii în casă, şi la lumina lămpii fetele au văzut că erau cu el. flăcăi mai mult. Le-au pus la toţi dinainte o tingire prăfuită cu sare, plină cu boabe de porumb fiert, ca să mănânce cum e obiceiul şi să le stea peţitorii. Ei s-au aşezat şi luau boabe din tingire. Fetele au rămas în picioare, nu s-au atins de porumb, ca să le fie gura curată. Şi ele se uitau la cei j} qL străini, care erau peste număr: unul să fi avut şaptesprezece arii, celălalt nouăsprezece. Erau Ja Aigţii lui Paminode Dănilă şi ieşiseră şi ei pentru întâia oară să vadă fete". Petre şi-a şters fruntea cu palma, s-a ridicat, a împins strachina cu prune uscate mai încolo şi a zis: „Victorio, eu plec cu omul ăsta prin sat, să mai răsuflăm puţin". Victoria nu s-a mişcat de la canatul uşii, şi Petre n-a îndrăznit să

pornească şi a tăcut, şi a dat din mâini să treacă timpul „Petre, omul ăsta a venit să prindă vremea din urmă. şi tu vrei să-l duci de căpăstru pe uliţe”. Apoi spre mine „Eşti în stare s-o vezi cum mai este ea acum?” „O iau şi măritată”, am zis şi mi-a trecut o amăreală prin gură Victoria s-a uitat peste creştetul meu şi i-a spus lui bărbatu-său: „Petre, când îi vine rândul lui Paminode Dănilă să fure fân din lunca de la Pădurea Pietroiului 9 tt „Dă-mi lemnul să văd”, a zis Petre, şi s-a frecat la ochi. „Vezi că lemnul e după sobă” – i-a răspuns Victoria. Stătea dreaptă şi rezemată de canatul uşii, cu mâinile sub cap. Avea pielea neagră de soare de la vârful degetelor până la subţiori. Faţa o avea albă, parcă şi-ar fi ţinut-o numai la lună. Victoria a făcut un semn cu palma să-mi îndepărteze ochii şi l-a întrebat pe Petre: „Ai găsit lemnul?” „Da, a zis Petre potrivind inelele peste crestăturile lemnului de corn, lui Paminode Dănilă îi vine rândul să fure din Pădurea Pietroiului de joi în două săptămâni. Asta e pe lemnul meu de pândar, dar el a mai furat de două ori peste rând. Aşa că lemnul meu e prea scurt ca să ştiu în ce zi peste doi ani mai are dreptul o dată”. „Dacă a furat peste rând, o să vină şi în joia cu crestătură, care i se cuvine”, i-a întors vorba Victoria. „Ar însemna să-mi dea trei părţi din patru – socoti Petre cu inelele de alamă – şi anul viitor o să fie pentru el tot un an necrestat, şi o să fure şi mai mult fără rânduială”. „N-are decât să nu-ţi dea nimic şi să-i rămână anii necrestaţi. Numai omul ăsta să poată vedea *dropia*” – a zis Victoria, şi-a desfăcut cocul, şi-a lăsat părul negru să-i stea o vreme despletit şi pe urmă a început să şi-l împletească, cu capul aplecat pe un umăr. I se dezvelise gâtul înalt în partea stângă dinspre mine şi i se bătea inima sub o alună neagră aşezată la vârful cercelului alb cu ţepi verzi. „Care dropie?” – a deschis gura mare Petre, a scăpat inelele de alamă pe cârligul de la capătul lemnului cu ani crestaţi şi a rămas prostit pe picioarele lui scurte. Victoria şi-a aruncat părul împletit spre ceafă şi l-a prins în faţă,

la umărul drept, să-l mai împletească o dată. Îşi arăta gâtul pe partea cealaltă. Inima îi trecuse sub aluna din dreapta şi-i bătea lângă spinii cercelului. A zis: „Petre, tu n-ai văzut niciodată dropie”. Petre nici n-a încercat să mişte, că nu mai ştia! „Petre – a început iar Victoria – dropia e greu şi de văzut, nu numai de prins. Omul ăsta de-i zicem MifonH Vrea să prindă dropia. Nu vrea să-i treacă anii care-i mai are fără s-o vadă măcar Dropia nu se poate prinde nici vara, nici toamna, e greu şi de zărit, stă la capăt de mirişte, în soare. Şi în soare nu te poţi uita Numai iarna, pe polei o poţi atinge, când are aripile îngreuiate şi nu poate zbura şi seamănă la mers cu o găină. Greu şi atunci. Rar cineva care să prindă clipa potrivită. De multe ori, când e polei nu-i dropie, şi când e dropie nu cade polei. Pune-l o dată. Petre, pe Corbu să-ţi zică gros cântecul dropiei”. Petre a mai stat o vreme nedesluşit, apoi a zis „Hă!” – şi a început să râdă cu scuturături. Se săltau inelele de alamă pe lemnul cu ani crestaţi. Şi Petre râdea şi mai tare, vesel că a priceput I se vedeau dinţii albi şi curaţi până la măseaua de minte M-a bătut cu onimo umăr: „Aşa rămâne, vino de joi în două, la Pădurea Pietroiului Ai să vezi dropia vara, noaptea şi pe lună. Când e vorba de fân pe degeaba, Paminode îşi scoate din ascunziş şi nevasta. * îşi privi lemnul cu inele, îl răsuci şi zise mirat: „Uită-te, chiar, zău, de joi în două, când fură fân” Pamirjpde, e lună plină”. M-am uitat în dreptul crestăturii, unde-şi ţinea Petre degetul mare cu unghie despicată, şi am văzut un bob alb prins în carnea lemnului Petre şi-a trecut marginea unghiei crăpate în jurul bobului alb şi mi-a zis: „Paminode începe cositul în toiul nopţii când fânul nu e nici moale de rouă, nici atins de căldură Noi o să ajungem la Pădurea Pietroiului mai târziu, când familia lui Paminode o să se răsfire toată printre sălcii şi o să-i dea zor să nu-i apuce ziua la ceasul ăia, Paminode îi trece pe toţi la coasă, şi pe nevastă-sa, pe care n-o ştie nimeni”. Petre vorbea otova, parcă spunea lucruri învăţate pe de rost de la

Victoria, dar fără miez, numai cu coajă. „Ajunge” – a strigat la ei Victoria, care stătea nemişcată la canatul uşii, unde o ştiam Era, altfel, îmbrăcată într-o rochie roşie lungă, cu cercei. roşii, cu părul împletit rotund în jurul tâmplelor, iar în mină ţinea un bici din fâşii de curele unse cu catran Petre se uita la mine a întrebare şi mi-o arăta pe Victoria, o vreme chiar şi-a trecut palma peste haina mea, să vadă dacă eu mai eram la fel – eram – şi-a mutat ochii şi mai mari spre Victoria, în timp ce mă bătea pe neştiute pe umăr: „Aşa rămâne, de joi în două „Victoria i-a întins biciul: „Ia-ţi biciul Trebuia să fii de mult la pogoanele de la ceair”. „Mai dă-mi nişte prune”, a mai apucat să spună Petre. „Ia din cufăr Vezi, când pleci, să nu sperii gâştele”. După o vreme i-i în auzit pe uliţă. Fluiera şi izbea cu biciul de curele în praful de pe drum. Când s-a lăsat noaptea, împreună cu Victoria am aflat de-aproape mirosul de pelin de sub pernă. „Dimineaţa m-am trezit singur. În casă rămăsese scândura goală Am umblat prin odăi, goale erau toate, pe pereţi, *le* paturi, la ferestre. M-am întors în odaia în care 5 ttşas, era că am fost cu Victoria, să văd dacă mai e ceva din ce crezusem că a fost. M-am uitat după sobă: Lemnul cu inele al lui Petre era acolo, cu Jjpbul – alb. – înspre mine Am ridicat capacul de la cufăr: înăuntru – WUIie. uscate Bătea vântul şi m-am dus spre fereastră s-o închid Pe pervaz, o rochie roşie răsucită de vânt se strânsese într-un colţ al geamului Am ieşit în curte, ploua. O femeie arunca iarbă peste nişte ostreţe la un cârd de gâşte. M-am apropiat şi i-am spus în spatele urechii’s „Plec şi mă-ntorc de joi în două, aşteaptă-mă, pe urmă merg să văd dropia la Pădurea Pietroiului” Femeia s-a întors cu faţa spre mine; avea părul veşted, nasul ascuţit şi gura pungă. Nu mai era ea, Victoria. Şi-a adus palmele la urechi, – şi-a” bp-rTE” mete”-cei; cer roşii şi m-a întrebat răstit: „Cine eşti?” Am plecat în sat la mine. Miron s-a uitat peste câmp, simţise iar ceva. şi după o vreme a întrebat:

— Ce-i, Corbule?

— Mi-a adormit calul şi trebuie să-l trag lângă lume, ca să mai poată merge şi să ţină pasul, a răspuns vocea groasă a lui Corbu din locul unde se afla. Se-apropie ziua şi vreau să fiu şi eu în lumină

— E adevărat că ştii un cântec despre dropie? – întreabă străinul, văzând că Miron tace, se apleacă, smulge iarbă în pasul calului, o duce la nări şi o aruncă

— Odată ştiam cântecul – zise Corbu. Nu l-am mai spus de mult şi au crescut peste al vorbe străine Mi-ar fi trebuit acum cântecul şi nu ştiu pe unde i-a adormit fântâna. Mergem *la dropie*, cine o îi numit aşa, nu ştiu, locurile astea, spre care ne-am rupt satul ca să scăpăm de sărăcie şi să luăm în dijmă culesul porumbului. Aş fi cântărit cu cântecul, culesul şi alesul. La *dropie*, pământul întreg e galben de atâta porumb. Când apune soarele, rămâne ziuă, că e porumbul

— Am auzit – zice străinul – că i-ai spus odată cântecul despre dropie lui Petre Uraru

— Petre nu cerea cântece – răspunde Corbu. Poate vrei să spui Victoria, nevastă-sa. Ea nu mai e, a pierit de mult. Oale şi ulcele Nu-mi spune de Petre El preţăluia paiele cu răboj de aur. Zodiile lumii le mutase pe un băţ din ogradă. Neamul lui Dănilă era însemnat între soare şi lună. Victoria nu era trecută în crestăturile anilor. Nici Corbu pe care-l vezi. Miron, e drept, a venit mai târziu în sat la noi. Dar când a venit, şi de când e la noi, n-avea crestătură, pentru că n-a avut paie. Mi se pare că fac un păcat când e vorba de mine. Petre mi-a trecut o dată. pe răboj calul. Se băligase pe nişte fân proaspăt. I-a făcut calului o crestătură în dreptul *spionului Mariei Tereza*, că fânul era al lui, şi nu mai voia să-l ia.

Corbu îşi trece calul mai aproape.

— Ăsta-i cântecul lui Petre. Şi ai să te miţi că altul era al Victoriei. Numai de-am lua cântecul ei de la urmă, şi tot nu

răspundea cu al lui. Victoria simţea că n-o să mai fie, şi doar era mai tânără decât multe fete. Plecase de la Petre de câţiva ani, şi cum voiam s-o iau de nevastă, i-am spus care mi-e gândul. „Corbule, a zis Victoria, nu-mi vorbi de asta, mie mi se apropie ziua cu lună. Măritată am fost, mi-am strâns într-o dimineaţă lucrurile şi am aşteptat încă o dată peţitorii, asta a fost demult. Dar am rămas cu lucrurile strânse. Acum le-am desfăcut şi le dau singură de pomană la fete, că vremea a trecut străină pe lângă mine. Bun la suflet eşti, Corbule, tu să-mi porţi pe umăr lada cu ce-a mai rămas din zestrea pământului, pe care nici proştii, nici deştepţii nu mi-au văzut-o cum trebuie". Aşa a fost. Racla eu i-am dus-o. I-am cântat la urmă ce-mi spusese să-i cânt: „Nu mai e Gălav Laliu, Lalili, ţambalagiu, nu mai e de-un an şi-o lună, şi ţambalul tot mai sună. Cântă-n grâu şi-n iarbă verde, de văzut nu se mai vede".

— Mai e puţin până la ziuă, Corbule, schimbă-ţi cântecele şi vorbeşte şi tu ca oamenii – i-a strigat Miron. Când o fi soare şi o să ajungem *la dropie*, să ai mintea trează, ai grijă, ca să poţi vedea porumbul.

— Ştiu un Xfiuw, tot ţambalagiu, care dă roată prin satele de la Dunăre şi caută să se aşeze pe acolo – vără şi străinul o vorbă, ca să-l aducă pe Corbu mai spre ziuă.

— Are nume furat. I se opresc cântecele în cutia ţambalului. Apoi, către Miron: Uită-te şi tu bine, Miroane, când s-o face ziuă şi s-o vedea porumbul sau soarele, că mie mi-e foame şi nu le mai deosebesc.

Când Corbu a plecat, Miron şi-a mânat calul mai în faţă, apoi s-a întors şi şi-a luat locul lângă străin:

— Mai avem puţin, şi ne odihnim caii. Am mers singur atunci, în noaptea de joi în două, la Pădurea Pietroiului. Coseau toţi, printre sălcii, erau mulţi, în cap cu Paminode, chiar un copil de vreo şase ani avea o coasă mică pe măsura lui şi ciopârţea

iarba. Printre femeile ţepene, care-şi mişcau coasele printre sălcii, n-am deslușit-o pe fata pe care o știam. M-am uitat bine, că era lună plină. La Dunăre, unde am plecat pe urmă şi m-ai întâlnit câţiva ani în şir, când lucram la gardurile de pescărie, am stat împreună cu o ceată de oameni din neamul lui Păcuraru. Din traiul cu ziua m-am ales însurat cu o fată din neamul lor. Cum era o fată veselă, nu m-am mai întors în satul meu, să n-o desprind de locuri şi să nu se amărască". De două ori nu ştiusem pe lângă ce trec. Aşa am venit din nou în satul ăsta al lor. Nu mai avem mult, şi odihnim caii. La ziuă, caută să stai tot pe lângă mine.

Cocoşii din căruţele convoiului au început pe rând să cânte.

Calul lui Miron mergea cu gâtul întins înainte prin iarbă şi îşi ştergea dinţii cu rouă. În faţă începea să crească o dungă galbenă. Porumbul sau zbarele

SATUL DE LUT

CĂLĂTORISEM APROAPE TOATĂ NOAPTEA cu un tren petrolier, într-o cabină dintre cisterne. Fusesem silit să stau în picioare. Pe banca îngustă a cabinei se afla ghemuit vin om pe care-l găsisem dormind încă de la gara Hagieni, unde urcasem. Într-un timp am crezut că vrea să se ridice, m-a întrebat unde cobor, i-am spus, el a. zis „da, ca şi mine" şi a adormit la loc. Spre ziuă, ne-am apropiat de halta prahoveana B. Am deschis uşa cabinei ca să pot cerceta terasamentul înalt, şanţul adânc cu iarbă care despărţea linia ferată de o şosea pietruită. Voiam să descopăr un loc mai potrivit, unde să sar din tren fără să mă lovesc prea rău. Trenul nu oprea în halta B., îşi mai scăzuse însă din viteză când se apropiase de ace…

— Halta B? – m-a întrebat omul de pe bancă – trezit brusc din somn – stând încă ghemuit şi tremurând de frig. Vântul bătea rece prin uşa cabinei şi ne flutura hainele.

— Cred că da, halta B.

— Sări? – mă întrebă el iar.

Tocmai atunci am văzut, în fuga trenului, pe fundul şanţului, e dâră de iarbă cosită, strânsă din loc în loc în clăi mici şi dese – şi am sărit.

Cred că după o vreme m-a prins somnul, cum stăteam aşa lungit în şanţ. Vântul încetase. Se lumina greu de ziuă, în aer se simţea o ceaţă groasă. Trenul nu se mai auzea, pe un stâlp îndepărtat lucea şters un felinar; poate felinarul de la peronul haltei B. Zic că mă prinsese somnul, fiindcă în liniştea câmpului care cuprinsese împrejurimile haltei m-a trezit vocea unui om ivit de nu ştiu unde:

— Te-ai lovit rău?

M-am săltat pe coate – el, se plecase spre mine – şi i-am distins întrucâtva faţa: mi s-a părut că era chiar omul care dormise ghemuit tot timpul pe banca din cabina dintre cisterne.

M-am lungit din nou pe iarba din şanţ. Omul s-a aşezat alături. Am observat că avea cu sine un sac pe jumătate plin. Îl pipăia să vadă dacă nu cumva în timpul căderii s-a spart pe undeva pânza.

— Nişte grâu – îmi explică el. La noi nu e, pământul a rămas aproape nelucrat anul trecut.

Începuse să se lumineze şi am văzut că omul era tânăr, purta o bărbuţă mică, neagră, rotunjită îngrijit. Avea faţa slabă, lungă, ciupită de vărsat, nasul coroiat, sprâncenele rare, ochii mici, verzi. Purta o pălărie cenuşie, cu boruri late. Haina neagră, închisă până sus la mărul lui Aclam, părea făcută dintr-un anteriu vechi. Cred că aşa era, lucrată dintr-un anteriu, se încheia peste piept, cu nasturi mulţi, mărunţi şi rotunzi, înveliţi în stofă neagră.

— Eşti preot – i-am zis.

— Am fost.

După o vreme, el m-a întrebat unde merg. I-am răspuns

simplu şi adevărat că merg în satul F. să caut un om care nu mai este. Mai fusesem şi prin alte sate, dar fără rezultat; nimeni nu ştia, nici măcar nu auzise de el. I-am mai spus fostului preot că plecasem la drum spre satul F. fără vreo speranţă că am să aflu ceva. Adresa care mi se dăduse era foarte vagă; să mă interesez în satul F. de un învăţător, sau de fratele învăţătorului, în sfârşit, de cineva din satul F. care ar şti ceva despre un ofiţer care l-ar fi cunoscut pe omul dispărut, adică l-ar fi întâlnit într-o gară, în apropiere de front, lângă un pod rupt, unde se făcuse transbordarea soldaţilor din regimentul 14. Omul despre care voiam să aflu în satul F. fusese soldat în regimentul 14. Despre întâlnirea ofiţerului cu soldatul care a pierit, nu peste multă vreme, pe malul unui fluviu (nu se ştia pe malul cărui fluviu), se zicea că ar fi auzit ceva învăţătorul sau fratele învăţătorului din satul F.

— Bănuiesc pe cine căutaţi în satul F. ca să aflaţi veşti despre soldatul acela – îmi spuse fostul preot. 1 Nu e vorba de un învăţător sau de fratele învăţătorul lui. Ei nu ştiu nimic despre regimentul 14. E vorba mai degrabă despre factorul poştal. L-au mai căutat şi alţii. Nu ştiu cum s-a răspândit vestea că factorul poştal ar; putea spună ceva despre oamenii din regimentul 14. i Vestea e cu atât mai fără rost cu cât nici factorul poştal nu s-a mai întors. Şi el a fost soldat în regimentul 14, (şi nimeni nu ştie ce s-a întâmplat cu regimentul 14 a-l colo, pe malul fluviului. Factorul poştal are casa lângă mine. Eu sunt din satul F. Familia factorului poştal poartă şi acuma doliu. Adică părinţii lui. Nevasta lui s-a măritat de un an şi mai bine, cu fratele învăţătorului. Poate de aici vine încurcătura. Factorul poştal nu s-a mai întors, fratele învăţătorului s-a însurat cu văduva lui – şi toţi cei care mai au nădejde că pot afla ceva despre oamenii din regimentul 14 vin în satul nostru şi-l întreabă pe fratele învăţătorului, crezând greşit că el ar fi singurul supravieţuitor din regimentul 14. Dar fratele

învăţătorului nu poate şti nimic, n-are de unde şti despre soarta regimentului". El n-a fost niciodată soldat. Nici tânăr nu e măcar. E aproape bătrân. Dacă n-ar fi fost război, cine ştie dacă s-ar fi însurat vreodată. I s-a întâmplat ceva când a fost copil şi a cam pierdut semnele de bărbăţie.

— Dumneata i-ai cununat pe văduva factorului poştal şi pe fratele învăţătorului?

— Nu. Eu nu mai sunt de doi ani preot. A venit altul în parohia din F. Mie mi se spune acum – în sat – lăutarul. Cânt la oameni acasă, cântece de lume, de pahar. Dacă sunt chemat la mesele de la botezuri sau de la nunţi. Dar acum botezuri nu prea mai sunt. Singura nuntă la care am fost chemat a fost nunta fratelui învăţătorului. Asta fac deocamdată: cânt, pe unde pot. După ce s-o termina războiul, am să urmez Conservatorul. Am început să-mi strâng ce-mi trebuie şi mă pregătesc de examen. Trăiesc în F. din cântat.

— Cânţi din vioară?

— Da. Mi se spune că am şi voce frumoasă. Fostul preot tăcu, apoi îmi zise:

— E bine că m-ai întâlnit. De un an şi ceva, de când s-a auzit de întâmplarea cu regimentul 14, foarte mulţi oameni vin în satul F. să-l întrebe pe fratele învăţătorului ce ştie el despre morţii cutare şi cutare. Lucrul ăsta îi otrăveşte viaţa. Într-o vreme i se bătea în poartă şi noaptea. „Nu ştiu nimic de regimentul 14, răspundea fratele învăţătorului, dar staţi puţin se întreb pe nevastă-mea. Spuneţi-mi numai de unde sunteţi şi despre cine vreţi să aflaţi?" I se spunea „... despre cutare şi cutare, din regimentul 14 vrem să aflăm". Fratele învăţătorului intra în casă. Se aprindea lampa în odaie. Se auzea ceartă. Oamenii aşteptau cu căruţele în uliţă. După un timp, ieşea din casă nevasta, în cămaşă: „Nu ştiu nimic – zicea ea oamenilor, făcându-se mică, pe după poartă. Să nu mai veniţi la noi – se ruga, tânguindu-se. N-are rost,

spuneţi-le şi altora. Factorul poştal, bărbatul meu dintâi, nu s-a mai întors de pe front. Sunt măritată cu fratele învăţătorului şi el n-a fost niciodată în regimentul 14". Oamenii plecau. Dar veneau alţii. Şi într-o zi, femeia a fugit de acasă, iar fratele învăţătorului s-a mutat un timp în altă parte a satului. N-au stat multă vreme despărţiţi. Femeia s-a întors acasă şi li s-a aşezat viaţa din nou. Nu mai veni în sat la noi. N-ai ce afla. Lasă-i, nu-i mai amărî – zise fostul preot.

— Aş vrea să se termine războiul curând şi să urmezi Conservatorul.

Din partea opusă trenului cu care venisem, se auzea un alt tren, care se apropia în viteză.

— N-are rost să mai mergi în sat la noi. – repetă fostul preot. Te poţi înapoia cu trenul ăsta. Viteza nu e prea mare…

Locomotiva trecu pe lângă noi. Apoi, una după alta, cisternele negre. Linia ferată rămase din nou goală. Se luminase bine de ziuă. Felinarul de pe peronul haltei ardea încă. Ne-am îndreptat spre haltă, am bătut în uşi şi în ferestre, dar nu ne-a răspuns nimeni, deşi mi s-a părut că de undeva, dinăuntrul haltei, ne privea fix, cu faţa imobilă, un om palid, cărunt, cu şapcă roşie.

Am luat-o peste câmp, pe pământul nelucrat, printre Ierburi înalte, tari şi lemnoase. Soarele începuse să ardă, nu se vedea nimeni pe câmpia goală, până la dungile groase ale orizontului cu ceaţă încă.

— Ce vrei să urmezi la Conservator?

— Compun din când în când. Am scris câteva lieduri.

— Cât avem de mers până în satul F?

— Peste câmp, doisprezece kilometri. Dacă vrei să mergi totuşi în satul F. – zise fostul preot – e bine să întindem pasul. Altfel, mai târziu ne prind pe câmp avioanele americane. Vin de la Foggia, din Italia. Pe la ora zece – unsprezece, trec pe deasupra câmpului, se duc să bombardeze schelele petrolifere şi rafinăriile.

— Pentru lieduri tot dumneata compui şi textul?

— Cum să-ţi spun, nu ştiu. Câteodată, textul îmi apare în acelaşi timp cu melodia. Lucrez acum la un poem simfonic, *Satul de lut*. În trei părţi, sau în patru, să vedem. Mai întâi împietrirea lutului, cu secetă, vânt uscat. Apoi ploaia, *Elogiul pământului*. E aşa, ca un fel de nouă descălecare pe un pământ darnic. Acelaşi pământ, dar altul, altfel. Nu ştiu cum are să fie, dar am închipuit ceva frumos – spuse el, roşind, încurcând cuvintele şi privind într-o parte.

— *Satul de lut* – titlul nu e urât, deşi cam prea literar. Ai terminat poemul simfonic? – zisei, încercând să-l scot din încurcătură.

— Într-un an îl termin, aşa cred.

— Într-un an poate se termină războiul.

— Da, trebuie să se termine. Vreau să prezint poemul la examen, la Conservator. N-am încheiat încă poemul. Dar, închipuie-ţi, corurile din final, *Elogiul pământului*, le-am scris. Dacă mergi în satul F., am să-ţi cânt ceva din poem să ne grăbim, însă, ne prind avioanele pe câmp.

— Avioanele mitraliază câmpul?

— Nu, asta nu s-a întâmplat. Dar femeile – căci femeile lucrează acum pământul, atât cât se mai lucrează – prăşesc înşirate pe câmp. Şi sunt femei care în loc să se ascundă în iarbă când se aud avioanele – îngenunche, se roagă şi se închină

— Ar trebui să le spui să nu mai facă asta

— Pe mine nu mă mai ascultă.

În faţă ne-a apărut o lizieră de salcâmi. Am început s-o traversăm, ducând pe rând în spinare sacul de grâu. Dădurăm de un taluz înalt de cale ferată, pe care era oprit un tren lung de călători. Trenul, ascuns între salcâmi, părea gol şi avea toate ferestrele şi uşile închise. Prin şes muri se zăreau însă. În plasele de bagaje, geamantane, baloturi, iar de micile cuiere ale

compartimentelor stăteau agăţate pălării, trenciuri sau pulovere. Mi-am mutat privirea pe rând la toate ferestrele dar nu era niciun călător M-am prins de barele scării unui „vagon şi am privit înăuntru: băncile erau într-adevăr goale, câteva ziare, lăsate desfăcute la întâmplare, m-au făcut să cred că trenul fusese de foarte puţin timp părăsit o pălărie albă de pai, un baston negru – agăţate deasupra unui şevalet – mi-au atras atenţia.

— Poate că sunt lucrurile pictorului Petre Petrovici, îmi spuse compozitorul de lieduri, care rămăsese Jos, pe taluz, şi aştepta nerăbdător. Petrovici vine în fiecare vară în câmpie să schiţeze tablouri – e foarte cunoscut prin locurile noastre, adăugă compozitorul. Coboară, mă grăbi el, trebuie să mergem, nu mai e mult, şi bombardierele vor trece spre rafinării. Cel mai sigur semn e trenul ăsta. Vine de la Dunăre, de pe malul Borcei, şi opreşte zilnic aici, matematic, ascuns între lizierele de salcâmi. Aşteaptă trecerea şi întoarcerea avioanelor. Apoi pleacă spre munte, prin gările din zona schelelor şi rafinăriilor. Nu e timp să mai ocolim trenul pe la margini. Să trecem repede pe sub tampoane. Compozitorul de lieduri vorbea agitat, nervos, se aplecă pe sub roţi, trase sacul cu grâu după sine şi dispăru dincolo, neîncetând să mă cheme. Pe drumurile de pe laturile lizierei alergau în cea mai mare viteză coloane de maşini blindate şi de motociclete, era o trecere continuă de căşti germane şi de ţevi de mitralieră. Am stat puţin pe scară, continuând să privesc înăuntrul vagonului, la lucrurile lui Petre Petrovici – la pălăria albă, la şevalet şi la bastonul negru, lucios, cu mâner şi vârf de argint. Apoi am coborât şi am trecut pe sub tampoane, urmându-l pe compozitorul de lieduri, care grăbea pasul, săltându-şi din mers sacul de grâu pentru a-l aşeza mai bine în spinare. Am călcat peste locuri cu crengi uscate pe jos, apoi prin nişte alior înalt, cu tulpini dese, groase, galbene, coapte, ferindu-mă de stropii de lapte pe care planta, crăpând la cea mai mică atingere,

îi arunca în lături.

După ce am scăpat de alior, m-am oprit brusc} printre salcâmii şi arţarii înalţi din faţă stăteau întinşi ui iarbă, lungiţi pe pântece, zeci de oameni, într-o linişte desăvârşită. Din nemişcarea lor ieşea ici-colo câte-un fum subţire de ţigară. Printre oamenii culcaţi – ierburile înalte, florile albe, roşii, albastre, roze, galbene, violete se clătinau uşor şi voioase în bătaia vuitului. Am păşit repede, cu grijă, prin labirintul lăsat de trupurile oamenilor care aştept oi trecerea orelor în care veneau de la Foggia şi se întorceau apoi din zona schelelor şi rafinăriilor de petrol – bombardierele. L-am ajuns cu greu din urmă pe compozitorul de lieduri şi de poeme simfonice, i-am luat sacul de grâu, mi l-am aruncat în spinare şi am grăbit şi mai mult pasul să ieşim din lizieră, printre oamenii din iarbă şi flori, care se răreau din ce în ce. Ne-am pregătit din mers să ocolim doi bărbaţi cărunţi care stăteau spre marginea lizierei, în picioare, şi discutau aprins – unul scund şi gros, îmbrăcat în cămaşă albă şi pantaloni scurţi, albaştri – altul de statură potrivită, osos, îmbrăcat într-un trenci multicolor, din pânză de cort de camuflaj, cu acel amestec absurd de pete verzi, galbene, roşu-stins, albastru-cenuşiu, cafeniu-negru.

— Viaţa e minunată, domnule Lăscăreanu, oricând e minunată. Totul viază ca o garanţie a. trecerii noastre prin lume, spunea omul în cămaşă albă şi pantaloni scurţi.

— Da, domnule Petre Petrovici, răspundea cel în trenci de camuflaj.

— Străluceşti sau nu, eşti fericit sau lipsit de noroc, parcurgi totuşi minunatul mister al existenţei.

— Da.

— Îmi vine în gând, domnule Lăscăreanu, o asociaţie: viaţa e o câmpie fără margini; pe orizontala ei, o verticală cât de mică poate însemna oricând ceva.

Lăscăreanu, cu mâinile în buzunare, îşi strânse trenciul de pânză de camuflaj, ca într-o senzaţie de frig, boţind şi amestecând şi mai mult culorile de verde, galben, roşu-stins, albastru-cenuşiu, cafeniu-negru.

— Mai încet, domnule, vorbeşte mai încet – răsună, din iarba din jur, o voce.

Alte voci din iarbă repetară rugămintea: „Mai încet, cât mai încet!"

Petre Petrovici îşi controla ceasornicul – „nu e încă timpul să ne temem" – făcu un gest jovial cu palmele în aer, de alungare a vocilor, îl luă pe Lăscăreanu pe după umeri şi continuă să vorbească, mergând înaintea noastră, spre salcâmii din ce în ce mai rari şi mai mici care dădeau spre câmpie:

— Ar fi fost minunat să rămâi cu mine în orăşelul de pe malul Dunării; e un oraş liniştit şi aşezat Îţi» puteai găsi acolo un rost. Dumneata nu eşti omul care să rătăceşti, ca ultimul Soleiman, în căutarea unei ţări în afară de lume.

— Da, e un orăşel liniştit – spuse Lăscăreanu, desprinzându-se cu politeţe de braţul lui Petre Petrovici. Îţi aud ceasul cum bate, zise, şi automat privi în sus, pe cer. Îşi coborî privirea, căută cu ochii în dreapta şi stânga, apoi îndărăt spre ierburile şi florile înalte, cu oameni printre ele. Privi ceva mai sus, printre copaci, spre taluz, unde se zăreau depărtate, prin frunziş, câte-o uşă de vagon, o scară sau bucată de fereastră. Cred că asta i-a fost mişcarea privirii, căci spuse apoi, fără nicio legătură cu vorbele lui Petre Petrovici: Trenul îşi întrerupe zilnic drumul la jumătate, aşteaptă aici două ceasuri, până ce gările la care trebuie să ajungă sunt incendiate şi distruse, şi abia apoi porneşte în viteză spre ele, ducându-i pe călători spre casele lor, pe care de multe ori nu le mai găsesc. Se întoarse pe rând spre laturile lizierei, uitându-se la continua trecere a căştilor germane şi a ţevilor de mitralieră, şi arătă spre ele cu un gest al capului:

Gratiile astea mişcătoare trec şi prin orăşelul dumitale liniştii Ar trebui să ieşim odată din tragedia asta – pe cât de nedreaptă, pe atât de absurdă. Se uită din nou în jur, renunţă tăcu un timp şi zise iar: Aş fi vrut să-ţi spun ceva vesel la despărţire. Privi din nou cerul şi spuse cu voce uscată: A început să-mi fie teamă de ceasul dumitale. Îşi pipăi apoi, absent, trenciul şi, probabil pentru că dăduse de trenci, vorbi mai departe: în trenciul meu de camuflaj beau apă, mă mişc sub soare, dau bună ziua, caut de lucru, sărut sau dorm sub cerul liber – n-am alt trenci, e cel mai ieftin acum şi mai la îndemână. Într-o clipă ne poate nimici absurdul pe amândoi – şi pe mine în trenci de camuflaj, şi pe dumneata în cămaşă albă. Apoi Lăscăreanu ni se adresă brusc:

— Văd că mergeţi spre câmp.

— Da, în satul F. – spuse compozitorul de lieduri şi de poeme simfonice, călcând mai sfios, iar ca să-şi facă de lucru cu mâinile, îşi trecea degetele peste nasturii mărunţi, înveliţi în stofă neagră, de la rămăşiţa lui de anteriu.

— Ani să vă însoţesc un timp, încerc să merg spre rafinării – zise Lăscăreanu.

Petre Petrovici desfăcu larg braţele, a dezamăgire, apoi ne salută pe toţi şi se îndreptă abătut înapoi, spre liziera de salcâmi şi arţari, printre florile viu colorate, unde aşteptau, întinşi pe pământ, călătorii.

Am ieşit din nou în plin câmp. Lăscăreanu mergea înaintea noastră, cu mâinile în buzunarele trendului său cu pete multicolore. Fără să se întoarcă spre mine, mă întreabă din mers:

— Şi dumneata mergi în satul F?

— Da, caut pe cineva din regimentul 14.

— Exact – spuse Lăscăreanu – regimentul 14. În trenul care a venit să se oprească în lizieră erau nişte femei care întrebau din compartiment în compartiment dacă ştie cineva de regimentul 14.

Am iuţit toţi trei pasul. Străbătând un hăţiş de vulpoaică înaltă şi de scaieţi cu bulgări de flori roz în vârf, m-am împiedicat de un butoi mare, metalic, argintiu, cu capac galben, elegant. Compozitorul de lieduri îmi făcea semn să trec mai departe.

— E cu benzină albastră – îmi spuse el, aşteptându-mă să mergem din nou alături. Câteodată se dau lupte aeriene deasupra câmpului. Avioanele venite de la Foggia, după ce bombardează schelele petrolifere, fug de încăierare, şi în fuga lor dau drumul peste câmp butoaielor astea argintii cu benzină albastră, probabil, în caz că ar fi lovite, să nu ia foc prea uşor. Butoaiele căzute se turtesc fără să se spargă.

— Cad multe butoaie pe câmp?

— Multe. Capacele galbene se desfac plăcut şi uşor. Aproape în casa fiecărui om din satul F. se află benzină albastră.

— La ce e bună?

— Mulţi n-o folosesc. Dar o păstrează. Câţiva fac negoţ cu ea prin oraş şi câştigă bine din asta.

— Poate şi cei care o păstrează se gândesc că depozitează o valoare. Altfel, n-aş crede că de dragul unei amintiri stranii aduc în casele lor benzină albastră. Poate că o întrebuinţează femeile în gospodărie. Eşti însurat, nu?

— Nu mai sunt, de doi ani, spuse compozitorul de lieduri. M-a părăsit soţia. S-a crezut că benzina albastră e bună pentru pete. Dar se destramă stofa şi se decolorează.

Din hăţişul de vulpoaică şi scaieţi, dădurăm peste an fel de izlaz, cu troscot mărunt, ars şi îngălbenit de soare. Pe izlaz, un om adus de spate, cu căciulă înaltă şi roasă pe cap, îmbrăcat în haine de dimie. groasă, mergea înaintea unui cârd de măgari, şi ca să-i poată duce unde voia, trăgea în faţa lor de o funie veche şi despletită pe cel mai bătrân din animale – slab, păros şi berc.

Lăscăreanu ocoli, voise să treacă neobservat pe lângă omul acela, aşa cum trecusem eu şi compozitorul, noi însă fără să

ocolim. Dar, într-o românească stricată, greu de reprodus, omul în dimie strigă:

— Domnule inginer Lăscăreanu, sunt eu, Soleiman…

— Bine, Soleiman, zise Lăscăreanu. Tot pe aici? Mică mai e câmpia pe care rătăcim. Să ştii că n-am găsit nimic, Soleiman. nici pentru tine, nici pentru mine. Am să mai caut. Dacă mai rămâi prin locurile astea, când am să găsesc ceva am să-ţi dau de veste.

— Mie nu-mi trebuie, stau aici bine, e iarbă multă şi nu e lume – spuse Soleiman, vrând să zâmbească de bucurie că-l întâlnise pe Lăscăreanu, dar ochii lui şterşi, imobili, faţa mică, stafidită şi strâmbată de bătrâneţe, cu ţepi rari şi albi, gura pierdută între riduri nu izbutiră să se adune pentru ce voia ei să arate.

— Ce mai faci, Altîn? – zise Lăscăreanu, cuprinzând cu braţul gâtul animalului bătrân pe care-l trăgea Soleiman de funie. Altîn rămase insensibil la atingerea lui Lăscăreanu şi păşi mai departe, cu botul înainte, atârnat de sfoara despletită a lui Soleiman. Lăscăreanu îşi trecu palmele pe dinaintea frunţii lui Altîn, dar acesta nu închise pleoapele. Dar e orb de-a binelea – îi zise Lăscăreanu lui Soleiman – nu ştiam asta. Apoi, către noi: Ăsta-i Altîn, cel mai bătrân prieten al nostru; trăgea vagonete pe sub pământ, la orizontul 300, în mina dobrogeană care s-a închis lunile trecute. Altîn şi fraţii lui nu erau scoşi la lumină decât duminica, toată săptămâna stăteau în mină, ca şi Soleiman, grăjdarul nu-i aşa, Soleiman? în câte-o duminică, Soleiman le dădea pâine cumpărată din leafa lui.

— Aşa, aşa – încuviinţă Soleiman, forţându-se să-şi mărească ochii căutând să ne distingă – şi, mai ales, să afle dincotro vorbeşte Lăscăreanu.

— Acum, Altîn, ca şi fraţii lui, la fel de bătrâni şi aproape la fel de orbi, au numai duminici, trăiesc mereu sub soare, în plină lumină, peste câmpul ăsta cu iarbă sălbatică, încheie Lăscăreanu

pe acelaşi ton egal.

— Da, e multă iarbă, domnule inginer – zise Soleiman şi izbuti parcă să zâmbească puţin – niciodată n-am avut parte de atâta iarbă.

Lăscăreanu luă mâinile lui Soleiman într-ale sale şi merse aşa un timp, urmându-ne, înconjuraţi cu toţii de animalele bătrâne. Soleiman se arăta speriat de gestul lui Lăscăreanu, căuta, tremurând, să-şi retragă mâinile.

— Numele întreg al lui Soleiman este Soleiman Soleiman – vorbi mai departe inginerul către noi. N-a avut familie, rămânea deseori şi nopţile în mină, lângă Altîn şi ceilalţi. N-avea rude, nimic. N-avea decât amintirea unui nume de femeie: *Neriman*. Poate iubita lui, poate o soră, care nu mai este. Cu numele de *Neriman* chema lucrurile care îi plăceau, dar cum astea nu prea erau şi nu le avea, spunea mereu *Neriman*, ca o continuă speranţă. Chema tot ce i se părea bun cu numele unei iluzii: *Neriman*. M-a întrebat o dată o femeie tânără şi frumoasă, venită să viziteze mina, cum îl cheamă pe bătrânul grăjdar: „Ultimul Soleiman" – i-am răspuns, şi ea a râs cristalin, a bătut fericită din palme, zicând: „Minunat, Ultimul *Soleiman*! Ce reuşit spus! Ce inteligent eşti, domnule Lăscăreanu!" Dacă n-ar fi fost vorba de o femeie, aş fi pălmuit-o, mă, credeţi?

Soleiman izbuti să-şi scoată mâinile din palmele lui Lăscăreanu şi începu să tragă şi mai tare de funia lui Altîn, îndoindu-se în hainele lui groase şi păroase de dimie, ascunzându-şi şi mai mult faţa sub căciula înaltă şi roasă.

Se ivi, nu departe de noi, un mânz alb, rotindu-se în jurul nostru şi lărgind cercul pe măsură ce înaintam.

— Cum, Soleiman, ai un mânz alb? Nu ştiam. Lăscăreanu se desprinse de grup, prinse mânzul şi-l aduse spre noi…

— Ce alb e, ia priviţi ce ochi pătrunzători are.

— Nu e alb, e fumuriu şi o să fie negru-fumuriu, aşa cum

s-au făcut toţi; e al lui Altîn şi al Joiei – zise Soleiman, căutându-ne cu ochii, şi mai speriat că a zis ceva împotriva a ceea ce a spus Lăscăreanu.

— E alb, Soleiman, zău e alb – spuse Lăscăreanu, şi i-l puse alături de Altîn Cum îl cheamă, Soleiman?

— E de două săptămâni numai, după trei luni abia se pune nume la animale, nu-i ca la oameni, altfel e păcat

— Ar trebui să mi-l dai mie – zise râzând inginerul. Cum nu i-ai pus nume? Are ochi neastâmpăraţi pentru şapte nume.

— Nu – se rugă Soleiman – nu mi-l luaţi, domnule Lăscăreanu. Altîn e bătrân şi orb, şi ceilalţi sunt bătrâni, n-or să mai trăiască mult. Lăsaţi-mi mânzul. O să se termine războiul şi poate mă primeşte cu el în mină. Dacă nu, o să trec graniţa să caut un loc ferit să ne primească. *Neriman*, *Neriman*, spuse el, până la urmă am să găsesc un loc bun pentru animalele mele.

Lăscăreanu îşi ridică gulerul trendului de camuflaj, îşi vârî mâinile în buzunare şi o luă tăcut înainte, dar curând încetini pasul şi ni se alătură din nou Soleiman, cu animalele lui, se abătuse spre altă parte a câmpului, şi după un timp nu-l mai văzurăm.

De pe un drum depărtat, câteva căruţe cotiră înspre noi, tăind câmpul de-a dreptul prin ierburile sălbatice, traversând cele câteva fâşii de arături aflate ici-colo. Caii năduşiţi se opriră în dreptul nostru, şi oamenii din cele trei căruţe – nişte moşnegi îmbrăcaţi în pânză groasă, pătată cu dungi de praf şi sudoare – dădură bună ziua, şi, după ce le-am răspuns, au aşteptat să le spunem ceva, cu toate că nu ne întrebaseră nimic. După o vreme, unul din ei, cel din prima căruţă, smuci hăţurile, caii porniră, dar îi opri din nou. Celelalte două căruţe făcură aceleaşi mişcări.

— Suntem de la munte – zise cel cu căruţa de te urmă, ferindu-şi ochii şi vorbind în lături, izbind cu biciul în ierburile încurcate şi lemnoase. N-aţi auzit pe cineva prin locurile astea

care să ştie vreun lucru de regimentul 14?

— N-am auzit, răspunse compozitorul de lieduri. Nu ştie nimeni, întoarceţi-vă acasă, vă prind avioanele pe câmp.

— Spunea cineva – zise un altul, fără grabă, de asemenea fără să ne privească, uitându-se la câmpul din faţa lui – că ar şti ceva un frate de învăţător şi nevasta lui.

Am tăcut, niciunul dintre noi nu. ştia ce să le spună despre oamenii din regimentul 14.

Oamenii cu căruţele porniră apoi, lăsând caii să meargă la întâmplare prin iarbă, la pas, şi să iasă singuri, în voie, la drum.

Când am găsit poteca ce ducea în satul F., ne-am despărţit de Lăscăreanu, el a mai rămas un timp pe loc, nehotărât, şi apoi a plecat în partea unde avea de gând să meargă.

Mi-am continuat drumul cu compozitorul de lieduri şi de poeme simfonice. Duceam cu rândul în spinare sacul de grâu. Ni s-a făcut foame şi am luat fiecare câte-o mână de boabe din sac şi le-am mestecat. Am plecat mai departe, soarele ardea puternic, şi ne-am oprit lângă o căruţă trasă la capătul unui loc cultivat cu sfeclă. Ne era sete.

— Aveţi apă? – am întrebat eu pe un bărbat şi pe-o femeie care prăşeau nu departe din capul locului. Bărbatul nu mi-a răspuns, dădea mai departe cu sapa printre cuiburile de sfeclă. Femeia mi-a făcut semn să caut sub căruţă. Am dat la o parte o pânză scorţoasă de sac înnegrită – şi am scos la iveală un butoi argintiu turtit, de vreo sută de litri. L-am aplecat, am desfăcut capacul galben şi am pus gura să beau.

— Bea mai puţin – mi-a strigat bărbatul. Am 15 femei la prăşit. Stăm aici până poimâine, nu ne mai întoarcem în sat până atunci.

Butoiul era plin. Mai aveau şi o damigeana plină. Am lăsat butoiul fără să beau şi l-am învelit la loc cu pânza.

— Bea! – zise bărbatul, furios, şi se apropie de mine,

sprijinindu-se în sapă.

— Du-te dracului – i-am zis, luându-mă după compozitorul de lieduri, care pornise mai departe, cu sacul în spinare.

— Întoarce-te, să te văd mai bine la faţă – strigă omul după mine.

M-am întors şi am venit la un pas de el.

— De ce nu bei? – zise el zâmbind şi privind în pământ. Avea obrajii laţi, albicioşi.

— Apa ta miroase a benzină. A benzină albastră. Faci negoţ cu benzină albastră.

Omul mă privi pieziş. Femeia se uita la mine speriată.

— Fac şi eu ce pot, e război – spuse bărbatul, trecându-şi sapa ameninţător dintr-o mână în alte. Dar am spălat bine butoiul, cu tărâţe şi nisip. Poţi să bei apă. Bea cât vrei. E apă de fântâna, apă bună pentru trecătorii însetaţi – şi râse.

— Cine e ăsta? – strigai spre compozitorul de lieduri, care se oprise la o depărtare destul de mare de noi şi-şi aşezase sacul pe un dâmb înalt, la marginea drumului. Cine e filosoful ăsta cu apa? – şi arătai spre bărbatul cu faţa lată şi albicioasă.

— E fratele învăţătorului, îmi răspunse strigând compozitorul de lieduri, şi se aşează pe sac, în aşteptarea mea.

Am privit spre femeia tânără, care păşea alături de fratele învăţătorului. Era îmbrăcată într-o rochie de stambă decolorată, avea şolduri mari, late, pieptul revărsat. Nu se mai uita la mine, începuse să dea repede cu sapa printre rândurile de sfeclă. Peste câmp se zăreau alte femei prăşind.

— Tu cine eşti? – mă întrebă fratele învăţătorului, închizând prietenește din ochi.

— Cu cât dai benzina albastră? Omul râse, mă înjură, îmi zise „vere” şi dădu să mă atingă şi să mă prindă, drept împăcare, de «măr.

Compozitorul de lieduri alergă spre noi şi-l ridică din

ţarină pe fratele învăţătorului. îl lovisem bine, sub bărbie. Era mai înalt ca mine cu un rap.

— De ce dai? – strigă răguşit fratele învăţătorului. Şi tu, preot ai fost tu, ce i-ai spus despre mine? Lăutar mincinos ce eşti! Apoi. către mine: Ce te amesteci, ce cauţi? Benzina albastră, nu e a statului. Vine de la Foggia, din Italia, chiar mai de departe, din America. Statul n-are benzină aşa fină. Cade pe câmp şi e a nimănui. Nu e niciun ordin că ar avea cineva dreptul să ne controleze pentru benzină albastră. Atunci, de ce îndrăzneşti, fără niciun act, să dai în mine?

I-am luat sapa şi am culcat-o sub căruţă, lângă butoi şi damigeana.

Nevasta lui, văduva factorului poştal, se oprise din prăşit şi privea nemişcată. Apoi a început să plângă. Celelalte femei îşi vedeau de treabă, erau destul de departe de noi, păreau înlemnite în aplecarea lor continuă asupra pământului, pe coada sapelor. Un copil alerga întruna prin preajma lor, jucându-se, mărind astfel impresia de nemişcare.

— Nu te teme ele omul ăsta – spuse compozitorul de lieduri, ca să-l liniştească pe fratele învăţătorului, arătând spre mine. N-a venit în control pentru benzină albastră. Cui să-i pese acum de benzină albastră? Cine n-are în casă benzină albastră?

— Numai tu l-ai adus pe ăsta pe capul meu – spuse fratele învăţătorului, prinzându-l pe compozitorul de lieduri de pieptul hainei negre. Cobe eşti, nu altceva, mi-ai cobit şi altă dată, şi de atunci mi-ai otrăvit viaţa.

Compozitorul păru foarte atins de aceste învinuiri, pete roşii i se iviră pe obrajii supţi şi ciupiţi de vărsat şi începu să vorbească repezit, agitat:

— Ţi-am cobit, spui? Uite, eu poate plec din sat, mi-a venit în gând să plec din F. pentru totdeauna, poate chiar acum mă întorc la haltă şi plec. Spui că am cobit şi ţi-am otrăvit viaţa. Dacă

ţi-am spus cândva să nu te însori cu – femeia factorului poştal, n-am spus-o că aş fi ştiut că o să-ţi bată oamenii străini în poartă să te întrebe despre morţii din regimentul 14. Doar ţi-am cântat la nuntă apoi, cântece de pahar, şi am vrut într-adevăr să te bucuri. N-ai avut niciodată tinereţe, ştiam că niciodată n-o să te bucuri cum trebuie de dragostea unei femei, dar ţi-am cântat. Voiam să ai cel puţin părerea unei bucurii. Am cântat, auzi, cântece vesele la nunta ta, când peste tot era război şi secetă şi când în jur nu mai erau bărbaţi care să se însoare şi să petreacă. Şi ţi-am cântat ţie. Credeam că cel puţin aşa pot ferici un om, căci pe nimeni altcineva n-aveam prilejul să bucur.

— Lasă-l, nu-i mai ţine predici – zisei, şi am râs. Compozitorul de lieduri mă privi cu ciudă, întoarse spatele şi se îndreptă spre sacul cu grâu, pe care-l lăsase mult înainte, la marginea drumului, pe un dâmb înalt. Dar, după câţiva paşi, rămase dintr-odată drept, pe loc, apoi se lungi cu faţa în jos, în praf. Mi-am rotit privirile peste câmpia dintre orizonturi, întinsă într-o linişte desăvârşită, sub soarele torid: un copac înalt şi uscat printre ierburi, o cumpănă de fântână – nemişcată. O căruţă, ivită undeva, se opri.

Se auziră brusc avioanele, nu se zăreau, dar zgomotul devenea din ce în ce mai puternic. Fratele învăţătorului se aruncă printre şirurile de sfeclă, cu faţa spre mine. M-am lungit şi eu lângă căruţa lui, am îndepărtat sapa, care stătea, sclipind, cu tăişul în sus. Mişcându-mă să mă aşez mai bine, am atins cu creştetul ceva, care stătea agăţat de un suian al căruţei. Simţeam cum se clatină, deasupra capului meu. Am privit în sus, spre căruţă, şi am văzut atârnată o geantă de pânză cafenie, cu însemnele poştei. Geanta factorului poştal din regimentul 14. Am ridicat uşor mâna, şi am oprit-o din balansul pe care-l făcea deasupra capului meu. În geantă am zărit nişte frunze mari de tutun, obişnuitele frunze de tutun uscat care se fumau la sate, cu

hârtie de ziar, în timpul războiului. Fratele învăţătorului îşi ţinea tutunul în geanta factorului. Geanta mirosea puternic a benzină.

M-am îndepărtat de căruţă, târându-mă pe pântece spre o „fâşie de grâu năpădită de rapiţă înaltă, prin care păşteau câţiva cai mici şi păroşi. Nişte păsări cenuşii zburau câte trei-patru deodată prin grâul plin de buruieni, pe măsură ce înaintam, şi se ascundeau din nou, nu departe de mine. Zgomotul avioanelor devenise egaj de puternic peste tot şi rămăsese aşa, suspendat, deasupra câmpului. Crezusem că în grâu caii pasc. Ajunsesem lângă ei, nu păşteau, stăteau numai cu boturile în iarbă, poate numai ca să simtă puţină umbră şi umezeală Am încercat să-i izgonesc de-acolo, dar n-am izbutit Stăteau întruna nemişcaţi, cu boturile în jos. Văduva factorului poştal plângea, auzeam din ce în ce mai bine. Am săltat capul şi am zărit-o: stătea în genunchi şi se închina. Pe celelalte femei nu le-am putut zări. Am zvârlit cu tabachera spre femeia care se închina, ea a privit spre mine şi a început să plângă şi mai tare. Am aruncat apoi cu bolovani, pe care-i rupeam „cu rădăcini de grâu cu tot, din lutul uscat şi crăpat. I-am strigat o înjurătură, făcându-i semne să se lipească de pământ. Nu m-a ascultat sau n-a înţeles ce vreau. M-am îndreptat spre ea, sprijinindu-mi coatele prin rapiţa încurcată cu grâul. Răsunară dincolo de marginea câmpului bubuituri de explozii, una după alta, apoi mai multe deodată, toate la un loc. După aceea se făcu brusc linişte. La orizont se ridicau flăcări din ce în ce mai mari. Rapiţa mirosea iute şi înăbuşitor, tuşeam, lungit, aşa cum mă aflam, cu faţa în pământul încins de secetă. Voiam să mă ridic, căci auzisem răsunând peste câmp o voce care striga; *Neriman*! *Neriman*! strigătul s-a repetat, mi s-a părut – că-i vocea lui Soleiman şi m-am gândit că, poate, alerga şi striga după mânzul fără nume, care fugise stârnit probabil de zgomotul avioanelor.

Se auzi un huruit care se apropia, ca o rostogolire. Fratele

învăţătorului strigă la mine şi-mi arătă un avion greu, mare şi alb, care zbura destul de jos peste câmp, târând după el dâre de fum. Avionul era, se vede, lovit. Apoi alte avioane cu dâre groase de fum după ele. În loc să mă afund în rapiţă, m-am sucit, aşa întins cum eram, să privesc spre compozitorul de lieduri. L-am zărit, se săltase pe jumătate şi alerga aplecat de mijloc spre sacul cu grâu, să-l ia de pe dâmbul acela înalt. Se temea, poate, să nu-i fie ţintită provizia. Femeia nu mai plângea, dar stătea nemişcată în genunchi. Avioanele trecură pe deasupra noastră şi le-am simţit zgomotul călcându-mă. Aproape de mine se rostogoli prin rapiţă un butoi argintiu cu benzină albastră. În rostogolire, i-am zărit capacul galben şi elegant scânteind în soare. Ce a urmat, n-am mai fost în stare să văd un timp.

N-am ştiut ce-au făcut avioanele lovite, în cădere, cu încărcătura lor de explozibil, decât târziu, când s-a făcut peste tot linişte şi când m-am ridicat din fumul gros aşternut peste câmpul cu ierburi sălbatice. Copacul înalt şi uscat, cumpăna de fântână nu mai erau.

Am dat roată câmpului, să caut doi cai întregi ca să-i înham la căruţă. Şi tot căutând, am dat în nişte ierburi mari şi încâlcite peste animalele oarbe ale lui Soleiman, care se învârteau întruna, căutându-se unul pe altul, călcând pe funia despletită a lui Altîn. Am ridicat funia de jos şi am pornit. Am ajuns din nou la locurile cu sfeclă şi grâu şi i-am înhămat pe Altîn şi pe Joia la căruţa fratelui învăţătorului.

Femeile de pe câmp, adunate în jurul meu, mi-au ajutat să-i ridic din praf şi să-i aşez în căruţă, unul lângă altul, pe compozitorul de lieduri şi de poeme simfonice şi pe văduva factorului poştal din regimentul 14.; I-am acoperit cu iarbă, să nu li se vadă faţa şi pieptul. Sacul de grâu l-am pus la picioarele lor. Sacul era neatins, nicio schijă nu-l nimerise.

M-am descoperit, am trecut înaintea lui Altîn şi a Joiei, i-am

luat de dârlogi şi am pornit spre satul F «Femeile mergeau în urma căruţei, cu sapele pe umăr, iar pe de lături – semenii lui Altîn şi ai Joiei. Fratele învăţătorului fugise peste câmp. Colbul de pe drum era tot mai gros, roţile căruţei aproape că nu se mai auzeau, în faţă începuse să se zărească dunga nemişcată a unui sat. Când ne-am apropiat de sat, o voce de femeie din spatele căruţei a început să cânte uscat, urmată de vocile strigate ale celorlalte femei:

Ioane Ioane
Gheorghe, *Andrei şi Miroane*.
Nu te uiţi la vremea mea.
Ai lăsat-o şi pe-a ta.
Şi te duci pe Dunăre.
Pe scândură, *bulgăre*.
Îngroşi apa şi valul.
În urma ta creşte malul.

În ziua în care am mai rămas în satul F., ca să mă îngrijesc, împreună cu femeile, de locul de veci al compozitorului de lieduri şi al văduvei factorului, fratele învăţătorului nu s-a întors în comună.

Am plecat din satul F., i-am părăsit pe Altîn şi pe ceilalţi, printre ierburi, în câmp, şi am pornit să găsesc una din halte, poate trece vreun tren să mă ducă undeva.

La liziera de salcâmi (unde întâlnisem, la venire, trenul de călători oprit în aşteptare) – am fost somat de santinele, de nişte soldaţi cărunţi care mi-au spus că nu e voie şi că trebuie să ocolesc. Nu i-am ascultat, am intrat de-a dreptul în lizieră, iar ei s-au făcut că nu mă văd. Printre gropile lăsate de rămăşiţele de avioane şi de bombele incendiare, câţiva oameni în tunici militare ciopleau rând pe rând salcâmii doborâţi în iarbă şi pârjoliţi de explozii.

— Câte facem, domnule sublocotenent? – a întrebat unul

pe un ofiţer scund, slab, îmbrăcat în haine de doc, decolorate.

— Poftim? – răspunse ofiţerul, ducându-şi o mână la ureche.

— Câte facem?

— Faceţi să ajungă, încă nu s-a stabilit numărul exact al celor în cauză Restul de cruci le veţi transporta imediat spre celelalte puncte.

Sublocotenentul vru să mai zică ceva, poate nu-şi aminti ce, renunţă, părăsi liziera şi se îndreptă spre locul unde mă îndreptam şi eu şi unde îmi aminteam că lăsasem, la venire, trenul de călători. După ce traversarăm aliorul înalt, care se păstra neatins, gros şi cu stropi de lapte încleiat pe tulpini, trenul ne apăru în faţă, la fel cum îl ştiam, nemişcat, cu ferestrele şi uşile închise, cu geamantane şi baloturi în plasele de bagaje. Sublocotenentul urcă scările unei platforme dintre vagoane, se aşeză pe platformă, găsi un ziar – prins nu se ştie cum în grătarele dintre tampoane – îl luă, îl netezi şi începu să-l citească liniştit.

— Să trăiţi, domnule sublocotenent – se prezentă într-un suflet un sergent rotofei, strigând tare –, cum facem gropile, le săpăm să fie aranjate în linie, în pătrat, sau romboidal, conform regulamentului? Sau aşa, de-a valma?

— Nu ţi-e ruşine? – spuse sublocotenentul, şi-i făcu semn să plece.

Am urcat scările unei platforme şi, ajuns dincolo de taluz, am căutat cu ochii compartimentul pe care-l cercetasem la venire. Pălăria albă de pai, bastonul negru cu mâner şi vârf argintat şi şevaletul lui Petre Petrovici erau la locul lor.

De atunci n-am mai fost prin satul F. Şi nu mi-ar fi trecut prin gând să spun ce am spus mai sus dacă nu vedeam zilele astea, într-un ziar, fotografia unui factor poştal. Se scria că factorul poştal fotografiat e din satul F. şi că în ultimii ani ar fi

parcurs cu bicicleta pe străzile comunei sale nu ştiu câte mii de kilometri, împărţind ziare, cărţi şi scrisori pe la casele oamenilor. Mă surprinsese chipul celui din fotografie, arăta destul de vârstnic, comentariul din jurnal spunea că s-a căsătorit de curând şi că ar fi primit cu prilejul acestui eveniment un număr atât de mare de felicitări şi telegrame, cum nu înregistrase în toată cariera sa de factor poştal să fie factorul poştal din regimentul 14?

VARĂ ŞI VISCOL

I

Lăsaţi-vă săniile şi femeile şi veniţi

PE FLUVIUL ÎNGHEŢAT, ZĂPADA FUSESE spulberată de crivăţ. Albia rămăsese lucie între malurile toSte de lut galben. Viscolul încetase. Păsările stăteau înfoiate, într-un picior, risipite" pe gheaţa Dunării, cu docurile ascunse sub aripi. De-a lungul malurilor, pe sub coastele râpoase, sălciile bătrâne pocneau sec sub ger, amorţeau o vreme, dar se auzeau alte trosnete depărtate dinspre pădurile întinse ale bălţilor. Dimineaţa mai păstra fâşii subţiri de neguri la orizonturi, soarele era încă lipit, mare şi rotund, de buza dinspre răsărit a fluviului. Un lup a trecut pe lângă soare, săltându-şi labele peste sloiurile Dunării şi tăind cu spinarea ţepoasă şi cu coada sură discul galben de pe cerul vânăt. Dintr-un loc ascuns şi neştiut se auzea înfundat, ca un râs ferit, măcăit de raţe pitice. Un, topor izbea rar pe undeva pe la marginile bălţilor – şi răsuna surd printre peşti în apa fluviului de sub gheaţă –, păsările de pe sticla albiei se mutau de pe-un picior pe altul şi-şi săltau capetele la izbiturile toporului, apoi îşi ciuguleau penele şi-şi vârau din nou ciocurile sub aripă. Toporul bătea din ce în ce mai rar şi mai ostenit. Soarele s-a desprins de pe buza fluviului şi s-a ridicat deasupra convoaielor albe ale plopilor subţiri de pe maluri. Dinspre bălţi au venit pâlcuri mărunte de vrăbii, oprindu-se din loc în loc pe Dunăre, să

ciugulească înşelate grăunţele de gheaţă care sclipeau pe dinţii sloiurilor.

Pe creasta malului înalt dinspre câmpie au năvălit şi s-au oprit brusc, în plin soare, piepturi şi capete de cai, s-au aşezat la rând, până ce dunga aceea lungă şi albă a malului, săltată pe cerul vânăt, s-a înţesat toată de nări care aruncau abur peste golul de deasupra albiei. Caii se părea că au venit singuri, până ce s-au ivit şi câteva căciuli negre, apoi basmale galbene şi roşii, semn că deasupra malului dinspre câmp se opriseră şiruri de sănii. În strigăte scurte, au început să se mişte printre cai tot mai mulţi bărbaţi, curând se auziră şi vocile ascuţite ale femeilor şi copiilor. Dar un timp, de acolo n-a coborât nimeni spre fluviu. Bărbaţii întârziau în jurul cailor, le potriveau căpestrele pe frunţi şi pe sub bărbile păroase, ridicau braţele alergând pe dunga înaltă a malului, strigau la femei şi la copii să stea la locul lor în sănii în larma vocilor, câteva păsări mari şi-au luat zborul de pe gheaţa fluviului, înfundându-şi aripile cafenii cu zimţi albi în aerul vânăt şi nemişcat de deasupra bălţilor. Pe malul dinspre câmp, bărbaţii au început să se strângă în grupuri, porneau aşa adunaţi, într-o parte şi alta, prin faţa cailor, căutând parcă un loc de coborâre spre Dunăre. O voce de femeie a ţipat uscat: „Omule-pomule, omule-pomule, nu pleca, n-am să te mai văd niciodată”.

Alte strigăte n-au mai urmat, lumea de deasupra malului tăcea într-un fel de aşteptare, bărbaţii îşi izbeau braţele prin faţa pieptului să şi le dezmorţească, trăgeau din ţigările lungi, făcute din jurnal, până ţâşnea flacără din ele, să-şi încălzească buzele.

În sfârşit, s-a desprins dintre ei un om subţiratic, deşirat, cu căciulă albă, a început să coboare de pe creasta malului spre fluviu, cu mişcări lungi şi săltate, ajutându-se cu un lemn gros, mai înalt decât el, sărind cu paşi mari peste râpile de sub. coasta malului, ocolind tufele uscate de răchită, călcând pe spinările trunchiurilor bătrâne de sălcii aplecate una cu pământul spre

albie şi care aveau vârfurile crengilor prinse sub gheaţă.

Câteva voci răguşite i-au strigat de sus, când omul ajunsese pe fluviu şi încerca grosimea gheţii sărind cu toată greutatea pe sloiurile nemişcate.

— *Tobol*, vezi dacă se poate trece.

— Ai grijă, să nu fie vreo copcă.

— *Tobol*, uită-te bine printre dinţii sloiurilor dacă sunt şuvoaie.

Tobol – după ce a mers spre mijlocul albiei, pipăind cu tălpile locurile mai albe, a mai făcut cu picioarele lui lungi câteva salturi lăsându-se să cadă cu zgomot – s-a suit pe buza unui sloi care lucea lată în soare, s-a ridicat pe vârfuri, şi-a dat căciula pe ceafă, şi-a dus palmele pâlnie la gură şi a strigat spre cei de sus:

— Lăsaţi-vă săniile şi femeile şi veniţi – şi, fără să-i mai aştepte pe ceilalţi, Tobol a încălecat pe sloi, a dezlegat din sfoara prinsă de umăr cele" două oase de cal care-i atârnau la şold, şi le-a pus sub tălpi, – a ridicat în picioare şi, proptind în gheaţă lemnul lung şi gros cu cui în vârf, şi-a făcut cu toată puterea vânt spre malul celălalt, înspre pădurile bălţilor, lunecând în zigzaguri repezi pe fâşiile mai netede dintre sloiuri.

— *Tobol*, păzea, că-ţi vine cocoşul! Cum s-a luat după sănii, că nu l-am văzut.

De sur. – de pe dunga albă a malului înalt – ţâşnise în zbor, printre nările cailor, un cocoş mare, cu pieptul galben, şi cotcodăcea acum speriat, blând cu ghearele şi cu aripile roşii aerul sticlos de deasupra albiei Dunării, întinzând ciocul în urma lui Tobol, care luneca, frânt de mijloc, de-a lungul malului celălalt, cu toată iuţeala, fără să se mai uite înapoi, fugea pe tălpi spre un cot al Dunării unde se vedeau câţiva plopi stingheri cu cercuri albe pe toată înălţimea trunchiurilor subţiri şi ascuţite.

Unul câte unul, de pe malul câmpului au coborât în şir spre fluviu, părăsindu-şi săniile şi femeile – oamenii ce întârziaseră

atâta pe lângă cai, s-au răspândit printre sloiuri stârnind mulţimea pâlcurilor de păsări care s-au desfăcut în aerul gros cu soare tremurându-l cu aripile lor cenuşii, albe, negre, violete. Oamenii şi-au prins sub tălpi, aşa cum făcuse şi Tobol, oasele de cal şi, aplecaţi cu căciulile înainte, înfigeau în gheaţă lemnele cu cui în vârf, şi lunecând pe Dunăre făceau să zuruie albia sub fuga trupurilor grele. Rămâneau în urma lor inelele de abur limpede al respiraţiei, prin care. păsările se roteau întârziind, bătând pe loc din aripi şi din cozi. Un singur om nu se grăbea, ci mergea calm, în pas liniştit, nu purta băţ, ci un baston înflorat cu crestături, pe care-l învârtea din când în când în pumn, luând seama fiecărui cârd de păsări care se ridica dintre sloiuri. Omul cu baston purta cizme înalte cu urechi, prea înalte pentru picioarele lui scurte, o şubă până la genunchi, largă, cu guler ros şi dezlânat, iar pe cap avea o şapcă decolorată până la alb.

— *Milionarule*, grăbeşte-te, că ai să fii dat dezertor, i-a strigat unul din şirurile de oameni risipiţi pe albie, care lunecau acum dincolo de mijlocul Dunării. *Milionarul* s-a oprit, şi-a potrivit vocea ca să dea de ştire că vrea să vorbească şi a spus cu vorbe rare şi aproape cântate:

— Merit o plimbare înainte de toate. Suntem în primul rând oameni. Să se înţeleagă.

Şi a continuat să meargă liniştit, cu mâinile la spate, învârtindu-şi bastonul înapoia cefei.

Ceilalţi lunecau repede spre cotul cu plopi al Dunării, privind înainte, aplecaţi, săltându-se din când în când de mijloc, să vadă mai bine dealul depărtat dinapoia pădurilor bălţii, unde se zăreau liniile de fum roşcat ale unui oraş aşezat în amfiteatru. Dar toţi, cu toată iuţeala cu care înaintau pe albia Dunării, măreau ocolurile printre sloiuri – ceea ce Tobol nu făcuse –, găsind astfel vreme în fuga lor pe oase să se mai uite spre malul săniilor şi al femeilor. Lucru care a făcut ca de pe malul acela să

izbucnească strigătele femeilor şi copiilor, chemări ţipate şi plânse, care creşteau unele din altele. Curând după asta, au început. şi caii să necheze. Câţiva dintre bărbaţii care căutaseră întruna o-coluri printre sloiuri s-au strâns la un loc şi au strigat pe rând la femei să întoarcă săniile spre câmp şi să plece în sat. Lucru care n-a făcut decât să stârnească şi mai mult vocile ţipate de pe mal, amestecate cu nechezul cailor. Până când cei câţiva oameni opriţi pe albie l-au chemat pe unul *Gaulea* care ajunsese întâiul după Tobol la cotul cu plopi al Dunării, unde fluviul dispărea între păduri:

— *Gaulea*, *Gaulea*, întoarce-te şi spune-le tu una veselă dintr-ale tale, să tacă.

Gaulea nu s-a întors de la cotul cu plopi, nu s-a uitat spre malul dinspre câmpie, dar a strigat aşa, într-o parte:

— Oameni buni, nu-i vreme de glume. Speriem lupii.

Albia Dunării rămăsese de mult pustie, şi soarele era sus, când femeile de pe mal au întors săniile şi au \ plecat înapoi spre câmpie.

Îi

Vremea cuvintelor

ŞI STAU GOALA PÂNĂ ACUM N-AM ŞTIUT vara cum trebuie. Am trecut prea multă vreme unul pe lângă altul şi nu ne-am ştiut să fi făcut la timp dragoste. Nu te uita mereu în lături, n-ai grijă, locul e neumblat. Când veneam singură aici sub coasta malului mi-era frică de trunchiurile astea de salcie întinse pe pământ. Ne mai culcăm o dată în iarbă, că e rece şi caldă. Pe urmă urcăm malul, ne suim în căruţă şi mergem înapoi în sat. Să nu fi plecat caii fără noi. Sus pe mal nu se vede decât un viţel de lapte, stă cu gâtul întins şi linge soarele.

— Nu pleacă ei. Au ce paşte. E iarbă multă şi sus.

— Mă gândesc că peste câteva zile pleci spre locuri de unde puţini se întorc şi nici nu te ştiu bine. Numele îţi e Grigore Nereju.

De ce-ţi spune lumea *Tobol*? Te cheamă ca pe plopii de la cotul Dunării de colo: *plopii lui Tobol*.

— După porecla unuia din neamul nostru. Cotul Dunării se numeşte *cotul lui Gaulea*. Pe Tobol nu l-am apucat în viaţă şi nici el n-a avut cum să mă ştie. A trecut într-o iarnă Dunărea cu alţi oameni, spre Dobrogea, în nouă sute optsprezece, când cu nemţii de atunci, s-au dat lupte acolo şi nu s-a mai auzit de el. Femeile bătrâne din neamul Nerejilor ştiu toate astea, ele mi-au spus şi despre *casa Milionarului*, în care stau eu acum cu mătuşa Sofia. Domnişoară învăţătoare, ar trebui să-ţi pui hainele, măcar pe piept, sunt mulţi ţânţari. Când au plecat oamenii pe gheaţă, după Tobol s-a luat cocoşul. De singur ce era. Omul n-avea pe nimeni acasă, îşi pierduse nevasta de vreo trei ani. Sunt poate lucruri potrivite, ca să nu se piardă semnele oamenilor dinainte.

— Tot neam ţi-a fost şi *Milionarul*? Şi nu v-a lăsat decât casa cu o „tindă şi cu o odaie?

— Nu mi-a fost neam. De *Milionarul* s-a aflat mai bine după plecarea de atunci. Se ştia atât: că ar avea globuri colorate la lămpi, purta o şapcă albă şi vara, şi iarna, un baston frumos cu flori, iar de vorbit vorbea cu cuvinte căutate. A plecat şi el spre regimentul 9 Hârşova – pe dealul roşcat din spatele bălţilor. Puţin timp după ce au trecut Dunărea, cineva i-a prădat casă, dar n-a găsit nimic: scândura goală şi, în afară de globuri, un săpun parfumat şi un frâu cu ciucuri mari de piele, cu toate că n-avea cal.

— Şi sălciile astea culcate între care stăm, cum se numesc?

— Nu ştiu, domnişoară.

— IJ-ai speriat. Mă gândesc la cocoşul care a zburat după om. Ai nume de plop. Te cheamă Grigore Nereju şi ţi se spune Tobol. Mă arde soarele prea rău. Noroc că trunchiul ăsta culcat de salcie de care-mi reazăm capul e mai mult rece.

— Are frunzele în apă. Malul de aici de sus dinspre câmp,

unde se vede viţelul de lapte şi unde am lăsat caii şi căruţa – e *Malul cu sănii*.

— Mă muşcă ţânţarii. Să nu plece caii. Unde mi-e rochia? O lăsasem pe trunchiul ăsta de salcie, şi trunchiul e gol. Doamne, am crengi pe umeri.

ÎI!

Chipul cailor şi frica păpuşarului

CAPORALE, PARCA SE AUDE CINEVA CÂNTÂND dincolo de răchitele astea din faţă. Dunărea trebuie să fie aproape. Mergi înainte şi vezi cine e. Poate e vreun om. Ne trebuie un om, înţelegi, să aflăm spre ce fel de lume mergem. Vezi cine cântă.

— Nişte cai, domnule locotenent Oboga. Cai cu bărbi galbene. Şi o mlaştină mare, şi o barză care mănâncă broaşte.

— Caporale, ai friguri. S-a auzit cântec de om. Nu se vede încă Dunărea?

— Două zile mă ia, două zile mă lasă. Sunt în zilele când m-au lăsat frigurile. Dunărea nu se vede". Mlaştini, sălcii, rogoz şi berze. Uitaţi-vă şi dumneavoastră: *cai*. De aproape o jumătate de zi de când am plecat din Dobrogea şi de când mergem prin bălţile astea ca să ajungem la braţul Dunării dinspre Bărăgan şi să trecem dincolo, în satul Glava, n-am dat de niciun om. Credeţi dumneavoastră că nu sunt pe aici oameni? Prea nu s-a arătat nimeni, ca să fie adevărat că n-ar fi. Doar cai cu bărbi galbene. Ăştia nu sunt cai. Cum trecem pe lângă ei, saltă capetele şi se uită lung.

— Caporale, tu nu eşti ţăran?

— Nu, domnule locotenent Oboga. Sunt din Bucureşti. Am lucrat la un atelier de jucării. Făceam păpuşi. Am luat una şi cu mine. O am în ladă, la regiment. E şatenă cu ochi negri.

— Mă rog.

— Prea n-am întâlnit oameni de când mergem pe aici, şi caii ăştia singuri cu bărbi galbene nici măcar nu nechează, tac şi

dau din cap la umbra sălciilor, cu roiuri de ţânţari în jurul lor.

— Cai de baltă, soi prost, mărunţi şi cu părul mare. Mătasea-broaştei le-a îngălbenit bărbile. Pasc prin apă. Fii rezonabil. Prinde doi cai de pe dâmbul din stânga, să-i încălecăm şi să ajungem mai repede la Dunăre, că m-am săturat. Răchita asta cu flori roz cât baniţa, în loc să miroasă, ustură. Cauţi umbră la sălcii şi trezeşti ţânţarii la lucru. Sub plopi, zăpuşeală şi viespi. Mi-e sete, caporale. Vreau apă, săpun şi civilizaţie. Prinde doi cai mai repede.

— N-am umblat cu cai, domnule locotenent. Poate întâlnim vreun om pe-aici. Nici nu ştiu ce ne poate aştepta dincolo când vom ajunge în satul din câmp. Eu n-am fost prin locuri din astea şi acum când vin pentru întâia oară, merg cu baioneta la armă şi cu cartuşul pe ţeavă.

— Treci şi pune mâna pe doi cai. Nu te feri. Sunt cai blânzi. Prinde mai întâi calul sur care vine spre noi.

Întinde-i un pesmet de campanie. Aşa, bravo, e blând, mănâncă din palmă. Unde pleci, caporale, mai dă-i un pesmet, că s-a luat după tine.

— Are ochi de om, domnule locotenent. S-a uitat la mine cu ochi de om.

— Dă-mi mâna puţin. Arzi. Ai friguri. Imbecilii! îl trimit din Dobrogea peste bălţi pe locotenentul rezervist Alexandru Oboga, să treacă Dunărea şi să răscolească un sat, cu un caporal bolnav de friguri! Fii liniştit. Ştiu eu la ce te gândeşti şi te temi. Încalec eu pe calul sur. Ai văzut? Ce dracu' dă din copite sărăcia asta? Stai puţin aici, îţi prind şi dumitale unul. Ascultă, caporale, calul ăsta roib îţi place? Nici barbă galbena nu prea are. E pintenog şi cu botul alb. Soarele ăsta de iulie ne coace, nu altceva. Urcă-te pe cal. Ţine-te bine călare. Dă-mi mie carabina, văd că nu mai ai putere. Sprijină-ţi mâinile pe coamă. Dunărea trebuie să fie aproape. Sunt tot mai mulţi cai prin jur. Mai încolo se vede o pădure de sălcii, şi

ea plină cu cai liniştiţi, de toate culorile. Unde e multă culoare, nu-i pericol – spun francezii. Scăpăm de bălţile astea, trecem pe malul dinspre Bărăgan, în Glava – pâine caldă, pepeni reci, aşternut curat. Ai să te odihneşti acolo puţin. N-avem decât trei zile de patrulare. Pe urmă, înapoi la regiment. E o misiune, uşoară, nu te mai speria. O misiune de expectativă, în general, în momentele actuale trăim o situaţie de expectativă. Eşti un om inteligent, sensibil, aş spune chiar abil – nu-i nevoie de prea multe explicaţii între noi, nu-i aşa? – şi de aceea te-am preferat pentru drumul ăsta. Scuză-mă, n-am ştiut că ai malarie, n-am fost prevenit şi nu te-am privit mai atent la plecare. Nu sunt decât un simplu profesor de geografie. Dă-ţi calul mai încoace. Uite ce e, un lucru să fie limpede i misiunea noastră e una obişnuită, de patrulare, aşa cum circulă în mod curent atâtea patrule. Chestiunea Nereju e doar sub titlu suplimentar între Constanţa şi Bărăgan mai sunt şi alte patrule, şi părerea mea este că Nereju n-o să vină până la urmă în zona pe care o parcurgem noi. Chiar admiţând că are să-l surprindă o patrulă – la Constanţa, să zicem –, şi patrula are să se spele pe mâini şi are să-l facă scăpat, un lucru trebuie luat în seamă! Grigore Nereju n-are să fie atât de nerealist încât să se întoarcă în Glava ca să-l înhăţăm noi, după ce mai înainte de a trece prin pichetele volante ale patrulelor din ţară scăpase de două ori cu viaţă: o dată când a părăsit tranşeele de sacrificiu de sub comandă germană, din Crimeea, a doua oară când s-a sustras pedepsei nemţeşti de exterminare, părăsind nordul Mării Negre şi îmbarcându-se neidentificat spre Constanţa. Să recapitulăm şi să mai introducem puţină logică. Întoarcerea lui Nereju spre ţară poate fi considerată o simplă presupunere; neidentificat, nu? Apoi, ce garanţie putem avea că în timp ce *somaţia* trimisă în nemţeşte regimentului nostru de comandamentul german de coastă de la Constanţa, pe motiv că trebuie să-l urmărim (dat fiind că Nereju a fost încorporat acum

un an şi jumătate de regimentul nostru!) – în timp ce somaţia amintită, zic, rătăcea dată de colo-colo prin birourile companiilor noastre – Nereju nu era de mult prins? Un lucru e ştiut: când se emit semnale de urmărire, se emit în toate cele patru vânturi, dar după îndeplinirea unei exterminări, o vreme îndelungată nu ştie secretul decât plutonul de execuţie – iartă-mi termenii! Apoi, în eventualitatea că n-a fost prins Nereju, comandamentul german de coastă dacă nu l-a putut intercepta, e puţin probabil ca noi să ajungem la un rezultat mai bun. Înţelegi, nu? Ceea ce n-au putut izbuti ei cu exigenţele lor recunoscute e de-a dreptul o imposibilitate pentru noi. Şi vom ţine seama de această imposibilitate. Avem spirit latin. Imaginaţie, talent, abilitate şi umor în subtext. *Vive la France*, *vive la Roumanie*! Îţi repet, patrularea noastră rămâne una obişnuită, punctul ei suplimentar fiind din multe pricini în afara zonei noastre. Fii liniştit. Sperietura nu-i bună la boala ta.

— Vorbiţi prea tare, domnule locotenent, şi pe aici prea nu e nimeni Domnule locotenent Oboga, ocoliţi rogozul de colo, sunt şav bivoli negri şi un bivol alb, dorm cu vrăbii pe spinări. E nămol şi „sr înfundă calul.

— De data asta spui lucruri autentice. Într-adevăr, sunt şase bivoli negri şi un bivol alb. Interesant, un bivol alb! Dar nu sunt şase negri. Numai patru. Doi sunt trunchiuri de salcie, întinse în apă.

— Numai unul e salcie. Celălalt – paşte culcat.

— Mă rog. E cald, şade culcat, în mlaştină e mai răcoare şi paşte frunză de salcie.

— Domnule locotenent, uitaţi-vă în urmă. Se strâng caii, vin din toate părţile şi se ţin după noi cu mânji cu tot.

— Caută şi ei umbră, uită-te înainte, ne apropiem de o pădure deasă.

— Dar vin şi din faţă. Doamne, aleargă spre noi la galop, au

început să necheze. S-au apropiat unul de altul şi galopează cu toţii încoace cu gâturile întinse.

— Încă puţin, caporale. Lasă, nu le mai arunca pesmeţi. Oprim mai încolo la umbră şi ai să încerci să dormi puţin.

— Sunt frumoşi, nu mă uitasem prea atent la ei N-are rost să mă culc. Din sperietură a fost. Când am să mă întorc la atelier, am să încerc să fac cai. De la un timp, păpuşile îmi ieşeau la fel, le făceam pe toate şatene, cu ochi negri şi cu alune în bărbie. Asta se cheamă rutină, domnule locotenent, şi în meseria păpuşilor rutina e ruşinea păpuşarului.

— Bineînţeles.

— Omul are câteodată necazuri. Din necaz poţi scoate mult. Uitaţi-vă cum ne-au înconjurat caii, şi merg în pas cu noi. Mă simt foarte bine, domnule locotenent. Spuneam de necazuri. Dar e câte-un necaz trecător pe care-l crezi mare şi de netrecut, şi stai cu gândul la el, şi rămâi în loc. Elizabeta era şatenă, cu ochi negri şi cu alună la bărbie. Era uşuratică, a plecat, eu am sfinţit-o ca s-o păstrez şi am făcut păpuşi şatene cu ochi negri şi cu alune în bărbie, şi iar cu ochi negri şi cu alune. Aveţi dreptate. Ce avem noi cu oamenii, să-i chinuim peste chinul lor? Ajungem în satul Glava. Nu mai am pesmeţi să le dau cailor. Ajungem, intrăm în casa omului, nu-l găsim, maică-sa se bucură când află că suntem din acelaşi regiment cu băiatul ei, ea nu ştie că am venit să-l pândim, ne dă să mâncăm şi ne găzduieşte o noapte. Dimineaţa ne trezim, şi tocmai când femeia ne turna apă să ne spălăm pe „faţă soseşte băiatul ei. Caporalul încarcă arma, pune baioneta şi. strigă la Grigore Nereju: „Soldat, nu trece pragul maică-tii nu intra în casă – înapoi, ai nesocotit o lege străină ca să poţi trăi, ai fost condamnat în lipsă, nu mai exişti, nu mai eşti, înţelegi, iar noi, culmea, am venit să te prindem viu". Cum vine asta? Elizabeta, Elizabeta. Unde sunt caii, domnule locotenent?

— S-au dus să bea apă. Dunărea e la doi paşi. Descalecă,

culcă-te aci la umbră şi încearcă să dormi puţin. Eu mă duc prin jur, poate găsesc vreun om să aflu ce fel de sat e Glava. Se vede la malul de aici un pod umblător cu roată, e legat la un vad. Dormi, am să te trezesc spre seară.

IV

Monolog în faţa fluviului

NU MAI PUTEŢI SCĂPA DE CAI. DACĂ S-AU strâns atâţia, au să se strângă şi alţii. Au văzut Dunărea, se învârtesc acum în aşteptare. Îi vedeţi cum dau roată în şiruri printre sălcii. Mult timp n-are să treacă după ce dezlegaţi podul de la vad. Şi de îndată ce începeţi să plutiţi, au să intre şi caii în Dunăre şi au să înoate spre malul de dincolo, cap lângă cap şi spinare lângă spinare. Se ţin ca oaia după om când e vorba de drumul spre sat Dar când vrei să-i întorci din drum, te aleargă ei pe tine. Nu trebuia să-i luaţi în seamă. Au fost lepădaţi în baltă, cu vremurile astea, să se descurce singuri. Unii au fost aduşi să moară, că sunt bătrâni, cu iască la copite. Apoi, sunt iepele, lăsate să se puiască. Pe urmă noatenii, să crească până le vine timpul de ham şi plug. N-o să mă credeţi, dar caii care au să intre cei dintâi în Dunăre, ca să se ia după pod înot, sunt gloabele care au fost aduse în baltă ca să-şi dea sufletul. Omul nu-i mai primeşte în curte, ca să nu-i pună la greu, şi ei se întorc tot spre ham când le sună ceasul. Uitaţi-vă cum aşteaptă caii bătrâni pe mal, cu barba şi cu buza în pământ şi cu picioarele dinapoi în apă. Le arde copita de fierbinţeala adunată pe câmp o viaţă întreagă şi îşi închipuie că au să se poată răcori. De. când au fost trecuţi în baltă, prea des n-au mai văzut oameni pe aici de la o vreme, dar când văd oameni le dau roa” a cu cozile. Femeile nu trec în baltă decât rar şi numai când mai au de lăsat o gloabă de cal sau o bivoliţă înţărcată. Acasă în sat nu-i nutreţ, iar pe câmp locurile sunt cum sunt, să nu mai vorbim. Pe malul de dincolo, caii or să ajungă înaintea dumneavoastră, domnule locotenent, au să urce coasta,

şi aşa uzi, cu apa în coame şi în cozi, pornesc în goană, cu grămada, spre sate, şi nu se mai opresc din galop nici chiar dacă vreunul îşi şterge botul prin vreo lucerna sau rupe vreo foaie de porumb verde şi vede că e dulce. S-a mai întâmplat o dată, vara trecută, – şi greu mai sunt de adus înapoia Ce are domnul caporal? E cam galben la albul ochilor

— Friguri. Dumneata eşti din Glava?

— Cam din Glava ar trebui să fiu, domnule locotenent. Caii, o parte din Glava, restul din alte sate, tot de dincolo, de la câmp, mai depărtate. Glava e cam singură pe aici. Nici şosea n-are, nici stâlpi de telefon. Oamenii trăiesc după semne vechi, Fântâna *lui Cutare de când cu seceta din '880*, *Salcâmii Paparudelor*, *Câmpul Cocorilor*, Drumul *Subţire*, Călcâiul *Mutului*. Sat singur, la stânga soare, la dreapta soare, în faţă crivăţ, în spate lupi, iar noaptea, lună – când este. Ţi se întâmplă un necaz, ţi-l faci în sat, fie că eşti din partea locului.

Ce că ai venit ca străin, n-ai unde fugi, eşti încolţit, petreci necazul sau te petrece, altfel n-ai de ales decât câmpul sau balta, dar amândouă sunt departe şi te prinde şi musca, şi ţânţarul din urmă. Şi apoi, oamenii, de atâtea necazuri, mai umblă câteodată şi pe la cuţite. Din greşeală, dar umblă. Cam din Glava aş fi şi eu, dar de când mi-a luat băiatul la rechiziţia nemţilor, stau la o fată a mea din Maltezi, la 30 de kilometri de Glava, cu toate că se spune că satele astea două ar fi vecine. Nevastă n-am, băiatul îmi mai rămăsese de la ea – fata am crescut-o de suflet, am avut nevoie să mă mai ajut la praşilă şi la cules. Şi apoi, eu cu glăvenii nu prea mă împac. Nu zic nimic de rău. Dacă mergeţi în Glava – dumneavoastră m-aţi tot întrebat de Glava şi se cade să vă spun tot ce ştiu – poate că aveţi vreo rudă printre ei, glăvenii au rude peste tot, până şi în Transilvania, deşi se cheamă că sunt oameni de Bărăgan. Dacă aţi venit prin baltă spre Glava, ar însemna că veniţi de la Cernavodă – şi la Cernavodă, ştiut este, se află

regimentul de infanterie. Eu n-am ce mă amesteca, cu mine haina militară ce treabă să mai aibă. Am îmbătrânit în hainele astea de plug. Am văzut şi eu acum vreo cinci ani podul de fier de la Cernavodă, mă dusesem prin partea locului să fur nişte stuf ca să-mi învelesc casă, pe aici nu prea e bun de învelit. Am auzit că italienii au cam întors-o, nu mai sunt nici ei cu nemţii. Se spune că şi pe la noi se trag oamenii încoace şi fac regimente noi. Cei tineri poate ştiu mai multe – noi, fără dinţi în gură, tăcem, le aşteptăm vorbele. Dumneavoastră şi cu domnul caporal plecaţi adică într-un fel de concediu şi treceţi prin Glava, că ar fi mai de-a dreptul. Chiar aşa şi e, mai de-a dreptul. Eu am apucat vremea de sub nemţii ceilalţi, pe vremea Kaizerului. Am cunoscut şi eu un italian atunci, era morar prin Moldova, ne împrietenisem. Italianul voia să mă facă morar – dar a venit iar ordin să pornească regimentul nostru împotriva lui Mackensen, că pacea de atunci de la Bucureşti fusese făcută cu acte falşe, şi în timpul ei mă blocase prin Moldova şi mă cam dedasem cu italianul la micul negoţ de făină. Pe italian l-am mai căutat ei, în 1925, când cu seceta lui

@Ferdinand, nu l-am mai găsit, pierduse moara, i-o luase apa, cu gramofon cu tot, iar el plecase din Moldova în Transilvania, la o fabrică de umflat sticle. Cernavoda e ceva mai aproape, podul l-am văzut, dar în oraş n-am fost. Nu sunt umblat, cum sunt Nerejii din Glava de pildă - eu sunt om mai nou, aşezat în sat mai târziu, om de adunătură, iute la gură şi ascuns la inimă. Eu zic să treceţi spre Glava înainte de seară, dacă se iau caii după pod să nu ajungă în sat noaptea şi să sperie eu goana lor femeile şi copiii. Vorbeam de Nereji, de oamenii cei mai vechi din Glava; cam despre ei trebuie vorbit când e de spus ceva despre sat. Eu am cam râs de ei când eram tânăr, că-şi ocrotesc femeile, că pun nume de om pe coaja pământului, la fântâni, la copaci, la ani. Nu le scăpau neştiute nici vârtejurile din apa Dunării, nici cum bate

soarele când sună balta. Glava dacă e Glava, prin ei s-a ţinut, şi cine merge în sat, de ei se loveşte. Ai zice că sunt blânzi şi privesc în pământ, dar te ştiu şi de câte ori clipeşti. I-am cunoscut şi nu prea, dar din câte-i ştiu, unde era silit un Nerej să-şi plece capul se ruşina locul. Abia mai târziu se vedea că lucrurile ies altfel, dar de întors, nu mai aveai ce întoarce, cu Nerejii dacă te-ai rupt o dată, te ia apa şi degeaba dai să scapi. Nerejii, de neam, sunt vrânceni, oameni de munte, traşi şi opriţi de mult timp la câmp cu oile – şi nu s-au mai întors la sarea lor dintâi. Ei au făcut vatra Glavei, apoi au venit alţii, din altă parte, multă vreme după Cuza, pe timpul răzmeriţelor, aici era loc ferit, şi cu câmp, şi cu baltă - iar ceva mai încoace, alţii, mai ales tineri, de data asta dunăreni, împinşi pe firul malului în căutare de loc, cum am fost eu la vremea mea, prin 1923, după ce se măsurase pământul şi nu mai rămăsese şi pentru noi. Din pricina celor veniţi mai târziu spun oamenii despre Glava „sat de colonişti”. Dar osul satului ţine de Nerejii vrânceni. Lucru pe care o să-l vedeţi şi dumneavoastră în trecerea pe care o faceţi. Cam asta ar fi despre Glava. Eu nu merg într-acolo. V-am spus că am venit de la Maltezi să-mi caut o bivoliţă pe care am lăsat-o în baltă, din primăvară. E drept că am trecut prin Glava, dar nu m-am oprit prea mult, am întrebat din mers cine a mai venit şi cine nu. Aşa ajung la ce voiam să vă întreb şi eu, pentru că sunteţi de la regimentul din Cernavodă. La regimentul ăsta au fost încorporaţi, din Glava, acum un an şi mai bine, Dumitru Guvei, Letca şi Grigore Nereju. Se poate să-i ştie domnul caporal, îl văd tânăr ca ei.

— Caporalul a fost încorporat abia acum o lună şi jumătate, iar eu sunt locotenent rezervist.

— Adevărat, domnule locotenent, alte vremuri, uitasem. Ziceam de Dumitru Guvei, despre el se aflase mai demult în sat că nu se mai întoarce şi că nu mai este. De Letca, la fel, iarăşi se ştia. De Grigore Nereju s-a aflat de două ori, o dată acum un an, spre

toamnă, când mătuşă-sa Sofia a vrut să-i facă pomană, şi s-a mai auzit încă o dată zilele astea, că acum chiar n-ar mai fi deloc. Va să zică, el trăise până a doua oară, şi lucrul era neştiut, îmi stă în minte lucrul ăsta şi multe nu pot pricepe şi de aceea dau roată cu vorba. Păcat de Grigore Nereju. I se stinge spiţa. Era din spiţa Tobolilor, care nu mai numără în sat decât femei. Când ajungeţi în Glava întrebaţi de casa *Milionarului*, acolo stă mătuşă-sa Sofia. Chiar dacă n-aveţi de unde să-l cunoaşteţi pe Grigore Nereju, e bine să treceţi pe la ea, ea l-a crescut de mic pe băiatul ăsta. Se cheamă că sunteţi de la regimentul unde a fost şi el îmbrăcat acum un an şi mai bine – tot vara – şi e un lucru de omenie, domnule locotenent, să-i vedeţi ograda pe unde a călcat. Mătuşă-sa îi face astăzi sau mâine pomană, aşa se vorbea în sat. Prima oară nu-i făcuse, n-o lăsase învăţătoarea, fată tânără, lua partea tinereţii şi nu voia să creadă că un om ca Grigore Nereju s-ar putea pierde. Dar pe urmă învăţătoarea a plecat din sat, cine ştie unde, ţinea la dulceaţa anilor şi nu voia să-i stea umbra şi să i-o albească viscolul. Acum a venit altă învăţătoare în sat, tot tânără şi asta, şade în casa unde a stat şi cealaltă, treceţi şi pe la ea, ştiu că are chinină. Dar pe Sofia n-o ocoliţi. A pus *bulgur* la fiert pentru pomană şi se sfătuia cu femeile dacă să-i facă priveghi lui Grigore, sau să nu-i facă. Să aprindă focurile noaptea în curte pentru pomenirea lui Grigore, sau să nu le aprindă. Pentru că, vedeţi, domnule locotenent, ar însemna să facă priveghiul *pe gol*, adică să privegheze un decedat care nu e în casă. La Nereji priveghiul e cu socoteală, lucru frumos, mai mult o sărbătoare pentru curajul celor vii. Aprind focurile noaptea în curte, vin bătrânii cu măşti de pe lumea cealaltă, să ceară sufletul celui sfârşit. Mai mult un fel de cântece vechi şi de ghicitori din alte vremi decât bocete şi văicăreli. La priveghi e greu să dezlegi lucrurile dacă nu ştii puţin spiţele Nerejilor şi lauda lor de oameni care au mutat muntele la câmp. Şi dacă le ştii spiţele, te

uiţi mirat şi înapoi, şi înainte în timp – şi vezi că ei sunt dincolo de vreme, şi uşor nimeni n-a putut să-i doboare. Poate că numai Grigore s-a dus uşor, dar ştie cineva dacă s-a lăsat aşa uşor? Mai ales că a trăit până a doua oară, după ce lumea crezuse aproape un an de zile că nu mai este. Aseară abia au aflat, şi glăvenii că Grigore mai trăise şi peste vestea dintâi. Aseară a venit, adică, în Glava plutonierul de la postul Chirana – Glava n-are post – a vorbit cu Sofia pe ocolite şi a plecat. Dar sergentul cu care venise plutonierul şi care nu era de la post rămăsese în timpul ăsta pe o uliţă şi ceruse cuiva peste gard o cană de apă, a băut, şi când s-a şters la gură a zis: „Vedeţi că am cam aflat la postul din Chirana că Nereju din satul vostru a fost condamnat de nemţi pentru trădare acum vreo săptămână, două. L-a prins o patrulă într-un tren la Medgidia, când venea încoace, şi l-a predat la Constanţa. Dumnezeu să-l ierte. Nu m-aţi văzut, nu m-aţi auzit". Plutonierul îi spusese Sofiei pe ocolite cam acelaşi lucru. Plutonierul a plecat spre Chirana, sergentul în altă parte, el nu era jandarm, era teterist. Să fi încercat Grigore să vină spre casă, chiar pedepsit cum era? Se prea poate, v-am spus, Glava e loc ferit, între câmp şi baltă. Bine e să treceţi pe la Sofia, femeie tare şi asta, Nerejă ce ţine de răbojul vechi; ea-l făcuse om pe Grigore. Pe Grigore îl ştiu de când era mic. Taică-său – un Tobol ca spiţă – s-a pierdut într-un zăpor, cu oi cu tot, prin ’22, era un om cam moale de vână şi cu vorba întârziată; prin el, neamul cu părul negru al Nerejilor a început să se amestece, se însurase cu o femeie de baltă cu părul galben – îl furase ea pe el din aşternut – şi se credea că spiţa Tobolilor are să se depărteze de Nereji şi are să-şi schimbe sarea şi apa. Dar s-a născut Grigore şi s-a arătat om cu dinţii tari şi ca Nerej, şi ca om de câmp, şi ca om de baltă. Cu toate că părea cam sfios şi cu gândul dus. Se cam uitau cucoanele după el. Sângele pentru dragoste, de la maică-sa cu părul galben îl moştenise. După zăpor, maică-sa l-a lăsat de mic Sofiei, în casa

Milionarului, şi ea a plecat după un vaporean cu mustăţi lungi care cânta din solz de peşte ca toate păsările. „Parmac – îi zicea femeia cu părul galben vaporeanului, aşa îl chema, Voicu Parmac –, ia cântă tu ca mierla”. Voicu o amăgea spre vapor, n-a cântat ca mierla, râdea cu solzul între buze şi-i cânta altfel de glasuri, ca mierla i-a zis abia pe vapor, când a dat drumul la motoare şi s-au dus, pe unde s-or fi dus, că nimeni nu le mai ştie urma. P tatăl hr Grigore îl luase apa. Pe maică-sa, tot apa.

La curtea ospăţului r»

ÎNTR-O PIJAMA ALBĂ, LOCOTENENTUL Alexandru Oboga apăruse în cadrul unei ferestre deschise larg, prinsese o oglindă de minerul cercevelei şi-şi săpunea cu atenţie barba neagră, privind cu repeziciune din când în când spre mişcarea din ce în ce mai agitată a femeilor „copiilor şi bătrânilor adunaţi prin curţile alăturate. Fereastra era destul de înaltă – şi Oboga avea sub privirile sale iuţi casele şi curţile vecine, nescăpându-i mai ales casa cea mai apropiată, a *Milionarului*, spre care gravita toată această agitaţie tăcută a mulţimii care trecuse din uliţe în curţi, se împărţise fără rost în grupuri răzleţe, se adunase iar, ca să se împrăştie din nou pe uliţe, pentru ca până la urmă bărbaţii să se apropie din nou, să-şi sprijine coatele pe garduri şi să se întrebe dacă are să plouă sau nu Pe când femeile, cu basmalele legate peste gură, cu faţa descoperită doar la ochi şi în jurul nărilor, stăteau cu mâinile la piept, aşezate pe marginea şanţurilor, şi priveau nemişcate spre casa *Milionarului*, de unde ieşea şi intra întruna bătrâna Sofia, ocupată să aprindă focul în curte, să pună un cazan cu apă la fiert, să răstoarne în apă, dintr-un sac, nişte grâu, să taie un dovleac mare cu toporul, în felii, şi să culce bucăţile galbene în jarul de sub cazan, să aprindă alt foc, mai spre fundul curţii, unde se afla un cuptor săpat sub pământ. În sfârşit, să care din casă în curte scaune rotunde şi scunde, vreo şase, o masă la fel de rotundă şi de scundă, apoi o căpistere cu cocă de

pâine pe care a dus-o spre focul de la cuptor, a învelit-o cu şorţul gros de cânepă, desprins de la mijloc.

— Nu cumva mai ai, nevoie de scaune? – i-a spus Sofiei unul din bărbaţii care stăteau cu coatele pe gard şi vorbeau cu glas tare despre vreme.

— Aş cam avea nevoie.

Femeile s-au ridicat de pe marginile şanţurilor, au dispărut prin curţile apropiate şi – urmate de copii îmbrăcaţi în cămăşi până la genunchi – s-au întors încărcate de scaune şi mese rotunde, au intrat, îngrămădindu-se pe poartă, în curtea *Milionarului*, au rânduit lucrurile pe lângă gard, apoi s-au aşezat în iarbă, în jurul celor două focuri, şi au rămas nemişcate, cu braţele la piept, privind aburii cazanului şi alergătura dintre uşa casei şi ograda mătuşii Sofia.

Locotenentul Alexandru Oboga stătea la fereastră în plin soare, în pijamaua albă, trecea briciul cu grijă peste clăbuc, aplecat spre oglindă, potrivind din când în când oglinda ca să cuprindă mereu alt colţ al curţii *Milionarului* unde începuseră să intre şi bărbaţii vârstnici, care întârziaseră cu coatele pe garduri şi se aşezau acum unul câte unul, care pe dunga prispei, care pe iarba mare din spatele casei. Tot mişcând oglinda, locotenentul Alexandru Oboga îl surprinse în lumea adunată în curtea *Milionarului* şi pe caporal, îl descoperi cum stătea lungit pe pântece într-un colţ al ogrăzii, sub un nuc, lângă o căruţă cu roţi ruginite, înconjurat de copii, şi cum le făcea acestora jucării din tulpini şi din mătase de porumb. Locotenentul potrivi mai bine oglinda, ca să-l prindă în cadru în întregime pe caporal – şi-i zări carabina cum îi stă lungită de-a lungul trupului. Oboga, cu o mişcare a unui deget de la mâna stângă, atinse rama oglinzii ca să înlăture brusc imaginea, dar în acelaşi timp mâna dreaptă a scăpat uşor briciul, care-i răni vârful urechii, şi un fir subţire, roşu a început să i se prelingă pe gât lângă Alexandru Oboga a

venit dinăuntrul odăii, spre fereastra deschisă, o femeie îmbrăcată într-un capot galben cu flori albastre; avea braţele-albe, cărnoase, o faţă rotundă, cu ochi mici, negri şi puţin saşii, iar sprâncenele mari şi groase. Purta un coc înalt, din cozi împletite deasupra capului. Femeia a tamponat cu un prosop vârful urechii lui Oboga, oprind şuviţa roşie, care-şi trecuse dunga subţire prin clăbucul alb. Apoi i-a turnat locotenentului, care se aplecase peste pervaz, apă în palme, dintr-o sticlă lungă care purta o etichetă veche de lichior.

— Sunteţi mereu superbă şi unică, domnişoară învăţătoare, superbă şi deconcertantă – îi spunea Oboga femeii în capot galben, cu coc înalt şi negru deasupra capului – îmi păreţi mereu tulburată şi tulburătoare. Oboga râse, îşi plecă faţa şi gâtul în apa din palme, femeia îi turnă iarăşi din sticla cu etichetă veche de lichior, până ce obrajii locotenentului au rămas curaţi şi proaspeţi. Oboga simţi în nări miros dulce şi greu de dovleac copt, de pâine caldă, privi din nou spre curtea *Milionarului*, zări femeile în cercuri nemişcate în jurul cazanului şi cuptorului, privi spre oamenii de pe prispă care fumau în tăcere – şi observă, fără să ştie cum, că are nasturele de sus de la bluza pijamalei albe descheiat şi că i se vede în soare pieptul arcuit şi păros – spuse „scuză-mă, domnişoară”, şi cu gesturi repezi şi-a încheiat nasturele, şi-a ridicat gulerul pijamalei, adunându-l ca într-o senzaţie de frig în jurul gâtului şi peste urechea care-i sângerase mai înainte. Fără să mai folosească oglinda, privea direct spre curtea *Milionarului*, şi văzu doi oameni înalţi intrând pe poartă şi îndreptându-se spre focul de la cuptor, aveau pe umăr câte-o oaie întreagă proaspăt jupuită, cu măruntaiele curăţate şi legate în inele de picioarele dinapoi. O femeie din cercul de la cuptor a strigat la Sofia, care se afla la celălalt foc, unde cu o mână întorcea pe jar feliile de dovleac, iar cu cealaltă învârtea lingura în grâul care fierbea în cazan:

— Dadă Sofia, iau venit oamenii cu bătălii să-i frigă. Adu din casă sarea, untdelemnul şi oţetul.

Sofia a alergat în casă, în timp ce oamenii au răsturnat de pe umeri bătălii graşi pe două scânduri late, pe care o femeie le desprinsese din laturile căruţei cu roţi ruginite de sub nuc – unde caporalul continua să cioplească şi să încheie jucării din tulpini de mătase de porumb şi să le întindă copiilor.

— Nu atingeţi cu cuţitul morcovii galbeni, mărarul verde, ardeii graşi, urda albă şi pătlăgelele roşii şi nu amestecaţi ouăle cu boabe de porumb de lapte, până nu picurăm untdelemn în focuri, spuse o femeie către altele care răsturnaseră din şorţurile de cânepă pe iarbă grămezi de legume, iar din nişte traiste scoseseră ştiuleţi de porumb de lapte, vase de lut cu ouă, cu urdă, şi se pregăteau de lucru.

Sofia s-a întors din casă, a trecut pe la primul foc, unde aburea grâul în cazan şi se cocea dovleacul pe jar, a turnat dintr-o sticlă peste cărbunii aprinşi picături de untdelemn. Între sticlă şi jar s-au aprins în aer boabe de flăcări. Sofia a trecut apoi spre celălalt foc de la Cuptor, unde se strânseseră mai toate femeile şi unde se aflau căpisterea cu cocă şi cei doi batali culcaţi pe spinările late de seu – şi a turnat şi peste flăcările de aici boabe de untdelemn. Apoi, ajutată de două fete tinere, a întors bătălii cu spinările late în sus, şi după ce a sfărâmat un „bulgăr de sare vânătă a început să frece cu untdelemn, sare şi oţet trupurile animalelor, ce stăteau cu boturile şi cu limbile roşii spre grămezile de morcovi, de ceapă, de mărar. Celelalte femei începuseră să toace măruntaiele pe o scândură adusă tot de la căruţă, pe care o spălaseră cu apă fiartă – apoi au tocat morcovii, ceapa, roşiile, mărarul, şi după ce le-au amestecat pe toate cu ouă bătute, cu urdă şi boabe de porumb de lapte le-au vârât în pântecele deschise ale batalilor, pe care le-au cusut apoi cu coajă de cânepă verde. Tot cu cânepă au legat foile verzi de ştiuleţi de

porumb, muiate în seu fierbinte, cu care înveliseră trupurile batalilor. Alte femei goleau cuptorul de cărbuni şi aruncau pe cărămizile încinse dinăuntru bulgări mici de cocă împletită. Au astupat gura cuptorului cu o tablă care tremura sub dogoarea dinăuntru şi pocnea sub aburul care scăpa în şuvoaie pe la marginile cuptorului odată cu mirosul tare de pâine. Cu o lopată de lemn – mânuită cu mişcări scurte – o femeie grasă, aproape rotundă, cu faţa şiroind de căldură, scotea ciorchini de pâini mici rumenite, care săltau o clipă în aer de pe lopată şi se culcau apoi în rânduri dese pe nişte pânze albe de in întinse pe iarbă, până când alte pânze veneau să se aştearnă peste pâini ca să le oprească în coajă şi în miez aburul şi mirosul. Se înserase, locotenentul Alexandru Oboga venise iar la fereastră, se îmbrăcase, îşi vâra acum braţele pe mânecile tunicii, pe care i-o ţinea învăţătoarea în capot galben. îl strigă pe caporal, spunându-i:

— Domnişoara învăţătoare te întreabă cum te simţi după chinină şi dacă nu vrei să mănânci ceva, n-ai mâncat cum trebuie de aproape două zile. Îţi pregăteşte ceva să guşti măcar. Vino puţin aici acasă la dânsa.

Caporalul s-a ridicat de lângă căruţa de sub nuc, a împărţit jucăriile la copii, şi-a luat carabina şi rucsacul, a traversat curtea *Milionarului* dând bună ziua într-o parte şi în alta spre lumea care se strângea tot mai numeroasă în jurul cuptorului, unde doi oameni împingeau de pe scândurile cu sare, cu cozile a doua furci, bătălii cu pântecele grele de bunătăţile pământului strânse de pe la casele satului. Caporalul, după ce a ocolit cuptorul cu batali, s-a îndreptat spre colţul apropiat al curţii, a deschis poarta ce dădea spre casa învăţătoarei şi a mers până sub fereastra deschisă. S-a oprit şi a zis, clipind obosit spre pervazul înalt, unde învăţătoarea şi Alexandru Oboga îl aşteptau).

— Domnişoară învăţătoare, vreau să vă fac un cadou, şi nu

ştiu cum să vi-l prezint. E drept că-i spusesem domnului locotenent că am păpuşa în ladă la regiment, dar o luasem cu mine în rucsac.

Învăţătoarea s-a aplecat peste pervaz şi a primit din mâinile caporalului o păpuşă şatenă cu ochi negri.

— E o frumuseţe. Cum o cheamă?

— Daţi-i dumneavoastră un nume. Locotenentul s-a depărtat de la fereastră, s-a întors cu spatele şi şi-a aprins o ţigară.

— O, dă-mi şi un cal, domnule caporal – a strigat veselă învăţătoarea bătând din palme. Alexandre, priveşte ce cai frumoşi are în rucsac.

Oboga s-a întors brusc, a privit peste pervaz, cu faţa încruntată, spre rucsacul deschis, unde caporalul, cu mişcări stângace, căuta să aşeze şi să ferească unul de altul câţiva cai din tulpini crude, cu coame şi cozi din mătase de porumb.

— Dacă ar vrea domnul caporal să ne dea o mână de ajutor să luăm de pe foc cazanul cu bulgur. Şi să facem din pepeni verzi câteva felinare pentru priveghi, că s-a lăsat seara de tot, şi peste câteva ceasuri or să pice în curte bătrânii de pe tărâmul celălalt, să ne întrebe ce-i de întrebat.

Venise unul din oamenii care purtaseră mai înainte pe umeri bătălii în curtea *Milionarului*; vorbise, şi rămăsese pe sub fereastră, răsucindu-şi pălăria veche în mâini.

— Ce înseamnă asta *bulgur*? – întrebă locotenentul, cu voce uscată, scuturând de câteva ori scrumul pe pervaz şi strângându-l apoi încet cu dunga palmei.

— Grâu spart mare, la piatră. Bulgur, aşa-i spunem. Bun ar fi fost orezul, dar nu e. Pomenirea trebuie făcută – şi cu batal fript, bulgurul e bun. Colivă nu prea facem. Alte obiceiuri. Pentru dumneavoastră, domnule locotenent, verişoară-mea Sofia are să caute un pui pe undeva. Se cheamă că sunteţi din regimentul de

unde e şi domnul caporal şi unde a fost şi Grigore. Lucru care trebuie omenit. Tot e seară, în patrulare pe câmp nu mai plecaţi, aţi fost toată ziua. Mai avea Sofia vreo doi pui, dar i-a dat cu vreo două, trei zile în urmă plutonierului de la Chirana, când ne-a spus despre Grigore că l-au prins la Medgidia şi l-au dus să nu mai fie.

— Pe care-l vreţi, domnişoară învăţătoare? Calul ăsta cu coamă roşcată, sau vreţi unul cu coamă galbenă? Să vă dau doi cai, până plecăm de aici mai am timp să fac şi alţii.

— Cine v-a spus să-mi frigeţi pui? Unde e plutonierul? – a început să strige locotenentul Oboga, izbind cu pumnul în pervaz şi cu intenţia de a-l face pe caporal să tacă.

— Plutonierul e tocmai la Chirana, domnule locotenent, răspunde omul privind în pământ.

— Cum e la Chirana? Caporale, închide rucsacul, încheie-te la veston şi pune-ţi boneta pe cap! Facem militărie, trebuie adus plutonierul. Cu pui cu tot! Canalia! Fă rost de un om să plece numaidecât la Chirana şi să-l aducă în Glava. Avea datoria să treacă zilele astea pe aici, e zona lui, de când patrulăm pe câmp şi în jurul Glavei nu l-am văzut. Nu-i treaba mea, locotenent rezervist şi profesor de geografie, să mărşăluiesc prin Bărăgan, în timp ce el face şantaj, oferă veşti tragice, în schimbul puilor! „Să fie adus imediat plutonierul! Mâine îmi închei patrularea şi trebuie să văd ce hram poartă şi a mai purtat pe aici!

— N-avem cu ce merge până la Chirana, domnule locotenent – vorbi omul privind mai departe în pământ şi punându-şi pălăria pe cap în semn că nu-i convine vocea răstită a lui Oboga. Vrem să facem şi noi pomenirea în linişte. Chirana e departe la 30 kilometri de aici. Cine o să meargă tocmai acum? V-am spus, peste vreo două ceasuri vin bătrânii de pe lumea cealaltă. Şi apoi, cai n-avem să trimitem om la Chirana.

— Cum n-aveţi cai? Unde sunt caii, caporale? începu să strige locotenentul, dar se opri brusc, scăzând vocea: Am văzut

caii venind spre sat, seara trecută, când am trecut pe malul de dincoace.

— N-au venit caii, domnule locotenent, spuse cu voce aspră omul, scoţându-şi însă pălăria, ca să mai dreagă din asprimea glasului. Ni i-au prins paznicii de la conac în lucerna de la movile, că pământul nu e al nostru, trăim tot pe afară, şi ni i-a închis la obor. Trebuie să plătim ispaşă. Şi caii ni-i vâră între lemne, de vii. Noi i-am spus primarului, el s-a dus la conac, e departe conacul de aici, dar de făcut, n-a putut face nimic. Spune că mai întâi să strângem secara de pe moşie şi grâul, şi pe urmă să îndrăznim să cerem caii.

— Unde e primarul? Ce-i lumea asta, caporale? Să fim de fier, sau de cârpă? Chemaţi-l pe primar. Şi să nu se taie niciun pui!

În faţa ferestrei se strânseseră femei, câţiva bătrâni; după un timp îşi făcu loc cu coatele şi un om mărunt, cu fălci mari, cu mustaţa tăiată scurt, negricios, cu picioarele goale, într-o cămaşă de doc maro, cu un brâu roşu încins peste pantaloni bufanţi, legaţi la glezne cu sfori.

— Dumnealui e primarul.

— Vin de la câmp, de la secară, nu vă supăraţi dacă sunt îmbrăcat aşa, am fost chemat acolo să fac un proces-verbal, oamenii ăştia nu vor să înţeleagă, spuse primarul repede, văzându-l pe locotenent că-i măsoară cu silă de la fereastră îmbrăcămintea pestriţă, neîngrijită, şi picioarele goale, aşa cum erau. Altfel, am şi eu lucruri, domnule locotenent, şi ştiu să mă port.

— Cine te-a întrebat despre lucrurile pe care le ai?

Se auziră câteva râsete prin lumea adunată în jurul ferestrei. Oboga îmblânzi tonul în favoarea primarului:

— Am auzit că au fost închişi caii oamenilor. Nu mă interesează pe mine, nu-i treaba mea să ciobănesc satul Glava. Ştiu că dumneata ai intervenit la conac, e doar satul pe care-l

conduci. Am nevoie să fie adus aici plutonierul de la Chirana, în ceea ce mă priveşte, mâine închei patrularea şi trebuie să-l văd măcar la plecare.

— Nici zahărul nu ni l-a dat, domnule locotenent – strigară câteva femei care se apropiaseră şi mai mult de fereastră.

— Care zahăr? întrebă Oboga, cu tonul nedumerii, eu o faţă naivă.

— Ni se dă prin primărie, la văduve, o raţie de „două sute de grame de zahăr pe lună, cu plată.

— N-a mai venit raţia de zahăr de cinci luni, domnule locotenent, Glava e ştearsă de pe tabel, nu mai figurează – a strigat primarul, ridicând mâinile şi gesticulând înspre femei. Iar cu caii, le-am spus, au fost închişi pentru secară, nu pentru lucernă. Nu intraseră decât câţiva în lucernă, pe la marginea pământului, când treceau în goană, dar paznicii i-au prins pe toţi şi i-au închis. Pentru că putrezeşte secara şi grâul pe care le aveţi în dijmă pe pământul altuia. Treaba voastră. Eu nu păzesc nici moşia, dar nici caii lor nu-i păzesc, domnule locotenent. Nu-mi mai ridicaţi satul ăsta în cap, dumneavoastră plecaţi şi eu rămân cu ei. Ăştia-s păgâni, se închină la soare.

— Nici vorbă că dumneata ai toată competenţa, şi eu, chiar dacă aş vrea să te sprijin, n-am căderea. Regret că nu te pot ajuta – spuse Oboga dând trist din mâini, în tăcerea care se lăsase în lumea de sub fereastră.

Primarul voi să spună ceva, dar nu ştiu ce, privi în jur, dar nimeni nu se uita la el – şi atunci aşteptă din partea locotenentului să fie luat în seamă. Dar Oboga se depărtase înăuntrul odăii şi când se întoarse avea în mâini o farfurioară cu dulceaţă de zarzăre, din care începu să guste cu o linguriţă de argint. Învăţătoarea în capot galben îi aduse un pahar cu apă; Oboga mulţumi înclinându-se, bău – şi după ce femeia cu coc dispăru în interiorul odăii cu farfurioara şi paharul, locotenentul

se adresă curtenitor primarului:

— Al cui e docarul alb cu roţi cauciucate oprit pe uliţa de colo? Fă-mi un serviciu, împrumută-l şi adu-l pe plutonier de la Chirana. Mai stau în Glava până mâine; dacă se va ivi prilejul să te ajut cu ceva, am să încerc, în limita competenţei mele.

— Al meu e docarul, domnule locotenent, spuse primarul, privi cu fereală în jur, apropiindu-se de fereastră, şi-i zise lui Oboga cu voce înceată:

— Domnule locotenent, plutonierul nu mai e la Ohrana. A plecat ieri să predea la gara Feteşti doi soldaţi dezertori prinşi de o patrulă pe drumul subţire, dar când s-a întors seara, nu se ştie cine l-a doborât pe *câmpul Cocorilor*. A fost dus la spital, degeaba mă duc la Chirana.

Locotenentul se depărta din nou de fereastră, se întoarse apoi, calm, – îşi pusese cascheta pe cap, îşi privi ceasul şi căută cu ochii în mulţimea adunată pe omul care-l chemase la priveghi.

— Oborul cu cai e în spatele primăriei! Să dea drumul la cai! – strigară câteva femei.

Locotenentul nu-l mai privi pe primar, şi pentru că nu-l zărise pe omul cu priveghiul, pe care-l căutase, închise fereastra şi trase perdelele.

Primarul a continuat să se uite cu ochi mari spre locul unde fusese locotenentul, apoi privi în jur spre femeile care stăteau ţepene şi mute. îl zări şi pe caporal, aşezat jos pe iarbă, sub fereastră, îşi cuprinsese" fluierele picioarelor cu braţele şi-şi sprijinise bărbia pe genunchi. Carabina era mai încolo, singură, culcată lângă zid. Din curtea *Milionarului* venea miros tare de batal fript şi de flacără de luminare. Printre crengile nucului clipeau felinare din pepeni verzi cu lumânări înăuntru. Se înnopta, şi toată lumea ştia că în curtea Nerejilor aveau să sosească curând bătrânii de pe lumea cealaltă. Primarul găsi un loc printre şirurile de femei strânse sub fereastră, plecă fără să se

mai uite în urmă, se sui în docarul alb şi biciui caii.

VI

Măşti fără oameni

CELE TREI FOCURI DE PRIVEGHI APRINSE În mijlocul ogrăzii ardeau înalte, luminând cercurile de mese mici şi rotunde din jur, pe care erau aşezate vasele cu bulgur, colacii şi feliile de dovleac copt. Obrajii oamenilor se iveau roşii când se aplecau să ia câte ceva, iar când fetele care înteţeau focul măreau" flăcările cu alte crengi, apăreau în lumină şi colţurile mai depărtate ale curţii, oamenii aşezaţi pe iarbă, sub nuc sau pe prispa casei. Din când în când se distingea şi uliţa, unde câţiva din caii scoşi de la obor se mişcau şi întârziau pe lângă garduri, păscând lacomi iarba din şanţuri. Prin faţa focurilor de priveghi treceau într-una Sofia şi câteva femei, împărţind străchini şi dovleac celor care nu primiseră încă. Prin grupurile răzleţe de bărbaţi vârstnici, care stăteau în picioare mai pe la margini, se mişca la distanţe mari câte-o sticlă de ţuică galbenă de corcoduşe, care trecea din mână-n mână. Printre cei care luaseră loc în primul rând de mese se zărea din când în când, sub pâlpâirea focurilor, locotenentul Alexandru Oboga, care mânca un copan de pui, atent să asculte vorbele gălăgioase ale celui de alături, un om uscăţiv şi cu gesturi repezite, ce-şi sublinia replicile cu: „asta, domnule căpitan, v-o spune Ilie Stroiescu". În şir cu Alexandru Oboga şi cu uscăţivul şi gălăgiosul Ilie Stroiescu se afla învăţătoarea, acum se putea observa că era o femeie mărunţică şi neîndemânatică; apoi cei doi oameni care aduseseră bătălii în timpul zilei şi care nu se atingeau de mâncare, după aceea un lăutar bătrân şi pleşuv care mânca cu arcuşul în mână şi cu vioara pe genunchi; în sfârşit un om care-şi ţinea palmele, cu degetele îngălbenite de tutun, pe o carte groasă, poate paracliserul, Iar alături de el – un om masiv în anteriu şi atât de înalt, încât nu i se vedea faţa rotundă, mare, cu ochi albaştri, barba lungă, căruntă şi unsă, decât când fetele

aruncau crengi în focuri; îi rămâneau mereu în lumină numai mâinile mari şi albe, care ridicau bucăţi grase de batal, ce dispăreau la răstimpuri egale, urmate din când în când de un oftat gros: „Of, viaţă amărâtă!” Tare nu vorbea decât Ilie Stroiescu, iar când se auzea din curte vreo altă voce spunând ceva, Stroiescu se grăbea, ridicându-se în picioare, să lămurească el răspunsul. Sofia, cu paşi grei şi obosiţi, trecea mereu prin dreptul lui Oboga, voia să-i mai lase câte ceva, dar nu îndrăznea, şi când, în sfârşit, izbuti să-l întrebe: „Unde e domnul caporal?” îi puse cu teamă pe masă o sticlă de ţuică de corcoduşe. Oboga ştiuse să facă loc îndrăznelii ei, întrebând-o puţin mai înainte dacă nu e timpul să se aşeze şi ea, şi îi făcuse loc, ridicându-se, dar după ce a lăsat sticla, Sofia a plecat repede în altă parte, în care timp locotenentul surprinse, la flăcările din nou înteţite de fete, chipul rotund şi naiv, ochii albaştri şi barba revărsată pe piept a omului în anteriu ce se afla exact în faţa lui pe linia cercului de mese din jarul flăcărilor. Oboga îl întrebă pe Ilie Stroiescu dacă poate schimba locul o vreme cu dascălul, pentru că vrea să-l cunoască pe preot. Stroiescu îi răspunse destul de tare: „Preotul nu aude, domnule căpitan, şi nici de văzut nu vede bine, a închis cărţile de mult. Slujbele le face mai mult dascălul, dar cu el mare lucru n-aveţi ce vorbi, dascălul ţine mai mult obiceiurile vechi de pământ decât pe cele creştineşti şi cam amestecă datinile, mai ales la nunţi şi la priveghiuri, unde satul are obiceiurile lui. Dascălul e din neam de negustori de cai de baltă, dar a prins repede slujba obiceiurilor din sat. Cartea groasă o ştie pe dinafară, fără să cunoască literele; om ager, a învăţat-o mai de mult de la preot, dar v-am spus unde bate când intră în curtea omului, la cartea groasă nu umblă. Încolo prea multe nu ştie, se ţine departe de oameni, la câmp îi munceşte femeia. Om sighinaş, nici la militărie nu l-a luat – cu el, italienii n-ar fi ieşit la iarbă verde, cum am auzit că au ieşit. Se sfârşeşte şi luna iulie din

anul ăsta, domnule căpitan, şi parcă se aude că nici nouă nu ne prieşte să mai stăm mult să-i răbdăm pe nemţi vara pe viscol, doar aţi văzut, nici caii nu mai rabdă". Ilie Stroiescu primi sticla de ţuică din mâinile unui om de alături, vărsă câteva picături sub masă, zise „Dumnezeu să-l ierte pe Grigore Nereju", şi bău, mai mult proptindu-şi buzele închise pe gura sticlei. Stroiescu se aplecă peste masă, trase capătul unei crengi, o răsuci prin foc stârnind scântei până ce potrivi flacăra să ardă mai dreaptă şi mai în sus. Apoi zise „Domnule căpitan, mai staţi de vorbă cu oamenii da alături, uitaţi-vă, intră pe uliţă în curte bătrânii de pe tărâmul celălalt şi trebuie să ajut la răspunsuri. Sofia, vin bătrânii, treci lângă mine".

În curte a intrat un şir de oameni eu cojoacele întoarse şi ca măşti pe faţă, s-au prins de mâini şi s-au rotit de câteva ori prin faţa meselor, în jurul focurilor de priveghi, strigând, în bătaia repede a paşilor: „Omule-pomule, omule-pomule, omule-pomule". Sofia a venit eu un scaun în mâini, s-a aşezat între Oboga şi Stroiescu, şi-a şters faţa asudată de alergătură cu şorţul de cânepă şi l-a întrebat pe Ilie.

— Căpetenia a rămas la locul ei? – nevăzând, cum stătea mică şi puţină pe scaun, ce se petrecea mai departe de ea.

— Căpetenia a rămas unde trebuie, păzeşte poarta cu spatele – şi Ilie Stroiescu a arătat într-acolo cu mâna, ceea ce l-a făcut pe Oboga să-şi ducă privirea şi să zărească la poartă un om cu o mască ce avea o parte veselă şi una tristă.

Printre femeile, copiii mai răsăriţi şi oamenii care se strânseseră din toate părţile ogrăzii spre focurile de priveghi ca să-i vadă pe *bătrâni*, îşi făcu loc şi caporalul descoperit, aşa cum stăteau toţi bărbaţii, descoperiţi. A urmat o vreme linişte, se auzeau trosnetele crengilor în foc, bătăile paşilor celor cu măşti care se roteau în jurul focurilor şi corul lor smucit: „omule-pomule". Căpetenia lovi de câteva ori cu un toiag în

scândurile porţii, şi măştile se desprinseră aşezându-se în grupuri împărţite lângă cele trei focuri. Lângă focul din mijloc a venit şi lăutarul ciupind corzile. Fetele au adus de data asta crengi mai groase şi au înteţit focurile, apoi s-au dat la o parte în spatele meselor Flăcările s-au ridicat mari, şi Oboga a zărit întreagă statura preotului masiv, care dormea acum cu faţa blândă şi cu mâinile albe peste barba rotunjită pe pântec.

Căpetenia a bătut din nou în poartă şi a strigat spre focuri:

— Cum e soarele?

— Răsare şi apune. Pepenele verde are miezul roşu, iar dovleacul e galben. Dunărea e între maluri, iar crapii – graşi. Pământul ne rabdă – a răspuns Sofia.

— Cine pleacă?

— Om tânăr, Grigore Nereju din spiţa Tobolilor, a răspuns Ilie Stroiescu.

— Cine-l izgoneşte?

*

— Casa l-a aşteptat de dimineaţă până seara şi de seara până dimineaţaa răspuns Sofia, cu vocea înecată.

A urmat un plâns înfundat de femei. Ilie Stroiescu a făcut un semn, lăutarul a apăsat arcuşul pe corzi şi a cântat ceva. Din nou căpetenia a bătut cu toiagul în stâlpul porţii:

— să-i vină neamurile nemaiştiute, să-i ia vama cu vorbe şi să-i cunoască spiţele.

De la focul din mijloc s-a desprins o mască cu lăutarul alături – s-au apropiat de cercul meşelor. Ilie Stroiescu, spre mască:

— Din ce neam, ce spiţă şi din ce timp vii?

— Spiţa Tobolilor.

— Spiţa asta nu mai e. Ar fi fost Grigore. Spiţa mai trăieşte prin femei, dar ele au luat calea bărbaţilor, spre alte sate. Unde ţi-a lăsat soarele vremea când ai plecat?

— Am trecut apa la Susurlu şi la Opanez şi am rămas acolo singur, printre patruzeci şi cinci de mii de turci. Am plecat tânăr, şi bătrâneţea n-o ştiu cum e în haine de plug – a răspuns masca.

Lăutarul: „*De m-ai vedea bătrân, mamă, am îmbătrânit c-o haină. Haina mea, minune mare, pleacă singură să are, îndoită de spinare. Caut haina-n buzunare, dau de grăunţe şi soare, de m-ai vedea bătrân, mamă, îmi creşte griul în haină*”.

— Floarea-soarelui neam ţi-a fost? Parcă ar fi femeie şi se întoarce mereu după tine – întreabă iar Stroiescu.

O mască de floarea-soarelui se apropie de masca Tobolului, îi mângâie barba de cârlţi, îi dă părul murg de cal la o parte de pe frunte, îi pipăie coarnele de berbec, împletite cu spice de grâu, şi zice:

— Cânepa pe care o sădeam eu era mai albă, spicul de grâu mai galben, caii pe care-i ştiu eu erau roibi şi nu murgi, iar berbecii graşi şi ciuţi. Eşti din alt timp, mai dinainte. Cinstit să fii, nu ţi-ai ruşinat vremea. Când te bătea soarele iarna – bărbatul meu, neamul tău dinspre vremea mea, avea dinţi de lapte şi iapa murgă începuse să facă mânji roibi, şi grâul să fie mai mare. Salcia care creşte şi din lemn uscat ne mai ştie pe toţi…

VII

Un trup gol se întoarce pe pământ şi pe apă

OMUL ÎŞI SCOSESE BOCANCII, ÎI LEGASE unul de altul cu curelele şi-i trecuse pe după umăr. Calea prin praful gros şi umed cu „tălpile goale, paşii nu i se auzeau, îi era foame şi sete, s-a aplecat şi a smuls de pe marginea drumului o mână de iarbă plină de rouă şi a început. s-o mănânce, mergând mai departe spre lima din faţă a cerului care despărţea cu dunga ei violeta câmpia de norii albi şi spălăciţi ce vesteau o dimineaţa cu soare. Se auzeau din spatele dungii îndepărtate, dincolo de câmp, lătrat răguşit de câine şi cucuriguri subţiri. Un muget de bou a boncăluit înapoia norilor, acoperind cucurigurile – şi omul a

ridicat ochii să găsească deasupra vreo ultimă stea, în afară de luceafărul de ziuă, pe care-l avusese mereu. În faţă şi care începuse să-i doară fruntea. Negăsind – sus", cerul era acoperit de nori cenuşii nemişcaţi – a căutat cu ochii peste câmp un lucru pe care să-l vadă mişcându-se, şi a zărit în cele din urmă înaintea lui un şobolan care stătea pe picioarele dinapoi în mijlocul drumului, iar cu labele dinainte îşi scărpina mustăţile şi botul ascuţit. Şobolanul a dispărut în iarbă la apropierea omului şi a stârnit zborul mărunt şi zbătut al unui cârd de prepeliţe, care s-a frânt brusc ceva mai departe, sub spicele cafenii ale unui petic galben de dughie. Un cârd de gâşte sălbatice trecea nevăzut, gâgâitul lor, după ce pierea, răspundea ascuţit la marginile câmpului. Peste toate pornise pe undeva răsuflarea Dunării – şi dincolo de curgerea îndepărtată a apei cu pauze lungi în care lumina zorilor creştea şi mai mult şi zimţuia cu culori subţiri norii – se trezise balta, cu bătaia scurtă şi înfrigurată a frunzelor de plop, cu fâlfâit şiret de aripi uşoare care putea fi în acelaşi timp şi lunecarea săltată a vulpilor printre palmele de frunziş des al răchitelor. Omul părăsi drumul subţire al câmpului, şi, simţind Dunărea aproape, îşi scoase tunica veche de soldat, năclăită de praf şi cu miros greu, dezbrăcă apoi restul – rămase gol şi înalt, îşi vârî îmbrăcămintea sub braţ şi începu să alerge aşa, singur, cu paşi mari, culcând iarba sub tălpi şi căutând din fugă cu privirile malul fluviului. Îşi aruncă ghemul de îmbrăcăminte în golul care i se deschisese în sfârşit în faţă – ajunsese la un mal abrupt –, sări în sus e pe tălpi, trupul îi zvâcni în aer, întins, cu mâinile înainte, pluti cu repeziciune deasupra sălciilor ascunse şi culcate sub coasta malului şi se cufundă în fluviu, răsucindu-se, izbind din urmă cu picioarele faţa rece a albiei, care se sparse, împroşcând în sus bulgări mari de apă.

VIN

Cenuşa de ieri

SE APROPIASE DE SAT, ULIŢELE ŞI CASELE nu arătau nicio mişcare, mergea tot gol, ţinând depărtat de trup ghemul de haine soldăţeşti cu miros greu şi învechit. Muşchii i se strângeau mari la fiecare pas, o dungă de apă îi lucea încă pe adâncitura arcuită a spinării. Pe picioare i se strânsese praf moale şi ud până dincolo le glezne, spre pulpe. Se opri, îşi privi hainele dacă să le îmbrace sau nu, ferindu-şi nările, nu le îmbrăcă, porni mai departe, părăsi drumul, făcu un ocol prin ierburile înalte de la marginea satului şi ajunse la un gard cu şipci rare şi căzute, pe care, se vede, îl cunoştea, pentru că îl cercetă cu băgare de seamă, îi pipăi stâlpul şi căută pe jos cuiele care lipseau. Ridică pe rând şipcile căzute şi le sprijini de gardul care stătea să cadă. Trecu cu un pas peste vârful aplecat al gardului, se opri sub un nuc bătrân, înconjurând de câteva ori o căruţă cu roţi ruginite, pe care o împinse încet, s-o vadă cum merge. Şi-a aruncat hainele sub căruţă şi a zărit acolo nişte cai mici, făcuţi din coceni şi mătase de porumb. A ridicat una din jucării, a privit-o şi a sucit-o şi pe-o parte şi pe alta, le-a luat şi pe celelalte, le-a aşezat la rând pe una din crengile groase ale nucului, unde atârna plin de rouă un felinar din pepene verde, galben de ceară pe dinăuntru. Îşi duse braţele spre umeri, era frig, şi porni cu băgare de seamă prin curtea pustie – nu se auzea nicio mişcare în jur – ajunsese în mijlocul ogrăzii, scormoni cu vârful piciorului o grămadă de cenuşă, apoi alta, încă una, s-a mai uitat o dată în jur şi s-a îndreptat repede spre prispa casei, cu mişcări uşoare, să nu trezească pe cineva. A întins mâna deasupra uşii, n-a găsit cheia, a potrivit încet umărul, şi uşa tindei s-a dat fără zgomot în lături. A căutat cu privirile ceva spre gura podului, zări scara, făcu un pas să urce, dar nările i se bătură, se uită la picioarele scării şi zări un cazan mare care avea pe fund bulgur sleit cu bucăţi de carne. Trase cazanul, se aşeză pe-o treaptă a scării – după ce luase o lingură mare de lemn de sub o grindă – şi începu să mănânce lacom, potrivindu-şi înghiţiturile

în aşa fel să nu fie auzite înspre uşa odăii de unde răsuna din când în când un sforăit adânc. Când în cazan n-a mai rămas nimic, omul s-a urcat pe scară în pod, a rămas acolo o vreme, apoi a coborât îmbrăcat într-o cămaşă veche de cânepă şi în nişte pantaloni groşi de aba. Avea în mâini o teslă, un cleşte şi o lădiţă cu cuie ruginite. A ieşit din casă în curte, a dat roată de câteva ori ogrăzii şi a început să repare gardul, şipcă cu şipcă.

IX

Podul de dar

C

ONVOIUL PORNISE LUNG ÎNCĂ DIN SAT – în frunte, mult înaintea tuturor, mergeau gălăgioşi Alexandru Oboga şi Ilie Stroiescu, discutând cu glas tare. Soarele era sus – în urma şirului de oameni, întins peste câmp până spre malul Dunării, rămâneau dâre de praf, care pluteau groase, una cu pământul. Pe la marginile convoiuhr, copiii alergau desculţi, cu nuiele în mâini, căutând să ţină cât mai aproape de şirul oamenilor rândurile de cai care trebuiau trecuţi dincolo, în baltă, în urma podului. Caporalul se ţinea greu de şir, Grigore Nereju – îmbrăcat în cămaşa veche de cânepă şi cu pantaloni de abă, având hainele de soldat la subţioară – rămăsese să-l ajute, îi ducea carabina şi rucsacul cu jucării. Sofia era pe undeva pe la mijlocul convoiului şi povestea femeilor care o înconjurau cum l-a găsit ea pe Grigore dimineaţa reparând gardul – bătea cu tesla şipcă cu şipcă – şi cum caporalul, care se trezise înaintea tuturor şi venise la gard, îi dădea lui Grigore din lădiţă cui după cui. Apoi cum le-a pregătit ea la cei trei oameni care pleacă acum câte ceva să aibă de drum până la regiment, lângă Cernavodă, unde Grigore trebuia să meargă şi să spună că a venit şi că e sănătos. „Şi noi îl crezusem pierit şi i-am făcut seara trecută pomană”.

În faţă, desprins de convoi, aproape de malul Dunării – locotenentul Oboga mergea cu paşi elastici, râdea tare şi-l bătea

pe umăr pe Ilie Stroiescu, lăudându-l pentru glumele pe care nu le mai termina: „Nu le cred pe toate – striga Oboga, dând din mâini şi grăbind pasul, uitându-se agitat în urmă – dar le spui bine. Eşti un admirabil om din popor, şi eu preţuiesc poporul”. Oboga tuşi, făcu cu ochiul, se desprinse de lângă Ilie Stroiescu, merse mai în lături, păşind cu spatele înapoi, privi spre coada convoiului şi-l zări pe Grigore Nereju ducându-i carabina şi rucsacul caporalului. „Caporalul meu are malarie şi trebuie să-i port mereu de grijă” – zise locotenentul, apropiindu-se iar în linie cu Ilie Stroiescu, care grăbea acum şi mai mult pasul şi-i vorbea din mers: „Dacă e Grigore cu dumneavoastră, ajungeţi cu bine, Grigore îl poate duce şi în spate pe caporal. A ridicat o dată în spinare un car plin cu fân şi nu s-a mişcat un pai. Se cam rupsese. osia, şi în vreme ce el sălta carul, alţii au legat osia, ca să poată trece cu toţii un deal” – şi Ilie a râs cu toată gura. „Mă rog”. „Numai podul să fie dincoace, domnule căpitan. Altfel, n-avem bărci, au fost câteva şi le-au luat la rechiziţie la pichetele militare de la Hârşova. Înot doar se poate trece dacă e podul dincolo, dar cine să treacă să-l aducă, mai toţi suntem bătrâni, ni s-a-nmuiat vina. Nu mai. suntem ca Grigore”. „Grigore poate trece înot, vrei să spui” – zise răstit locotenentul, se descheie la tunică şi păşi mai apăsat şi cu paşi mai săltaţi privind iarăşi repede, din mers, în urmă. „Cam asta voiam să spun – răspunde Ilie Stroiescu, ajungându-l pe locotenent şi vor –, bindu-i pe lângă umăr – Grigore poate să aducă podul, înoată bine, se dezbracă, îşi pune hainele pe cap, nici n-o să ştiţi când are să intre în apă şi când are să ajungă dincolo”. „Trebuie cercetat mai întâi dacă nu sunt bărci şi dacă nu e podul la malul de aici”. „De bărci v-am spus, podul nu e dincoace, ştiu asta de azi-dimineaţă, am fost eu să văd cum stau lucrurile, domnule căpitan. Drumul cel mai drept până la Cernavodă tot prin baltă rămâne. Dacă aţi merge pe malul ăsta – pe la Feteşti, calea ar fi prea lungă pe la Drumul Subţire şi până la

Câmpul Cocorilor, şi vă apucă noaptea singuri. Mai bine să treacă Grigore înot, trece pe la cotul Dunării de aici, şi-l scade Dunărea spre vadul de dincolo al podului. Dacă stăm sub mal, nici nu-l vedem când trece, aşa de bine ascunde lucrurile cotul ăsta al Dunării. Chiar dacă am sta sus pe mal, mare lucru nu se vede. Mult nu mai avem până la Dunăre, mergeţi dumneavoastră înainte, coborâţi şi căutaţi sub coasta malului, pe lângă sălcii, şi aveţi să vedeţi că nu e nicio barcă şi nici podul nu e. În timpul, ăsta, eu merg pe aici pe deasupra malului, cu femeile, cu copiii şi cu bătrânii ăştia, ca să ducem caii spre ceair, mai în susul apei, şi să le facem vânt de – acolo să treacă Dunărea, că pe aici, pe la cot, sunt vârtejuri, vitele s-ar îneca. Aşa facem. Eu cu lumea plec în partea dinspre ceair şi o să ţinem femeile cu noi, să nu se ia după dumneavoastră şi să-l bocească pe Grigore. Eu plec să fac manevra cu caii. Mergeţi sănătos, domnule căpitan. Am să-i spun lui Grigore şi caporalului să coboare după dumneavoastră". Locotenentul Oboga şi-a scos centura, a pornit liniştit înainte şi a început să coboare sub mal. Ilie Stroiescu a răvăşit caii cu biciul pe care-l avea în mână, a făcut semn femeilor, copiilor şi celor câţiva oameni să aţină calea cailor şi să-i împingă pe deasupra malului înspre ceair. Sofia însă n-a

122, mers cu convoiul care se pornise şi înconjura caii – ci s-a oprit şi-i aştepta pe Grigore şi pe caporal. Stroiescu a desprins eu biciul dintr-un cârd câţiva cai şi i-a fugărit spre ea i „Vezi ce faci, femeie, întoarce caii şi adu-i la mine, altfel se rup şi ceilalţi de elrd şi gonesc spre vârtejuri să se înece". Sofia, ajutată de câţiva copii, aţinea calea cailor, alerga desculţă prin mărăcini, suflând greu după caii răzniţi, blesiemându-i şi ajungând cu greu spre grupurile de oameni care duceau grosul vitelor înspre locul depărtat al ceairului. Grigore voi să meargă după mătuşa-sa Sofia, să-i ajute, dar caporalul îi făcu semn că locotenentul a coborât sub mal şi că-i aşteaptă pe amândoi. Şi au plecat amândoi pe

urmele locotenentului.

De sub mal, locotenentul şi caporalul, aşezaţi pe un trunchi culcat de salcie, auzeau respiraţia lui Grigore Nereju şi braţele lui cum izbeau înot apa fluviului spre mijlocul albiei. Vocile celorlalţi oameni se depărtaseră mult, se auzeau slab, ca şi copitele cailor. Oboga trase încărcătorul pistolului, apăsă pe arc şi scoase rând pe rând gloanţele, le strânse în palmă şi le aruncă în Dunăre. Aşteptă un timp să facă şi caporalul la fel, dar caporalul întârzia cu carabina pe genunchi, ascultând bătaia braţelor lui Nereju cum loveşte cu putere apa. Locotenentul a rupt o creangă subţire de salcie şi a început s-o fărâme încet, cu dinţii, bucată cu bucată, şi s-o mărunţească. Când braţele lui Nereju nu s-au mai auzit, caporalul şi-a întors ochii galbeni spre Oboga şi i-a spus: „Să tragem măcar un cartuş în aer, pe urma dezertorului, ca să fie tras". Oboga nu s-a uitat la caporal, a întins mâna fără să-l privească, i-a luat carabina, a tras de mâner – n-avea cartuş pe ţeava – şi a lungit arma în iarbă. Cu aceleaşi mişcări, fără să-l privească pe caporal, i-a deschis capacul cartuşierei de piele de la centură şi i-a luat gloanţele, pe care! c-a aruncat pe rând în apă, urmărind atent cercurile care se desfăceau după căderea lor. Privi apoi în lături, zări ghemul de haine de soldat al lui Nereju şi-i spuse caporalului: „Să nu le uiţi. Hainele astea pleacă singure, cu noi". Apoi Oboga continuă să rupă cu dinţii ce-i mai rămăsese din ramura de salcie. Se auzeau acum dinspre ceair zgomotele cârdurilor de cai care înotau în fluviu, sforăitul lor săltat şi nechezul ascuţit, care răsuna dintr-un mal până spre malul celălalt. Apoi un strigăt dinspre ceair, în care se putea bănui glasul repezit al lui Ilie Stroiescu i „Vedeţi că a mai rămas o gloabă bătrână la umbra de colo. În apă cu ea l „După aceea plecarea lungă a oamenilor, cu ocol mare, spre sat. O-boga s-a întins lângă trunchiul de salcie, şi-a pus mâinile sub cap şi a închis pleoapele obosite, clipind rar şi ferit, ca să nu-l bată prea

rău soarele amiezii. Caporalul s-a ridicat în picioare, a rămas aplecat de mijloc spre fluviu, ascultând încordat. S-a întors spre Oboga şi i-a spus cu glas încet şi înecat 3

— Domnule locotenent, se aude podul. Grigore Nerejju vine înapoi, n-a fugit, se întoarce cu podul. Se întoarce să ne ia!

Locotenentul s-a săltat, sprijinindu-se în palme, şi a rămas aşa, fără să se ridice în picioare. Se auzea podul, venea, paletele roţii băteau rar şi regulat în albia Dunării. Se auzea şi răsuflarea grea şi apăsată a lui Grigore Nereju printre bătăile roţii, izbite cu toată puterea.

Pe dunga de sus a malului a trecut înfugă Ilie Stroiescu. De jos, de sub mal, locotenentul şi caporalul, a-şezaţi unul lângă altul sub coroana deasă a unei sălcii care-i acoperea cu totul – l-au văzut cum coboară spre fluviu cu paşi iuţi şi cum dispare spre locul unde se oprise podul, şi de unde s-au auzit mai târziu vocile:

— Grigore, dă-mi să-mi fac o ţigară, i-am dat tutunul caporalului pentru câteva jucării, să-mi mai astâmpăr copiii. Zici că ai adus podul. Adevărat, nu puteai să laşi oamenii în drum. Mie nu mi-ar fi trecut asta prin cap. Uitasem.

— Vere Ilie, aveţi grijă pe acasă. Mult nu mai e şi scăpăm de viscolul ăsta. Caută-i şi dă-le podul să plece spre regiment. Nu ştiu cum, mi s-a făcut tare foame.

MASA CU OGLINZI

I

Linişte de august

O

— RASUL ASTA NU-ŞI ANUNŢA PRIN NIMIC AŞE zarea. Ne spui că suntem aproape de oraş, şi nu se vede nimic. Câmpie goală, şi atât. Nicio turlă, nicio dâră de ium măcar – zice omul mărunt de statură, îmbrăcat în haine albe de in şi cu pălărie largă de pai, adresându-se răstit adolescentului subţire, înalt şi deşirat, care se oprise descumpănit în mijlocul drumului dintre mirişti.

— Să tăcem puţin. Dacă oraşul nu se vede, poate că se aude, spune, privind peste câmpie, fără să se mai uite spre adolescent, celălalt om, un bărbat înalt şi bine legat, scuturându-şi de praf cu mişcări zgomotoase hainele de doc vernil şi depărtându-se de drumul cu colb gros. Atât el, cât şi cel în haine albe dau apoi roată unui petic de iarbă ars de soare, şi până la urmă se lungesc unul lângă altul, punându-şi mâinile sub cap şi aşteptând aşa culcaţi, sub soarele de amiază, să audă vreun zgomot dintr-o parte sau alta a câmpului.

Adolescentul rămâne în picioare, în colbul gros al drumului. Pare ruşinat că nu le poate spune exact celorlalţi doi încotro poate fi oraşul. Îşi trece palmele peste barba blondă, moale, crescută în smocuri pe obrajii palizi. Se uită nelămurit în jur, privind cu ochii săi mari, albaştri câmpia pustie cu dungi roşcate de praf, suprapuse la marginile orizontului. Spune apoi, fără să se mişte din drum, spre cei doi din iarbă:

— De aici de unde suntem, ştiam că oraşul era foarte aproape şi că se vedea bine. Se vedea chiar şi Dunărea. Când eram copil, veneam aici la întretăierea asta a drumurilor, ca să privesc de departe oraşul meu natal care se zărea limpede în soare.

— Nefericirea mare ar fi ca, în ciuda faptului că nu se vede şi nu se aude, oraşul ăsta al dumitale să existe totuşi – zice, cu ochii închişi, omul scurt în haine albe după ce şi-a luat de pe faţă pălăria de – pai şi a aşezat-o alături. Apoi cască lung, întinzându-şi în sus braţele mici, lăsându-le repede să cadă pe lângă trupul culcat pe spate. Şi, rotindu-şi privirea pe cerul albit în lumina amiezii, spune către cel în doc vernil, care părea că doarme: Domnule, ăştia de pe aici nici cer nu au!

Tace, în aşteptarea unei replici apoi monologhează, cu ochii închişi sub soare:

— Poate am încurcat drumurile pe şesul ăsta monoton,

lucru mult mai neplăcut decât oraşul care nu se vede şi nu se aude. Mai bine aşteptam în gara din câmp legătura cu trenul care soseşte în oraş abia la nouă seara.

Tace iar, se încruntă, cu aerul omului care vrea să-şi amintească ceva important, face un gest de plictiseală strâmbându-şi buzele groase, apoi aşa lungit pe spate cum era, scoate cu mişcări leneşe un ziar vechi din buEunarul de la piept, îl despătureşte, îl desface larg în aşa fel încât să-i ţină şi umbră şi-i zice omului în doc vernil de alături, fără să-l privească şi să afle măcar dacă doarme sau nu!

— Ai refuzat să-ţi citesc jurnalul în tren, m-ai învinuit că am totdeauna prejudecăţi împotriva locurilor pe care nu le cunosc şi că aş fi ales special acest ziar vechi, obscur, pentru a-mi justifica şi susţine părerile preconcepute cu articolul unui gazetar anonim. Dar iată că oraşul nu se vede şi nu se aude, ceea ce e prima dovadă că pana anonimului a notat acum câţiva ani un lucru care a rămas valabil. Permite-mi, deci, să-ţi citesc acum jurnalul – zice omul în alb, şi începe lectura cu un ton fără nuanţe, cu pauze lungi:

„O metaforă parlamentară prin gura unui prestigios senator guvernamental a numit marginea câmpiei, adică lunca Dunării, «edenul de o mie de kilometri lungime». Cele două fete, pârâiaşele Brege şi Brigach din Munţii Pădurea Neagră aflate la izvoarele Dunării, ar coborî desigur şi mai fericite spre edenul de la marginea Bărăganului dacă ar fi aşa. Dar în acest eden singurul copac cu longevitate e salcia plângătoare, iar pentru Adamul locurilor primăvara cu ape mari e o spaimă feroce, care vine adesea cu cataclismul zăpoarelor şi inundaţiilor”.

— Ai avut dreptate – zice omul în alb întrerupând lectura, dar fără să se uite spre cel în doc vernil, căruia-i vorbea – ziarul e obscur dacă permite jurnalistului ăsta prolix să simuleze talentul şi. umorul.

Omul în alb – după ce mai ascultă puţin, în speranţa că va auzi totuşi un zgomot peste câmp – continuă lectura pe acelaşi ton plictisit:

„Un calcul notează că broaştele şi boul-bălţii cântă anual" – aici mi se pare bine spus, deşi poate fi din greşeală – „cântă anual, după inundaţii, pe mai mult de o jumătate de milion de hectare de pământ fertil abandonat mlaştinilor şi unei vegetaţii decăzute şi inutile".

— Dar să trecem la oraş – spuse omul în alb, parcurgând coloanele jurnalului – să vedem unde scrie despre oraş, da, am găsit:

„Dimineaţa, la prânz şi seara, se aud spre bălţi şi spre câmpie goarnele celor patru cazărmi din cele patru părţi ale oraşului, şi copitele cailor de la escadronul de cavalerie când se schimbă garda pe podul de lemn din faţa catedralei din port. Greu de înţeles de ce se postează gărzi pe pod. Podul de lemn e ridicat peste un fir de apă – secat acum – care se vărsa altă dată în Dunăre. Iar dincolo de pod sunt mlaştini, eu am în urmă se intenţiona asanarea terenului şi constituirea unei şosele care să ducă la pădurile luncii din zonele apropiate. Dar şoseaua n-a fost construită, podul a rămas cu un capăt în mlaştini, totuşi gărzile escadronului continuă să se schimbe".

La acest pasaj, omul în alb îşi întrerupe lectura, urmăreşte cu privirea un uliu care planează sus, pe distanţe mari, sub arcul celest fără să bată o singură dată din aripi. Omul în alb renunţă să mai caute cu ochii, ar fi însemnat să se sucească din poziţia culcat, cum se afla. Mai tace un timp, ascultând să prindă vreun zgomot peste câmpie, nu se aude. nimic – şi zice pentru sine:

— Nu se aude nici măcar sunetul de amiază de altă dată – al goarnelor din cele patru părţi ale oraşului. Reia lectura:

„Denumirea de port fluvial e şi ea cam metaforică. În oraşul în discuţie, căpitanul portului, om foarte sensibil de altfel, creşte

capre în grădina publică de pe malul Dunării – şi, dat fiind că nu prea circulă vapoare, are timp să se ocupe extraprofesional şi cu descoperirea unui medicament universal, un panaceu, din ierburile şi bălăriile pe care i le adună şi i le fierb cei câţiva matrozi – pensionari pe viaţă ai marinei de chei. În restul timpului, căpitanul portului se ocupă cu sculptura".

175 coala a

12§

Omul în alb se întoarce spre omul în doc vernil, de alături:

— Ţi-am spus că ai un coleg sculptor în oraşul ăsta. Jurnalistul îl notează – deci, pe undeva, are puţină probitate. Ai putea fonda o societate de belle-arte ia oraş, împreună cu căpitanul portului, să ridicaţi statui în port, iar pe socluri să săpaţi inscripţii cu versuri din *Tristele* şi din Ponticele lui Ovidiu. Dar să vedem ce a întreprins în anii din urmă în acest sens căitanul portului însuşi. Da, unde rămăsesem, o clipă, am găsit!

„Căpitanul portului se ocupă cu sculptura, folosind ca modele, prin rotaţie, pe cei trei marinari de la cazanul cu panaceu, nădăjduind să înalţe o statuie în port, în faţa catedralei, cu denumirea unui mult visat ideal *Marinar de Cursă lungă*".

Omul în alb îşi întrerupe din nou lectura cu un gest de nemulţumire al buzelor:

— Jurnalistul ăsta nu ştie unde să pună măsura. Amestecă brutal bufoneria cu tragicul, când avea de-a face cu un mare destin.

Reia lectura;

„Căpitanul portului n-a terminat niciodată statuia. Începea totdeauna prin a modela din lut mai întâi spatele – iar când trecea la faţă lucra fără model, din i-maginaţie, pe motiv că omul când îl priveşti în ochi e nesincer, îşi contraface cu abilitate figura în sensul pe care bănuieşte că i l-ai vrea. Dar de fiecare dată, lucrată din imaginaţie, faţa statuii semăna leit cu a căpitanului de

port, ceea ce îl făcea să abandoneze jenat varianta şi să înceapă alta, tot cu spatele”.

— Domnule, în toată povestea asta, ratatul e jurnalistul A avut talent, păcătosul. Cum l-o fi chemând? Ah, semnează cu iniţiale! – zice omul în alb. Clatină puţin ziarul; n mâini, apoi: să vedem ce urmează. Da, neantul, în care se întretaie aromele tropicale cu cele danubiene Ascultă!

„… În grădina publică a aceluiaşi port există un fel de cafenea sau ceainărie, în care un octogenar arămiu

— Cu turban alb şi cu un cerc de alamă în ureche – râşneşte mereu cafea proaspăt prăjită, spaia paharele şi ceştile din ceas în ceas, curate de altfel – mai nimeni nu bea din ele – iar şase ceainice mari, în aşteptarea vapoarelor de călători care n-au venit şi nu vin, clocotesc în permanenţă, şuierând prin trâmbele de abur ca un sextet de sirene. În restul timpului, cel cu ceainicele şi paharele croşetează, nu lucrează ceva anume, ceea ce croşetează în timpul unei zile deşiră a doua zi dimineaţă”.

Omul în alb încetează lectura, mâinile scurte îi cad obosite pe lângă trup; ziarul desfăcut i se aşterne pe faţă şi rămâne aşa, paginile întinse săltându-se din când în când sub răsuflarea rară şi egală a unui fel de somn venit pe neştiute.

Omul în doc vernil se ridică după un timp din iarbă, îşi prinde fluierele picioarelor cu braţele şi rămâne aşa, privind străin peste câmpie, ţinându-şi bărbia sprijinită pe gerainehi. Strigă apoi spre adolescentul rămas în picioare în praful drumului dintre mirişti:

— *Caius*, mai este în oraşul ăsta al tău, pe trotuarul care duce spre grădina publică, Masa *cu oglinzi*?

— Este, domnule Marteş. Zilnic e acolo – răspunde înviorat adolescentul văzându-se luat în seamă. Când eram copil, îmi plăcea să trec pe lângă *Masa cu oglinzi* şi să mă1 văd în toate deodată. Vă amintiţi, v-am povestit despre ea în primele luni ale

venirii mele la Bucureşti, când m-aţi cunoscut la Şcoala de belle-arte şi m-aţi luat la atelierul dumneavoastră să învăţ să torn în ghips modelaje de lut. M-aţi ascultat atunci cu mult interes, dar nu ştiu ce ne-a întrerupt discuţia, şi n-am mai reluat-o. Deşi m-am născut în acest oraş de câmpie şi am crescut în el, îl privesc totuşi cu un ochi din afară, poate pentru că fac parte dintr-o familie din Transilvania, venită aici în locurile din Bărăgan ca spre un pământ mai darnic. Mult timp, lucruri care orăşenilor localnici li se păreau obişnuite, mie, ca şi alor mei, îmi trezeau nedumeriri pline de farmec. Masa *cu oglinzi* am numărat-o mereu printre astfel de lucruri. Masa e lungă, pe picioare înalte, are oglinzi culcate, cu faţa spre soare, ca să strălucească cât ţine ziua. Alte oglinzi stau uşor înclinate, ca să arunce lumina în evantaie pe trotuar şi pe cuburile de piatră ale străzii Mavrocordat. Altele, drepte – aşezate pe dunga ramelor – sunt fixate spre havuzurile înşiruite în lanţ pe panta ce duce spre grădina publică pentru a amplifica lumina jeturilor de apă. Iar altele – puse în aşa fel împreună încât să compună unghiuri cât mai diferite, care să cuprindă numai bustul trecătorilor, numai picioarele sau numai profilul cu tâmpla şi linia gâtului. Masa aparţine unui fost negustor – încă tânăr – pe nume Ion Popescu, om întreprinzător, dar mereu cu eşecuri în ceea ce încearcă. *Masa cu oglinzi* i-a rămas o preocupare constantă, deşi negoţul cu oglinzi nu-i aduce aproape nimic. Poate din pricina asta – pentru că localnicii trec pe lângă masa lui fără să cumpere, ca şi cum ar trece pe lângă un copac de mult ştiut şi nemişcat de la locul lui – Popescu a ajuns să facă mai mult combinaţii de jocuri cu oglinzile decât negoţ. Să vă spun de ce am asemănat masa cu copacul. Oglinzile se ivesc pe masa lui Popescu primăvara şi dispar odată cu ivirea iernii. În timpul iernii, ca şi cum ar vrea să aducă o compensaţie de culoare, aşază pe masă bomboane roşii, albe, galbene, verzi, albastre şi turtă dulce, făcute în casă de cele patru sau cinci fete

ale sale, care de fapt îl ajută şi la confecţionarea oglinzilor – de la sticlă până la ramă. Toate fetele lui Popescu sunt blonde, şterse, osoase, palide, şi pe măsură ce cresc îşi trec una alteia, în ordinea vârstei, îmbrăcămintea, pantofii, fundele sau mărgelele. Ele păzesc pe rând masa cu oglinzi, în cele trei anotimpuri, iar iarna bomboanele şi turta dulce – pe când Popescu în cea mai mare parte a timpului circulă prin birturi, prin cârciumi, prin prăvălii, prin pieţe – o, oraşul e plin de negustori avizi şi brutali – circulă de asemeni prin sălile tribunalului, prin toate locurile unde se fac tranzacţii, face vizite oamenilor cu ceva capital sau avere, le dă sfaturi – de multe ori preţioase, după cât se spune –, pe care aceştia nu le folosesc, socotindu-l un om în afară de lume. Se întoarce mereu acasă jignit. Seara e de obicei beat, se poartă rău, insultător, cai cele patru sau cinci fete ale sale, deşi se spune că le iubeşte mult, scotoceşte prin micile lor lucruri, bănuindu-le că ascund banii câştigaţi la *Masă*, numără până noaptea târziu oglinzile, bomboanele, face calcule complicate pentru zilele următoare, vociferând, plimbându-se agitat prin locuinţa şa, care e o magazie lungă din paiantă, pe care a compartimentat-o în opt încăperi egale şi i-a pus firma „Hotelul plugarilor”. * într-adevăr, în zilele cu târg de grâne, intermediarii care fac legătura între sate şi negustori se adăpostesc în încăperile magaziei lui, n-au paturi, se culcă pe jos, pe saltele umplute cu paie – fiecare saltea, mare cât perimetrul încăperii. Când Popescu. vede că s-au aşezat toţi la rând pe podea să se culce vine cu felinarul – încăperile n-au lumină – se apleacă din om în om şi încasează taxa, mică desigur – de multe ori trei inşi plătind însă tariful unei singure persoane, pentru că în timp ce felinarul circulă într-o parte, clienţii – un fel de vagabonzi cu capital sezonier – se mută în partea cealaltă; lucru cu atât mai uşor cu cât la acea oră din noapte băutura înghiţită peste zi de Popescu îi încurcă paşii. Dimineaţa şi în cursul zilei următoare însă, Popescu e din nou

proaspăt, volubil, senin, politicos. Are uşi deschise la autorităţile oraşului. Poate fi văzut conversând degajat duminica cu avocaţii, cu medicii, profesorii, ofiţerii. Baza-copol, care e figura numărul unu a oraşului, îl preţuieşte mult, îl invită câteodată când are oaspeţi veniţi din alte părţi. Popescu are un costum îngrijit pentru asemenea ocazii. Ştie bine istoria oraşului, starea conacelor şi a moşiilor, ca şi mersul antreprizelor comerciale în negoţul de cereale, de peşte, de vite. Bazacopol îl recomandă cu simpatie pe Popescu drept un „enciclopedic şi un subtil om de idei". Se crede chiar că Bazacopo! îl consultă în chestiunile mai complicate. „Stimaţi-l pe Popescu, eu personal nu pot concepe lumea fără Popescu. E în el ceva de preţ, care nu supără şi nu cere cheltuială" – se spune că ar fi declarat Bazacopol într-o adunare publică, închinând paharul în sănătatea lui. Iar altă dată: „Popescu aparţine naturii oraşului, aşa cum aparţine şi *Masa* lui *cu oglinzi*. Dacă ar lipsi, m-aş teme ca în faţa copacilor care nu înfrunzesc primăvara sau care nu-şi leapădă la timp frunzele". De aici cred că mi-a venit şi mie comparaţia cu copacul. Interesant că mă întrebaţi de *Masa cu oglinzi* – continuă aprins adolescentul, cu gesturi care o iau când înaintea vorbelor, rând rămân mult înapoia spuselor. Aceeaşi întrebare – zice (încântat Caius către sculptorul Marteş – i-am pus-o şi eu mamei zilele trecute într-o scrisoare: „Scrie-mi, dacă *Masa.cu oglinzi* este acolo". Mama mi-a răspuns: „Masa *cu oglinzi* este. Când vii acasă?" Sunt sigur că mama are să vă primească bine, i-am scris de multe ori despre dumneavoastră şi despre atenţia pe care mi-o acordaţi. Şi am speranţa că Bazacopol va arăta bunăvoinţă la sosirea dumneavoastră şi a domnului decorator Bendorf. Omul în alb îşi îndepărtează ziarul de pe faţă cu o mişcare scurtă, se ridică pe coate, priveşte la sculptorul Marteş, apoi la adolescentul Caius – pare că vrea să se mire de discuţia lor despre Masa *cu oglinzi*, dar încheie prin a face un gest de silă. Zice totuşi, după ce se mai uită

o dată peste câmpia goală:

— Domnule, există de mult câmpia asta?

Caius tresare la întrebare, – apoi în? e peste meargă repede prin colbul gros de pe drum, să-i tindu-se pe picioarele lui lungi şi subţiri în pantaloni strâmţi, albaştri.

— Ei, unde fugi, vrei să ne laşi aici? î, l strigă Bendorf, adică omul în alb. Oraşul ăsta de negustori care nu se vede şi nu se aule a început să mă pasioneze. Am să fac o frescă pe pereţii de la sala de conferinţe a primăriei, în care voi figura istoria sentimentală a oraşului.

7O, nu fug, zice Caius, mişcându-se încurcat când pe un picior, când pe altul şi cercetând nedumerit cu privirea peste câmp, nu fug, căutam oraşul.

Bendorf izbucneşte în râs, se lungeşte din nou pe spate, apoi se saltă iar şi rămâne sprijinit pe coate, atent la un şir lung de oameni care mergeau de-a dreptul peste mirişti şi se îndreptau spre locul unde se aflau ei, cei trei.

Adolescentul continuă să se sucească încoace şi încolo, pentru a găsi un punct din care să poată descoperi oraşul.

— Se vede? – îl întreabă omul în alb, încă atent la şirul de oameni de pe mirişte., Susţii că Bazacopol iubeşte artele, ca să folosesc expresia dumitale?

— V-am spus doar, domnule Bendorf – răspunde ruşinat adolescentul, căutând mai departe cu ochii un semn că oraşul ar fi pe aproape. Doar aţi primit-şi o invitaţie – adaugă tânărul. Ştiu că l-au interesat totdeauna trupele de teatru venite în oraş, ca şi scriitorii şi artiştii în general care trec prin localitatea noastră. Acest interes e denumit de localnici *slăbiciune*. Îmi amintesc că Bazacopol a scris odată în ziarul oraşului despre ospitalitatea tradiţională şi-şi începea articolul cu cuvinte frumoase despre migraţia păsărilor.

— Despre migraţia păsărilor! – exclamă omul alb,

izbucnind într-un râs cu hohote, dând un pumn în pălăria de pai care stătea uitată alături. Un negustoraş devine enciclopedic şi face jocuri gratuite pe o masă cu oglinzi, iar Bazacopol, rechinul câmpiei, compune pentru liniştea tuturor poeme avicole 1 Căutaţi oraşul? – întrebă omul în alb spre şirul de oameni venit dinspre mirişti şi oprit lângă, drum; oamenii purtau saci goi legaţi în jurul mijlocului, sau făcuţi sul şi îndoiţi colac pe umeri.

— Spre oraş voiam să mergem – răspunde unul din ei.

— Adică spre oraş – vorbeşte şi altul, mai bătrân, venit ceva mai aproape. Pe la conace e încuiat, şi pe cine am întâlnit ne-a spus că grâu nu mai este de mult. Am aflat că o parte din grâu a fost dus în magaziile oraşului. Ar fi acolo magazii, una lângă alta.

— Mi se pare că sunteţi oamenii care au călătorit pe acoperişul vagoanelor, cu trenul cu care am venit şi noi, spune Marteş, omul în doc vernil, ridicându-se în picioare, să-i vadă mai bine. Dar sunteţi mulţi, peste o sută, de unde veniţi?

— Eram mai mulţi, răspunde unul de prin rândurile mai din spate, dar o parte dintre noi a plecat încolo – şi arată cu mâna undeva, spre orizont. Suntem din Moldova cu toţii. Am fost şi prin Transilvania, dar grâu nu e, nici mai sus, nici mai jos de Cluj. Acolo am întâlnit un tren cu dobrogeni, care ne-au spus că numai aici am putea găsi. Dar câmpul e gol şi căutăm oraşul care nu e.

13S

— Sigur, oraşul, altundeva nu se găseşte grâu, zice altul, din rândurile aflate în partea opusă celui care vorbise până atunci. Nu vă uitaţi la noi că n-am putea plăti, plătim, dacă nu se poate cu plată, pentru că sunt banii ieftini, muncim şi noi o vreme la ce e nevoie pe aici, şi în schimb am vrea grâu, ca să plecăm înapoi cu ceva. Se ridicase în picioare şi omul în alb şi se uita atent la mulţimea moldovenilor, distingând dintr-o privire că oamenii erau de vârste extreme: unii bătrâni bine, alţii băieţandri. Cei mai

mulţi – în picioarele goale.

— Şi noi căutăm oraşul, cred că e foarte aproape spuse omul în alb. Tânărul de colo e chiar din oraş, dacă are să-l mai găsească ne va duce pe toţi într-a-eolo – şi îl arătă moldovenilor pe Caius, care continua să cerceteze câmpul pe o arie mai largă, fără să se depărteze prea mult, căutând un unghi mai potrivit de observaţie.

Un timp n-a mai vorbit nimeni, moldovenii s-au strâns în grupuri, stăteau aşa depărtaţi.

Omul în alb şi cel în doc vernil s-au desprins puţin rde noii-sosiţi şi au păşit spre Caius, apoi s-au oprit şi au aşteptat.

— Tutun am mai avea noi, spune un bătrân venind spre cei doi şi întinzându-le o pungă să ia. Dar de jurnal ducem lipsă.

Omul în alb râde, se întoarce, ia ziarul din iarbă şi i-l dă moldoveanului, care-l rupe şi-şi opreşte numai o parte, împăturind-o cu grijă. Omul în alb îi dă şi restul jurnalului, bătrânul îl ia, dar nu se atinge de ţigările pe care Bencorf i le oferă, deschizând portţigaretul Bendorf, pentru a-l linişti pe bătrân, care se arată foarte bănuitor, îşi răsuceşte o ţigară cu tutun din punga acestuia, o aprinde şi suflând spre flacăra care se aprindea ori de câte ori trăgea câte un fum, spune râzând:

— Dacă stăm şi ne gândim puţin, noi toţi care ne-am strâns acum pe câmpul ăsta am putea asedia oraşul care nu se vede şi nu se aude. Dar cine ştie dacă ne-am alege cu vreo comoară şi dacă nu cumva am mai da ceva din buzunar ca să plecăm din el mai repede.

Moldoveanul se întoarce spre ceilalţi, rămaşi mai înapoi în grupuri – câţiva îşi împart bucăţi de ziar, de fapt hălci mari din articolul jurnalistului, fără ca vreunul să se apuce un timp să-şi facă ţigară, privind în aşteptare spre cei trei străini aflaţi mai încolo. „Ce ţi-au spus oamenii coloraţi?” „Chiar, ce ţi-au spus?” – se întrebat bătrânul de doi inşi îmbrăcaţi altfel decât moldovenii,

în haine de covercot şi cu pantofi cu tălpi de lemn în picioare. Aceştia doi, deşi veniseră în şir cu moldovenii, n-aveau saci cu ei, purtau câte-o servietă galbenă din carton presat. Bătrânul le spune ce i-au spus oamenii coloraţi, dând din umeri şi arătând spre cel în alb, care se lungise din nou pe pântec şi privea atent un muşuroi de furnici. „A bătut şaua cu povestea cu oraşul şi cu buzunarul. Să-i dăm ceva" – spuse unul din cei doi în covercot. Bătrânul se depărtează de ei şi merge din grup în grup, să mai împartă ceva din ziar. „Nu se unge osia aşa repede, lasă-i – zice celălalt în covercot către prietenul său, urmărind atent mişcările lui Marteş, Bendorf şi Caius – poate găsim ceva *în angro*, cunosc după faţă, ăştia trei n-au chip de oameni de încredere, cel mult lucrează cu de-amănuntul. Cel în alb e puţin şi cam alături, are o lampă stinsă, uite-l cum se joacă cu furnicile".

— De ce e câmpul ăsta aşa fără oameni? – întrebă unul din băieţii moldovenilor, dar nimeni nu-i răspunse.

— Domnilor, se vede oraşul! Uite-l! L-am găsit! – a început să strige Caius, bătând în loc cu picioarele lui subţiri şi lungi.

Omul în alb şi cel în doc vernil au venit repede lângă adolescent, apoi moldovenii, aşezându-se în rânduri strânse şi dese, de-a stânga şi de-a dreapta lor.

— Îl vedeţi? E acolo oraşul – şi adolescentul întinde mâna peste câmp, râzând uşurat. Se vede şi *Masa cu oglinzi*. Străluceşte. Acum îmi dau perfect seama de ce nu zăream oraşul – şi doar nu eram prea departe. Câte delicii îmi dădea, când eram copil, acest joc de a privi de aici şi de a descoperi oraşul şi cât mă speriasem acum că nu-l mai găsesc! Priviţi atent: câmpia se desface aici în două fâşii late, cu o diferenţă de nivel între

de aproape nevizibâlă, fâşia pe care ne aflăm şi care pleacă înapoi şi asta care duce înainte şi e ceva mai ridicată. Între panta din faţă şi oraş intră, pe o distanţă mare, dunga aceea

verde-galbenă a lizierei de salcâmi din dreapta. Şi oraşul, aşezat în golul ascuns de colo, nu se mai vedea, mai ales că pe buza pantei care-l ascunde plutesc pânze suprapuse de praf greu. Câţiva paşi bine făcuţi, şi oraşul apare în întregime.

Privesc cu toţii, moldovenii se descoperă: oraşul stă desfăşurat – cu pereţii albi, cu acoperişurile colorate, cu turlele, cu podul înalt de lemn dinspre luncă – în valuri roşcate şi suprapuse de praf gros, dar transparente în soarele de amiază. Undeva printre case, ceva sclipeşte orbitor din vreme în vreme – poate *Masa cu oglinzi*. Nu departe, Dunărea se zăreşte trecând pe lângă oraşul tăcut şi nemişcat.

— Dar de ce nu se aude? spune omul în alb.

Apoi Caius, Marteş şi Bendorf pornesc într-acolo – urmaţi de suta de moldoveni cu saci goi înfăşuraţi pe mijloc şi pe umeri.

I

II

Memorial de amiază

N.

IG1 ASTĂZI N-AM IEŞIT DIN GASĂ. *MI-A fost frică*. *Mi-e frică din ce în ce mai mult*. *Până acum câtva timp crezusem că teama n-ar avea alt motiv decât golul care se cască din tind în tind* în *viaţa unui om*. *Dar mi-am dat seama curând că nu e numai asta*. *Acum câteva ore încercasem să cred că frica se va depărta*. *Mă cuprinsese pe neştiute o stare euforică*. «Nu *trebuie să las această clipă să treacă*», *mi-am zis*. *M-am pregătit repede să ies în oraş*, *am îmbrăcat hainele de om tânăr – de fapt mai sunt tânăr*, *dar hainele astea lucrate de câţiva ani le pun rar şi numai* în *aşteptarea unui eveniment de seamă*. *Am ieşit* din *casă*, *am traversat curtea* cu *pietriş alb*, eram *vesel*, aveam *o bucurie care-mi* dădea *nelinişte* şi *neastâmpăr*, iar *tuşea*, *care în ultimul timp mă necăjise atâta*, *nu mă mai încerca*. *Nu* se *auzea nimic în* jur *când am ieşit din marchiza casei mele*, *mi-am scos din buzunar lanţul de argint*, *cu*

chei, *ca să descui lacătul de la poartă şi să pornesc apoi pe trotuar*. Am *descuiat chiar*, era *puţin* timp *după amiază*, nu *se* vedea *nimeni* pe *strada mea*, *celelalte porţi* erau *încuiate* şi *ele*, casele *aveau* perdelele *trase – mai mult*, *la geamuri erau lăsate în jos*, *în plină zi*, *rulourile negre* de *hârtie* de *camuflaj. «În definitiv*, *de ce ies eu în oraş la ora asta*?» *Av*eam *dreptate*, *de ce ieşeam*? *Aş fi vrut să găsesc un motiv şi mi-am trecut ochii de-a* lungul *trotuarului*. Nu *era* nimeni – şi atunci am observat florile şi iarba. *Pe trotuar*, *prin crăpăturile vechi ale asfaltului*, *crescuse iarbă şi flori*, *cu tulpini înalte*, *drepte*, *lemnoase* – şi *stăteau nemişcate în* bătaia *soarelui*. Parcă *ar* fi *venit* câmpia *pe* dedesubtul *oraşului şi săltase pietrele ca să-şi arate iarba*. *Şi tot în aceleaşi clipe*, *am auzit un lucru uimitor*; *în liniştea oraşului*, *suna apa Dunării*, *suna clar*, *niciodată n-o auzisem din poarta casei mele*, *fluviul e la o depărtare de patru-cinci kilometri de locuinţa mea*. *Se a-uzeau şi sălciile de pe maluri*, *una scârţâia lung*, *poate era o salcie cu scorbură*. *Dar ceea ce se auzea mai tare şi mai îngrozitor era orăcăitul broaştelor*.

Am încuiat poarta la loc, *m-am întors în curte şi am privit din nou prin grilajul gardului florile şi iarba de pe trotuar*. *P'*mă *atunci mi se păruse*, *mereu*, *în fiecare an*, *din primăvară până-n toamnă*, *un lucru obişnuit să văd ierburile crescute de sub trotuar*. *Dar acum îmi venea în gând că vegetaţia asta a început să ne cuprindă*, *să ne acopere*. *Voiam să plec de lângă poartă şi n-am putut un timp*. *Florile de pe trotuar erau prea înalte*, *cu petale violent colorate şi aveau în starea lor de nemişcare dură sub* soarele *amiezii ceva* sălbatic şi *înfricoşător*. Pe *mine* culorile *nu* mă *speriaseră niciodată*. *Am fost poate absent şi neavizat în faţa sunetelor*, *dar culorile le-am simţit totdeauna prietene*. *Le acordam mereu un fel de complicitate*. *Când venea iarna şi zăream zăpada albă şi moale pe acoperişul verde al* casei *mele*, *spun*eam *în sinea mea* «*ştiu*» şi *eram mulţumit*. *De fapt casa mea e singura de pe*

strada pe care locuiesc cu acoperişul colorat – în partea oraşului unde stau sunt mai mult *clădiri anexe* ale *instituţiilor. şi* prăvăliilor *din centru*, la *care* culoarea *nu* e *cultivată*, *dimpotrivă*, cenuşiul *şi zidul* deteriorat *fiind* notele *de* sobrietate *care* le *caracterizează*. *Mi-a plăcut soarele, iar dintre anotimpuri, toamna – pentru culorile ei nuanţate. Toamna n-are culori grele* şi *groase, cum se spune, roşul metalic şi galbenul de miere împietrită* ies *în* evidenţă *datorită* infinitelor *trepte de nuanţe, care sângerează în roşul metalic şi tremură prin galbenul glacial. M-aş fi făcut poate grădinar dacă mi-aş fi* descoperit *la* timp *subiectivităţile,* dar *am nimerit spre altă profesie, din pricina, severităţii mimetismului social al familiei noastre de* transilvăneni *rupţi* de *la matcă şi veniţi de mult în acest oraş de câmpie cu teribil accent funcţionăresc în ceea ce* priveşte *activităţile de ordin intelectual. Când încerc să sădesc ceva în curte, n-am răbdare, părăsesc lucrul, dar mi-ar fi* plăcut *să* am *o grădină*, în *care* aş *fi* preferat *nuanţele discrete* şi *distinse. În schimb*, am *încercat* culoarea *în interiorul casei mele. Marchiza mea are geamurile aşezate într-un joc de culori în toate nuanţele discului lui Newton – lumina* zilei *şi* a *nopţii* punând *în aceste nuanţe inedit de la oră la oră – niciodată ceva care să poată fi sesizat ca repetabil. Prin peretele de sticlă cu geamuri de forme inegale al marchizei, soarele* şi *luna aruncă umbre* luminoase *în* camera *mea* de *dormit pe covorul pe care mi l-am dorit de la început alb şi l-am schimbat de câteva ori cu altul tot alb. Când am încercat astăzi să ies în stradă şi am văzut florile crescute pe* trotuar *stând mari* şi *ţepene* sub *soarele amiezii, mi-am întors privirile* spre *geamurile* marchizei *şi am văzut că şi acolo* culorile *stătuseră* – şi *m-am întrebat dacă nu cumva şi ele mă cuprinseseră de mult şi rămăseseră aşa, iar eu, om retras de lume, continuam* să *le găsesc schimbări, mişcări, rotaţii, efluvii. Şi mi-a fost frică să mă mai duc şi în casă, unde pe covorul alb toate culorile ar fi putut şi acolo să fie mărite şi oprite… Mi-am amintit*

că am în camera de dormit un şoarece cu care mă obişnuisem şi care poate începuse de mult să roadă culorile aruncate pe covorul alb din geamurile marchizei – fără *ca eu să fi ştiut. Poate că nici covorul nu mai este, au rămas în continuare culorile să se proiecteze pe fosta suprafaţă a covorului. Am ascultat atent din curte, dar dinspre camera mea nu se auzea zgomotul mărunt al şoarecelui* – o, *nu, desigur, la ora asta el se odihneşte. Prin ce putere, nu ştiu, dar mi-a venit brusc în minte întrebarea fundamentală pe care izbutisem s-o* ocolesc *vreme îndelungată*: «De *când oare* a *început cu adevărat să-mi fie frică*?» *E drept, un sentiment vag de frică am avut întotdeauna, de îndată ce am intrat în anii maturităţii şi m-am desprins de familia părinţilor mei, ca să parcurg singur direcţia dată de ei. Dacă mi-aş fi ales eu însumi o altă cale, mi-ar fi fost teamă, sau teama ar fi avut farmec, şi nu – teroarea* că repet *cu frică ceea ce familia mea repetase la* rândul *ei cu spaima moştenită* de *la* cei *dinaintea lor*? *Mi-am dat seama însă* că o *astfel de teamă era o teamă cotidiană, cu fragmente tonice* de *acalmie, care îmi dăduse şi simţul de a cerceta pericolele şi pe cât cu putinţă şi curajul ascuns de a mă feri de ele. De când am intrat în legăturile intime ale mediului în care mă mişc, aderasem – acum îmi dau seama cu surprindere* – la *un fel de pact al fricii în cercul profesiei mele, care-mi adunase în răstimpurile repetate de la o zi la alta asigurarea unei* amânări *a* cărei *scadenţă speram să nu fie insolită. Dar frica pe care o trăiesc acum – când oraşul tot s-a ascuns în sine însuşi* – e alta *decât cea obişnuită, e o teamă globală care-mi neagă ce-am lăsat în urmă şi sare peste timp, expunându-mă gol în faţa necunoscutului. Simt asta şi în aer, aş fi simţit-o şi în apă, dacă aş avea îndrăzneala să deschid cişmeaua din curte şi să las jetul să sune „brutal pe pietrişul alb.*

O astfel de teamă când să fi început de fapt? Acum e *ora două după-amiază. Ieri, înainte de prânz mă aflam în biroul meu de referent de la Prefectura judeţului, şi atunci mi-am dat seama*

*cu limpezime că în gras se aşezase o linişte cum nu fu*sese *niciodată şi aş fi vrut să inventez ceva ca să ies din dominaţia acestei linişti. Liniştea pe care o iubeam atâta mă speria, o uram… mi-am amintit că cu câtva timp în urmă mi se făgăduise un concediu,* pe *care nu-l cerusem, deşi ftizia mea făcuse progrese – nu voiam să părăsesc instituţia în momentele pe care toţi le simţeau, nemărturisit, nesigure pentru existenţa trăită până atunci. Tocmai pentru* a *îndepărta ca fals acest gând de nesiguranţă, mă pregăteam să cer inspectorului nostru concediul făgăduit, ca şi cum ne-am fi aflat în situaţiile cele mai obişnuite. Dar simţeam nevoia să fac altceva, cu totul altceva, şi să nu solicit în numele ftiziei o favoare pe care n-aş fi ştiut s-o folosesc, aflat în singurătate, pentru existenţa mea în genere, atunci când m-aş fi văzut departe de atmosfera absorbantă a sălilor de birou ale Prefecturii. Şi n-am mai mers peste câteva uşi să cer concediu, am rămas în biroul pe care-l împart cu încă patru colegi. Tocmai atunci, colegul Ionescu iniţiase o discuţie despre adevăr. Adevărul, în sensul pe care îl dă Ionescu, e ceva frumos, cam aşa cum e natura imaginată în forme perfecte. Ionescu apelează la asociaţii când se desfăşoară o discuţie în birou. De data asta, vorbind despre adevăr, a amintit aura pe care, în mod justificat, a că – pătat-o fostul nostru coleg de birou Georgescu, transferat nu de mult la* serviciul de scrisori interdepartamentale, *Ionescu povestea în felul următor*: «*Fostul nostru coleg Georgescu nu stârnise pasiuni până la vârsta de 45 de ani, adică până să fie transferat la serviciul de scrisori interdepartamentale, serviciu care, ştiut este, cere dese călătorii. Georgescu se căsătorise târziu, din motive obişnuite pentru un funcţionar public care a ajuns să-şi realizeze o sumă de avantaje personale rezonabile. Odată căsătorit – cam în ultimul an al slujbei sale la serviciul referenţilor – soţia sa, femeie de casă, îl purta numai în cămăşi albe, ceea ce n-a schimbat nimic din destinul erotic al lui Georgescu. Era la fel de comun şi lipsit de*

mistere. *Odată trecut la* interdepartamentale, a *început* să *călătorească* foarte *des*, *deşi* pentru *treburi care*, luate *în parte*, aveau *puţină importanţă*. *Lipsa lui din oraş în cea mai mare parte a timpului i-a adus un prestigiu pe care prezenţa sa nu izbutise să i-l creeze*. *Atunci când revenea în oraş din călătoriile sale stătea foarte puţin la domiciliu*. *De înţeles că avea acum amante şi era un obiect al pasiunilor*. *Se poate însă bănui* – a *adăugat Ionescu* – *că femeile nu-l iubeau atâta pe Georgescu*, *cât iubeau şi-i doreau călătoriile*. În *schimb*, soţia *sa s-a îndrăgostit cu patimă sinceră de el şi deveni frumoasă*. *Lucru care* Le-a *consolidat căsătoria*, *i-a făcut să se cunoască mai bine şi să se preţuiască*. *Nobleţea călătoriilor* – a *încheiat Ionescu cu gravitatea lui* – te *apropie de adevăr*, *şi prin tine îi apropie pe alţii*.» *A urmat o tăcere goală după cele spuse de Ionescu*. *Colegul Vasilescu* a *zis deodată*, *vârându-şi faţa lungă şi nerasă printre convorbitori*; «În *definitiv*, *domnilor*, ce *este adevărul*? *Spuneţi-mi*, vă *rog*, fără *înconjur* ce *este adevărul*. *Acum câteva zile nu mi-aţi putut da o definiţie a electricităţii*. *Dar ce este adevărul*? *Având în vedere*, *desigur*, *istoria umanităţii*.» Apoi *s-a* retras *la* biroul *său şi a început să fumeze nepăsător*. *Vasilescu n-a făcut* niciodată *politică*, *ziare şi cărţi nu citeşte*, *slujba la birou o consideră o corvoadă* pe *care o face* în *neştire*, *nu* are *decât* patima *pescuitului* – «*patima liniştii*», *cum spunea chiar el*. *Şi iată că el însuşi nu mai putea suporta* liniştea *şi* intervenea *brutal*, *jignitor*, în *chestiuni pe care altă dată nici nu le lua în seamă*. *Tăcerea oraşului îi speriase cunoscuta lui linişte şi-l dezarmase*, *devenea agresiv*, *necolegial*. *După replica* lui *Vasilescu am cerut imediat concediu – şi a fost un pas pe care l-am regretat*. *Unde mă duceam*? *Şi apoi*, *trebuia până acasă să traversez singur oraşul pustiu*. *Concediul mi se dăduse şi ar fi părut suspect să mă întorc peste câteva minute şi să-l refuz*, *după ce mi se acordase cu o politeţe puţin obişnuită*, *cu sfaturi să mă îngrijesc de sănătate* «*mai ales acum*» *şi cu observaţia călduroasă că n-ar fi trebuit să ezit*

atâta de a solicita un drept care mi se cuvenea «pentru a *starea în care mă aflam*», *din moment ce mai ales, instituția era gata să-mi asorde și un avans pentru asta, avans care, e drept, mi s-a plătit imediat și prevenitor de către casier, care m-a felicitat că mă retrag la vreme* «*din zăpușeala asta*»*… Cuvintele lui mi-au readus neliniștea, și am pornit în grabă de la birou spre casă, lucru pe care – cum am spus – ca să-l fac trebuia să traversez aproape tot orașul. Am trecut grăbit pe străzi, aș fi dorit să întâlnesc pe cineva, nu ca să* schimb *o vorbă, ci să văd puțină animație – o, un om beat, care să se clatine dintr-un trotuar în altul ar fi fost o apariție care mi-ar fi dat ceva siguranță*! *– voiam câteva lucruri care să-mi confirme că orașul își continuă existența obișnuită. Existența obișnuită? Oare dacă ea s-ar fi declanșat în momentul acela de tăcere nu m-ar fi îngrozit? Nu mi s-ar fi părut grotesc și n-aș fi fugit ca de o monstruozitate? Cu o vreme în urmă, îmi explicasem regretul că bisericile din localitatea noastră de câmpie n-au ceasuri ca acelea din Transilvania, care bat orele. Dar trecând ieri la prânz spre casă mi-am imaginat brusc ce ar fi însemnat ca acele aproape treizeci de biserici de aici, în liniștea goală care se lăsase, să înceapă să bată toate ora, pe rând – Doamne, și era ora douăsprezece, și ar fi bătut nemilos, și ar fi sunat peste pietrele pustii ale orașului. Era o căldură toridă, dar mi-am ridicat gulerul hainei și mi-am strâns reverele la piept, în semn de apărare, ca și cum m-ar fi izbit și m-ar fi înconjurat viscolul din toate părțile. Mă rugam ca cel puțin, dacă întâlnesc pe cineva pe trotuarele goale, să întâlnesc totuși ceva care să nu mărească atmosfera de sfârșit pe care o respiram, lunecând singur pe lângă gardurile caselor mute. Și lucrul nu s-a întâmplat până la strada Mavrocordat, strada cea mai largă a orașului cu clădiri masive, cu ganguri lungi și înguste, care răsună la trecerea cea mai obișnuită a pașilor. Și iată că pe strada cea mai largă a orașului venea, săltând asurzitor cu roțile pe caldarâm, o căruță cu un cal în dreapta oiștii. Căruța mergea uimitor de încet,*

calul mai mult pipăia cu cG-C-da 175 coala 10

pitele decât *mergea*, dus *de* frâu *de* o *femeie bătrână*, *care nu cunoştea oraşul şi strada – se vedea după* felul *cum privea într-o parte şi alta*. *M-am apropiat repede de locul de unde venea căruţa*, *mai mult s-o abat pe* bătrână *spre* străzile *mai* lăturalnice – care *erau nepavate şi nu făceau zgomot – pentru a nu mai auzi această brutală subliniere a liniştii*. *Femeia a oprit căruţa*, *m-a* privit *şi* a *strigat* spre *trotuarul unde – mă aflam*! «*Domnule*, nu *ştii* dumneata *unde* pot *găsi turtă dulce*?» *Doamne*, femeia *venise* în *oraş* cu *un cal în dreapta* oiştii *şi căuta* turtă *dulce într-un oraş care încetase de câteva ore să mai respire l Căuta turtă dulce*. «Caut *pentru* băiatul *ăsta*, spuse *bătrâna*, *îmi făcu semn să mă apropii*, *dădu paiele la o parte din coşul căruţei*, *şi-mi arătă un om bolnav*, *tânăr*, *îmbrăcat în tunică militară*. *E băiatul meu*, *domnule*, *mi l-au trimis acum o lună acasă de* la *spitalul militar*, *n-au putut să-l vindece la piept*, a fost *rănit acum un an*, *şi-l îngrijesc acasă*. Caut *un doctor* pe *aici*. Voiam *să-i cumpăr băiatului turtă dulce*, *îi e poftă*.» *M-am gândit la Popescu*. *Dar el nu face* decât *iarna turtă dulce*. *Niciodată n-a făcut decât iarna*. *Magazinele erau închise* – totuşi am îndreptat-o pe *strada Marchidanilor*, *să baixi la porţi*, *poate i se va vinde*. *A cotit spre strada Marchidanilor*, *şi eu m-am grăbit* spre *casă*, *mergând mai departe pe strada Mavrocordat*. *Nu după mult mers*, *am intrat în lumina orbitoare a oglinzilor de pe masa lui Popescu*. *N-am văzut niciuna din fetele lui în jurul mesei*. *Drumul meu spre casă trebuia să traverseze pe lângă* Masa cu oglinzi. *M-am retras*, voiam *să* fac *un ocol pentru a lua o cale mai lungă*, *dar m-am oprit*, *fără* să *mai încerc câteva clipe* să *mă mişc*: *oglinzile îmi* arătau *imaginea răsturnată*, strada *era* pe *cer*, *şi – pantofii mei*, *pingeliţi de curând*, *se vedeau suspendaţi pe bolta celestă*, *de care atârnam*, *cu gulerul ridicat şi cu* reverele *adunate* şi *boţite* peste *piept*, *înconjurat tot de flăcările oglinzilor*. *Am plecat repede*, *ocolind pe câteva străzi*. La *urma urmei*, Popescu *mi*

se *păruse mereu* un *om rezonabil*. Un *om* nefericit *care* îşi *ascunde* tristeţea *sub* o *figură* jovială *prin* trăsneli *care n-au fost niciodată sumbre*. *Dar acum*, *Popescu nu devenise oare sumbru prin combinaţia asta de oglinzi ce emiteau imagini răsturnate*? *O*, *cât s-a trădat*, *el*, *care ştia să-şi joace atât de bine jovialitatea*! *Mulţi îşi joacă în oraşul ăsta existenţele*, *dar el mi se păruse singurul om de talent*. *Şi acum*! *Când am trecut pe târgă oglinzi speram să-i văd cele patru sau şase fete*. *Ele m-ar fi liniştit*, *le-am socotit totdeauna o permanenţă a oraşului*, *o permanenţă cu oglinzi şi cu turtă dulce*. *Dar lângă* masa cu oglinzi *nu era nimeni*, *nu puteam şti dacă Popescu*, *omul care circula toată ziua prin oraş*, *mai circulă prin tăcerea asta a oraşului*. *Am întâlnit aceleaşi case fără mişcare până acasă*, *şi când am ajuns la locuinţa mea mi-am încuiat şi eu poarta*, *mi-am lăsat rulourile de hârtie de camuflaj la ferestre şi Sm aşteptat. Astăzi la prânz am făcut încercarea să ies şi am văzut florile şi iarba de pe trotuar*. *Priveam în curte*, *prin grilaj*, *trotuarul*, *şi aşa m-a găsit bătrâna mea ve-rişoară Alexandra*, *care mi-e şi vecină*. *Intrase şi venea spre mine prin poarta interioară*, *care ne lega curţile*. *Am rugat-o să mă însoţească până în casă la mine*. *Ştiu că dânsa a dat totul pe seama ftiziei*, *m-a luat cu putere de braţ* – e o *femeie înaltă şi muncită* – *şi m-a condus spre marchiză*. «*Să ştii că nu mai tuşesc*», *i-am spus*, *căutând o replică gândului ei ascuns cu care mă compătimea*. *Când am ajuns lângă marchiză am rugat-o să deschidă şi să lipească de perete ferestrele cu geamuri colorate*. «*Intră acum în casă şi observă dacă mai cad culorile pe covorul alb*». «*Care culori*?» – *m-a întrebat mirată*, *dar a dat cu bunăvoinţă din mâini şi a deschis uşa spre camera mea de dormit*. «*Vezi şi dacă mai e acolo covorul alb*» – *i-am zis*. «*Covorul alb este*, *mi-a răspuns ea firesc din dormitor*, *lasă*, *nu te mai îngriji de lucruri de astea*». «*Dar şoarecele este*?» *Alexandra a venit atunci spre mine şi m-a întrebat*: «*Horaţiu*, *poate e bine să chem un doctor*». «*Nu e nevoie*, *e un lucru obişnuit*, *i-am răspuns*; *totuşi*,

liniştea asta… dumitale, Alexandra, nu ţi-e puţin frică – nu frică tare, dar nu ţi-e frică?» «Eu, Horaţiu, cu treburile mele… Mă duc în curte, la cişmea, să ud cu apă rece o compresă.» «Nu, te rog, nu la cişmea. Apoi, ai observat, de ieri de la ora primului nu prea s-au auzit zgomote în oraş. Nici *goarnele* cazărmilor *n-au* sunat *măcar.* → «*vară, mi-a răspuns cu* grijă *Alexandra,* e *căldură mare, aşa e în luna asta. În cazărmi cine să mai fie? Doar* e *război. Se spune că de câteva zile cazărmile au fost* golite *şi* că *militarii au* plecat *pe* undeva *în jur. Cineva spunea că au plecat să înconjoare oraşul. Cum să* plece *din* oraş *ca să-l înconjoare? O, Doamne, ce vorbe fără rest!* Oraşul *nostru* a *fost* totdeauna *ferit,* în *cei trei ani şi ceva de când sunt vremurile astea n-am auzit o bătaie de tun şi un glonţ de puşcă. Şi nici nu se va auzi, Horaţiu. N-are cum. Suntem la capătul câmpiei,* se *noi ne vor ocoli evenimentele. Chiar şi nemţii de la aeroport se spune că au plecat, s-ar fi retras spre bălţi, Nu te mai gândi la asemenea lucruri. Să vorbim despre altceva. L-ai văzut pe Silvestru?» m-a întrebat ea, şi vedeam că mi-a spus asta ca să schimbe inabil vorba – şi,* spre *surprinderea ei, m-am* arătat *uluit.* «*Care Silvestru?» Alexandra m-a condus spre pat, mi-a ajutat să mă aşez culcat şi mi-a spus*: «*E vorba de Silvestru, vărul tău, administratorul conacului de la Drumul Subţire,* a *trecut* adineauri *pe* strada *noastră cu trăsura* în *goana cailor*». «*Imposibil*! am *strigat. N-a trecut, n-avea cum, şi încă* în *goana* cailor *şi* cu *trăsura, l-aş fi văzut.*» «*Nu-i nimic, Horaţiu, dacă nu l-ai văzut, şi mie mi se întâmplă câteodată, îmi e capul la treburile casei şi nu aud ce se mai petrece în jur.*» «*Nu, Alexandra* ar *fi* fost *imposibil* să *nu-l văd,* am *stat mai adineauri pe trotuar, apoi în curte, până m-ai luat tu şi m-ai* adus *în casă.* Nici *înainte n-a trecut, când eram eu înăuntru, îţi jur că l-aş fi auzit.*» «*Atunci, mi s-a* părut *mie,* o *fi* fost *altcineva,* a *spus Alexandra, nu-i nimic.*» «*Nu, nu ţi s-a părut, oricine ar fi* trecut *trebuia să aud. În trăsură şi în goana cailor*! *Silvestrul Tocmai din mijlocul Bărăganului,* de *la* Drumul *Subţire.*

Nu ne-am mai văzut de aproape un an. Şi dacă a trecut totuşi? Dacă e adevărat? Alexandra, tu ai auzit Dunărea mai adineauri? Sălciile *şi broaştele.*» «*Câteodată, seara, le mai aud şi eu. M-am obişnuit cu ele, şi chiar dacă nu răsună câteodată, le aud mereu. Îţi faci griji degeaba, Horaţiu*». «*Cât să fie ceasul? Da, e două jumătate după-amiază. Spune-mi cum era Silvestru îmbrăcat?*» «*Frumos*». «*Şi eu m-am îmbrăcat frumos astăzi. Nu te mira, n-are importanţă, e cu totul altceva. Alexandra, ai coaie albe de scris prin casă? Adu-mi-le, te rog.*» «*Cred că mai am de la copiii de liceu pe care i-am avut în gazdă*». «*Adu-mi-le. Unde crezi că mergea Silvestru? Şi de ce n-a oprit la mine? îi sunt doar văr. Nu sunt supărat pentru că Tita l-a preferat pe el. În definitiv, eu ţin mult la Tita şi pot deci găsi oricând explicaţii pentru gesturile ei. De ce grăbea caii Silvestru? De ce fugea? Asta mă interesează.*» «*Nu cred că fugea. Dacă zici că nu l-ai văzut, lasă-l. Doar îl ştii că e un om nepoliticos din pricina vieţii aspre pe care o duce acolo în câmp. Nu cred că fugea, nu poate fi vorba de frica pe care tu o imaginezi, alerga şi el după interesele lui şi ale conacului. Cred că grăbea spre Bazacopol, doar ştii că prin el lucrează Silvestru cu proprietarul de la Bucureşti.*» «*Ce fel de trăsură, ce fel de cai avea Silvestru când a trecut?*» «*Ţi-am spus doar că a trecut în goană. După câte am zărit, trăsura era galbenă, iar caii, negri.*» *Am râs. M-aş fi putut eu mira acum de vorbele Alexandrei, dar i-am zis liniştit*: «*Cred că ai dreptate, Alexandra, am puţină febră, am să stau puţin culcat. Adu-mi totuşi coaiele de scris. Cât mai multe. Când vine Caius al tău în vacanţă?*» «*Vacanţa lui l El e mereu în vacanţă la şcoala pe care o urmează. Caius a venit*». «*Nu se poate, când a venit?*» «*Adineauri. De aceea am intrat în curtea ta, să te anunţ Mă mir cum nu i-ai văzut. Adică, e drept, au venit prin strada din spate*». «*Se poate şi asta, Alexandra. Dar mi-ai zis* au venit. *N-a venit singur?*» «*Nu, a venit cu doi oameni coloraţi, de-ai lui.*» «*Coloraţi? Alexandra…* – şi *am râs din nou – nu, nu te teme, rid de altceva,*

iartă-mă, tu eşti o femeie bună şi n-aş vrea să te supăr.» «*Nu-i nimic de râs, dar lasă, e semn că te simţi bine. venit cu doi oameni coloraţi, unul îmbrăcat* în *verzui* – îl *cheamă Marteş – şi altul* în *alb, Bendorf. Se odihnesc şi pleacă spre seară,* să-i *facă o vizită lui Bazqcopol.*» «*Şi ei la*

149

Bazacopol? Alexandra, multe se întâmplă în oraşul ăsta, şi noi nu le ştim!» «*Doar Bazacopol e cu toate legăturile. Nu-i nimic de mirare, Horaţiu*». «*Poate, pe mine a început să mă mire obişnuinţa în momentele astea de tăecere ale oraşului. Caius ar fi trebuit să treacă pe la mine. Şi el mi-e văr, nu? Mă gândesc, Alexandra, că în neamul nostru, venit aici în câmp din Transilvania, când o fi venit, am început să ne înstrăinăm unul de altul. Ne pierdem eu, Caius, Silvestru, Tita.*» «*Sunteţi tineri, Horaţiu, veţi avea copii.* Nu *te mai gândi la asta. Au plecat rude de-ale noastre până în Brazilia, şi tot nu s-au pierdut*» – *mi-a* răspuns *calmă Alexandra, mi-a pus mâna pe umăr şi m-a îmbiat să mă aşez din nou în pat. «În Brazilia poate să nu se piardă, dar aici, Alexandra… E adevărat, suntem tineri. Să nu uiţi să-mi aduci colile. Lasă-l pe Caius să se odihnească*». «*Da,* pentru *că au venit pe jos, peste* câmp, *n-au mai aşteptat la gara din câmp trenul care vine* în *oraş* abia *seara.*» «Pe *jos? De* ce pe *jos? Alexandra,* nouă *la* amândoi *ne scapă mereu foarte* multe *lucruri.* Suntem *obosiţi.*» «*Pe jos, doar sunt oameni tineri. Lui Caius îi* place *foarte mult să meargă pe jos. Şi ce înalt s-a făcut l şi i-a crescut o* barbă *galbenă şi e aşa vesel alături de cei doi oameni! mai ales cel gras, în alb, Bendorf, e plin de haz şi are o foame de lup! îmi spunea: „Doamnă, n-am venit singuri în oraşul dumneavoastră, am împrumutat de la Ştefan cel Mare o oştire de o sută de moldoveni, pe care am masat-o în grădina publică, nu departe de* Masa cu oglinzi, să *ne aştepte acolo Moldovenii sunt bine înarmaţi, cu saci goi. Vrem să* încărcăm în *saci oraşul, să-l ducem altundeva, să-l semănăm în*

altă parte, ca să răsară *din nou cum trebuie.*”» «*Bine, Alexandra. Nu te mai întreb nimic.*» «*Să-ți aduc colile.*» *Alexandra mi-a adus colile,* a *venit și Caius o clipă, ca să mă salute, apoi au plecat. M-am așezat și am scris aceste coli. N-am ținut niciodată un jurnal, n-am scris până acum nimic în afară de lucrările de birou, de cărțile poștale către rude și de listele de cheltuieli lunare ale casei. N-am crezut că pot scrie atât de mult dintr-o răsuflare și mai ales n-am știut până acuma că de sub condei scapă tocmai gândurile* pe *care voiai să ți le așterni. E la fel de liniște în jur. Știu că a plouat acum câteva zile. Strada mea – deși are trotuare vechi de asfalt – nu e pavată, are pământul încă moale în urma ploii. Dacă Silvestru a trecut totuși în goana trăsurii galbene și* a *cailor negri când eutnă aflam închis în casă, ar fi trebuit oricum să-l aud*: *chiar moale fiind, pământul străzii ar fi sunat sub roți și sub copite. Aș vrea să-l văd pe Silvestru, pe acest om solid, greoi, care mi-a părut totdeauna că nu se clatină. Va veni la mine*? *Dar îl poate interesa pe un om sigur pe sine, ca el, să mă vadă și să mă întrebe ceva*? S-*au depărtat prea mult de mine și el, și Caâus. Și mai mult de-al ei, Tita, care-mi putea fi soție. O, Doamne, ce căsătorie nefericită a făcut Tita, l-a luat de bărbat pe Necea, în sperența că nu se va pierde în câmpul ăsta, că va strânge avere, pământ și în același timp își va păstra dragostea pentru Silvestru* – a *acestui om care nu-și permite nici măcar luxul unei prietenii pentru a nu se abate de la țelurile lui.*

III

Trăsura galbenă cu cai negri

D

E PE STRADA CAZARMA VECHE TRĂSURA galbenă cu cai negri trăpași a cotit la dreapta pe strada lungă a *Marchidanilor*, în aceeași goană cu care intrase în oraș, deși acum drumul cobora într-o pantă destul de accentuată, ce ducea spre grădina publică de pe malul fluviului. Silvestru, în picioare cu statura masivă aplecată peste banca din față (conducea caii din spațiul băncii din

spate), lăsase hăţurile învoie, părea într-o întrecere cu concurenţi nevăzuţi, roţile cauciucate şi subţirfcale trăsurii. galbene săltau pe calupurile caldarâmului, spiţele roşii în învârtirea lor rapidă şi continuă îşi pierdeau culoarea – se zăreau aproape alburii, dacă vreun trecător ar fi avut curiozitatea să se uite atent la ele şi să le vadă rostogolirea, dar niciun trecător nu staţiona şi nu circula pe trotuare. Ţintele şi bumbii nichelaţi ai hamurilor sclipeau în fugă sub soarele de amiază pe feţele întunecate ale. ferestrelor, mascate pe dinăuntru în plină zi cu hârtie neagră de camuflaj. Silvestru, uitându-se cu rapiditate în dreapta şi-n stânga la casele mute, cu curţi goale şi zăvorâte, la şirul de magazine cu vitrine oblonite şi cu răngi de fier pe diagonală prinse în lacăte, urmărea fără să vrea sclipirea nichelului de pe hamuri, care fugea odată cu trăsura dintr-un geam într-altul al oraşului. Îşi luă ochii de la aceste sclipiri şi, printr-un gest pe care un privitor l-ar fi putut crede nebunesc, biciui caii negri trăpaşi să meargă într-o goană şi mai mare. La o distanţă de mai puţin de trei sute de metri în faţa cailor, strada era barată de stâlpi deşi de beton, care marcau intrarea în grădina publică – şi gestul lui Silvestru de a biciui caii în plină fugă şi pe o stradă în pantă părea de aceea, în acest punct al oraşului, şi mai nebunesc, cu atât mai mult cu cât trăsura intrase brusc în lumina orbitoare a *Mesei cu oglinzi*, care ştergea conturul străzii şi topea liniile cenuşii ale caselor, încrucişa pe acelea colorate violent ale firmelor, în flăcările toride ale amiezii, mărite şi acestea de reflexele în plin joc ale apelor fluviului aflat la o mică depărtare. Izbiţi în frunţi de această lumină neobişnuită, caii negri se desprinseră de oişte, zgomotul sacadat al potcoavelor – care făcuse să răsune asurzitor pavajul străzii *Marchidanilor* – se frânse, trăsura lunecă din mijlocul străzii înspre trotuarul unde se afla *Masa cu oglinzi*, se izbi de masă, roţile din partea opusă se înălţară în aer, rotindu-se în continuare. Silvestru strânse sălbatic frâiele, caii se zbătură în

goana lor ruptă, smulgându-şi într-o parte şi alta trupurile negre şi înspumate, bătând aerul incendiat de flăcările oglinzilor cu picioarele dinainte, în dreptul nărilor, deschise mari, în sus, spre soare. Silvestru mai avu timp să-şi vadă în *Masa cu oglinzi* chipul crispat, într-o imagine răsturnată, cu capul în jos, mânând caii într-un gol imens, în care singurul punct de sprijin era strada fantastic aşezată şi prinsă cu calupurile de piatră direct pe bolta cerească. În această fracţiune de timp avu vreme să-l înjure pe Popescu şi toată stupida lui invenţie, „pacostea oraşului". Când Silvestru s-a văzut în mod normal pe picioare – ca şi copacii din jur, cu frunzele spre cer şi cu trunchiurile sprijinite pe pământ – şi-a dat seama că totuşi numai *Masa cu oglinzi*, bine fixată în asfaltul trotuarului, îl salvase de la un accident grav – trăsura, în alunecare, izbindu-se de masă, fusese frînată din goana nebună, roţile îşi recăpătaseră echilibrul cu preţul câtorva spiţe despicate, iar caii, sugrumaţi câteva Clipe de frânarea trăsurii, răsuciţi şi încurcaţi în hamuri, cu opritorile smulse din capul oiştii, stăteau acum cu boturile tremurând în gura trăsurii, cu muşchii picioarelor subţiri zbătându-li-se sub pielea neagră, lucie de sudoare. Zgomotul oglinzilor sparte sunase ascuţit şi lung în liniştea oraşului – şi Silvestru, încă turmentat de momentul accidentului şi de amintirea imaginii răsturnate pe care i-o aruncase cu câteva clipe înainte lumina oglinzilor, pipăia cu tălpile printre cioburile lungi pentru a nu călca pe ele, privind cu oarecare sfială bucăţile de cer aflate încă în alte cioburi. Apoi, cu biciul în mină, a intrat în curtea „Hotelului plugarilor", să-l caute pe Popescu, a bătut în ferestrele mici şi înguste, dar nu i-a răspuns nimeni, a privit prin geamuri, încăperile erau altfel, de pe podele fuseseră luate saltelele, iar în locul lor se vedeau grămezi înalte de grâu. Prin unele geamuri nici nu putea privi, grâul umplea până la refuz interiorul, ceea ce-l făcu pe Silvestru să se depărteze puţin de peretele de paiantă al hotelului şi să caute cu

ochii şi alte semne care să-i arate mai limpede ce poate spune această schimbare suferită în ultimele zile de *hotelul* lui Popescu. Zări până la urmă o firmă rudimentară, scrisă proaspăt şi în grabă, bătută deasupra unei uşii *Fostă proprietate a Societăţii Agricole Dunărene – Depozit militar de cereale*. Firmă la fel ca altele, tot proaspete, zărite în fuga cailor şi pe alte clădiri din oraş. Dar

U

dacă până şi *hotelul* de paiantă al lui Popescu a trecut în ultimul timp, fără ştirea multora, sub proprietatea societăţii de sub direcţia lui Bazacopol şi tot atât" de repede au fost transferate… Bazacopol depozitase deci de curând în magaziile proaspăt cumpărate grâul care nu putea fi decât cel achiziţionat în aprilie, dar plătit abia în august, în momentul recepţionării, la preţul stabilit anterior, dar cu bani devalorizaţi. Mintal, Silvestru înregistra rapid câştigul fabulos al lui Bazacopol, care între timp „virase" grâul oficiilor militare la un preţ exorbitant, cu mult înainte de declanşarea rapidă a inflaţiei şi de a fi plătit în bani fără valoare celor care-i livraseră cereale. „Suntem ruinaţi. Nu mai am la conac decât patruzeci de vagoane de grâu, expuse nesiguranţei".

Silvestru ieşi în stradă, îndepărtă încet cu piciorul cioburile, ca să poată înainta, controla hamurile, înnodându-le repede cu bucăţi de sârmă părţile rupte, se urcă în trăsură, biciui caii şi, înainte de a ajunge la stâlpii de beton dinspre grădina publică, coti pe strada principală, *Mavrolordat*, în plină viteză. La sediul lui Bazacopol a aflat că Societatea Agricolă a fost dizolvată de câteva zile. Iar directorul ei, Bazacopol, plecase la Bucureşti. Fusese numit într-o comisie comercială ministerială.

IV

Veşti de pace

G

VĂHUŢA OU ¥N CAL ÎN DREAPTA OIŞTII înainta încet pe şoseaua pietruită care lega oraşul – de-a lungul Dunării – de satele depărtate ale câmpului. Femeia bătrână care mâna calul smucea întruna hăţurile de sfoară, dar căruţa se mişca la fel de încet şi fără spor. Se luminase de ziuă şi se zăreau din ce în ce mai aproape casele unui sat, înşirate pe o luncă, cu abur printre sălciile rare. Femeia opri calul, coborî din căruţă, potrivi aşternutul în jurul tânărului cu tunică militară, care părea că doarme, îi spuse încet; „Mai avem puţin, şi ajungem" şi se urcă iar, se aşeză pe scândura din faţă, îndemnând calul de câteva ori, până ce acesta se hotărî să pornească pe pietrele mărunte, vinete şi ascuţite ale şoselei. Femeia smucea hăţurile de cânepă tot mai des şi vorbea singură:

— Turtă dulce n-am găsit, dar ţi-am cumpărat un briceag cu două limbi şi cu plasele de os. Ai să vezi ce frumos e.

Când căruţa a intrat în sat, calul se lăsa tot mai greu pe oişte. La un cot de uliţă se ivi din faţă un călăreţ în galop, care striga în dreapta şi-n stânga:

— Pace, se face pace! Se termină războiul! Căruţa femeii mergea greu, trasă când într-o parte, când în alta a şoselei de calul ostenit, aplecat pe oişte. Călăreţul îşi opri cu greu calul să nu intre în căruţă, îl trase spre şanţ, îşi şterse fruntea cu mâneca largă a cămăşii şi după faţa aspră şi încruntată părea că e gata să spună vorbe mânioase. Dar privind în căruţă, îl zări pe cel în tunică militară, culcat şi cu faţa palidă. Şi vorbele le spuse altfel: liniştit, dezvelindu-şi dinţii mari şi ascuţiţi într-un zâmbet de înţelegere:

— Vezi, femeie, că se face pace, e lucru sigur! apoi călăreţul plesni calul de sub el cu pumnul în coaste, îl întoarse şi porni iarăşi în galop, strigând pe şoseaua goală, care străbătea satul: Se face pace, oameni buni! Ieşiţi din case! N-auziţi?

De pe o altă uliţă, înaintea călăreţului se ivi pe şosea un car,

venind de la Dunăre, cu un butoi plin cu apă. Călăreţul trecuse în goană, dar îşi răsuci iarăşi calul şi porni îndărăt în aceeaşi goană, strigând spre omul din căruţa cu butoi:

— Să n-apuc ziua de mâine, se face pace! îndreaptă caii spre primărie, toţi merg într-acolo, să vadă mai bine ce e!

Călăreţul îşi învârti de câteva ori calul pe lângă căruţa omului, apoi alergă mai departe, pe alte uliţe.

Omul care venea de la Dunăre a sărit repede jos, a alergat în spatele căruţei sale şi a smuls cepul de la butoi. Apa a ţâşnit într-un şuvoi lung, sclipind în bătaia soarelui. Apoi omul s-a aruncat în căruţă dintr-o săritură, a prins hăţurile, s-a aplecat deasupra cailor şi i-a plesnit cu biciul. Caii se smuciră în ham; căruţa sălta pe şosea în galopul „cailor, şuvoiul de apă ţâşnea în urmă din butoi, sclipind, lăsând o cărare adâncă în praful gros.

— Pace! Pace! Se face pace! striga acum şi omul cu butoi în căruţă, pierind la o cotitură a şoselei.

Femeia îşi mâna mai departe la pas calul ostenit. În faţa ei, dunga de apă şerpuia groasă, strălucind vesel în soarele dimineţii peste pietrele vinete ale şoselei.

Din curţi alergau spre şosea femeile, potrivindu-şi în fugă basmalele, trăgând după ele copii somnoroşi. Oamenii care porniseră spre câmp sau spre vii se întorceau în grabă în pas întins, suflând des şi greu, aruncându-şi sapele şi coasele în curţile altora, ca să ajungă mai repede spre primărie, să nu mai dea pe acasă şi să întârzie. Uliţele toate, şoseaua se umplură de lume, apoi, dintr-odată, peste strigătele care treceau din om în om se auzi sunetul ascuţit al unei goarne. Călăreţul se ivi din nou în galopul calului, strigâfvd mai tare.

Clopotele celor două biserici începuseră să bată fără întrerupere. Oamenii curgeau spre primărie în şiruri tot mai dese, trecând în fugă pe lângă căruţa femeii.

Femeia înainta cu greu cu căruţa şi calul ei prin mulţimea

care venea din faţă tot mai numeroasă şi mai compactă.

— Întoarce căruţa, femeie. Toţi mergem încolo, numai tu în contra!

Femeia smucea mai departe hăţurile, îndemnându-şi calul să-şi vadă de drum. Calul se opintea tot mai greu, rezemat de oişte.

— Întoarce căruţa, femeie, n-auzi? Omul care-i tot spunea femeii să întoarcă se luă furios după căruţă, o ajunse din câţiva paşi şi prinse cu mâinile spiţele roţilor dinapoi şi trase spre el cu toată puterea. Căruţa se opri. Câţiva băieţandri râseră subţire pe la marginile şoselei. Dar privirile omului căzură peste faţa tânărului în tunică militară şi peste trupul lui, întins pe paie. Tresări îngrozit, îşi smulse mâinile de pe spiţe, sărind în lături spre şanţ. Mulţimea îl prinse din nou în cursul ei, gata să-l ia târâş. Dar el se desprinse cu toată puterea şi alergă din nou după căruţa femeii, care pornise mai departe.

— Dadă, ia stai puţin.

Femeia nu opri căruţa. Smucea mai departe hăţurile de sfoară, îndemnându-şi calul.

— Stai, dadă, dumneata nu vezi, e păcat.

Omul grăbi şi mai iute pasul, trecu înaintea calului şi-l opri. Femeia nu zise nimic, rămase mai departe cu mâinile pe hăţuri, privind înainte.

— Dadă, dumneata nu vezi? Dumnezeule! zise omul, şi-şi puse piciorul pe roata din faţă. Se săltă aplecat deasupra căruţei, întinse mâinile şi ridică în palme capul tânărului. Dumnezeu să-l ierte, dadă. S-a sfârşit.

Omul se dădu jos de pe roată, îşi scoase pălăria veche, pătată de praf şi năduşeală, şi rămase descoperit.

— Haideţi, ce staţi, se face pace, strigară spre căruţă de departe alţi oameni care urcau de pe o uliţă pe şosea. Veniţi! Goarna suna, clopotele continuau să bată. Femeia trase de hăţuri.

Pieptul i se mişca într-un sughiţ surd. Calul se opinti, dar n-a putut porni. Omul, cu pălăria în mână, trecuânaintea calului, îl apucă de căpăstru şi-l trase după sine, ducând mai departe căruţa spre marginea satului.

Mulţimea dispăruse de pe şosea, la cotitura dinspre primărie. Omul descoperit trăgea mai departe calul de la căruţa femeii, mergând cu capul plecat. Copitele calului loveau rar pietrele colţuroase ale şoselei.

Căruţa femeii a ajuns la marginea satului. Omul care trăgea de căpăstru s-a oprit, să se mai odihnească calul" înainte de a porni mai departe pe şoseaua care începea să urce spre celălalt sat, unde femeia voia să ajungă. Se opriseră în dreptul unei cârciumi, cu uşa larg deschisă, care avea alături şi un rând de case albe cu geamlâc portocaliu, în uşa cârciumii apăru un om scund şi firav – poate cârciumarul – şi, privindu-l pe cel descoperit din faţa căruţei, strigă spre el cu o voce destul de puternică, nepotrivită pentru statura mică şi slabă:

— Vasile, ai rămas în drum, cu pălăria în mână, de ce n-ai plecat la câmp să-mi aduci grâul? Partea de dijmă ţi-ai adus-o în curte, dar pe-a mea o laşi în soare.

Vasile se întoarse cu spatele la cârciumar şi zise într-o parte:

— Lasă-mă, domnule Necea!

Trase calul de căpăstru, căruţa se urni şi porni mai departe, pe urcuşul şoselei. Femeia, aşezată cu faţa spre spatele căruţei, culegea acum firele de paie de pe tainica tânărului şi le arunca în lături, pe drum.

Dinspre deal veneau alte trei căruţe. Erau pline cu saci, dar oamenii grăbeau, strigând şi dând bice cailor. Căruţele coborau în goană, şi cei trei oameni strigară pe rând la Vasile:

— Vasile, unde te duci, Vasile? Se face pace! Fug nemţii.

Şi pe rând, cei trei oameni, după ce au strigat şi-au abătut

privirile în căruţa femeii, l-au văzut pe Vasile descoperit şi au tăcut. Şi-au strunit caii să meargă la pas, s-au descoperit, punându-şi pălăriile pe saci, şi când s-au mai depărtat au biciuit din nou caii, râmânând aşa, descoperiţi.

Necea stătea în mijlocul şoselei. Deschisese larg porţile şi aştepta.

— Trageţi înăuntru, zise celor trei oameni şi descărcaţi în magazia din fundul curţii.

Oamenii, în loc să intre pe porţi, dădură bice, şi caii porniră mai departe, în trap întins. Unul dintre ei a strigat:

— Vorbim altă dată. Acum n-avem timp. Ai şi dumneata răbdare, se face pace.

Necea a rămas în mijlocul şoselei până ce a văzut cum cei trei oameni coborâţi. spre sat trag căruţele cu grâu în curţile lor. I

Necea se întoarse şi păşi cu paşi mărunţi spre cârciumă. Se opri în prag. La tejghea, cu faţa spre uşă, stătea un bătrân cu o goarnă atârnată pe braţ. Bătrânul 1 părea a nu vedea bine, pipăia cu tălpile podeaua unsă cu gaz ca să vină spre Necea, din ochi clipea des, şi-şi sucea capul într-o parte şi alta, să audă unde se aflai

Necea.”…

— Când ai intrat aici?”

— Domnule Necea, zise bătrânul lipindu-şi goarna de piept, dă-mi o ţuică mare pe datorie, că se face pace…

— Ieşi afară!

Necea, după ce l-a scos în şosea pe bătrân, a încuiat uşa şi a tras obloanele.

C-da 179 coala U

Târg la flacăra lămpii

N.

U SE LUMINASE DE ZIUA OIND SILVESTRU *A* intrat cu trăsura în sat. Caii negri trăpaşi, minaţi fără oprire de la conac,

erau albi de spumă. Copitele* lor călcau înfundat prin praful gros şi umed de rouă. Trăsura cu roţi cauciucate, lăcuite în galben, trecea abia simţită printre gardurile cenuşii ale ogrăzilor goale. Silvestru feri la o cotitură trăsura de un gard căzut peste şanţ.

Pe prispe se zăreau oameni dormind somnul greu al dimineţii. Mulţi neînveliţi, culcaţi în hainele de lucru, aşa cum îi prinsese oboseala. Dormeau cu faţa în sus, sau răsturnaţi într-o dungă, cu capul căzut peste marginea prispei. Femeile, chircite la picioarele bărbaţilor, ocroteau cu trupul copiii.

La un alt colţ de uliţă, Silvestru ocoli un cal lung, nămolit, culcat pe pământul gol, cu botul întins. Silvestru biciui trăpaşii.

Când trecu pe lângă cimitirul cu gard întreg, curat, proaspăt vopsit în alb, îl izbi frumuseţea locului. Dincolo de zăplaz, prin iarba înaltă de un verde aprins, se întretăiau netede cărările bătătorite. Flori de toate culorile luceau printre ierburi. Silvestru domoli caii să meargă la pas. Mirosea proaspăt şi înţepător a iarbă şi flori. Trase adânc aer în piept. „Ce mi-a venit?"

Biciui iar trăpaşii şi lăsă repede în urmă curtea cu flori.

Intră pe o uliţă întortocheată, plină de gropi.

Un strigăt lung se auzi de undeva. O femeie cu voce ascuţită cânta într-o ogradă îndepărtată – cânta sau bocea, Silvestru nu înţelese:

Lume, *lume*, *cum e viaţa*, *Puţin sclijjeşte ca gheaţa*, *Cum soarele se iveşte*, *Se rupe şi se topeşte*.

Cântecul se opri. Se făcu din nou linişte. Apoi se sparse în aer un zgomot de găleată goală, trântită pe o buză de fântână.

Înainte de a intra cu trăsura pe şosea, Silvestru întoarse capul spre locul de unde i s-a părut că s-a auzit zgomotul. O fată tocmai lega găleata de lanţ şi îi dădea drumul să zuruie în fântână. „E aşa de urâţică şi de trecută, că te-ntrebi de ce cântă. Sau poate de-acera u

Silvestru pătrunse cu trăsura pe şosea. Răsări în viteză o limuzină neagră *Packard*, cu perdelele trase îi recunoscu pe şofer. Maşina prefecturii judeţului gonea spre Bucureşti.

Prin dreptul cârciumii lui Necea, Silvestru îşi lăsă caii la pas. Obloanele prăvăliei se dădură încet în lături şi în prag se ivi Tita, nevasta lui Necea. Tita era în cămaşă şi-şi ferea cu palmele de răcoarea dimineţii umerii goi. Îşi ţinea genunchii strânşi unul de altul şi de frig vinele subţiri i se desenau pe sub pielea albă a coapselor, neacoperite de cămaşa prea scurtă.

— Opreşte trăsura şi vino – îi spuse Tita lui Să vestru, care o înţelese mai degrabă după semnele pe care i le făcea cu ovalul feţei, rumenit încă de căldura somnului.

Silvestru coborî trăsura în şanţul lat, pe lângă podişca prăvăliei. Sări jos, aruncă un braţ de iarbă proaspătă din cutia trăsurii în faţa trăpaşilor, le trase de pe frunţile fierbinţi căpeţelele cu miros iute de năduşeală şi le aşează pe capul oiştii., Se îndreptă apoi spre Tita, fără s-o privească.

Tita intră în cârciuma întunecoasă, urmată de Silvestru, care-i privea absent papucii de catifea albastră. De raftul îmbrăcat în hârtii colorate dinapoia tejghelei, atârna o lampă afumată, cu flacără mică, roşiatică. Silvestru închiseobloanele şi-încuie uşa.

— Mi-e frig, zise Tita, trecându-şi palmele peste şolduri – şi păşi, strânsă, spre Silvestru.

Silvestru, fără să se uite la ea, ocoli tejgheaua, întinse mâna spre raft şi făcu lampa mare. Tita rămăsese cu gâtul întins, cu un şold străpuns prin mătasea cămăşii de colţul rece al tejghelei.

Silvestru, cu lampa în mână, căuta încruntat de-a lungul raftului, luminând pe rând poliţele pline de sticle prăfuite, cu etichete vechi şi decolorate.

— Cauţi pistolul? I-am schimbat locul.

— Vreau să-l iau cu mine. Plec numaidecât spre oraş.

Auzind asta, faţa Titei începu să se trezească din amorţeala somnului, ochii verzi clipiră des şi atenţi, ascuţindu-şi privirile. Şi-l văzu bine pe Silvestru cum arăta. Cu hainele boţite, cu cizmele noroite. Avea faţa răvăşită, cu cute mari pe fruntea înaltă şi-şi ascundea ochii sub pleoapele vinete de nesomn. Văzând cum tremură flacăra lămpii, Tita crezu că lui Silvestru îi tremură şi mâinile. Se depărta să-l privească mai bine, dar ferit, să nu fie observată că face asta dinadins.

Tita merse apoi spre raft, dădu la o parte cu mişcări încete, întârziate, nişte şiruri mari de covrigi uscaţi, şi altele de luminări de seu, şi după multe ocoluri, bine gândite şi greoi făcute, scoase de sub o învelitoare lungă de hârtie creponată a unei poliţe un pistol automat şi, ca şi cum n-ar fi căutat aşa ceva, îl puse sub tejghea şi căută mai departe, oprindu-se apoi, neştimd ce caută. Silvestru îi ceru din nou arma, de „data asta răstit. Tita se aplecă, luă pistolul automat şi i-l întinse, zicându-i cu o voce moale, în care puse şi mirare de-a dreptul sinceră:

— Aveai arme şi la conac. Ai fost dezarmat? Pleci spre oraş? E adevărat, acolo nu se dau lupte. Dar dinspre bălţi toată noaptea s-au auzit împuşcături. Nemţii încearcă să se retragă spre Bulgaria, dar au fost întorşi şi risipiţi de români. Dacă se îndreaptă din nou spre oraş? Dacă fug spre câmp şi se ascund în porumbişti? Nu pleca spre oraş acum.

Silvestru râse – „observ că nu dormi deloc” – ridică pistolul şi la lumina lămpii începu să se uite atent pe ţeava, zicând mai departe:

— Nemţii, câţi au fost pe aici, au fost zdrobiţi, n-au cum să se mai întoarcă. Acum cred că eşti liniştită.

— Dar chiar ieri se mai aflau nemţi risipiţi pe câmp, prin porumbişti, prin stufărişurile din baltă.

— Ieri şi alaltăieri – zise Silvestru şi suflă pe ţeavă.

— Necea a scăpat cu greu de gloanţele rătăcite când a venit

de la Ostrov prin baltă. A trebuit să se păzească până şi de focul armatei româneşti. A fost până la urmă dus sub escortă în oraş şi ţinut câteva ceasuri pentru cercetări. A fost învinuit că urmăreşte să cumpere vin, la Ostrov, la preţuri scăzute, la adăpostul împrejurărilor. La adăpost!

Silvestru tăcu.

— Pleci spre oraş şi uiţi că mergi pe câmp deschis. Silvestru luă palmele Titei care urcau moi şi fierbinţi pe sub reverele hainei – şi le îndepărtă. O privi ţintă, apoi îşi reluă cercetarea asupra pistolului Cum stătea cu spatele spre tejghea, Silvestru se săltă în mâini şi se aşeză printre sticlele şi paharele goale rămase de cu seară pe lemnul cojit de vopsea. Demontă arma, întinse cu grijă piesele pistolului pe tejghea şi începu să le cureţe atent cu o batistă albă, de mătase. Scoase apoi un tub dintr-o geantă de piele care-i atârna pe umăr, unse pe rând piesele, le montă, din aceeaşi geantă luă cartuşe şi umplu cele trei încărcătoare. Vârî totul în geantă, sări de pe tejghea pe tălpi, se plimbă o vreme păşind absent pe podelele unse ru gaz, se opri privind pereţii afumaţi ai cârciumii, apoi îi zise Titei pe un ton foarte obişnuit:

— Îţi vând grâu. Treizeci de vagoane. Vreau „să-ţi ştiu pretenţiile. Spune.

— Îţi spun ceea ce ştii şi tu – zise Tita cu o voce tristă, care mărturisea foarte mult reproş, ceea ce-l făcu pe Silvestru să pară niirat. Zilele astea – urmă ea – imediat după armistiţiu s-au arătat pentru mulţi zile nepreţuite, dar şi numărate. Sunt zilele marilor cariere – zise Tita, căpătându-şi calmul în ton – dovadă, Bazacopol. Cine a căzut sub loviturile bine ţintite ale lui Bazacopol caută acum scăpare spre sate… Vrei să-mi vinzi grâul care ţi-a rămas la conac. Ţi l-aş fi cumpărat mai înainte şi cu mine n-ai fi pierdut. Şi totuşi, n-ai procedat rău, am observat asta. În jocul ultimelor luni ai plasat grâul proprietarului, iar pe-al tău l-ai

păstrat în magazii… Cât mai e front şi cât milioanele sunt ieftine, îmi îngădui şi eu să fiu prevăzătoare. Nu cumpăr grâu-Silvestru făcu un gest cu palma de înlăturare a unor astfel de replici, se uită la gleznele albe ale Titei, la papucii de catifea albastră, apoi îi privi genunchii, umeri goi. Tita se rezemase de un stâlp al casei care dădea spre salonul cu biliard, îşi ţinea mâinile sub cap şi-l privea compătimitoare pe Silvestru.

— Scuză-mă Tita. Vorbeşti de front şi de milioane în pielea goală. E bine totuşi să-l trezeşti pe Necea, el nu va lăsa să-i scape o tranzacţie cu grâu destul de convenabilă.

— Mă jigneşti. Cel puţin faţă de mine te arătai înainte prevenitor şi ocoleai insultele. Ştii exact situaţia din casa mea. Îmi spui să-mi trezesc soţul, înd nu cu el trebuie vorbit şi hotărât, când este un lucru de hotărât. Eşti un om slab. Am simţit mai de mult că eşti un om slab.

— Vorbeşti foarte îngrijit, totdeauna ai vorbit îngrijit şi pentru asta cheltuieşti timp – zise Silvestru, apropiindu-se de tejghea şi privind din nou spre rafturile cu covrigi şi cu luminări de seu. Hotărârile le iau împreună cu tine. Dar acum e nevoie de Necea.

— Când va fi nevoie, am să-l chem. Poţi lua loc şi ascultă-mă. Înţelegerea cu grâul n-o putem hotărî în asemenea împrejurări decât numai în schimbul aranjamentului cu pământul.

Tita a adus un scaun, Silvestru s-a aşezat fără să se arate prea mişcat de ceea ce îi amintise Tita. Îşi privea atent mâinile, cu gestul de oboseală pe care-l obişnuia.

— Ar fi bine să te îmbraci. Iar podelele astea miros prea tare a gaz – zise el şi se ridică; se duse spre raft şi potrivi flacăra lămpii care începuse să fumege.

Tita se aşeză în locul lui Silvestru pe scaun.

— Nu am vreme să mă ocup de transportul griului – spuse

ea. Pe oamenii de aici din sat nu-i amestec în lucruri care mă privesc. Ai terminat treierişul, mi-l poţi aduce liniştit.

Silvestru nu-i răspunse. Luă o sticlă din raft şi-şi turnă într-un pahar o băutură galbenă.

— E mai mult făcută din buruieni. Dar nu e periculoasă – zise Tita. Necea mi-a făcut şi câteva medicamente de casă foarte bune. Soia nu vinzi?

— Soia? – întrebă Silvestru mirat. Vrei soia? – şi-şi încruntă chinuit fruntea. Îmi pare rău, dar soia nu mai am.

„Vrea soia". Silvestru continuă să aştepte absent până ce Tita îşi va gândi cu glas tare satisfacţia de a încheia tranzacţii pe care nu avusese altcândva şansa să le încheie la o asemenea anvergură, în capătul de câmp în care trăia. Îşi aminti de replica Titei despre „carierele acestor zilez şi dacă „fiecare socoteşte că aceste zile sunt pentru sine". Tita, nici ea nu le considera altfel. „Totuşi, a spus că vrea soia – să fie atât de nepriceputǎ?" – se gândi din nou Silvestru. Tita continua să vorbească, el n-o asculta şi mintea îl duse la confuzia pe care femeia o făcuse. Negoţul cu soia se prăbuşise, Oficiul „Soia" înfiinţat de ocupaţia germană în vederea fabricării uleiurilo» pierise subit, odată cu întoarcerea armelor. Tita nu făcea nicio deosebire între Oficiul „Soia" şi Societatea Agricolă care achiziţionase grâu pentru simplul motiv că la ambele instituţii condusese Bazacopol. Or, Bazacopol, departe de a se fi prăbuşit, era eroul zilei… Multe din subtilităţile ascensiunii lui Bazacopol Titei îi scăpau. Silvestru o privi din nou, Tita încetase, nu mai vorbea, şi aştepta ultimul cuvânt. Silvestru îşi luă un alt scaun şi se aşeză lângă Tita. De afară, de pe şosea, se auzi zgomotul câtorva căruţe. „A răsărit soarele" – îşi zise Silvestru, apoi îi spuse Titei pe un ton care nu mai îngăduia replici inutile's

— Cât pământ ai, exact şi unde?

— Optzeci şi patru de hectare, în parcele, în zona

Marosin.

— Pământ slab. Ţelină. Nisip. Lucrul era adevărat; Silvestru întrebă din nou 3

— În caz că le vei pierde… Sunt cele pe care le-aţi plătit cu câteva duble de grâu un pogon pe timpul secetei? Sunt nesigure", nu trebuia lucrat aşa.

— Nu le voi pierde.

— În sfârşit. De câţi ani iei uzufructul de pe celelalte o sută de hectare, proprietatea lui Necea?

— De şase ani. Dar am susţinut cârciuma şi îngrijirea vitelor.

— Te interesează să devii proprietară de pământ?

— Am spus de atâtea ori că nu, în cazul că se vor. achita datoriile pe care le am faţă de fraţii mei vitregi.

— Necea le va achita. El vrea pământul. În ceea ce mă prin/este am obţinut ca proprietatea lui cu pământ mai slab să fie schimbată cu pământul fraţilor tăi, mult mai bun, hotar cu moşia. lui Ceară. Necea nu va ridica niciun drept asupra depozitelor tale de grâu. Cele treizeci de vagoane ţi le vor aduce fraţii tăi de la conac. Anul acesta aţi avut mult pământ în dijmă?

— Puţin. Pierderea de zilele trecute nu e mare. Dar voi lua grâul înapoi.

— Sunt lucruri care te interesează pe tine şi pe Necea. Ştiu că ai început să construieşti ceva într-o parte a satului, casă, magazii, pătule. Îţi achiţi datoriile cu cârciuma asta, cu casele de aici, cu acareturile celelalte ori cu partea de păşune din baltă, care vor reveni fraţilor tăi vitregi, şi prin ele vei acoperi şi diferenţa de preţ pentru schimbul de pământ între Necea şi fraţii tăi. De fapt cârciuma şi celelalte sunt proprietatea lui Necea. Nu te simţi jignită… Fraţii tăi renunţă să mai ridice pretenţiile vechi asupra a ceea ce mai ai în alte locuri. Îmi sunt obligaţi. Îmi revin din acest schimb moara lor de ulei, parcul de animale şi ferma de

lângă oraş, ceea ce pentru ei e încă o dată avantajos, îmi datorau plata muncilor agricole pe care le-am făcut cu maşinile timp de doi ani. Şi acum, pentru toate astea, nu-ţi cer decât o bucată de pâine, sunt ostenit, n-am mâncat aproape nimic de ieri dimineaţă. Dă-mi o bucată de pâine. Trezeşte-l pe Necea, plecăm cu trăsura, cei doi fraţi ai tăi ne aşteaptă în oraş.

a.

Tita păşea sigură de ea, plescăindu-şi papucii albaştri. Silvestru o privea obosit şi după ce ea dispăru înapoia uşii, zise oftând: – Nenorocita, e ruinată.

Vî

Un om vine cu tunul acasă

T

— RĂSURA GALBENA OU OAI NEGRI dispăruse de mult timp de pe şoseaua satului, îndreptându-se spre oraş, cu Silvestru, Tita şi Necea – când dinspre porumbiştile câmpului a intrat pe uliţă un soldat care mâna a doua iepe roibe ce trăgeau după ele un tun. Soldatul se dovedea grăbit – când o femeie uită la un gard îl întrebă: „Senciule, nu cumva eşti tu? Nu te-am mai văzut de un an. «Senciu răspunse fără să oprească tunul’s „Eu sunt, dar n-am timp, stau puţin, trecem cu armata pe câmp”. După alte câteva întrebări la fel pe care i le-au pus femeile şi bărbaţii întâlniţi, Senciu a ajuns în dreptul unui gard dărăpănat, a deschis larg porţile şi a tras tunul în curte. „Senciule, tu eşti?” – l-a întrebat mirată şi femeia din curtea unde Senciu adusese tunul. „Eu sunt, nevastă, şi tu te miri?” Şi Senciu îşi luă femeia în braţe şi o duse pe sus în casă închizând uşa după el.

— E adevărat că a venit Senciu? – a strigat un om, venind în fugă pe şosea, spre mulţimea care se strânsese ceva mai departe de curtea lui Senciu, unde iepele roibe rupeau cu gâturi întinse frunze din salamul de la fruntea casei.

— E adevărat, Vasile. A venit Senciu cu tunul acasă. Lasări,

a intrat în casă cu nevastă-sa, face şi el puţină dragoste şi pe urmă pleacă din nou pe front. Ce era cu bătrâna şi cu căruţa cu un cal în dreapta oiştii? Te-am văzut ieri, îi duceai calul de căpăstru încolo. Păcat, am auzit că băiatul nici nuntă nu făcuse.

Vasile nu răspunse, dar după un timp zise către un grup de oameni care-l chemase la o răspântie, sub un dud:

— Eu m-am pregătit – şi-şi arătă legătura cu merinde de sub braţ – plec acum spre oraş. Ordinul de chemare spune să fiu de astăzi la garnizoană. Am auzit că de acolo plecăm numaidecât spre Transilvania

— La ce armă, Vasile?

— La geniu, Sunt sergent.

S-au mai strâns şi alţi oameni, cu legături sub braţ sau pe – mină, urmaţi de femei şi de copii, s-au alăturat grupului în care Vasile explica aparatele cu care se lucrează la unitatea lui. „Tunul pe care-l vedeţi – şi arătă spre salcâmul de la fruntea casei lui Senciu – e un tun tip…” Şi le spuse tipul de tun, luând o creangă de prin şanţ şi desenând pe piatra şoselei mai multe tipuri de arme. Mai sosi un om, care după ce întrebă: nă venit Senciu?” – şi după ce i se spuse mai mult pe tăcute că a venit, se alătură şi el grupului, intrând în vorbă cu ceilalţi onmoni

Din sus, de pe panta şoselei, a început să coboare spre sat un şir de căruţe, cu încărcătură grea, cei care minau caii mergeau pe jos, ţinând oiştile de capete. Şirul de căruţe ajunse în dreptul mulţimii care aştepta nu departe de curtea lui Senciu. Atunci văzură oamenii că şirul de căruţe erau încărcate cu arme. Şirul se opri, să se odihnească puţin caii.

— Am strâns armele de pe câmp – spuse unul din căruţaşi fără să fie întrebat. Le-au lepădat în fugă nemţii. Acum locul e curat Avem şi vreo trei nemţi. I-am găsit în porumb, la Valea-cu-Mure. Gheorghe, s rugă omul spre spatele convoiului, adu nemţii puţin încoace, să-i vadă lumea.

Gheorghe îi aduse.

— Du-i acum înapoi – spuse celălalt după ce oamenii îi văzură.

Gheorghe nu plecă, întârziind vorbele:

— Le e cam sete, îmi fac mereu semne că ar vrea apă

Oamenii vorbeau aprins despre altceva şi se înţelegeau care dintre cei rămaşi în sat să plece spre conacul lui Silvestru de la Drumul Subţire.

Senciu. ieşi de pe poartă cu tunul, mergând în faţa iepelor roibe şi ducându-le de hăţuri. Apoi se sui pe afet şi cârmi pe şosea spre mulţimea oprită sub dud.

— Vorbeam despre grâu – îi zise Vasile lui Senciu, Tu chiar nu mai stai deloc, Senciule?

Senciu făcu semn spre porumbişti, coborî pe uliţa de unde venise, „trebuie să-mi ajung regimentul din urmă, vedeţi că trebuie să se dea pământ, aveţi grijă" – şi grăbi iepele roibe.

Convoiul de căruţe cu încărcătura de arme porni spre oraş, urmat de grupul celor din sat care mergeau spre garnizoană să fie încorporaţi. Alături de ei păşeau şi cei csire rămânând în sat trebuiau să ia calea spre. conacul de la Drumul Subţire.

Vasile, când convoiul a ajuns în dreptul curţii lui Senciu, dădu bună ziua unei femei care strângea de lângă fruntea casei câteva crengi de salcâm rupte şi risipite pe jos. Femeia lui Senciu lăsă crengile şi vru să intre cât mai repede în casă, ferindu-şi obrajii roşii de privirile oamenilor, dar zări nemţii şi se apropie sfioasă de gard să-i vadă.

— Le e cam sete – zise Gheorghe spre femeia lui Senciu, arătându-i pe cei trei. Încă de la Valea-cu-Mure le e sete. Pe aici după câte văd, nu prea sunt fântâni.

Femeia întoarse capul, potrivindu-şi mai bine basmaua peste obraji – dar oamenii satului nu prea priveau la obrajii ei, se uitau mai mult la urmele roţilor de tun lăsate în curte. Femeia

plecă în casă şi după un timp a adus o găleată cu apă şi o cană de pământ, pe care le-a lăsat repede în pragul porţii şi a început apoi să-şi facă de lucru prin curte.

Târziu, când convoiul de căruţe şi de oameni se depărtase mult de sat, şi-a întretăiat drumul cu alt convoi, poate un convoi de pribegi, căci purtau saci goi înfăşuraţi pe mijloc şi în jurul umerilor.

— Suntem moldoveni, căutăm grâu.

Oamenii care trebuiau să meargă spre conacul de la Drumul Subţire s-au depărtat de Vasile şi de ceilalţi şi au pornit de-a dreptul peste câmp. Moldovenii mai rămăseseră un timp în mijlocul şoselei. Li se păru că oamenii plecaţi pe câmp le fac semne, sau numai întorceau mereu capetele şi se uitau spre şosea. Şi atunci moldovenii au pornit şi ei în urma celor care mergeau peste mirişti şi se îndreptau spre Drumul Subţire.

va

Pe drumul subţire si S'tinstRPorumbiştilor compacte. Printre yj colo unde drumul subţire apare din emd în când fragmentat, nu circulă nimeni, dar zgomote se aud. Zgo moţe de roţi de căruţe şi de tunuri, de motoare de maşini încărcate, gonind în viteză, de şenile de „tancuri care se derulează dur, nevăzute. Sunt zgomotele* care se ridică dintre lanurile înalte de porumb şi sună şi peste părţile goale şi neumblate ale drumului subţire. Un timp numai. Apoi convoaiele armatelor româneşti se ivesc, şi pe firele despletite ale drumului, printre mirişti, câmpul începe să fie cuprins în întregime de curgerea zgomotelor, de sclipirile armelor ce se încrucişează în aer deopotrivă deasupra porumburilor înalte cât şi deasupra şesurilor secerate.

Mult depărtat de firul drumului subţire, se zăreşte un mic pătrat verde-brun, cu laturile precis trase" – e o lizieră de salcâmi aşezată la un capăt de câmpie, la întretăierea Bărăganului cu apele dinspre miazăzi ale orizontului, ce ard şi tremură

transparente. În mişcarea zgomotelor care inundă întreaga câmpie, micul pătrat al lizierei stă singur şi nemişcat, ca un desen minuscul de geometrie, zgâriat peste această întindere vegetală *Vie* şi debordantă, străbătută de trecerea fără oprire a convoaielor militare. D? că cineva s-ar apropia de lizieră, după ce i-ar parcurge aproape toate laturile ca să descopere într-un colţ intrarea mascată de câţiva arţari bătrâni, s-ar găsi apoi în faţa a numeroase alei din pietriş mărunt şi vânăt arcuite în semicercuri printre clădirile aproape noi, din piatră, ale unui conac, contrastând prin precisa ordine a aşezării acareturilor, cu starea improvizată a celorlalte conace risipite printre porumbiştile câmpiei. În faţa remizelor cu geamuri înalte, trei tractoare stau în linie, cu remorcile încărcate, gata pregătite, acoperite cu prelate de pânză tare. Cercul din colţul magaziilor cu grâne, care reprezintă una din curţile conacului, nu arată nicio mişcare, în mijloc stă singură o fântână, al cărei jgheab lung, căptuşit cu tablă nichelată, străluceşte încins sub soare. Miroase a fier încins şi dinspre drugii grei şi laţi, prinşi cu lacăte mari la uşile magaziilor cu grâne. O pisică albă doarme pe treapta scării unei magazii. Sub scară stau o sapă cu tăişul în sus şi alte câteva unelte părăsite acolo de cine ştie ce om grăbit.

Din subsolul unei clădiri, aşezată nu departe de remize, ies valuri de fum de tutun prin geamurile deschise, dar fumătorii tac acolo înăuntru.

Salcâmii înalţi şi subţiri, care înconjoară curţile conacului, au crengile şi frunzele nemişcate sub soarele amiezii. Umbra lor zdrenţuită de lumina toridă stă pe lutul albit de căldură. Se aude de undeva, de peste câmp, bătaia depărtată a unui clopot, care tace şi el după uh timp.

Pietrişul mărunt şi vânăt de pe aleile conacului păstrează urmele proaspete ale unor roţi subţiri de trăsură.

Dinspre grajduri vine către fântâna de lângă magazii un cal

murg, bătrân. Calul îşi poartă buzele prin jgheabul gol, şi apoi rămâne nemişcat cu capul în jos şi cu ochii închişi.

Un mânz roib răsare de undeva şi începe să alerge pe aleile de pietriş. Zvârle din copite, se învârteşte în jurul petei sale de umbră şi nechează. Aleargă spre jgheab, galopând. Ajunge, se propteşte brusc pe cele patru picioare şi rămâne aşa cu capul zvârlit în sus, cu urechile drepte, ascuţite. Nechează mărunt. Calul murg încercă să-şi ridice botul greu din jgheab. Dar capul îi cade şi mai mult între marginile de tablă lucitoare. Dă drumul la un geamăt care saltă trâmbe de colb din jgheab. Mânzul sare într-o parte. Picioarele îi tremură. Apoi, porneşte în goană printre salcâmii nemişcaţi care înconjoară din patru părţi curţile conacului. În urma lui se ridică din ierburi un praf fin, ca un abur.

Vântul bate câteva clipe. Salcâmii îşi mişcă încet crengile mai subţiri. Câteva frunze galbene cad.

Dintre acareturi vine şchiopătând un om adus de spate, poate grăjdarul, are în mână o furcă cu dinţi de fier. Caută să prindă cu auzul ceva, poate locul pe unde a fugit mânzul Pipăie cu opincile, păşind pe pietriş, după felul cum merge se pare că n-are vederea bună, ajunge la jgheab, întinde mâinile prin jurul fântânii şi dă de coama aspră a gloabei bătrâne. Apoi apucă lanţul şi lasă găleata să cadă, huruind, în fântână. Buzele calului încep să tremure. Grăjdarul, adus de umeri, răstoarnă în jgheab apa rece şi limpede care cuprinde până dincolo de nări îi botul buzat şi ţepos al animalului. Dar calul nu bea îşi scoate din când în când nările şi-şi vâră iarăşte botului apa rece. Omul fluieră scurt spre locul unde se aude galopul mânzului. Galopul încetează. Dintr-o latură a salcâmilor mânzul roib îşi scoate fruntea ţintată în alb şi urechile, ciulite înainte. Întinde botul sforăind, to-veşte în pământ cu piciorul drept din faţă, alb tot până ia piept. Porneşte apoi în salturi, în dreapta şi în stânga, scuturând din cap. După care se îndreaptă în trap mărunt spre jgheab, cu gâtul arcuit, cu

botul adus spre genunchi. Grăjdarul îl prinde cu o mână „le sub bărbie, iar cu cealaltă trage de coamă calul murg. Vrea să-i ducă spre grajduri, dar la fântână venise un om înalt, destul de tânăr încă, avea un bici în mână – şi-l întrebă pe grăjdar:

— Când se întoarce Silvestru al vostru la conac? Grăjdarul tace şi aşteaptă ca şi cum n-ar fi auzit, apoi după un timp îndelungat îl întrebă el pe celălalt *i*

— Ce se aude peste câmp? Nu prea văd şi nu prea aud.

— Trec armatele.

— Care? Ruşii?

— Ale noastre. Celelalte n-au sosit încă, poate nici n-au să treacă pe aici.

— Am auzit că au să treacă. Aşa spunea cineva aseară – zise grăjdarul.

— Nemţi pe aici nu mai sunt. I-au izgonit ai noştri – zise celălalt – poate să mai fie vreunul ascuns prin porumb. Zici că nu ştii când se întoarce Silvestru?

— Nu ştiu – răspunse grăjdarul. Trase după sine calul murg şi mânzul, îi împinse pe uşa deschisă a unui grajd, intră şi el şi trase zăvorul pe dinăuntru. Apoi ia un braţ de paie, le aruncă într-o iesle. Se suie în iesle, îşi pune pălăria veche la căpătâi şi adoarme adânc.

Omul care venise lângă fântână şi-l întrebase pe grăjdar despre întoarcerea lui Silvestru se mai suci o vreme prin curţile conacului izbind cu biciul în pietrişul de pe alei; merse spre cele trei tractoare, le ciocăni

C-da 17* coala ta cu degetul aripile de oţel de la roţi, trecu în spatele remorcilor şi ridică pe rând colţurile nituite ale prelatelor: în două remorci erau saci plini, omul pipă) şi simţi că e vorba de grâu; în a treia remorcă erau geamantane, baloturi, cufere din lemn şi răchită, iar într-un colţ, prins într-un schelet de scândură, un birou negru, sculptat pe la margini şi pe faţa

sertarelor. Omul privi atent florile complicate săpate în lemnul biroului, apoi acoperi la loc lucrurile cu prelata. „Silvestru vrea să se mute la oraş. Cam fuge, adică". Se întoarse spre fântână şi de acolo spre magazii, strigă din buze, – „phtrţ!" – spre pisica albă care dormea pe treapta unei scări. Pisica pieri speriată sub scară, pe lângă tăişul de sapă, dar veni lunecând repede înapoi, şi sări de-a dreptul pe lângă picioarele omului care o izgonise. Omul râse tare şi strigă, mergând pe după magazii: „Nicio pisică n-are unde se ascunde de voi" Când ajunse după magazii, repetă vorbele despre pisică, dar zecile de oameni care stăteau înşiraţi la umbră tăcură Fumau, îşi aruncau ochii pe ziarele întinse pe iarbă sau îşi căutau ceva de lucru cu mâinile, cioplind o creangă uscată, împletind câteva paie găsite în jur – şi nu-i răspunseră nimic omului cu bici în mână venit dinspre, curţi. La umbra tuturor celor opt magazii stăteau în aşteptare mulţimi de oameni, în grupuri sau răşpândiţi stingheri până spre salcâmii din apropiere Mai departe, pe sub salcâmi se aflau rânduri de căruţe cu cai deshămaţi, iar pe sub căruţe, aşezate pe ţoluri vărgate, stăteau femeile într-un cot, de vorbă, unele aveau cu ele. copii de ţâţă. Sub una din căruţe nevasta lui Senciu vorbea cu o altă femeie, spunându-i că a venit şi ea la conac numai să vadă ce se întâmplă, că lui Senciu, mai curând sau mai târziu, tot trebuie să-i dea pământ, chiar şi grâu, dar el are să primească prin „lege", pentru că Senciu e ocupat cu frontul şi n-are timp să dea roată conacelor, cum fac alţii care „aşteaptă să le pice din senin de toate". „Lasă că nici nouă nu ne pică chiar aşa din senin – răspunse cealaltă – la tine tot a mai venit bărbatul cu tunul acasă după doi ani, dar eu nu l-am mai văzut pe-al meu, am primit doar o hârtie că nu mai este – şi femeia începu să plângă încet. Nevasta lui Senciu plecă de lângă ea şi merse la umbră sub altă căruţă, unde se afla o femeie cu pântecul mare –, care cosea o bucată de pânză şi căreia-i zise: „Vorbeam cu Eleonora despre grâul ăsta

din magazii. Ea credje că eu aş spune altfel. Vasile al tău ţi-a trimis vorbă de la oraş? A plecat spre Transilvania?" „A plecat, chiar alaltăieri seară, cu un tren, aşa am auzit". „Când trebuie să naşti?" – o întrebă nevasta lui Senciu. „Cam în zilele astea ar fi sorocul". „Vai de păcatele mele, şi de ce n-ai stat acasă?" „Cum era să stau, doar e vorba de grâu". „Ţie oricum trebur să-ţi dea grâu de aici sau din altă parte – spuse nevasta lui Senciu – Vasile e plecat pe front şi apoi, dacă au să se facă alte legi, cum se aude, poate-ţi dă şi pentru copil, aşa se spune, că de-acum are să se dea părţi şi pentru copiii mici. Eu n-am avut noroc de copii. Sunt luată cu Senciu de doisprezece ani, dar de făcut, n-am făcut. Nu ştiu cum, dar alaltăieri, când a trecut Senciu cu tunul pe acasă, am simţit că am rămas şi eu". „Să dea Dumnezeu". zise cealaltă – şi cârpi mai departe bucata de pânză pe care o pregătea ca scutec. „Vasile al meu a avut mare noroc la copii, şi dacă n-ar fi lipsit trei ani, cât a stat închis din pricina judecăţii de la tribunal cu Necea, – am fi avut acum şase copii, nu trei, patru adică, cu ăsta, noul" „Să vă trăiască. Cine să fie omul în bocanci care se tot plimba mai adineauri cu biciul în mână prin curţile conacului şi a mişcat din loc pisica albă de pe scara magaziei de colo?" „Este Petre, nu-l ştii, care a fost plecat câţiva ani cu caii şi cu căruţa la digul grădinilor de legume de la Mahâru. A venit şi el acum, s-a adunat pe acasă. El a vorbit şi a spus prin sat că ar fi bine să fie păzite zilele astea magaziile de la conac, să nu fugă grâul. S-a deşteptat şi el, dacă e om umblat… Aleargă mereu, în zilele astea, între oraş şi satele noastre. Atât că nu-i însurat şi doar e bătrâior", are aproape patruzeci de ani". „Poate că are ceva lipsă – răspunse nevasta lui Senciu. Oamenii care tot umblă de colo-colo neînsuraţi au ceva lipsă. Sau aşa i-a fost sortit, să nu se însoare". „Lipsă de unde să aibă, de ţinut a ţinut câteva femei pe unde a fost, e om în putere, numai ce s-a întors în sat, şi femeile iubeţe de la noi i-au ieşit înainte gătite cu basmale galbene şi. i-au făcut cu mâna" – râse

încet nevasta lui Vasile. „Zici că Petre e – şi eu să nu-l mai cunosc. E drept că a trecut pe la mine într-o seară, cu câteva zile înainte de a veni Senciu, m-a întrebat când vine bărbatu-meu, n-am ştiut ce să-i spun, am stat de vorbă cu el, dar nu mi-a trecut prin gând că e Petre, şi doar mi se păruse mie că-l cunosc de undeva. Doamna Tita, dacă l-a văzut din nou, iar are să-l cheme să-i dea compot, doar ştii, acum vreo şase-şapte ani se auzea că, ar fi trăit cu el şi-i dădea să bea compot de gutui" – spuse nevasta lui Senciu. „Poate să fi fost Vorbe, Petre nu prea s-a vârât slugă nici la câmp, nici la aşternut, e om cu ruşine, dacă a muncit şi el la alţii ca să trăiască, a muncit prin alte locuri, să nu-l vedem noi, cei din sat, că-i era silă să stea fără nimic, nici casă nu i-a lăsat maică-sa, a vândut-o pe băutură, la cârciuma lui Necea" – zise nevasta lui Vasile întinzând scutecul cârpit pe iarbă. „Fel de fel de lume, numai legile dacă au să se schimbe, atunci e bine. Că oamenii, fiecare cu păcatele lui, câte le ai, cu ele rămâi" – spuse nevasta lui Senciu închinându-se. „Cine ştie, parcă omul află vreodată cât este în stare să facă şi să desfacă? Dacă e vorba pe legi, omul mai mult nu s-a ştiut, decât s-a priceput. Trei ani de zile Vasile a stat închis şi când a venit îmi spunea: «Mă gândeam că nici mâinile nu mi le-am ştiut cum trebuie – şi când clipeam acolo la închisoare mă minunam ce pot face eu cu ochii.» Vasile a stat trei ani închis, mai din nimic, nici de înjurat nu se pricepea să înjure cum trebuie, nu s-a bătut cu nimeni, se mânie numai şi se încurcă în mânie. Când i s-a întâmplat zilele trecute de-a oprit căruţa bătrânei, trăgând de spiţe, – noaptea nici n-a dormit în casă, – m-am făcut că nu-l aud şi nu-l văd, dar ştiam că stă pe undeva prin curte şi se gândeşte în felul lui; cum vine pacea, adică, şi trage după ea şi necazurile din urmă şi le aduce oamenilor în faţă şi le spune aşa: «bine dacă are să vă fie vreodată, ce folos că aţi uitat prin ce-aţi trecut cu ani în urmă?» „Doamne, cum vorbeşti, nu cumva tu şi cu Vasile aţi trecut la secta pocăiţilor?" – zise

speriată nevasta lui Senciu. Femeia lui Vasile îşi trecu palmele peste pântecul mare şi după o vreme zise: „Mă uit la moldovenii care staţi la colţul magaziei de colo. De când or fi plecat de acasă de la ei? Şi întârzie pe aici, pe pământ depărtat. Noi tot suntem mai aproape – şi cunoaştem de unde răsare şi apune soarele deasupra noastră". „Eu mă mir ce caută ei tocmai aici. Să se fi dus la magaziile lor din Moldova" – spuse cu voce săltată nevasta lui Senciu. „Acolo nu e grâu – răspunse nevasta lui Vasile – oamenii din satul nostru şi din satele vecine, care s-au îndreptat încoace spre conac, le-au spus să plece prin alte părţi, de pildă spre conacul lui Ceară, acolo să aştepte ei. La Ceară au muncit tot oameni de adunătură, şi acolo ar fi de regulă să încerce şi ei. Moldovenii au plecat într-acolo, dar conacul lui Ceară era cu magaziile sparte şi golite de grâu. Şi moldovenii au venit iar aici şi le-au spus alor noştri: «Câte un sac să primim şi noi. Dacă nu se poate cu plată, vă muncim pe acasă, ne pricepem la lemnărie, la învelit case, la făcut saivane pentru oi, la şosele, lua-ţi-ne şi vă muncim.» «Noi nu facem slugi – s-a răstit la ei Petre – eu am muncit tot prin alte părţi, dar când am simţit zilele astea că e ceva de ales din amărâta de viaţă, m-am întors în satul meu să dau o mână de ajutor şi să cer două. N-am întârziat pe unde am pribegit, că nu ştiam acolo dincotro trebuie prinse lucrurile mai bine, acuma când fiecare lucru trebuie cântărit şi luat din toate părţile.» «Daţi-ne grâu şi vă semnăm o chitanţa, suntem un sat întreg, aveţi încredere» – i-au spus lui Petre moldovenii. «Cu chitanţă ar fi o treabă – a zis unul din satul nostru – Petre, când stai de vorbă cu oamenii tăi din oraş, întreabă dacă e în vigoare să le dăm moldovenilor grâu pe bază de chitanţă.» Petre, când s-a întors iarăşi de la oraş la magazii, a zis că nu i-a întrebat pe-ai lui de chitanţă, a avut altele de întrebat şi de pus la cale. Şi pe răspunderea lui a primit de la moldoveni chitanţă şi le-a umplut câte un sac de grâu dintr-o magazie, care fusese lăsată deschisă

azi-dimineaţă de Domiţian ca să intre aer. Lumea a priceput că Domiţian a deschis magazia asta, unde e grâu cam amrstecat, spart şi nevânturat de pleavă şi că vrea să ne ungă ochii pe ferite şi să plecăm de la conac. Moldovenii sunt grăbiţi şi Petre a întrebat dacă vor grâu din ăsta, le-a umplut sacii cu grâu, ai noştri nu le-au dat deocamdată căruţele să-l care spre gara oraşului". „Cine e Domiţian?" – întrebă nevasta lui Senciu. „E fratele lui Silvestru, el ţine cheile conacului. Are faţa pârlită, de când era mic, se zice, nici sprâncene nu i-au mai crescut. Se iveşte din când în când prin curte şi se face că nu vede că oamenii şi-au tras căruţele de ieri în jurul conacului". „Dacă Petre se amestecă şi dă grâu moldovenilor, nu e drept ca noi să nu luăm, – zice cu voce ascuţită nevasta lui Senciu, Oamenii vorbesc că au să aştepte – x";! „arr>p rănitele cu grâu bun din magaziile ţită nevasta lui Senciu, Oamenii vorbesu ea *m*." …

seara şi au să-şi încarce căruţele cu grâu bun din magaziile încuiate şi au să plece spre sate". „Parcă oamenii noştri

„— I* f-i-iaarmilp? Cin – i: „*Amn-S*, cu ce vede.

Încuiate şi au să plece spre sate". „Parcă oamenii noştri aşteaptă să spargă magaziile? Cine ştie, după cât se vede, mai mult păzesc să nu vină careva să înstrăineze grâul, şi să curgă în alte părţi degeaba, mai ales cu trecerea asta pe câmp a fel de fel de oameni şi de întâmplări" – zise nevasta lui Vasile.

Nevasta lui Senciu plecă repede spre umbra altei căruţe, se aşeză şi-i spuse femeii de acolo: „Femeia asta < a lui Vasile mi se pare că a trecut la pocăiţi. Şi doar, îl ştiam pe Vasile că nu prea rabdă citaniile".)

Petre şi câţiva oameni au venit înspre salcâmi şi trecând pe lângă căruţe le-au spus femeilor să se întoarcă acasă, cum au să se întoarcă şi o bună parte din bărbaţi. Magaziile trebuie păzite, dar nu e nevoie de atâţia – trei sate să stea zi şi noapte pe lângă rampe când sunt şi acasă «tâtea de văzut şi de făcut. Dar femeile,

chiar şi acelea care nu răspunseră răstit, n-au vrut să plece şi au rămas la umbra căruţelor; unele, ca să arate că n-au de gând să se urnească, au început să-şi alăpteze copiii. Nici dintre bărbaţi nu au plecat prea mulţi, din câţi au plecat, o bună parte erau bătrâni. Ceilalţi rămaseră mai departe pe unde erau, mutându-se după umbră, şi-şi povesteau întâmplări din nouă sute optsprezece, de la nunţile lor, de la botezul copiilor. Din când în când se cresprindea elte unul de la umbră, mergea la fânttnă, aducea de acolo găleata plină de apă şi trecea, chemat când dintr-o parte, când din alta, ca să le dea oamenilor să bea.

Petre, după o vreme, plecă peste câmp cu vreo patru oameni.

„Unde pleacă iar?" – întrebă unul după ce cufundă cana de câteva ori în găleata plină.

„La oraş, să vadă dacă e în regulă chitanţa moldovenilor" – râse unul, dar ceilalţi îşi povesteau mai departe întâmplări vechi.

De pe treptele casei de piatră a conacului, cu stâlpl groşi de lemn vopsiţi în verde – aşezată între câţiva. nuci bătrâni – coboară administratorul Silvestru, cu mâinile în buzunare. E cu capul gol, în cămaşă albă şi pantaloni albaştri. După el coboară un altul, înalt, cu faţa roşie, pătată de arsuri vechi, fără, sprâncene, cu un fel de şapcă care-i acoperă jumătate din frunte, pentru a-i ascunde lipsa părului.

— Domiţian – îi zise Silvestru, fără să se uite în armă – ar trebui să mai aştepţi. Nu e timpul să pleci cu tractoarele. Dacă vrei să pleci, pleacă singur. Câţi din oamenii conacului ne-au părăsit în ultimele două zile?

Vorbeau încet, păreau liniştiţi, mergeau acum alături, călcau rar pe pietrişul aleilor din spate, printre rândurile de margarete albe, umbrite de duzi.

— Oamenii de la vite au plecat toţi, în afară de Ipate-bătrânul. Doarme în grajd, în iesle. Cei trei de la tractoare

sunt în subsolul casei vechi, stau întinşi pe paturi şi fumează. Dintre ei, Hălciu m-a asigurat că va merge cu tractoarele. Lemnarii şi fierarii au plecat ieri, după ce mi-au cerut să le achit la zi plata în grâu şi în legume.

Dincolo de duzi se zărea trăsura galbenă, prăfuită, cu caii negri trăpaşi în ham, care suflau încă de oboseala drumului dintre oraş şi conac, – drum pe care trebuia să-l străbată iarăşi înapoi, imediat, – Silvestru se îndrepta spre trăsură, vorbind cu Domiţian şi privind ferit spre magaziile depărtate şi printre salcâmi unde se zărea mulţimea oamenilor şi femeilor în aşteptare.

— De când stă lumea asta în jurul magaziilor? – întrebă Silvestru, fără să pară că dă vreo importanţă deosebită acestui fapt.

— Încă de ieri, când ai plecat spre Necea şi Tita. Cei mai mulţi sunt din satul Titei şi al lui Necea, ceilalţi, din satele alăturate. Pe Tita ai văzut-o?

— Ieri, am încheiat cu ea, cu Necea şi cu fraţii ei vitregi un transfer de proprietate. I-au fost blocate depozitele de grâu din magaziile închiriate în oraş. Mai are şansa de a-şi păstra grâul din magaziile noastre de aici. Altfel, e ruinată. Ai salutări de la Caius. A plecat din nou spre Bucureşti, cu cei doi saltimbanci coloraţi ai lui. Veniseră să-l caute pe Bazacopol. Despre Bazacopol nu se aud lucruri precise. După unii ar fi decolat cu un avion spre Turcia. Alexandra era tare îngrijorată de starea lui Horaţiu. Se pierde, bietul om. Câtă putere mai are, o foloseşte să-şi scrie memoriile. L-am văzut pe Horaţiu, s-a uitat fără interes la mine, m-a întrebat de Tita şi mi-am ţinut făgăduiala, i-am trimis-o să-l viziteze. Tita speră să-i cumpere casă, care va rămâne în urma lui.

— Casa lui Horaţiu îmi aparţine – zise Domiţian, potrivindu-şi şapca peste frunte. Îmi era dator, a fost tot bolnav, l-am ajutat mereu, i-am plătit terminarea construcţiei, doar ştii că

locuinţa lui stătea de mult timp neterminată. De fapt, există între mine şi Horaţiu un act privind casă, care-mi aparţine de mai bine de doi ani.

— Poate ne pândeşte pe toţi moartea. N-am să mă cert acum pentru o casă. N-am niciun amestec între tine şi Horaţiu, nu mai ştiu în zilele astea cui şi ce îi aparţine. Ar trebui totuşi să treci pe la el, e foarte singur – a zis Silvestru apropiindu-se de trăsură, dar nu s-a urcat, privi din nou spre salcâmi şi înspre magazii unde şirurile de oameni se ridicaseră acolo şi aşteptau în picioare. Silvestru trecu pe o altă alee, mărginită de trandafiri roz pitici, păşind ca într-o plimbare absentă.

Domiţian rămase un timp în dreptul trăsurii, apoi îl urmă pe Silvestru şi-i spuse i

— Eu am să plec acum ca tractoarele şi cu remorcile.

— Doar zici că îţi aparţine toată încărcătura – *S*. spuse Silvestra. Dar… Tractoarele n-au cum şi luate, dar încărcătura… Cum crezi, poţi pleca dacă Hălciu % gata să-te însoţească şi dacă-i convinge şi pe ceilalţi doi.

— Sunt aproape convinşi.

— Atunci…

Silvestru făcu un gest de încuviinţare vagă cu mâna şi se îndepărtă pe o alee ferită privirilor de coroanele dese şi largi ale caişilor scunzi, cu crengile intrate unele într-altele.

Domiţian rămăsese în mijlocul aleii mărginite de trandafiri roz, privea spre o casă veche din al cărei subsol, prin ferestrele deschise, ieşea fum gros de tutun. Domiţian a fluierat scurt spre ferestre şi în curând a apărut un om mărunt, îndesat, plin de unsoare pe hainele de doc, urmat de alţi doi, unul din ei purta un acordeon pe umăr.

— Putem pleca, Kalciule – zise Domiţian şi se îndreptă spre remize.

Hălciu îl urmă la mare depărtare, apoi ceilalţi doi. Cel cu

acordeonul desfăcu burduful şi începu să cânte, cu pălăria plină de unsoare dată pe ceafă. Cânta o romanţă, „Dacă douăzeci de toamne", plecându-şi capul într-o parte şi alta, în ritmul lent al melodiei.

Domiţian sosi în dreptul remizelor şi văzu surprins că oamenii înşiraţi pe lângă magazii şi printre salcâmi se îndreptau încet în ocol, spre remize, cei mai mulţi ajunseră şi se aşezară în rânduri, privind tăcuţi la ce se întâmpla acolo. Cel cu acordeonul, venind în urma lui Hălciu şi a celuilalt, schimbă cântecul, alergă cu degetul pe butoanele „başilor" şi începu o melodie săltată, pe care o opri repede pentru un cântec tărăgănat, cu pauze scurte şi rupte. Hălciu se urcă la volanul unui tractor, dădu drumul la motor, făcându-l să se opintească în zgomote asurzitoare. Oamenii strânşi în şiruri în jurul remizelor şi-au aprins ţigări de jurnal şi au început să fumeze, săltându-şi capetele să-l vadă pe cel cu armonica, care se oprise în spatele altui tractor şi continua să cânte, deşi melodia nu se auzea de pocnetele motorului ambalat de Hălciu.

— Daţi drumul şi la celelalte două – a strigat tare Domiţian, dar vocea nu i se auzi, numai mişcarea buzelor repeta strigătul acoperit de motor şi de hărmălaia cântecului de armonică.

Câţiva oameni se apropiară de scaunul tractorului unde Hălciu mânuia pe loc minerul vitezelor şi unul din ei, urcându-se pe roata înartă din spate, îi strigă la ureche i

— Ce marcă e tractorul?

— Hanomag International

— Celelalte două?

— Lanz-Buldozere.

Se urcase pe unul din Lanz-uri şi cel care fusese alături de omul cu acordeonul dădu şi el drumul la motor, umplând curţile conacului de un zgomot care acoperea totul. Toţi oamenii erau acum strânşi lângă remize, în rânduri dese, printre salcâmi nu se

mai zăreau decât căruţele şi caii deshămaţi care păşteau iarbă prin locurile cu umbră. Nevasta lui Senciu venise şi ea lângă tractoare în rândurile din faţă şi se uita cu ochi mari la faţa lui Domiţian, la statura lui înaltă şi la şapca trasă pe frunte. Toţi priveau spre tractoare şi remorci, numai cel cu acordeonul încerca să schimbe cântecele şi făcu semn celorlalţi doi să mai potolească motoarele.

Mult departe de remize, Silvestru părăsi aleea mărginită de caişi, se îndreptă spre trăsura trasă în spatele casei de piatră cu stâlpi verzi, deshămă unul din caii negri, îl încalecă şi se îndreptă în direcţia laturii lizierei care dinspre remize nu putea fi văzută. Îşi ţinea calul la pas, făcându-l să meargă prin iarbă şi prin flori, şi nu pe pietrişul uscat şi zgomotos. Ajunse în lizieră, trecu printre căruţele goale, cu hamurile zvârlite pe oişti, rupse, călare cum se afla, o nuia subţire dintr-un salcâm şi începu s-o cureţe din mers, de frunze. Se apropie de o căruţă cu scoarţele vopsite în culori tari, se îndreptă dinadins spre ea, deşi se afla acolo o femeie cu pântecul I măre şi privea urcată pe scândura din faţă, căutând să 3 distingă prin zgomotele ce veneau dinspre remizele ascunse ochilor ce se întâmplă acolo. Silvestru dădu bună

186 –

ziua femeii, opri chiar calul în dreptul ei. %mică îi spuse: „Voiam să ştiu şi eu ce e acolo, la remize, dar de aici nu se vede, de mers nu pot merge că; mă înjunghie" – şi arătă spre pântecul mare. „Vremuri" spuse Silvestru, „să-ţi dea Dumnezeu sănătate", mai zise – izbi calul cu nuiaua de salcâm şi îl mână repede spre porumbiştea cea mai apropiată, de unde femeia nu-l mai zări, se auzea numai foşnetul foilor de porumb izbite de coastele calului. Un timp scurt numai, pentru că zgomotele de tractoare dinspre remiză crescură. Nevasta lui Vasile coborî din căruţă, ţinându-se cu mâinile pe pântece, poate gemea, dar nu se auzea nimic din răpăitul motoarelor. Se vârî sub căruţă şi se ghemui acolo la

umbră, strigând ceva, printre spiţele căruţei. Veni spre salcâmi nevasta lui Senciu, o văzu pe nevasta lui Vasile strângându-se sub car, dar trecu repede pe lângă ea, se depărta, luă de coame doi cai care păşteau pe la margi –, nea lizierei, îi înhamă la o căruţă plină de saci goi, se urcă şi, din picioare, izbi cu biciul, mânând înspre magazii. Nevasta lui Senciu ocoli de la depărtare remizele, ajunse la magazia care avea o uşă larg deschisă, trase căruţa la rampă, opri caii, îşi umplu braţele cu saci goi, sări pe rampă, pătrunse spre grămezile de grâu şi începu să umple sac după sac, pe care-i târî pe rând afară împingându-i şi răsturnându-i între scoarţele carului. Câţiva oameni aflaţi la capetele şirurilor strânse în jurul remizelor o zăriră şi se îndreptară cu paşi repezi spre ea, nevasta lui Senciu nu se uită la ei, cârmi căruţa pe lângă rampă şi fără să se grăbească mâna liniştită caii spre câmp. Oamenii care o zăriseră îşi aduseră şi ei căruţele dintre salcâmi, le traseră la rampă şi începură să le încarce având grijă să nu risipească boabele pe rampă. Unul chiar căută o mătură prin magazie, găsi, şi începu să strângă boabele care scăpaseră totuşi în drumul de la grămezi spre rampă. Îşi umpleau mai departe sacii, îi legau strâns la gură cu sfoară, se ajutau unul pe altul să şi-i arunce în spate şi să-i rânduiască cum trebuie în căruţă. Se opriră din lucru când auziră că zgomotele de tractoare au început să scadă.

În faţa remizelor, Hălciu şi cu celălalt coborâseră de pe tractoare după ce lăsaseră motoarele mai încet şi vorbeau între ei:

— Mai trebuie puţin ulei.

— Ulei parcă ştiam că au. Să controlăm la motorină. Şi ridicară amândoi capotele, ferindu-se de aburul care le năvălea în faţă.

Printre şirurile de oameni strânşi în jur izbucniră râsete. Domiţian clipi din pleoapele fără gene spre cei care râdeauv dar râsul pornise spre alte şiruri şi se întindea spre capetele

depărtate ale rândurilor. Femeile nu râdeau, se uitau mirate în dreapta şi stânga, înapoi, căutând să înţeleagă rostul râsului.

— Vezi să n-aibă ceva la bujii – a strigat Hălciu spre celălalt.

— La bujii n-are. Poate vilbrochenul.

— Lasă-mă cu vilbrochenul! Ce să aibă la vilbrochen?

— Atunci la rulmenţi.

— De unde şi până unde la rulmenţi? Ce să aibă la rulmenţi?

Râsetele oamenilor din jur porniră şi mai tare. Motoarele după ce s-au mai repezit de câteva ori, au tăcut, în timp ce Hălciu şi celălalt umblau la piesele de sub capotele ridicatei Domiţian se depărta de tractoare, îşi scoase portţigaretul, îşi aprinse o ţigară şi se îndreptă spre casa de piatră, o ocoli şi zări trăsura numai cu un cal la oişte. Privi într-o parte şi în alta. Un om se desprinse dintre şiruri şi venea spre el. Omul i-a zis lui Domiţian, după ce s-a uitat la trăsură şi i-a dat ocol!

— Se vede că celălalt cal l-a luat altcineva. Cu un cal la oişte nu te opreşte nimeni, poţi pleca. Suie-te şi porneşte încolo – şi-i arătă latura lizierei din spate.

Domiţian îl privi pe om, îşi potrivi şapca mai bine pe frunte, aruncă ţigara pe alee, se urcă în trăsură şi porni în direcţia arătată, fără să se mai uite înapoi, trecând cu roţile peste nişte straturi de ceapă şi de morcovi După ce nu s-a mai văzut din porumbiştile aflate înapoia lizierei, omul care-S sfătuise râse, dădu din cap şi se întoarse spre remize, de unde Kdiciu şi celălalt se îndreptau în direcţia casei cu subsol, urmaţi de cel cu armonică, care cânta mai departe. Atunci îi zări şi pe cei de la rampă care se urcaseră în căruţele piyie de saci şi se pregăteau de plecare – alergă spre ei strigând, făcu semne spre şirurile de la remize, chemând:

— Vedeţi că se întâmplă ceva la magazii 1

— Ce faceţi aici? – strigară la cei cu căruţele pline de saci oamenii care veneau în fugă spre rampă.

— Deshămaţi-le caii, suntem aici trei sate, nu numai ei!

— Nu vă atingeţi, răspunse unul dintr-o căruţă, că nu mi-e frică de înţelepciunea voastră. Dă-te la o parte, femeie, că te calcă caii – strigă şi biciui caii.

Femeia la care strigase nu plecă, prinse caii de dârlogi, răsucindu-i în ham. Un şir de oameni apucară căruţa de roţi, o să-i tară şi o culcară pe rampă. Alţii tăiară hăţurile. Omul din căruţă se trezi sprijinit cu mâinile de tocul uşii deschise de la magazie. Sări în picioare, prinse de gulerul cămăşii un bătrân care se afla mai la îndemâna lui şi-l îmbrânci spre şirurile oamenilor. Apoi scoase cuţitul strigând:

— Care se mai apropie, să ştie! Pe nevasta lui Sen-ciu n-aţi oprit-o. Nu mă opriţi nici pe mine. Vă semnez chitanţă, cum v-au semnat şi moldovenii – a spus şi roti lama cuţitului prin aer. Cuţitul îi zbură în peretele magaziei, cineva suit pe rampă îi izbise pumnul şi-l prinse de mâini. Cel prins de mâini se smulse din strânsoare şi-l doborî pe cel care-l ţinea.

— Puţin îmi pasă de toţi Petrii din lume, lăsaţi-mi grâul! A mai fost un Petre care s-a lepădat la cântatul cocoşilor! Nu vă atingeţi! M-am săturat de politică, de patruzeci de ani mănânc politică şi mi s-a supt burta. Iau din magazia unde am cărat ani de zile grâu cu munca mea. Fur de la mine, auziţi? Conacul lui Ceară a fost golit noaptea pe ascuns de alţii, alte conace la fel au fost sparte, altele au fost blocate de armată şi eu nu mai aştept! Are să vă ia şi vouă grâul de sub nas şi rămâneţi cu biciul în mână! Staţi şi râdeţi de snotiveie pe care le face Hălciu cu motoarele, n-aveţi decât!

Săriră pe rampă şi cei aflaţi în celelalte cineva căruţe încărcate cu saci, după ei alţi oameni, răsunau podelele şi pereţii magaziei – şi pe rampă, şi înăuntru – de lovituri grele, înfundate.

Unul găsi un topor şi izbi în fruntea de lemn a magaziei, grâul începu să curgă în iarbă, mai izbi şi în altă latură, sfărâmând scândurile, dar altul îi smulse toporul, zvârlindu-l în neştire spre moldovenii care stăteau mai încolo aşezaţi pe sacii plini şi nu se amestecau în ceartă. Din nou cel care izbise luă toporul, îşi făcu drum învârtindu-l deasupra capului şi se aruncă spre magazie să izbească mai departe. Un om veni în galopul calului şi strigă peste capetele celor înghesuiţi în jurul rampei:

— Veniţi la salcâmi, opriţi-vă, naşte nevasta lui Vasile! E singură acolo şi voi vă tăiaţi în cuţite! Naşte, oameni buni, n-o auziţi cum ţipă?!

Mai întâi alergară femeile. Apoi câţiva bărbaţi care se opriră la distanţă mare de salcâmi. Se auzeau ţipetele femeii lui Vasile. Oamenii începură pe rând să se descopere. Cei de pe rampă coborâră făcându-se nevăzuţi în spatele magaziei. Cineva dintre salcâmi zise: „A născut o fată. Să-i trăiască". Cuvintele trecură din om în om, „să-i trăiască", apoi adunarea se răspândi în grupuri tăcute, răzleţe, care nu se mai priviră între ele, un timp. Pe lângă magazii apăru unul din caii negri trăpaşi, venea singur, plin de praf, asudat, cu gâtul întins spre fântâna unde câteva femei scoteau apă ca s-o pună la foc pentru îmbăierea fetei nou-născute. Era calul cu care plecase Silvestru.

VIII

Ceasul de aur al lui Silvestru

SILVESTRU, STRĂBĂTÂND PORUMBIŞTILE, AUzind zgomot de căruţe dinspre un drum ce putea fi aproape, dar pe care nu-l vedea, descăleca, izbi calu; cu o tulpină de porumb pe care o smulsese cu rădăcini cu tot, aşteptă până ce trapul calului negru se depărta spre conac, apoi porni singur pe jos, fără să părăsească lanurile înalte de păpuşoi. Nu se vedeau dincolo de lanuri, nici într-o parte, nici în alta, decât rândurile dese de

tulpini, cu ştiuleţi groşi la încheieturi. Soarele scă* pătase, în porumbişti era destulă umbră, şi Silvestru, găsind printre tulpinile înalte un loc cu dovleci mari, rotunzi, galbeni, se aşează pe un dovleac să se odihnească, îşi privi mâinile cum avea obiceiul, apoi scoase dintr-un tub de bomboane o pastilă albastră pe care începu s-o ronţăie. Crezu că a început să bată vântul când auzi frunzele de porumb foşnind tot mai tare şi mai aproape. După un timp îşi dădu seama că foşnetul vine dintr-o singură parte, din spatele lui, se întoarse şi privi atent într-acolo, aşteptând în picioare. După o vreme, distinse printre frunzele de sus ale porumbului două caschete ofiţereşti, vru să-şi caute un loc ferit, dar nu mai avea timp, cei doi înaintau grăbiţi, călcau peste tulpini, clătinându-se pe picioare, suflau greu, agitaţi, poate erau încolţiţi, mergeau cu pistoalele-mitralieră gata pregătite cu degetele pe trăgaci. Silvestru îşi pipăi piepţii cămăşii albe, privi repede spre dovlecii mari şi galbeni, erau prea mici ca să-l ascundă şi prea în dreptul paşilor celor ce veneau în fugă clătinată, – şi nu mai făcu altceva, decât cu o mişcare rapidă să ducă mâna la buzunar, dar greşi, îşi scoase mai întâi ceasul, zise „stupid”, şi-l lăsă să atârne de lanţ, apoi izbuti să-şi scoată pistolul, să deschidă piedica, să ţintească pe rând caschetele care înaintau, – şi să tragă. Unul din trupuri căzu în ţarină, celălalt se aruncă pe pântece printre tulpini, dar în acelaşi timp seceră aerul cu o rafală de pistol-mitra-lieră, şi Silvestru se răsturnă şi el cu arma în mână, se târî într-un cot, ferindu-şi cu sforţări grele gulerul cămăşii albe să nu se păteze de la rana pieptului şi să nu se atingă de un muşuroi de furnici; mai avu puterea să mai ţintească o dată spre cel rămas viu şi să-l vadă cum îşi culcă urechea în iarbă, înlemnind. După aceea gulerul cămăşii albe a lui Silvestru se înfundă în muşuroiul de furnici.

— Târziu, dinspre drum, un grup de soldaţi români sosi la locul împuşcăturilor. După ce căutaseră mult, îi găsiră mai întâi

pe nemţi şi erau gata să plece, când un locotenent venit în urma lor pe alt rând de porumb îl descoperi şi pe Silvestru. Ceasul îi atârna de lanţ alături şi locotenentul se opri, ascultându-i atent tic-tacul fin. Îşi chemă soldaţii, li-l arătă pe Silvestru, le făcu semn să se uite şi spre ciudatul ceas de aur care lucea între frunzele late ale dovlecilor mari, rotunzr şi galbeni. Locotenentul se aplecă, sprijinindu-se într-un genunchi, îl întoarse uşor pe Silvestru cu faţa spre cer, îi luă ceasul de aur în palmă şi voi să i-l vâre în buzunarul mic de sub cureaua maro de piele împletită, dap atinse un mic buton şi capacul ceasului se desfăcu în lumină, rotund şi strălucitor, descoperind în faţa ofiţerului şi a soldaţilor fotografia ovală a unei femei frumoase, cu umerii goi, care râdea cu dinţii albi, cu buze cărnoase. Pe fotografie, o semnătură ascuţită, „Tita”. Locotenentul privi mai atent fotografia înrămată în capacul de aur şi observă în ochii limpezi ai femeii cu umeri goi o lucire ironică ascunsă, care răspundea în liniile buzelor, în nările uşor dilatate. Locotenentul închise capacul, care pocni cristalin, vârî ceasul în micul buzunar de sub centura pantalonilor albaştri ai lui Silvestru, se ridică, spuse unui soldat să rămână lângă omul sfârşit în cămaşă albă şi se îndreptă cu ceilalţi ostaşi spre cel mai apropiat sat.

Femeile îmbăiaseră fata nou-născută şi o culcaseră – lângă maică-sa – într-o căruţă care fusese adusă lângă rampă, după ce carele pline de saci au fost date în lături spre remize. Un bătrân a luat caii de la căruţa femeii lui Vasile de dârlogi şi a pornit spre sat. Femeile, câte erau printre salcâmi sau în jurul magaziilor, şi-au înhămat şi ele caii la căruţe şi au pornit după bătrân. Câţiva bărbaţi au făcut la fel, după ce au strigat spre cei rămaşi: „Venim mâine, aveţi grijă pe aici, să nu ia careva grâu”.

Începuse să se însereze, cei rămaşi îşi aduseseră carele spre magazii şi-şi pregăteau în ele aşternuturi de iarbă pentru culcare. Câţiva întrebară dacă a venit Petre de la oraş, unul

răspunse „n-a venit, poate nu vine în seara asta”. Vocea altuia a răsunat groasă: „Cine ştie, să nu se ţină de alte lucruri pe acolo”, – dar restul oamenilor tăcură, mişcarea din jurul magaziilor se potolea.

e-da 17S coala tt moldovenii îşi culcaseră sacii plini pe pământ ca să se poată întinde pe ei la vremea nopţii

Dinspre câmp începură să crească zgomote lungi, surde, se auziră tot mai aproape, mai clare şi mai puternice în aerul serii, răsunând amplificate, cu ecouri rotitoare între marginile orizonturilor. Un om găsi o scară, o sprijini de fruntea unei magazii şi se urcă pe acoperiş. Alţii îl urmară şi în curând acoperişul era înţesat de oameni care priveau în picioare, peste câmpie. Nu mai era loc, scara a fost luată, proptită pe fruntea altei magazii, s-a umplut şi acolo acoperişul şi apoi, pe rând, acoperişurile celelalte, de la remize, de la case, de la grajduri.

— Ce se vede? – întrebară moldovenii care nu se hotărau să se desprindă de jos, de lângă sacii lor plini.

— Vin încoace armatele ruşilor. Trec pe câmp ca-n palmă, locul e curăţat de nemţi. Un convoi cântă dintr-o margine. N-auziţi de-acolo de jos? Se aude cântând gros şi subţire pe mai multe voci.

— Cum sunt?

— Mulţi, ies şi tot ies de sub toarta cerului de acolo şi vin, şi vin.

Unul din moldoveni le făcu semn celorlalţi, luară scara, se îndreptară spre casa de piatră cu stâlpi groşi verzi, se urcară pe acoperiş, şi au început să privească muţi, spre câmpul cuprins de armate…

ax

Plânsul lui Caius

B

ENDORF MERGEA ÎNAINTEA LUI CAIUS Şi lui Marteş, cu

mâinile la spate, călca pe miriştea pustie, căutând la fiecare pas să-şi aşeze talpa pe muşuroaiele de cârtiţe care se săltau de sub pământ, se înălţau negre şi rotunde, unele după altele, pe galbenul prăfuit al câmpu-lui secerat.

Nu se mai auzea nimic peste câmp. Soarele scăpătase de tot, lăţit mare şi roşu printre vârfurile zdrenţuite ale

19S

porumbiştilor înalte şi verzi. Umbrele lungi ale celor trei trecători gălăgioşi se mişcau singure şi speriate, lunecându-şi capetele până spre orizontul opus soarelui. Un sunet gros de vapor se sparse la un capăt de câmpie.

— Asta nu-i sunet de vapor, ăsta e urlet omenesc, – strigă Bendorf spre Caius şi Marteş, care rămăseseră mult în urmă, depărtaţi unul de altul şi păşeau străini, fiecare pierdut în norii plutitori de praf de pe miriştile goale, ferindu-şi paşii de muşuroaiele de cârtiţe ce se săltau pretutindeni în jurul lor. Ascultă, Caius, sfântule adolescent, – strigă din nou Bendorf, spune ce vapor trece pe Dunărea nevăzută, dacă sunetul care s-a auzit e sirenă de vapor, sau ce urlet omenesc trece pe câmpia părăsită, dacă vocea groasă, care a plesnit mai adineauri burta cerului din dreptul soarelui apus, a fost glas de om.

— O, desigur, a fost un glas răguşit de: om – răspunde piţigăiat Caius din locul unde se afla. A fost glasul lui Constantin Pierdutul I-iul, regele nebun al câmpiei. Constantin e. un rătăcitor trenţăros, care trăieşte singur şi ascuns, se iveşte rar, şi atunci când se iveşte, mai ales după seceriş, îşi strigă venirea prin acest sunet gros de vapor. Constantin Pierdutul I-iul e înalt, i-a uitat soarta măsura, mulţi spun că atunci când îşi mişcă statura pe câmpie i se vede umbra întunecând faţa soarelui.

Bendorf izbucni în hohote de râs şi strigă batjocoritor lui Caius.

— Mai departe, spune mai departe, Caius, aş fi preferat ca

Sunetul să fie de vapor, mi-ar fi dat speranţa că Dunărea ne veghează setea şi că fluviul european ne mai leagă cu lumea şi că nu ne vom pierde pe această câmpie cheală, ameninţată de invazia muşuroaielor astea umede de cârtiţe.

— O, Dunărea e departe acum, ne îndreptam spre partea opusă fluviului, spre mijlocul câmpiei unde se poate auzi în timpul nopţii căţelul pământului. Căţelul pământului nu latră în câmpie, se aude numai un mârâit depărtat de sub pământ, şi ştiuleţii de porumb încep atunci să cadă în praful fierbinte, în timp ce iepurii plâng, de frica mistreţilor care s-ar putea să vină cu nările în vânt, în căutarea ştiuleţilor căzuţi de boala nopţilor prevestitoare de secetă, N-am auzit iepurii plângând, dar se zice că se strâng şi pleacă în alte ascunzişuri când mijlocul câmpiei începe să geamă.

— Şi atunci apare regele Constantin Pierdutul I-iul, râse iarăşi Bendorf, din locul unde se afla.

— N-ar trebui să râdeţi, domnule Bendorf, e foarte periculos să râdeţi de poveştile câmpului. Nu, Constantin-nu apare în legătură cu vreun eveniment aparte, apariţiile lui sunt mai degrabă întâmplătoare. El nu vine noaptea niciodată şi niciodată spre sate, în calea oamenilor. El nu vrea să sperie pe nimeni. Apare seara, la apus, când câmpul e gol, când nu mai trece niciun om, niciun car şi nicio umbră în afară de a lui pe drumurile dintre mirişti. Se spune că regele Constantin Pierdutul vine atunci să se scalde, în serile rare când la capetele câmpiei începe să crească o apă străvezie, ireală, un fel de abur prin care păsările nu zboară când trec să-şi caute cuiburile, iar lumina de seară a soarelui se transformă în chipurile celor care au trăit cândva şi azi nu mai sunt, mai ales chipuri de femei care au sfârşit cu dragostea netrăită. În această blestemată apă de aer şi lumină se scaldă Constantin Pierdutul I-iul.

— Nu văd nicio apă străvezie, ireală, la orizont, soarele

apune banal, iar poveştile tale, Caius, sunt nişte biete trăsnăi de adolescent nedat la femei, hohoti iarăşi Bendorf.

Din nou se auzi, din ce în ce mai aproape, sunetul gros de vapor. Şi se auziră peste câmp paşi rari, apăsaţi, zgomot uscat, sec, de mirişte călcată sub tălpi. Un nor înalt şi gros de prai se zărea înaintând de pe o mirişte pe alta, acoperind vederea soarelui celor trei trecători, Bendorf, Marteş şi Caius, care-şi aruncau mai departe replici, continuându-şi conversaţia.

— Caius, strigă Bendorf, de data asta gâtuit parcă, se aude regele venind, vine nebunul, spune-ne cum să-l întâmpinăm, care e ceremonialul, să ne declarăm supuşi sau soli ai unei alte împărăţii?

— O, nu vine Constantin Pierdutul, dacă. vede oameni nu vine. Îi e ruşine, vara umblă aproape gol, pe trenţele de îmbrăcăminte care i-au rămas pe umeri şi pe şolduri de multe ori îi creşte iarbă, numai cu caii se împacă Constantin Pierdutul I-iul, dar nu cu orice cai, cu caii fără stăpân, îi lasă să-i pască iarbă de pe şolduri şi de pe umeri.

Bendorf ţipă dintr-odată din tot pieptul:

— Vine Constantin Pierdutul, uite-l, Dumnezeule, e plin de iarbă, e înalt şi plin de iarbă, vine într-un nor de praf, cred că pe umărul stâng are un cuib, îi dă roată o pasăre cu aripile galbene…

— Într-adevăr, vine, domnule Bendorf, domnule Mar-teş, veniţi lângă mine, mi-e frică – strigă Caius, lăsându-se pe mirişte, prinzându-şi picioarele lungi cu mâinile sale subţiri, deşirate, şi începu să plângă speriat, cu sughiţuri.

Bendorf rămase locului, statura lui scundă şi groasă înţepeni acolo unde se afla. Numai Marteş înainta spre chipul depărtat, tulbure, înalt, învăluit în praf, care se clătina sub cer şi care urla sunete de vapor din ce în ce mai lungi şi mai groase.

Caius strigă spre Marteş, printre sughiţurile speriate de plâns:

— Domnule Marteş, nu vă apropiaţi de Constantin Pierdutul, nu-i strigaţi numele, nu-l atingeţi, întoarceţi-vă, domnule Marteş, fugiţi, dacă vă apropiaţi şi veţi vorbi, veţi rămâne mut…

Marteş însă nu se opri, mergea către namila de praf din faţa lui, făcându-i cu mâna, strigându-l pe nume. „Măria-Ta, vreau să culeg o floare de pe umărul maiestăţii dumneavoastră de iarbă". Sunetele de vapor răsunau mai apropiate şi mai mânioase.

— Dunărea, Dunărea, se vede Dunărea, să alergăm spre Dunăre, uite ce aproape e fluviul, uite-i malurile şi apa, lăsaţi-l pe regele ăla nebun, hai să ne scăldăm – strigă Bendorf cu o bucurie neobişnuită, şi începu să alerge spre apa limpede colorată în culorile apusului, care apăruse foarte aproape de ei.

— Nu e Dunărea, nu e Dunărea, domnule Bendorf – strigă Caius plângând mai tare şi mai înspăimântat – nu e fluviul, e groaznic ce este acolo, e apa celor fără viaţă şi cine intră-n ea se pierde, e apa în care vine să se scalde Constantin Pierdutul – spuse Caius şi îşi înfundă faţa pe genunchi, dând drumul unui plâns cu sughiţuri din ce în ce mai caraghioase.

Marteş înainta spre namila din faţa lui, care, creştea pe măsură ce se apropia, dar, brusc, statura tulbure de praf îşi lunecă trecerea în altă parte. Marteş se grăbi 6-O ajungă, dar ea dispăru într-o porumbişte, gemând.

Bendorf alerga înspre partea unde credea că e Dunărea şi apa frumos colorată de apus, începu să-şi lepede pe rând pălăria, haina, cămaşa, pantalonii, ciorapii, pantofii, rămase gol, aerul devenise fierbinte, din ce în ce mai uscat, praful se îndesise, plutea peste câmp în straturi colorate groase, roşii, albastre, verzi, portocalii, galbene, vinete.

— Veniţi, domnilor, să facem baie – strigă Bendorf

Marteş se întoarse, se îndreptă spre Bendorf, începu să râdă şi el, Caius se ridică de pe mirişte, alergă spre cei doi.

Bendorf îşi luase hainele sub braţ, Marteş îşi scoase şi el pantofii, îşi suflecase pantalonii şi intrase şi el după Bendorf, în aerul străveziu şi colorat care tremura peste câmpul gol. Baia începu, Bendorf, gol, dădea din mâini râzând de plăcere, păşind atent prin apa fierbinte a văzduhului de câmpie, pe care n-o mai simţise niciodată în viaţa lui.

Marteş începu. să cânte, călca sărind ca şi cum şi-ar fi bălăcit picioarele, Bendorf cânta şi el după Marteş râzând cu hohote, Caius li se alătură, îşi şterse lacrimile noroite de pe obraji, zâmbi, se descălţă şi el şi intră cu îndrăzneală în aerul de seară aprinsă care plutea gros şi leneş. Cântau toţi trei, poate o melodie şi un text pe care-l născoceau cum le venea în gând şi la gură, râdeau veseli, ţinându-se de braţ, trecând prin apa imaginară, fericiţi că zăriseră undeva în faţa lor nişte stâlpi care anunţau o gară sau o haltă: *O*, *ce seară minunată*, *o*, *ce splendidă viaţă*, *o*, *ce apă*, *o*, *ce lume*, *o*, *ce oameni*, *soare care-apui cu basme peste creştetele noastre*, *printre basmele neroade*, *bucură-ne cu ceva*, *fă ca drumul nostru lung printre miriştile goale să ajungă la ţântâna cu o cumpănă proptită pe comori de sub pământ*, *cu alt capăt*. Înălţată *spre* alt *soare*, spre *alt soare*, spre *un semafor de gară*, *să a*} *lăm din nou o casă*, *o acasă*, *o* acanendorî se desprinse de braţul celor doi, îşi şterse atent trupul cu cămaşa ca după – o baie bună, se îmbrăcă, îşi puse pantofii în picioare, pălăria pe cap, merse un timp gol până la brâu, până socoti el că pânza cămăşii s-a uscat, apoi îmbrăcă şi cămaşa şi se grăbi să-i ajungă din urmă pe ceilalţi doi. Marteş se încălţase şi el, îşi lăsase în jos manşetele pantalonilor suflecaţi.

Mergeau acum toţi trei alături, tăcuţi, liniştiţi, obosiţi. Trecură peste câteva linii de cale ferată şi ajunşi la ciâdirea unei halte întâlniră un militar bătrân care se plimba cu o raniţă grea în spate pe plăcile sparte ale peronului năpădit de iarbă.

— Domnule, ti întrebă Bendorf pe militarul cu păru? alb, o

să treacă vreun tren pe aici, pe la halta asta?

Militarul se opri din plimbarea lui pe peron, îşi scoase raniţa, o rezemă de uşa încuiată a haltei, se aşeză pe un bolovan care ţinea loc de treaptă la intrarea în clădire şi-i răspunse lui Bendorf în silă:

— Ce tren să treacă? Nu mai trece niciun tren, nici pe aici, nici pe altundeva. Trenurile nu mai circulă decât de două ori pe săptămână, aşa e ordin, marţea şi sâmbătă. Ieri a fost marţi. Avem de aşteptat până sâmbătă…

GAUDEIAMUS

Arhip

C

ÎND M-AM PREZENTAT LA POARTA CĂ-MI nului studenţesc de pe strada Cheiului să-mi iau camera în primire, ca proaspăt student al Facultăţii de istorie din Buureşti, purtam încă armă, războiul nu se terminase, abia mă întorsesem dintr-un spital de răniţi din Cehoslovacia, de la Pistany – şi mai şchiopătam încă. La ieşirea din spital mi se înmirmse ordinul de trecere în rezervă, dar mi-am păsitrat uniforma, n-aveam altă îmbrăcăminte, tunica de sublocotenent aviator mi-a devenit haină de purtare, voisem să-i scot tresele de la manşete, dar stofa fiind veche şi decolorată, iar tresele solid cusute, – am renunţat.

În ghereta de la poarta căminului studenţesc n-am găsit pe nimeni. Uşa era deschisă, am intrat şi am aşteptat. Am ieşit apoi şi m-am plimbat prin curtea îngustă cu pietriş roşcat şi fără copaci. Clădirea căminului era lungă, veche, vopsită în violet, cu patru etaje, fiecare mai scund cu cât era mai sus, multe ferestre aveau ochiurile mascate cu placaj sau chiar cu scânduri negeluite, bătute în cuie. Pereţii păstrau urmele bombardamentelor aeriene pe toată lăţimea şi înălţimea zidurilor. M-am întors în ghereta portarului, voiam să-mi mai odihnesc piciorul nevindecat încă, n-am găsit niciun scaun, şi am început să citesc cele câteva

anunţuri din avizier, printre care se afla şi lista cu numărul camerelor şi cu studenţii repartizaţi în ele. Numele meu nu era trecut pe listă. Mi-am adus aminte, văzându-mă lipsă, că de câteva ori în ultimii ani numele meu n-a mai fost, nimeni nu ştia dacă mai pot fi cu adevărat, şi ori de câte ori m-am ivit din nou am avut sentimentul că trebuie să iau un loc pe care mi-l pierdusem şi că multora le stârnesc mirare prin firescul cu care îmi umplu iarăşi un pahar cu apă sau ridic furculiţa dintr-un tacâm care începuse să devină numai o amintire a mea. Tragicul acesta simplu al întoarcerii la existenţă l-am simţit de fitâtea ori, şi tinereţea mea, care a trecut prin atâtea vieţi întrerupte, fusese în stare să caute şi nota de umor din acest tragic care nu reuşise să mă umilească. Ştiam, aflat în faţa listei din ghereta căminului studenţesc unde numele meu încă nu era, că trebuie să locuiesc în camera 23, şi am urcat scările de lemn fără balustradă spre etajul I. Am dat de un coridor lung şi îngust – cu plafon înalt – care străbătea etajul de la un capăt la altul, cu camere egale înşiruite pe laturi, şi cum ambele ferestre de la capetele coridorului erau astupate şi era întuneric, mi-am aprins lanterna şi am pornit întâia mea călătorie de student, spre camera 23. Duşumeaua era căptuşită cu tablă galvanizată, ruptă din loc în loc, curată însăj vopsită de curând, culoarea maro păstra luciul proaspăt, aproape neatins. Unele camere aveau uşile scoase, pe lângă pereţi stăteau aliniate câteva tăblii în reparaţie, le-am cercetat pe rând cu farul lanternei, pe una din ele scria cu cretă albă numărul 23, şi am intrat prin canatul gol din dreptul acelei tăblii. Am luminat pe rând paturile din odaia unde fusesem repartizat, le-am numărat, erau 15, din fier, cu pleduri şi cearşafuri grosolane, cu saltele umflate, umplute cu paie, ca şi pernele. Niciun pat nu era desfăcut, sosisem deci primul, încălcasem poate o elementară modestie venind cel dintâi, dat fiind că făcusem parte dintre aceia care reuşiseră să smulgă

această clădire aproape prin „agresiune* unei societăţi fantomă care o declarase imobil intangibil, şi ar fi trebuit să aştept să intre şi s-o inaugureze primii cei trei sute de proaspeţi studenţi, adolescenţi abia ieşiţi din liceele din provincie şi pentru care noi, tinerii întârziaţi ce ne reluam tinereţea alături de ei, ne zbătusem să aibă o casă pe care nu cred că nădăjduiau s-o aibă atât de repede. Dar prea mult îmi dorisem un pat, voiam de atâta timp dreptul la un pat, îl aveam acum şi mă grăbisem să-l aflu şi să mă lungesc cât eram de mare şi de obosit cu satisfacţia că mă pot lungi viu, cu capul pe o pernă curată, nepândit de pericolul absurdului. Am încercat ferestrele, două dintre ete «au căptuşite cu scânduri, nu se puteau deschide, pe a treia, cea mai mică, cu ochiuri de placaj, am deschis-o larg, şi în cameră a pătruns puţină lumină de zi. Era seară, fereastra dădea spre o curte alăturată cu două case mici, cu multă iarbă şi cu câţiva duzi bătrâni; o femeie vârstnică şi groasă, îmbrăcată într-o rochie de stambă înflorată, depăna în curte nişte borangic, aşezată pe un butuc rotund, – m-a privit şi, continuând să mişte vârtelniţa cu piciorul, iar cu mâinile scurte şi albe să facă gheme din firele galbenp mi-a zis cu o voce, cu întâia voce care mă saluta ca om aflat după atâţia ani lângă un pat de odihnă:

— Bună seara, domnule ofiţer. Aţi venit? Domnul Veriotie? dus până la colţ. Eu sunt doamna Veriotis.

— Mi-e cam foame, doamnă Veriotis, i-am spus eu firesc, neştiind cine sunt domnul şi doamna Veriotis.

— Mi-a mai rămas de ieri nişte arpacaş cu carne de oaie. Cât să fie ceasul, domnule ofiţer, m-a apucat noaptea”.

— E abia şapte şi jumătate. Puţin arpacaş ar fi bun, puneţi-i mai multă sare. N-aveţi un bec prin casă, aici lipseşte şi aş vrea lumină, doamnă Veriotis.

— Am un bec mare, de fotograf, mi l-a dat un om care a plecat acum o săptămână în Serbia. Dacă e bun, vi-l aduc.

M-am îndreptat spre comutator cu lanterna, l-am demontat cu lama briceagului, n-avea arc, iar legăturile erau ruginite, mâncate, rupte. Am tăiat de la priză capetele de fire, le-am înnădit la comutator, şi – când doamna Veriotis a venit cu becul de fotograf al sârbului plecat în repatriere – eram gata. Am cărat în spate tăblia uşii de pe coridor, am prins-o bine între două paturi, m-am căţărat spre plafon şi am înşurubat para mare, argintie, a becului de fotograf. Doamna Veriotis a învârtit comutatorul, şi camera a fost inundată de Lumină.

— Doamne, e ca la bal 1 – a zis doamna Veriotis. Pereţii erau albi, câteva clipe am închis ochii, să mă obişnuiesc cu acest interior alb şi curat. Nicio pată, de-aş fi zărit una cât de mică, ochii mei, care stătuseră treji pe câmpuri prăfuite şi noroioase, ar fi mărit-o până la dimensiunile ameninţătoare ale unei guri de tun. Şi am simţit că piciorul mă doare rău şi m-am lungit pe patul de lângă fereastră.

— Sunteţi rănit, domnule ofiţer?

Doamna Veriotis mi-a arătat o cană de pământ, în care-mi adusese puţină ţuică.

— E din marmeladă de sfeclă, am făcut-o în casă „e bună şi nu vă costă mult. Când vine soţul meu, care e domnul Veriotis, cine să spun că a sosit în camera 23, domnule ofiţer?

N-o mai ascultam, stăteam întins pe pat, îmi strângeam pleoapele, ştiam că o să-nceapă febra, lumina becului mă înfuria. M-am prins cu mâinile, aşa lungit cum eram, de drugii reci de fier de la capătul patului şi scrâşneam în tăcere. Doamna Veriotis mi-a stins lumina şi a plecat.

N-am izbutit să stau mult aşa, mi-am căutat pe întuneric lanterna şi, sprijinindu-mă de paturi, am ieşit pe coridor. Tot mişcându-mă încoace şi-ncolo, am găsit o încăpere, un fel de spălătorie cu jgheab de lemn vechi prins de brâul unui perete sub vreo zece robinete de tuci, iar într-un colţ, într-o nişă, un duş fără

sită şi un cazan de baie, l-am cercetat, era în bună stare, şi s-ar fi putut încălzi apă în el dacă aş fi avut lemne. Am sfâşiat cu lama briceagului tocul de piele al revolverului şi, rotunjind câteva bucăţi, am făcut garnituri pentru robinetele cazanului, erau defecte, apa ţâşnea pe la ghiventele mânerelor. Am umblat prin toate camerele etajului şi am găsit destule resturi de scânduri, rămase de la reparaţii şi strânse ordonat pe lângă pereţi. Am aprins focul la cazan şi am făcut întâia baie caldă cumsecade de când mă întorsesem în ţară, de pe front. Nu ştiu de ce mi-au venit în gând versurile pe care Eugen mi le scrisese pe marginea unui ziar vechi, înainte de a ne pierde unul de altul fără să ne mai întâlnim de atunci; îmi venea să râd de versurile lui sub duşul fierbinte fără sită, cred că am şi recitat, pe o melodie improvizată, *Seara care juge* a lui Eugen, râzând şi mai mult când am observat distanţa dintre ritmul grav al poeziei şi curgerea monotonă, continuă, banală a apei, dar atât de plăcută

— Seara *mea* a *pierit şi azi ca o câmpie, în noaptea tăcută*, *cu miez de vecie*. *Ce nebun să bată în lacăte neştiute de sorţi*? *Câmpia n-are porţi*. *Să bâjbâi prin stele şi prin grâu*, *Să-mi fie sete aşteptând să vină din cer*, *Zq*>*moţ de râu*? *Arsă mi-e gura*.

Sfărâm bulgări uscaţi, *sub tălpi*, *de ţarină Mă râd greierii*. *Până la lună înnoadă cu toţii un scârţâit de jântână*.

Am prins în balamale uşa camerei 23, am închis-o, am băut ţuica de sfeclă şi am mâncat arpacaşul bine sărat, aduse de doamna Veriotis. Lumina becului de fotograf nu mă mai supăra atâta, m-am hotărât pentru patul de lângă fereastra deschisă şi m-am întins liniştit. Aşteptam somnul. Se auzea din stradă vocea unui vânzător de ziare strigând apariţia jurnalelor de seara.

— Domnule ofiţer, m-a chemat vocea din curte a doamnei Veriotis, s-a întors domnul Veriotis de la colţ şi vă transmite bun venit. Bulgaria i-a izgonit şi ea pe nemţi, domnul Veriotis vă poate aduce ziarul de seara.

După puţin timp s-au auzit bătăi în uşa camerei mele.

— Intraţi „domnule Veriotis.

A intrat un om înalt, subţire, îmbrăcat într-un costum cafeniu impecabil – cu un ziar în mână. Purta o mustaţă aspră neagră, frântă la colţurile gurii, avea fălcile mari, fruntea mică, tâmplele albite frumos – m-am mirat cum poate cineva înălbi atât de elegant. Clipea des şi nu i-am putut observa ochii. Rămăsese în cadrul uşii. A împăturit atent ziarul, l-a vârât cu grijă în buzunar, a scos un carnet şi mi-a spus pe un ton lipsit de nuanţe:

— Sunteţi Mereuţă Andrei, student la slavistică anul I, fost prizonier, învăţător de profesie, sublocotenent în rezervă".

— Nu.

Domnul Veriotis a clipit şi mai des, m-a cercetat atent pe sub gene, fără să-şi lase ochii descoperiţi, a coborât iarăşi privirea pe carnet, parcurgând lista sa de nume:

— Fostul locotenent Slivat Domozyski, refugiat polonez, căsătorit nelegal cu farmacista Agora Grigorescu, sub numele pretins de Radovici, nu puteţi fi. Slivat n-are dreptul la cămin, în plus e suspectat de bigamie şi trebuie să-şi lămurească situaţia.

Mi-am privit ceasul, trecuse de opt, devreme încă, dar somnul venea.

— Nu am alţi foşti ofiţeri sau ofiţeri la camera asta, şi nici în alte camere, a zis domnul Veriotis, iar printre studenţii în vârstă de pe situaţia mea, comunicată de aşa-zisul comitet de asistenţă universitară, n-aveţi cum să fiţi. Restul sunt băieţandri. Nu figuraţi la mine. Douăsprezece paturi le am trecute cu nume precise. Patul al paisprezecelea rămâne gol până se va lămuri cazul Slivat. Pentru al cincisprezecelea pat nu am deocamdată repartizat pe nimeni, până când veţi fi dumneavoastră sau altul.

— Cât costă becul? am întrebat scurt.

— Două mii patru sute de lei. Cu condiţia să nu-l ardeţi decât pentru strictul necesar. Becul se închiriază numai.

Mi se plătise leafa de sublocotenent trecut în rezervă pe două luni înainte, am numărat 2000 de lei pentru bec, bani ieftini, de hârtie devalorizată, la care am a-dăugat, cu aproximaţie, preţul ţuicii de sfeclă şi al ar-pacaşului, şi i-am înfms domnului Veriotis, care i-a luat eu discreţie, fără să-i numere, i-a aşezat într-un portmoneu vărgat în verde şi galben, şi apoi a început să calculeze atent, cu creionul în mână, pe o filă a carnetului.

— Priza pe care aţi desfiinţat-o costă 400 de lei. Scândurile folosite la încălzirea cazanului se impută la o sumă – provizorie – de o mie patru sute de lei, până la fixarea definitivă a pagubei. Aţi forţat întrebuinţarea robinetelor, nereparate încă, care urmează a *îi* drese de cei angajaţi şi plătiţi pentru asta. Datoraţi o garanţie. Ţin să vă atrag atenţia că această clădire *nu e decât temporar cămin studenţesc*, *până la rezolvarea litigiului cu cei frustraţi*.

Am vârât mâna prin buzunarele hainelor, le-am golit de banii amestecaţi printre micile mele obiecte – *o „t* oglindă, o cutie cu aparat de ras, livretul militar, câteva 3 plicuri cu scrisori de acum trei ani, primite de la Olga, revolverul şi cele două încărcătoare, carnetul nou de student în anul l-am ales dintre ele patru sute de lei şi i-am întins domnului Veriotis.

— Acum ieşi afară!

A luat banii, i-a vârât cu aceleaşi mişcări ordonate în portmoneul vărgat, a scos jurantul de seară, l-a despăturit cu calm, mi l-a întins şi a zis cu acelaşi ton egal cu care îmi vorbise până atunci:

— Veşti/din Bulgaria.

După aceea a rupt fila de carnet cu numele celor de la camera 23 şi a aşezat-o lângă mine pe pat:

— Luaţi în grijă această cameră. Semnaţi acum în carnetul meu pentru cele cincisprezece paturi şi pentru echipamentul lor. Camerele de pe latura stângă a coridorului sunt rezervate fetelor. În cămin sunt interzise dansul, concubinajul, muzica şi

manifestaţiile politice.

Carnetul domnului Veriotis stătea întins deasupra pieptului meu şi-mi aştepta semnătura; am împins în lături mâna care-l ţinea şi am întrebat:

— Ghereta de la poartă e încuiată?

— E încuiată acum, – a răspuns domnul Veriotis.

— Predă-mi imediat cheia. Şi pe cea de la uşa de intrare a căminului.

Am aşteptat, lucrurile îmi stăteau risipite în jurul meu pe pled, mă forţam să nu mă ia somnul, strângeam în pumnul drept mânerul pistolului, patul începuse să se muleze pe măsura mea şi nu mai era neprimitor; domnul Veriotis a tăcut un timp şi mi-a întins cheile. Le-am luat şi le-am lăsat să cadă printre lucrurile din jurul meu.

— Semnaţi pentru totul şi semnaţi şi pentru chei, mi-a zis pe acelaşi ton dinainte.

Nu i-am răspuns.

Domnul Veriotis mi-a spus noapte bună, a păşit calm spre ieşire, a stins lumina şi a părăsit camera.

— Aprinde lumina! – i-am strigat.

S-a înapoiat liniştit şi a aprins lumina. Mi-a întins un baston.

— Uitasem de el a zis – îl lăsasem afară, la uşă, de fapt uşa nu e încă gata, mai trebuie reparată, aţi montat-o prea devreme. Bastonul vi-l trimite doamna Veriotis.

— Cât costă? Repede!

— Mă jigniţi.

C-da 175 coala 14

M-am ridicat pe coate şi am privit în tavan* M-a cuprins oboseala şi mai mult, mi-am lăsat din nou capul pe perna de paie şi am închis ochii:

— Stinge lumina, domnule Veriotis! Noapte bună.

— Da, a zis el.

Dar a rămas pe loc. Am deschis ochii şi l-am surprins clipind spre scrisorile de acum trei ani ale Olgăi, risipite pe pat printre celelalte obiecte. Am privit absent la chipul ţeapăn al lui Veriotis, care-mi spiona mă. runtele mele lucruri, fără să aibă aerul că face o groaznică hoţie.

— V-a sosit o scrisoare – mi-a spus el cu aceeaşi naturaleţe cu care-mi privise lucrurile. Sunteţi, deci, domnul sublocotenent Arhip. Scrisoarea primită poartă acelaşi scris cu cele pe care le aveţi lângă dumneavoastră – şi mi-a fost înmânată ieri.

Şi domnul Veriotis mi-a întins rece întâia scrisoare a Olgăi, după trei ani, în care nu aflase prea multe despre mine. Apoi Veriotis mi-a spus pe acelaşi ton:

— Contez pe punctualitatea dumneavoastră (mi-a aşezat printre lucruri o invitaţie scrisă cu indigo). La ora opt dimineaţa sunteţi… invitat pentru cercetări la biroul…

Şi mi-a spus biroul instituţiei care continua încă să-şi exercite drepturi poliţieneşti de suspec. tare politică.

Mi-am căutat cu gesturi încete obiectele din jurul meu, i-am înapoiat invitaţia, apoi am luat bastonul de lângă pat şi, lungit cum eram, i-am privit atent lemnul lucios de corn, sucindu-l în palme, uitându-mă din când în când la fruntea mică a domnului Veriotis şi la dunga adunată dintre sprâncene care parcă-şi bătea joc de mine.

Domnul Veriotis a plecat fără să-i spun ceva, n-a stins lumina, l-am auzit cum calcă pe duşumeaua sonoră de tablă galvanizată a coridorului, cu paşi ţepeni, egali, şi cum coboară pe scările de lemn spre ghereta de la poarta căminului.

Am citit scrisoarea Olgăi, mă aflase deci, avea să vină curând, mă întreba ce ştiu de Eugen, „nu se poate, trăieşte şi el, nu-i aşa?" – ah, ce cuvinte, Olga, cum le poţi folosi, – Dumnezeule, cum s-au obişnuit oamenii să spună „trăieşte" şi „nu trăieşte" 1

înseamnă că nu mai trebuie să dorm şi somnul nu mi-a mai venit un tunp. Şi m-am gândit la Eugen, „nu-i aşa? «El rămăsese lt. maP°1 ™ memoria mea, deşi ultima oară ne şi ne desparţisem abia cu o jumătate de an în

Furgonul de pâine

A

— RHIP, NOI N-O SA LUAM NICIODATĂ GRADUL. de sublocotenent, mi-a spus Eugen, şi replica lui îmii vine acum clară în minte şi-mi redescoperă momentul: ultim trăit împreună. Peste o lună ar fi trebuit să primim tresele de sublocotenenţi aviatori mecanici – ai dăugase el. Dar aerodromul de pe istm nu mai e, şi nici comandorul.

Îmi privesc tresele, acum le aveam, după întoarcerea armelor. Cu câteva clipe înainte, voisem să le descos, lucru pe care am să-l fac, desigur, foarte, curând, am să izbutesc, poate, după o vreme să-mi cumpăr un alt costum de haine, vine pacea. Atunci însă, cu o jumătate de an în urmă, nu i-am răspuns lui Eugen ia întrebare, de fapt chiar întrebarea lui ţintise atunci altundeva, altceva voia să ştie de la mine, dar nu era încă timpul să-i spun ceea ce el pândea cu naivitate să afle.

Eugen mi-a aşteptat atunci răspunsul, îi auzeam respiraţia, stăteam pe banca din faţa lui, aproape ne atingeam genunchii, dar nu mă vedea, înăuntrul furgonului de pâine în care călătoream era întuneric, prin dungile de aerisire de la streşinile furgonului nu pătrundea lumină, ci doar un fel de umbre ce veneau spre noi odată cu zgomotele violente de afară.

— Arhip, poate ai adormit. Mai eşti aici?

— Sunt. Spune mai departe. Mă gândeam la Olga. Scrisorile ei cred că mă caută de doi ani şi ceva. Fata asta scrie enorm de mult, şi lucrul ăsta a făcut ca trei-patru scrisori să mă găsească totuşi.

— Da. Înţeleg. Cu atât mai mult cu cât nu eşti un

Sentimental şi pe cât cu putinţă nu vorbeşti ca în literatură. Totuşi, îţi plac basmele?

— Mult. Când trebuie să le repovestesc îmi dau seama că, de fapt, fac altele noi. Când e vorba de basme, mintea se bucură.

Eugen a râs, îl făcusem să râdă şi era bine aşa. Mi-a zis apoi:

— Da. Basmele au cerul deasupra şi-ţi lasă mereu loc să le măreşti. Îmi vine în gând un moment-cheie din aproape toate basmele: cei care pleacă să atingă tărâmul celălalt lasă pe unde trec dâre de cenuşă pentru a li se şti urma şi pentru a fi ajutaţi la primejdie we cenuşă nu se ating păsările, şi urma rămâne. Scrisorile Olgăi te caută pe distanţe mari, ca între Pol şi Medite-rana. Dumnezeule, câte urme de cenuşă între Cairo şi Cercul polar! Am ars de atâtea ori, şi tot mai avem cenuşă.

— Despre altceva, Eugen. Să vorbim despre altceva.

— Fie, despre altceva. Să vorbim despre copilărie.

— Ar fi bine şi nimerit.

— Atunci, pot începe. Aveam unsprezece ani şi mă numeam Eugen. Prea mult nu crescusem, eram mărunt faţă de cei de-o vârstă cu mine, n-aveam decât douăzeci şi patru de kilograme. „Lasă-l, nu-l mai umiliţi – spusese o mătuşă – dacă e aşa cum e, cred că e un semn că are să crească dintr-odată mare. E un semn al norocului". Oamenii dispun de rezerve mari de generozitate şi de profeţie, mai ales – surprinzător – când văd că prea multe în jur n-au să se sprijine şi când nu prea au ce să atingă. Şi cum norocul avea să vină oricum", tata m-a dus la examenul de admitere de la şcoala militară tehnică aeronautică de la Mediaş. Să aştept acolo, adică, de la vârsta de unsprezece ani gradul de sublocotenent pe care spera să-l primesc la douăzeci şi unu „Pentru asta trebuie să ştii să rabzi. Toţi din familia noastră au ştiut să rabde. Ca să fiu învăţător şi să port pantofi, am răbdat mai mult decât oricare dintre fraţii mei. Ai grijă, Eugen, îţi vorbesc ca unui om mare", mi-a spus tata când

m-a adus din Dobrogea, dintre pietre fără iarbă şi dintre ultimele geamii, în oraşul ardelean Mediaş, cu şcoala între aerodromul militar şi turlele aproximativ gotice, ale căror ceasuri nu băteau niciodată ora exactă. Peste nouă sute de candidaţi ce cincizeci de locuri la admiterea în şcoală, singura din ţară, pare-mi-se, gratuită. Aproape o mie de copii de unsprezece ani umpluseră oraşul, care mirosea de departe a mezeluri. La vizita medicală, un colonel doctor ne-a pus la toţi cei aproape o mie, pe rând, o lampă fierbinte la călcâi. Mai târziu am aflat că făcea asta ca să ne încerce sensibilitatea, reflexele, în sfârşit. Toţi trăgeau speriaţi călcâiul la apropierea lămpii. Eu am răbdat – n-am clintit călcâiul – şi-mi amintesc vorbele răstite ale colonelului doctor i „Extraordinar, *rara avis 1* L-ai învins pe Abile!" Tata mă aştepta afară, i-am făcut din cap un semn că „da, am răbdat" şi m-am plimbat prin curte fără să şchiopătez. O mie de copii au aflat şi râdeau, au părăsit aleile de pietriş ale şcolii, s-au risipit pe aerodrom şi au inventat acolo un joc, „lampa şi călcâiul", în care toţi se întreceau să nu rămână* *rara avis*. M-au chemat şi pe mine şi mi-au dat, drept stimă, rolul colonelului doctor. Multă vreme în timpul «examenelor de admitere, pe alei şi pe aerodrom, copiii au continuat să joace „lampa şi călcâiul", spre satisfacţia părinţilor, care aveau astfel momente de relaxare în aşteptarea rezultatelor. Am reuşit la examen. Aproape şase sute de copii dintre cei care-şi trăseseră călcâiul din faţa lămpii fierbinţi n-au fost, în schimb, admişi. Alţii – îndepărtaţi la probele următoare. Printre ei se aflau şi trei fii ai unui tată venit pe jos de la vreo şaizeci de kilometri depărtare şi care, ca să-i hrănească *în* timpul examenului, adusese cu el şi vaca. O păştea la marginea aerodromului, pe malul râului Târnava, şi când i-au venit copiii de la vizita medicală, îmi amintesc că a muls vaca şi le-a dat lapte să bea. Fusese ia Mediaş şi cu un an în urmă, dar cei trei copii mi reuşiseră la examen, venise şi atunci tot cu vaca după el, aşa cum

a venit şi în al treilea an, când eu devenisem de-acum elev-soldat. Intrase în legendă, şi până la urmă i-au fost primiţi copiii în şcoală. Fericit, tatăl a vândut vaca şi a băut-o toată, oprea trecătorii pe stradă şi le spunea: „Vedeţi, ştiam eu că aşa are să se întâmple”. Când mi s-au dat întâii bocanci de elev militar, nu i-am putut încălţa, călcâiul îmi era ars şi mare şi nu încăpea. Atunci mi-am văzut, mi-am cojit şi mi-am dat în lături prima cenuşă, ca să mă pot încălţa şi să merg cei zece ani până la obţinerea treselor. Mi se pare că vor. besc cam înflorit, dar prea nu am acum nimic în jur. În definitiv, vreau să spun că ţaţa e un om bun, crede-mă, şi dacă mi-a spus să rabd a făcut-o cu convingerea să trebuie să înving lăsându-i pe alţii să creadă că m-aş lăsa îngenuncheat. El e un om vechi, mai păstrează amintirea vremurilor când se trăia sub turci. Dacă ar fi ştiut însă că, fără să vrea, mă pregăteşte să trăiesc sub nemţii cu banderolă, cred că s-ar fi întrebat, dacă nu-i mai bine să-mi trag repede căcâiul. Am vorbit despre copilărie. Dă-mi acum alt subiect.

Eugen a tăcut şi a aşteptat. Dar încă nu i-am spus vestea pe care o aştepta şi pe care simţea că o deţin şi i-o ascund. Eugen vorbea de obicei mult. Rostind, el aproape cânta cuvintele într-un fel plăcut şi foarte firesc – îi rămăsese lucrul ăsta, poate, ca o glumă de pe timpul când îşi spunea amuzat lecţiile – iar de când călătoream ascunşi în furgonul de pâine vorbea şi mai mult, şi îmi dădeam seama că el rămăsese încă un copil, la cei douăzeci şi unu de ani ai săi, împliniţi cu câteva săptămâni în urmă pe aerodromul de front, improvizat de istmul pe care-l părăsisem în împrejurări grele. Avea o minte vie şi ascuţită, dar din toate lucrurile pe care le afla, le învăţa sau le cunoştea, îi plăcea să facă, cu o seriozitate de copil, jocuri frumoase, foarte ciudate uneori, dar mereu curate, pe care simţea nevoia să le arate şi altora, el însuşi mirat de ele, dar cu o mulţumire naivă şi şireată de ce a fost el în stare să facă şi să descopere. Făcea repede legături între

noţiuni şi lucruri disparate, îi plăcea să le aducă pe toate la împrejurarea pe care o trăia în acel moment şi să le dea sensul pe care el îl voia neapărat, totdeauna ţinând să scoată din orice sentimentul de bunătate şi omenie, „miracolul omeniei”, cum spunea el, roşind. Atât numai că de la un timp avea prea mult aplecare spre partea tristă a lucrurilor şi mă gândeam că asta, dacă se datorează împrejurărilor prin care treceam, n-ar trebui să lase pentru totdeauna semne în firea lui de om prea tânăr, prea crud, la care ţineam ca un frate mai mare. Nu ştiam ce puteam face, se lăsa prea mult în voia mea de la o vreme şi aş fi vrut, mai ales acum, să fie mai sigur de sine şi să nu mai ia în seamă fiecare lucru mărunt şi neînsemnat şi să-l ridice mereu la gravitatea împrejurărilor pe care le parcurgeam. Simţeam că vrea să pară vesel, îşi continua jocurile sale ştiute, dar schimbarea pe care n-o doream şi n-avea rost tocmai acum se făcuse. Maturitatea lui – ivită între asedii şi explozii – începea să se muleze pe tragic, îşi mai chema jocurile fragile, dar adevărul era că se îndoia acum de sine într-un mod dureros şi era prea preocupat de asta. „Ceva s-a prăbuşit” – cum spunea chiar el. Dacă ţinusem şi ţineamâncă să ne salvăm, cu riscuri pe care singur fiind nu le-aş fi acceptat, o făceam foarte mult pentru el. „Lipseşte ceva, Arhip, n-avem o idee pentru care să ne salvăm. Părăsim ceva şi nu punem altceva „în loc. Cel puţin dacă am începe să nu mai răbdăm”. * Vorbea cam grav de la un timp, şi cum vorbea şi mult, şi lung, şi înflorit, mă irita.

Furgonul de pâine se vede că intrase pe o şosea rău pietruită – poate distrusă în timpul retragerilor spre îmbarcare – cotea des, se oprea, în jur se auzeau roţile de tun izbind margini tari de gropi şi de talazuri surpate, ceva mai departe, dar continue, şenilele tancurilor, exploziile întârziate care urmăreau retragerea, iar aproape de noi vocile învălmăşite ale soldaţilor, comenzile în nemţeşte, trecerea motocicletelor cu zgomot

repezit, brutal, împiedicat, şi al autocamioanelor de mare tonaj ambalate sub greutate, care claxonau, aprindeau şi stingeau farurile, des, repetat, din clipă în clipă – simţeam asta prin dungile înguste de aerisire ale furgonului Soarele nu apusese încă, dar luminile farurilor se aprindeau şi se stingeau, mărind rostogolirea învălmăşelii, a zgomotelor care intrau unele într-altele cu violenţă şi după care ne puteam închipui – ascunşi cum eram în furgon – convoaiele care se întretăiau, se amestecau, se rupeau. Dar nu mai pot recompune vacarmul, nici măcar sumar, memoria mea refuză şi credea va refuza întotdeauna, pe măsură ce-mi voi recăpăta dreptul simplu la existenţă. De câteva zile călătoream ascunşi în furgon, mâncam numai pâine, niciodată nu mâncasem atâta pâine, iar mirosul ei, care-mi plăcuse totdeauna, simţeam că-mi ia respiraţia. Şi totuşi, furgonul de pâine era singura legătură ce ne mai rămăsese cu ţara şi – cum spunea Eugen – „abia acum aflăm cât de tare miroase România a pâine". Eugen poate aştepta să-i răspund la falsa lui întrebare dacă vom mai lua sau nu gradul de sublocotenent. Ştiam că de mult nu-l mai interesau tresele. Brusc, mi-a pus întrebarea adevărată:

— Crezi că s-a descoperit lipsa noastră? Şi ce se va întâmpla acum? Ce spune Pavel? Şi el vorbeşte puţin ca şi tine şi n-o să spună nimic, a reluat Eugen, dar cu o batjocură în glas pe care nu i-o ştiusem.

Şi atunci i-am spus scurt:

— În seara asta trebuie să părăsim furgonul de pâine.

— Şi *încotro fugim*?

— Nu fugim, i-am răspuns cu răceală. Încercăm să străbatem peninsula Crimeea şi să ajungem la Marea Neagră, printre trupele germane în retragere, şi de acolo, spre ţară. Dacă te interesează, despre peninsula prin care trecem acum a scris Tolstoi. Trebuie să-ţi schimbi uniforma de maistru-aviator. De

astă-seară devenim soldaţi infanterişti. Eu m-am schimbat.

Şi i-am întins hainele de soldat pe care le primisem de la Pavel cu câteva ore înainte, în timp ce Eugen dormea, sau se făcea că doarme.

Eugen a luat hainele groase de postav. Nu mi-a răspuns. L-am auzit cum îşi scoate în întunericul furgonului uniforma de maistru-aviator-mecanic. I-*am ascultat foşnetul hainelor şi aşteptam să-i aud şi fâşâitul cămăşii de mătase pe care trebuia să şi-o schimbe cu o cămaşă de cânepă. Dar fâşâitul cămăşii nu s-a auzit. Eugen întârzia. Căzu, pe podeaua căptuşită cu tablă a furgonului, un obiect care a sunat enervant de delicat faţă de zgomotele brutale ce veneau de afară. Portţigaretul de argint al lui Eugen. îl va ridica? Nu l-am auzit pipăind duşumeaua. Semn bun. E gata deci să-l considere pierdut şi uitat. După un timp m-a întrebat;

— Pot să-mi păf trez cămaşa bleu şi cravata neagră?

Cred că era gol când m-a întrebat de cravată şi de cămaşă – pentru că în timp ce vorbea am auzit foşnetul moale şi mătăsos al celor două lucruri care alunecau şi ele pe podea lângă portţigaret.

— Nu păstrezi nimic, i-am răspuns.

— Actele?

— Nimic.

— Vom avea alte acte? Ţi-a dat Pavel pe lângă haine şi alte acte?

— Soldaţi – ajunge. Ne-a făcut rost la fiecare de o puşcă-mitralieră. Ţine-o pe a ta lângă tine.

I-am întins arma. Pipăind prin întuneric din furgon s-o ia, Eugen mi-a atins faţa cu degetele. îi tremura mâna. O clipă – şi *apoi m-a pălmuit*. O dată şi încă o dată strigându-mi;

— Eşti orgolios şi laş. E poate ultimul moment şi mă puteai socoti totuşi egal cu tine, şi nu să mă ocroteşti ca pe o lehuză. Dă-mi acum arma.

După o vreme 3…

— Arhip, am un ceas de la Ecaterina. 11 păstrez. Apoi, tot cu calm voit:

— Te mai gândeşti la Olga ta? E chiar aşa urâtă cum mi-ai spus? Şi pistruiată? Nu cred, iubita ta trebuie să fie frumoasă. Eşti un om admirabil, Arhip. Povestirile lui Tolstoi despre Crimeea le ştiam.

Îl auzeam cum îşi scoate pantofii uşori, elastici, şi cum îşi trage bocancii de infanterist şi-i încearcă pe podeaua de tablă a furgonului. Apoi cum strânge cu putere şireturile groase de curea. O curea a pocnit sec, – şi ascultam cum încerca să-i înnoade capetele rupte.

— Ţi-am povestit cum mi-a dăruit Ecaterina ceasul? E încărcată puşca-mitralieră?

— Nu.

— Bine – a spus Eugen, mişcând încet, de câteva ori, încărcătorul, apoi a culcat arma pe podea. Să-ţi povestesc întâmplarea cu ceasul, a reluat el. Dar mai întâi să-ţi spun despre un om care trecea în fiecare an pe strada noastră din Babadag, când eram copil. I se spunea *Soldatul*, cu S *mare* cum ai fi spus *Ionescu* sau *Hamlet*. E tot o chestiune de cuvinte, cum zici tu că-mi place să trag din cuvintele ce-mi convine numai, dar, crede-mă, acum n-am să imaginez prea mult. Mă asculţi? Poate te gândeşti la altceva. Cum ai să fii profesor de istorie – de pildă. Aş vrea să trăiesc, să te văd student. Tu ce-ţi pui în gând împlineşti. Eu nu ştiu ce-aş putea lua de la capăt. Pentru că *va trebui să ne reluăm generaţia şi să ne retrăim tinereţea netrăită*.

Se opri. Ultimele cuvinte le rostise atât de grav, încât vocea nu-i mai semăna deloc. Reveni însă la vocea lui obişnuită – şi, mirat el însuşi de schimbările astea bruşte, a râs.

— Dă-mi lanterna ta, Arhip. Lasă, nu e nevoie să ştii că tunica asta de la Pavel mi-e prea largă şi nu are toţi nasturii. În

schimb pantalonii sunt prea strâmţi; iar moletierele n-au şnururi la capete. Pavel i-o fi dat furierului câteva pâini pe uniformele astea – şi furierul l-a înşelat. Să-ţi povestesc cu *Soldatul*?

— Mai avem cel mult o oră, două de mers cu furgo-nul. Povesteşte-mi.

— *Dacă vom fi prinşi*, *ce se va întâmpla*? *Vom fi executaţi*?

Apoi, din nou pe tonul obişnuit:

— Aveam şapte ani când am văzut întâia qară – pe străzile Babadagului – *Soldatul*. Ştia câteva limbi – se zicea – era bătrân şi se credea că el învăţase limbile multor oameni, din nu ştiu câte ţări, trăgând cu puşca în ei. N-aş putea jura asta, deşi se spunea că ar fi făcut parte din unităţile volante ale armatelor habsburgice care cutreierau Europa. Observasem că ştia într-adevăr câteva cuvinte în diferite limbi, vorbe pe care, copil fiind, le bănuiam mai degrabă strigăte şi exclamaţii, mai ales că bătrânul le ţipa cam nearticulat. În Dobrogea noastră, fiecare înţelege expresii uzuale greceşti, turceşti, sârbeşti, câteva ruseşti şi bulgăreşti. *Soldatul* ştia şi franţuzeşti, şi italieneşti, foarte multe nemţeşti – şi, dacă-mi aduc bine aminte, le spunea mai ales la beţie, când îi plăcea să stârnească râsul. Dar lumea nu prea râdea de el, îl privea cu tristeţe. O mătuşă a mea – tot mătuşa care mă socotise un copil norocos – îmi zicea: „N-a luat *Soldatul* ăsta de la neamurile pe unde a fost decât vorbele porcoase şi înjurăturile. Mare ispravă”. Îmi amintesc că *Soldatul* avea un ceas de buzunar, mare cât o turtă, cu un turn de cetate desenat sub limbi. Obişnuia să ne arate cât de rezistent îi era ceasul, îl arunca în uliţă, îl izbea cu vârful bocancului, ne punea pe noi copiii să i-l aducem din şanţ şi apoi ni-l trecea pe rând pe la urechi; iar noi ne minunam: ceasul bătea mai departe. Limbile nu se mişcau niciodată, dar de bătut, ceasul bătea. Tata mi-a spus că în anul când venise el învăţător la Babadag omul acela purta tunică de soldat, nu trecuse mult timp de Sa primul război mondial. I se zicea *Soldatul*

prin toate oraşele prin care rătăcea – şi trecea prin multe, ca să i se dea de mâncare şi să poată trăi şi el, unii spuneau că trecea uneori şi graniţele S-a crezut un timp că-şi caută familia, casa sau poate o ţară. „*Trece Soldatul*" – se zicea pe strada noastră când era văzut venind, obosit şi plin de praf. După un timp nu mai avea tunică militară, purta haine de târg, dar îi rămăsese numele *Soldatul* – şi când am crescut ceva mai mare nu-mi amintesc să se fi întrebat lumea dacă el mai caută ceva sau nu. Dar *Soldatul* i se mai spunea încă. Mi se pare că nu crezi ce-ţi spun.

— Te-am crezut.

— Tu vorbeşti totdeauna puţin, încă de mic cred că vorbeai aşa, găseşti termenul potrivit – a zis Eugen. Nu devii, adică, fără să vrei, fabulist. Poate pentru că eşti crescut la sat. Ţăranii *fac lucruri*, şi asta le dă, cred, măsura cuvintelor. Lucrătorii, sau altfel, pictorii şi sculptorii trebuie că au de asemenea această măsură. Pentru mine, cuvintele sunt tare ascunse. Caut câteodată cu multe vorbe înţelesul unui cuvânt. Să fie un semn că – dacă am să trăiesc – sunt predestinat să devin scriitor? a zis Eugen, şi a râs mărunt. Aş vrea, totuşi, să-ţi fac un dar. Am la mine poezia *Seara care fuge*, pe care am scris-o pe marginile. unui ziar vechi. Rup numai partea unde-i notată poezia, ziarul n-are decât comunicate dubioase de război transmise de agenţia D.N.B.

Am auzit sfâşierea uscată a ziarului, care mi-a stat mult timp în urechi. Am luat poezia de la Eugen. El m-a întrebat:

— Să-ţi spun cum mi-a dat Ecaterina ceasul ei?

Am tăcut amândoi. Cineva de afară a încercat cu eforturi repetate să deschidă uşa din spate a furgonului. Uşa era încuiată, în plus blocată pe dinăuntru cu o ţeavă de puşcă prinsă în cârlige. Zgomotele violente şi învălmăşeala se mai depărtaseră, furgonul părea că urcă panta unui deal; pe mica fereastră mată ce dădea înspre capră se zărea, ca o umbră lată, spatele mare al lui Pavel, care mâna caii furgonului. Cel care încercase uşa, după ce o

zgâlţâise de câteva ori, nu mai revenise.

— Spune povestea cu ceasul, i-am zis după un timp lui Eugen.

— Cu ceasul Ecaterinei a fost simplu. Ne întorceam de la un bal, dimineaţa. Aveam optsprezece ani, eram într-o permisie, trebuia să plec pentru încă un an la şcoala militară de la Mediaş, iar apoi, după cum ştii, în *practica mecanică de front*, cum fusese numită, prin eufemism, trecerea promoţiei noastre sub comandă germană. Era dimineaţă, veneam de la bal, răsărea soarele, şi ideea Ecaterinei a fost să ne schimbăm ceasurile. Cred că a fost clipa când trebuia s-o sărut, dar n-am îndrăznit. Nu sărutasem niciodată o fată. Asta am povestit-o bine, sunt sigur.

— Foarte bine. N-ai înflorit nimic.

Am râs amândoi încet şi, fără să vrem, ne-am atins mâinile.

— Câte zile să fie de când am trecut istmul? m-a întrebat Eugen. Ne apropiem de mare? (Şi a început iau să vorbească mult, avea un neastâmpăr voios de a vorbi, căruia abia mai târziu, când Eugen n-a mai fost deloc, i-am preţuit înţelesul). N-am coborât din furgon decât nopţile – spunea – şi atunci numai furând câteva minute. Aş vrea să văd *ziua*. De o săptămână aproape n-am mai văzut decât stelele. Aş vrea să cuceresc dreptul elementar de a vedea cum mai arată o *zi*. Nu mi-e teamă, Arhip, că ai să râzi de mine şi de cuvintele pe care le folosesc. Ar trebui oare să fac şi să vorbesc altceva acum, care să fie mai potrivit momentului şi furgonului? Prostii. Ce-ar putea fi mai potrivit? Tu n-ai învăţat să râzi de oameni, ştiu asta, Căci, din păcate, a râde de oameni e un lucru care se învaţă, şi încă cu metodă.

Am auzit zgomotul cataramei de la centura pe care Eugen încerca să şi-o prindă peste tunica de soldat. Şi atunci i-am spus:

— Eugen, am veşti sigure că am fost citaţi acum J câteva zile, tu, eu şi ceilalţi colegi ai noştri *din practica* $ *de front* – am fost citaţi pe ordin de zi ca dispăruţi.

căzuţi în incendiile aerodromului de pe istmul încercuit. Am fost înaintaţi la gradul de sublocotenenţi *post mortem*. Am aprins lanterna şi i-am luminat catarama, ca s-o poată încheia.

— Stinge-o, mi-a zis. Nu e nevoie. E gata. Spunmai departe.

— Bine Mai departe. Locotenentul german Bewohner, care lăsase promoţia noastră ca detaşament de sacrificiu pe aerodromul încercuit de pe istm şi fugise cu singurul avion rămas după evacuarea escadrilelor germane, a fost interceptat şi doborât. S-a salvat cu paraşuta, a revenit pe aerodromul abandonat şi a izbutit să treacă apoi1 printre linii, puţină vreme după plecarea noastră. A aflat că trăim. Nu mai suntem sublocotenenţi postumi. *Trăim* – Bewohner a autentificat asta în faţa tribunalului militar din peninsulă, unitatea aeronautică germană care ne-a avut sub comandă promoţia ne-a cerut pedeapsa capitală. Suntem de două ori fără identitate, în mod oficial. Iar a treia oară acum, din propria noastră voinţă, în haine de infanterişti fără nume. Astă-seară, la coborârea din furgon, va trebui categoric să ne despărţim, altfel, împreună putem fi uşor recunoscuţi. Umple-ţi bine, buzunarele cu pâine. Asta e tot. Nu mai e vreme de imaginat nimic.

Am aprins lanterna, am îndreptat-o spre Eugen şi l-am întrebat:

— Cât e ceasul? Mi s-a făcut foame.

— Şapte şi douăzeci, seara. Am stins lanterna.

Furgonu) părăsise şoseaua pietruită, mergea acum pe un drum de pământ, urca. Crengi groase de copaci izbeau marginile dubei, în dungile de aerisire se prindeau şi se rupeau frunze mari, proaspete, umede, poate plouase înainte de a fi ajuns noi aici. Nu. Ploua chiar, din ce în ce mai repede, acoperişul de tablă suna mărunt, era o ploaie de primăvară şi mi-am amintit că suntem în aprilie 1944. În furgon a pătruns un aer tare, de munte, şi mirosul de pâine deveni din nou plăcut, mi s-a făcut şi mai tare foame,

eram din câmpie, şi muntele îmi făcea totdeauna foame. Am rupt o pâine în două, i-am întins jumătate lui Eugen şi am început să mâncăm cu poftă. Ploaia sărea înăuntru prin dungile de aerisire, ne uda pâinea şi hainele de soldaţi, frunzişul proaspăt învăluia tot mai mult furgonul, era un continuu foşnet, simţeam pădurea şi înăuntrul dubei, de câteva ori ne-am aplecat chiar amândoi râzând, ca şi cum am fi fost afară şi am fi trecut direct pe sub crengile mari şi ude.

— Mi se pare că sunt stejari, a zis Eugen.

Şi s-a ridicat în picioare, a întins buzele spre dungile de aerisire şi a început să prindă între dinţi picurii care săreau pe lamele înguste de oţel.

— De fapt, a zis el sorbind mai departe – şi aşa mi-a rămas Eugen în memorie – de fapt, noi suntem acum oameni liberi. Cum nu se poate mai liberi. Să ne bucucăm, deci. Ar trebui să cântăm *Gaudeamus*.

Cineva a bătut, uşa s-a deschis toată, şi în cadrul ei a apărut statura elegantă a lui Veriotis. Purta un pardesiu în carouri mari, cafenii, avea mănuşi albe şi o floare la butonieră.

— Ce doreşti, domnule Veriotis?

— Vreau să vă întreb dacă mai aveţi nevoie de mine. ce au început să sosească studenţii în cămin.

— Eşti totuşi un om delicat. Îţi mulţumesc. Însă poţi pleca, nu e nevoie de dumneata.

— Bună seara.

După plecarea lui Veriotis, mi-am îmbrăcat tunica secolorată de sublocotenent aviator, m-am sprinnit în bastonul de.com, am ieşit pe coridor, şi până târziu am montat împreună cu ceilalţi studenţi uşile la camere.

I

VIEŢI PROVIZORII

17» coala

Clopotul lui Polider

„S

A

m U FOST TIMPURI CARE ŞI-AU ARĂTAT SEM iml de sfârşit prin sfârşitul unui om. „Cu el s-a sfârşit o lume" – e o expresie dintre cele mai obişnuite, nu? Da, sunt vorbe obişnuite, le folosim ca pe o banalitate, fiind gata făcute de cine ştie când, dar dacă ne oprim să le pricepem înţelesul, începe să ne fie teamă de ele ca de un fir rupt între două veşnicii. Aşa mi-a fost miefriră de cuvintele „cu el s-a sfârşit o lume", auzindu-le când s-a prăpădit un om ce mi se păruse totdeauna o fiinţă neînsemnată. Nu era nici bun, nici rău, nu venea de nicăieri şi nu pleca nicăieri. „Om fără istorie", ziceam. Şi totuşi, se folosiseră cuvintele „cu el s-a sfârşit o lume" la pierderea lui – şi mi-a fost şi mai frică. Însemna *Sk* nu înţeleg şi nu înţelesesem ceva foarte grav, că omul acela* reprezentase ceva enorm. Independent, poate, de viaţa lui cotidiană, banală, ştearsă, fragmentată după capriciile evenimentelor dinafară, purtase în el un mare blestem sau un neobişnuit rost pierdut, iar eu nu fusesem în stare să văd măcar ceva din toate aceste minusuri preţioase de sinteză. Dacă aş fi fost mai atent, mi-ar fi fost teamă mai demult, încă de când trăia zilnic aşa cum trăise, când crezusem că i se potriveşte foarte bine observaţia pe care o făcuse cineva despre destinul său: „omul ăsta îşi trăieşte mai mult umbra decât chipul". Să fi fost greşeala mea fundamentală socotind că el nu dusese decât o continuă viaţă provizorie, umilită până şi de zigzagul celor mai mărunte întâmplări, captivă lor până la nimicirea celui mai naiv vis personal de zi sau de noapte? Să nu fi fost în stare să văd că o astfel de existenţă purta semnul tulburător al destinelor celorlalţi? Să nu credeţi că spun toate astea impresionat de această călătorie pe un drum de ţară, în trăsura asta veche, anacronică pentru timpul nostru cosmic. S-ar părea că nici pe dumneavoastră, domnule, nici pe doamna

care stă alături pe bancă nu vă interesează această călătorie. Dar, ierta-ţi-mă, nu m-aţi cunoscut. Numele meu e Miron Basara-bescu. Al dumneavoastră, Alexandru Lăscăreanu? Doamna Corvin… Scuze, doamnă Corvin, aveţi alt nume decât dânsul, credeam că domnul Lăscăreanu vă e fiu. Drumul pe care mergem nu duce decât spre o comună neînsemnată şi se poate spune că o ţintă atât de mică nu poate atrage trei oameni străini unul de altul, zece oameni sau o sută de oameni, decât numai pentru acelaşi scop. Nu mă sfiesc, deci, să vă spun că şi eu merg în comuna asta de câmpie cu acelaşi scop ca şi dumneavoastră. Să mă reculeg o clipă în faţa omului care s-a stins în această comună, departe de oraşul unde trăise pierdut şi şters, deci tocmai omul despre care vă spuneam că mi-a fost frică atunci când am auzit spunându-se la vestea sfârşitului lui: „cu el s-a sfârşit o lume”. Numele acestui om, după cum cred că ştiţi, e Popescuf şi într-atât de provizoriu era în cele mai intime case ale existenţei sale încât nimeni nu putea jura dacă fetele sale blonde şi şterse sunt patru, cinci sau şase la număr. Poate vom afla acum, când îi omagiem sfârşitul. Observaţi, vizitiul de la trăsura asta veche îşi strigă din când în când caii pe nume. Poate că în felul ăsta ne ironizează anonimatul. Să nu ne întrebăm de ce trăsura are legat de capul oiştii un clopot care răsună asurzitor peste câmp. E ora opt, a apus soarele. Clopotul trebuie să aibă o poveste, nici că se poate, o poveste care va deveni misterioasă când copiii de azi vor deveni maturi – ştiţi bine, poveştile le fac copiii cu longevitate – şi povestea va fi atât de teribilă, încât nu va mai păstra clară nici imaginea câmpiei, nici a clopotului. Aceste legende stupide cu clopote şi cai (Dar să tăcem puţin. Să-I întrebăm pe omul de pe capra trăsurii, pe nume Polider, ce a fost cu zgomotul care a răsunat atât de ciudat peste câmp şi a revenit de câteva ori în urechile noastre. Omul ăsta, Polider, e răutăcios, v-am spus dinainte că observasem asta, zice că au răsunat hohotele mele de

râs peste câmp. Nu, n-am râs. Şi, după câte ştiu, nici dumneavoastră n-aţi râs.

II

Pălăria de pai

U

RCIND SCĂRILE, ALEXANDRU LÂSCAREANU auzise voci în camera sa de la etaj, dar un timp nu distinse niciuna din cele pe care le cunoştea. Odaia îi era de obicei invadată pe cealaltă scară, de serviciu, prin sala de depozit a unui anticariat unde lucra în aburi de cafea şi de maşină de spirt un anume Matei Ionescu, care achiziţiona şi mobilă veche, şi, neavând spaţiu din pricina maldărelor de cărţi, împingea fotoliile cumpărate, scrinurile, etajerele, canapelele, în camera lui Lăscăreanu, motivând gestul cu aceste cuvinte, mai degrabă cu reproş decât cu intenţie de scuze: „sunt lucruri foarte scumpe şi nu înţeleg să le las în acest depozit ingrat, unde optzeci la sută din stivele sufocante de tipărituri ce vin de pe o zi pe alta sunt maculatură producătoare prin sine de mucegai”. Invadându-i camera lui Lăscăreanu cu mobile, Matei Ionescu socotise neimportant amănuntul că grupurile familiare de vizitatori ai depozitului foloseau şi ei camera lui Alexandru Lăscăreanu pentru discuţii prelungite, discuţii privind mai puţin – cărţile aflate în depozit; Matei Ionescu expedia rapid volumele de oarecare interes. Obişnuit să audă voci în camera sa, Alexandru Lăscăreanu evita să se întoarcă acasă în timpul zilei, venea seara numai, când odaia i se golea şi când Matei Ionescu, obosit şi de depozit, şi de vizitatori, se retrăgea cu mult firesc în „încăperea cu mobile”, ca să se odihnească o oră într-un somptuos fotoliu galben şi să-şi bea ultima cafea înainte de a porni spre domiciliul său aflat într-un cartier îndepărtat al Bucureştilor. Şi azi Alexandru Lăscăreanu se întorsese acasă după şapte seara, dar vocile continuau să existe în camera sa, îşi controla ceasul, era aproape zece, şi-şi spuse că,

mai mult decât el, Matei Ionescu trebuie să fie foarte iritat că nu s-a putut retrage la timp să-şi petreacă ora de ticuri în fotoliul galben. Rozeta de aerisire dinspre scară a depozitului arăta că sala anticariatului e încă luminată, se auzeau dintre stivele de cărţi paşii nervoşi, în aşteptare, tuşea mâniată a lui Ionescu, pe când dincolo, în cameră, vocile îşi urmau calme cursul, ignorând timpul. Erau voci multe, ca niciodată, probabil toate fotoliile erau acum ocupate, numai fotoliul galben stătea gol, respectat fiind printr-un consemn tacit. Alexandru-Lăscăreanu căută o explicaţie acestei întârzieri a vocilor în camera sa, dar nu găsi vreuna, deşi gândul îl ducea la ceva ce i se întâmplase săptămâna trecută: îşi uitase într-una din zile acasă sulul de calc al unui proiect. ingineresc de mare trebuinţă şi fusese silit să se întoarcă să-l ia, era puţin după prânz, şi intrând în locuinţa sa observă că permanenţii vizitatori străini s-au arătat absenţi la apariţia lui, iar în acea totală absenţă, o voce de o stranie intimitate spusese cu voalată tristeţe cuvintele care-l „speriaseră puţin; „Ne ocoliţi, domnule Alexandru Lăscăreanu, mulţi din cei de faţă nu vă cunosc, dar aproape toţi vă aşteaptă”, şi glasurile îşi continuaseră convorbirile; stupefiat de întoarcerea peste program a lui Alexandru se arătase atunci numai Matei Ionescu, care, pentru a-şi sublinia mirarea plină de reproş, se grăbise să vină din depozit, să se aşeze şi să stea crispat în fotoliul galben tot timpul cât Lăscăreanu îşi căutase sulul de calc, ca şi cum ticurile sale mutate cu câteva ceasuri mai devreme prin venirea lui Alexandru nu voiau să-şi piardă dreptul de a fi trăite.

Acum, Alexandru urca scările la timpul cuvenit, chiar mult mai târziu, era zece seara, nu găsi o explicaţie exageratei întârzieri a vocilor în camera sa, dar se gândi că nu trebuie să fie intrigat de asta, era prea obişnuit cu necunoscuţii care-şi luau dreptul în orice loc şi în orice moment de a-l admonesta, de a-l face partizanul unei cauze sau adversarul ei, de a-l subsuma unor

pricini curente, aflate dincolo de existenţa lui. Continuă dar să urce scările spre camera zgomotoasă. Se opri pe una din treptele de sus şi se aşează să aştepte plecarea vizitatorilor care foloseau drept ieşire uşa depozitului dinspre scara de serviciu. Aşezat pe treaptă, îşi sprijini un umăr de zid, desfăcu ziarul de seară şi încercă să citească, dar replicile care răzbăteau de dincolo de uşa camerei se suprapuneau pe tuşul negru al literelor, al ştirilor agenţiilor de presă, al comentariilor politice, – şi se lăsă luat, în oboseala care-l copleşise, de lectura rapidă, amestecată, a replicilor emise de vocile din odaia sas

— Un curs universitar e cu totul altceva.

— Dar n-am susţinut contrariul.

— Nici nu s-ar putea susţine contrariul. Un curs universitar are rolul său limitat, dar şi deschis marilor sugestii de perspectivă: Urbi et Orbi. La Roma ca şi în Univers.

— Vă cer scuze amândurora că vă întrerup discuţia, s mteţi de la Facultatea de litere?

— Nu, domnule

— Exact ce spuneam şi eu celor trei prieteni ai mei, aci de faţă, unul e regizor, doi operatori de cinema, eu creator de costume de teatru. Le spuneam că nu sunteţi de la Facultatea de litere, deşi dvs. puteaţi sugera prin chip ceva din aerul eposului dramatic al lui Euripide, iar dânsul pe Panteleevici din Livada *cu vişini* a lui Cehov în recenta interpretare italiană de la Torino. Faciesurile, într-adevăr, v-ar putea arăta ca fiind de la Litere, prin substituţie, desigur, dar personal nu mă conduc după faciesuri, pe care mulţi înclină să le aplice persoanelor în viaţă. Vreau să spun, din pricina unor comodităţi culturale, pe croiala câtorva tipuri sau arhetipuri, date fie de istorie, fie de ficţiunea literară, clasificăm existenţe reale… Domnilor, pe Invadează lecturile, zadarnic surrealisrmil, el n-a putut rezolva nimic, coşmarul lecturilor se substituie vieţii şi faciesurilor, dar personal,

credeţi-mă, nu cedez acestei… E groaznic, noianul lecturilor formează prejudecăţi încă din copilărie, lecturile conduc paradoxal la inerţie intelectuală în viaţa obişnuită, se poate vorbi chiar de oameni care citesc din inerţie…

Câţiva paşi uşori, elastici, ritmând cu discreţie un râs jovial, schiţară peste coloanele ziarului liniile de statură ale unui om suplu, puţin demodat, trecut de cincizeci de ani.

— Dar e domnul Vesper, domnul Vlad Vesper, n-aţi îmbătrânit deloc, acelaşi pas şi acelaşi aer optimist.

— Sunt de mult aici, dar se vede că am început să devin o prezenţă târzie. Îmi permiteţi să iau loc lângă dvs., nu vă temeţi, nu mă aşez în fotoliul galben. Mă mulţumesc cu acest taburet de figuraţie. Mă simt atras de discuţiile agitate despre actualitatea febrilă, am fost mereu obişnuit să fiu un contemporan docil.

— V-aţi căsătorit, desigur.

— De opt ani – şi râsul uşor al lui Vlad Vesper sună iarăşi limpede peste vocile din cameră şi peste literele ziarului, cu o undă de melancolie. Aş putea spune că într-adevăr m-am căsătorit numai puţin. Circui la fe ca şi înainte, singur, pe relaţiile de mult aşeztte, la care adaug fără traumatisme relaţiile noi. Camera asta o ştiu de foarte mult timp, de pildă, de acum cincisprezece sau optsprezece ani. Aparţinea unei „doamne, puţin rudă cu mine, doamna Corvin, p doamnă distinsă. Numele ei sună1 întrucâtva a Istorie, dar să ştiţi că doamna Corvin era o fiinţă preocupată mai mult de fragmentele anotimpurilor, pe care le celebra făcând delicioase sorturi de dulceţuri, de zarzăre verzi, de flori de măceş, de cireşe şi vişine, de caise şi căpşuni. Toamna însă o. deconcerta pe doamna Corvin, o scotea din categoria existenţei sezoniere, pot să vă spun fără să greşesc prea mult că n-a oferit niciodată cuiva dulceaţă de gutui. Poate n-ar trebui să fac legături atât de triste, dar doamna Corvin a dispărut prin surprindere toamna – şi Vlad Vesper râse iar melodios, cu

melancolii discrete.

Alexandru Lăscăreanu se mută mai jos pe scară, se aşeză şi scutură larg ziarul pentru a îndepărta dintre coloanele şi titlurile negre liniile feline ale domnului Vlad Vesper, care luase proporţii pe întregimea celor două pagini. Dar statura lui reveni cu gesturi largi de sub apele rupte ale literelor negre şi-şi limpezi mişcările plutitoare şi râsul jovial. O nouă scuturătură enervată a ziarului, dar Vesper rezistă înalt, râzând fin, melancolic, apăsându-şi ocrotitor pălăria albă de pai când pe un rever, când pe altul, ca pe un colac de salvare; fiindcă trebuie să fi avut o pălărie de pai care să „convină moliciunii mişcărilor sale.

— Vă mărturisesc sincer că nu ştiu sigur ce profesie avea doamna Corvin, o ştiam mai mult ca doamnă distinsă, de altfel mi-era rudă foarte îndepărtată. Lucra într-adevăr la teatru, cum susţineţi dumneavoastră?

Probabil că Vesper se adresase creatorului de costume de teatru – şi tânărul Lăscăreanu de pe treptele de afară îşi dădu seama că pierduse pasagii întregi din discuţiile vocilor din cameră, lucru pentru care se felicită, dar convorbirea de dincolo se reluă pe paginile ziarului, făcând din rândurile de tipar o apă din ce în ce mai neagră:

— Dar vă jur, domnule Vesper – era vocea costu-mierului – vă jur că doamna Corvin mi-a fost asistentă la costumele de epocă, schiţa admirabil mai ales costumele de tineri dregători, explicabil poate pentru o fată bătrână ca dânsa. Credeţi-mă, la teatru era cu totul alta. E drept, avea trac la costumele lui Hamlet, dar pe al lui Horatio îl executa fără greş. Vă amintiţi replica lui Ho1 ratio când reapare fantoma: „… Stai, nălucă, de nu ai 1 grai de om, cu orice grai să-mi spui…” Cred că doamna Corvin ştia reţ>lica sau o simţea fără s-o ştie prea bine, i trăia toate replicile care constituiau rolul scutierului pentru că era foarte tulburată în faţa hainelor lui Ho-l ratio, care i se iveau de sub degete, ca un rol

perfect învăţat transpus în stofă. La costumele antice – care I pot fi considerate dacă nu mai simple, mai tranşante, nu-i aşa? – îmi amintesc cum creatorul-şef m-a îndemnat să-i dau totuşi să lucreze costumul lui Oreste. „Nu, i-am replicat maestrului, dincolo de Pilade nu îndrăzneşte". Şi i-am dat, deci costumul lui Pilade. Poate şi;< în ceea ce priveşte doamna Corvin, lecturile – dacă le-a avut, deşi personal nu sunt convins de anvergura J lor – substituise ceva care se potrivea unor aspiraţii 1 matrimoniale pe care şi le credea cuvenite. Era tulburată când lucra în atelierul teatrului, dar, când pleca spre domiciliu, devenea calmă, poate pentru că îşi consumase esenţa existenţei la masa de schiţat costume, pe planul i elevat al istoriei şi ficţiunii. Întoarsă acasă, trăia liniş. – l tea acelor pauze casnice sezoniere în afara timpului istoric, cum spuneaţi dvs., domnule Vesper. A avut doamna 1 Corvin lecturi sau nu, n-are importanţă, îmi voi menţine părerea că lecturile, aşa cum mărturiseam domnilor de la Litere… *A*

— Am spus doar că nu suntem de la Facultatea de îi Litere.

— N-am susţinut că doamna Corvin se sustrăgea timpului istoric – spuse Vesper cu tristeţe în glas, dar mă gândesc cu regret că n-am ştiut amănuntul cu teatrul, aş fi înţeles atunci mai bine că gestul ei de a celebra anotimpurile captându-le în transparenţa dulceţurilor de fructe însemna poate mai mult decât vagul simţ istoric pe care îl au atâţia… M-ar interesa foarte mult amănuntele de destin ale unei asemenea fiinţe

Poate numai tânărul Alexandru Lăscăreanu, pe % n-am avut plăcerea să-l cunosc şi care ne ocoleşte cu o elegantă discreţie, are favoarea de a şti foarte, mult despre enigmatica existenţă a acestei doamne aproape anonime şi mai ales despre dispariţia ei, poate chiar despre clipele ei de apus în lumea în care a călătorit şi s-a refugiat… Repet, doamna Corvin a fost a femeie distinsă.

— Nu recunosc pericolul lecturilor, după cum nu recunosc aşa-zisa evaziune pe planurile epocilor trecute de istorie – interveni o voce groasă apăsat răguşită pe vocale. Suntem toţi prea solicitaţi de istoria prezentă, se face în zilele noastre prea multă istorie, palpabilă, oră de oră, până în cel mai îndepărtat colţ al planetei, niciodată nu s-a făcut atâta istorie sub privirile zilnice ale oamenilor. Grăbiţi, în această epocă modernă să prindem în micul etalon al propriilor noastre clipe extraordinara istorie, n-avem şanse, de multe ori, decât a zărim în fugă istoria, de pe scundul nostru promontoriu învârtit circular pe mecanismul perfect al prejudecăţilor, de la fereastra automobilului, sau prin hubloul, avionului, «când e cazul şi când avem prilejul.

— Greşit, domnule, interveni vocea cuiva, probabil a regizorului de film, aducând contraargumentele neorealismului şi ale ultimelor lui consecinţe.

— Iar ca pietoni – continuă netulburată vocea apăsat răguşită la vocale – ne îngăduim câteodată răgazul să citim la repezeală o carte cu o singură pagină: afişul! N-aţi observat ce mult s-a dezvoltat acea sinteză a artelor numită afiş? Dar să fim rezonabili. Susţinând că n-avem şansa de a ne identifica istoriei, am putea ajunge la perfidia de a ne scuza hiatusurile noastre cotidiene de istorie, sau, dimpotrivă, de a identifica istoria ocupaţiilor noastre aproximative de slujbaşi înscrise într-o ierarhie calchiată după un presupus tabel contemporan de istorie – ceea ce ar fi strident, nu? – ca şi pretenţia imberbilor cu tunsoarea aci prea scurtă, aci prea lungă, ce se vor crezuţi că sfidează cine ştie ce inerţii ale zilei pentru a-şi confirma lor înşişi nă nu-i înţelege istoria, când de fapt sunt nişte conformişti foarte limitaţi ai acelui gen de inerţii laterale, spre deosebire de inerţiile principale, care, să-mi fie iertată expresia, sunt mult mai cuprinzătoare în ceea ce le priveşte. Care istorie, domnilor, când

fiecare invocă istoria pe potriva limitelor existenţei sau măsuratelor lui perspective? Facem cu bună ştiinţă prea multe legende despre istorie şi despre noi înşine. Credeţi-mă, domnilor, că un prieten al tatălui meu era considerat mort de vreo douăzeci de ani şi ceva, avusese gradul de sergent. Ei bine, săptămâna trecută acest om mi-a adus o scrisoare, m-a salutat respectuos şi a ţinut să-mi spună: „Mă bucur că am fost transferat ca factor poştal în cartierul dumneavoastră. Ce mai face tatăl dumneavoastră?" I-am răspuns uluit 3 „Doar ştii, aţi pierit împreună în război..." M-a privit mirat 3 „Da? Aşa se spune? E o greşeală". Poate să fi fost într-adevăr o greşeală, istoria n-a avut timp să se întoarcă şi să corecteze legendele despre fostele lor drumuri de moarte şi de minimă viaţă, şi legendele s-au impus în locul istoriei exacte. Se prea poate să treacă provizoratul legendelor drept istorie şi în tomuri groase, deşi, după câte ştim cu toţii, nu i se poate imputa nicidecum epocii noastre că n-ar avea mijloace de a nota şi de a reprezenta cât mai aproape de verosimil ce se întâmplă pe pământ şi sub soare.

A urmat o tăcere jenantă, câteva monosilabe de protest, tăceri prelungite, mişcări de fotolii, paşi iritaţi. Vlad Vesper dispăru brusc din paginile ziarului. Lăscăreanu făcu un gest de apropiere a paginilor, parcă pentru a-l reînchega şi a-i da posibilitatea să se retragă mai conform cu politeţea sa, dar oricât cuprinse aerul cu ziarul, figura dispărută intempestiv nu reveni. Pălăria lui albă şi largă de pai alunecă singură când pe planul înclinat al unei pagini, când pe celălalt, şi Alexandru Lăscăreanu se silea ca roata borurilor să nu se rostogolească pe scări în faţa unei perechi de bătrâni care înaintau încet, temători, pe culoarul prost luminat al etajului de dedesubt. Pălăria căzu de pe marginea paginilor şi se săltă în jos pe trepte spre picioarele bătrânilor, care se opriseră privind miraţi spre Lăscăreanu; care alerga aplecat pe scări să ajungă din urmă roata albă de pai. N-o

ajunse la timp, bătrânii speriaţi se depărtară unul de altul, pălăria lunecă printre ei, la dreapta, rostogolindu-se mai departe pe scări, urmată în fugă de Lăscăreanu, care schiţă un semn de scuze, şoptind în trecere 5 „pălăria de pai”. „Era o pălărie?” – întrebă bătrâna în urmă, la care bătrânul duse un deget la buze. Mai statură un timp pe coridor, până când paşii repezi ai lui Lăscăreanu se opriră undeva. Apoi, întristaţi că nu văzuseră nicio pălărie, bătrânii intrară în locuinţa lor.

III

Ploaia şi biserica pe roate

L

«wvi-u PĂTRUNSESE ÎN MICA CEASOR nicărie de pe scara mezaninului şi rămase în cadrul uşii deschise, cu ziarul desfăcut atârnându-i în mina. Nu fusese niciodată aici, deşi trecuse zilnic timp de câţiva cni pe lângă prăvălia asta de scară. Citi firma de pe peretele din stânga pentru a-şi aminti numele ceasornicarului, nume peste care trecuse de atâtea ori cu ochii şi nu-l înregistrase bine: SCHWARTZ. Ce simplu.

Schwartz. Schwartz stătea după uşă, pe un fel de butuc îmbrăcat în blană de iepure. Aplecat deasupra unei mese mici, într-un semiîntuneric tulbucat de un bec cu lumina pitită printre maldăre de şuruburi şi rotiţe ruginite, meseriaşul privea nemişcat printr-un tub prins sub arcada ochiului stâng maşinăria veche a unui ceas deşteptător. Pe peretele din faţa lui se zăreau vag păpuşi fără culoare şi, printre ele, în poziţii cu totul nefireşti, păsări mici împăiate; Lăscăreanu îşi roti privirea să descopere pe pereţi un ceas sau mai multe ceasuri, dar nu văzu niciunul. Imaginea de timp înapoiat stăruia în câteva tablouri pătate, lipsite de identitate artistică, cu chipuri vopsite ţeapăn.

Nu departe de Schwartz, în dreapta, un om cărunt, cu faţa striată de riduri adânci sprijinită în palme, a-şezat pe un scaun de aluminiu înalt cât o etajeră, vorbea cu glas tare spre un paravan

de carton galben:

— Dumnezeu v-a făcut pe toate blonde, fetele mele. Sunteţi prea blonde, prea sărace şi prea slabe, aveţi o spaimă fixă în ochi şi cine ştie dacă se va afla vreodată că aţi putea fi şi voi frumoase. Sunteţi frumoase, dar trăiţi împotriva voastră, din pricina a ceea ce cred alţii despre voi şi despre mine că am fi. Lumea vă confundă pe una cu alta şi nu prea mulţi din oraşul nostru au ştiut dacă sunteţi patru, cinci sau şase, fetele mele. Sunteţi şase, desigur, v-o spun eu, tatăl vostru, Popescu.

Şi Popescu se îndreptă de spate şi ciocăni nervos în paravanul galben. Apoi:

— Mă credeţi, domnule Schwartz?

Schwartz continuă să stea nemişcat deasupra maşinăriei vechi.

Popescu făcu semn cu mâna spre paravanul galben, chemându-şi poate fetele, să vină spre el. Îşi lăsă din nou capul în palme şi reîncepu:

— V-am. chemat, fetele mele, să veniţi pe un dâmb cil iarbă de la marginea drumului. Mersesem aproape o o zi întreagă peste câmp. Azi nu mai ştie nimeni seceta din 1946, de după război. Eu mă aşezasem sus pe dâmb, de atâta praf devenisem de pământ, mi-am lipit spatele de un trunchi de piatră înaltă tăiată în patru colţuri.

Se prea poate să fi fost cândva o piatră kilometrică sau o cruce cu braţele pierdute. Oraşul din care plecasem nu se mai zărea.

Popescu ciocăni din nou în paravan 8

— Ştiu că nu mă ascultaţi, domnule Schwartz.

— N-am zis că nu vă ascult. Ceasul ăsta are peste patruzeci de ani.

— Ei bine, fetele mele, n-aţi îndrăznit să urcaţi spre mine. Priveaţi în urmă cu frică miriştea goală pe care o străbătusem

sub un soare crunt. Se înserase bine şi un fel de umbre lungi ale nimănui încercau să se culce imense pe miriştea ţepoasă lunecând între orizonturi fără să-şi găsească loc potrivit. Şi nu se aşezau, şi deveneau şi mai lungi, neînchipuit de lungi.

O nouă ciocănitură în paravanul galben. Schwartz spuse;

— Da.

— Da, fetele mele, vedeniile acelea lungi de seară *se* pe câmpie erau numite de cunoscători umbra cerului, în serile de vară târzie şi secetoasă şi numai pe câmpie se poate vedea umbra asta a cerului. Şi din toate părţile orizontului se auzea un muget de vite flămânde. Şi câte o înjurătură clară sub cer, atât de clară, încât ţi se adresa direct.

— Mi-aţi mai spus aşa ceva – zise Schwartz întorcând maşinăria ceasornicului vechi pe partea cealaltă.

Popescu scoase din buzunarul hainei în carouri o sticlă de rachiu vânăt şi bău, strâmbându-se. Ciocăni în paravan şi întinse braţul cu sticla spre Schwartz.

— V-am spus mereu, de ani de zile, domnule Popescu, că nu beau şi nu fumez. Acum e vorba despre cei doi negustori. Nu vă temeţi…

Popescu izbucni într-un hohot de râs larg. Făcu un gest timid de „ocrotire, spre paravanul galben, apoi 5

— Nu vă temeţi că râd. Mi-am amintit de doi negustori, doi cunoscuţi ai mei, acum bătrâni şi nesăraţi.

Poate că au fost nesăraţi totdeauna, dar pentru că se mişcaseră mult, într-o parte a vieţii lor, prin târguri, pe uscat şi pe apă, cum se zice, dobândiseră o gravitate şi un mister care le ascundeau lipsa de har şi erau luaţi drept gânditori, deşi unul nu era decât negustor de brânză frământată, iar celălalt de feştile de luminări. Ei bine, aceşti trişori de personalitate…

Popescu suci în palme sticla de rachiu, părea ruşinat, vru să privească spre Schwartz, dar nu, îndrăzni, nici spre paravan nu

privi, nu ciocăni în peretele galben de carton, suspendat acolo pe scaunul înalt de aluminiu. Schwartz acceleră învârtirea şurubelniţei prin golurile maşinăriei de ceasornic, se grăbea evident, pentru a putea să spună ceva fără ca repararea ceasului să întârzie, vârî, în sfârşit, corpul maşinăriei în capacele carcasei şi zise:

— Aceşti negustori care treceau drept cetăţeni solizi.™

— Ei bine, şi care erau nelipsiţi din loja primăriei la parăzi, iar duminica de la slujba catedralei din centru, aceştia doi erau gravi şi când mestecau alviţă. Puteau spune orice neadevăr despre cer şi despre oameni şi erau. crezuţi. Nevestele lor deveniseră la ifel de grave, şi creditul moral al celor doi se cvadruplă. Nu i-am urât, deşi existenţa mea fusese clasată din punct de vedere public conform aprecierilor infailibile ale unor astfel de oameni gravi, lucru care mi s-a întâmplat şi recent, într-un alt mod, din pricina altor oameni gravi – nu i-am urât, îi stimam, pentru că mie, ca şi altora ca mine cu mintea tăioasă, ne produceau o teribilă veselie. Umorul, această demiurgică slăbiciune, chiar când e involuntară, slăbiciune care-i mântuie şi pe cei ce n-o au…

— Pe asta nu mi-aţi spus-o până acum, aţi început să adăugaţi de la dumneavoastră – zise Schwartz uitându-se mirat la Popescu prin mica lunetă a tubului de ebonit de la ochiul stâng.

— Vedeţi, fetele mele – blonde, lumea… Domnule Schwartz, ce-i cu ochiul dumneavoastră drept de e aşa de ciudat?

— Mi se pare, domnule Popescu, nu v-am spus până acum chiar exact, cu ochiul drept nu mai văd de mult

Popescu bău din sticla de rachiu, izbucni în râs:

— Imbecilii! Ei bine, negustorii ăştia aveau magazinele faţă în faţă, paralele pe o fundătură, la etaje cu terase faţă în faţă, unde nevestele apăreau dimineaţa

176 coala u şi se salutau cu solemnitate. Într-o zi cei doi se

ceartă, cred că d. Într-o confuzie. După ceartă zidesc uşile *a* magazine să nu mai fie faţă în faţă, îşi sparg casele în spate făcându-şi fiecare intrarea de magazin spre străzile opuse cu care se învecinau clădirile. Ei bine, au fost consideraţi pentru asta şi mai serioşi: dăduseră dovadă de intransigenţă. Nu mai puteau scăpa ei înşişi de prestigiul lor imaginar. Pe când eu, dimpotrivă, m. – am căznit, degeaba, toată viaţa aproape, în oraşul meu, să fiu stimat pentru ceea ce sunt, pentru ceea ce eram în stare, dar eram pus mereu în imposibilitate de a arăta ce vreau şi ce pot. Şi n-am izbutit să schimb o iotă din condamnarea pe viaţă care mi se semnase ceas de ceas, an de an fără să ştiu, fără să fi crezut că e posibilă oasemenea invazie de imbecilitate publică într-un secol civilizat. Dacă l-aş mai fi găsit pe marele om Miron Basarabescu, cu care fusesem coleg un an la Belle-Arte, el mi-ar fi înţeles tragedia, pentru că, deşi n-am devenit pictor sau poet, eu am avut totdeauna o fire de ax tist Am fost 1 predestinat tragediei…

Schwartz trase un sertar de la masa din faţa lui, 3 scoase un pachet şi, înainte de a-l desface şi a începe. să mănânce, zise, fără să se întoarcă spre uşă:

— Puteţi lua loc, domnule Lăscăreanu Alexandru Lăscăreanu tresări, n-ar fi crezut că

Schwartz îi ştie numele. Se aşeză pe un scaun în stânga ceasornicarului şi privi mai departe spre Popescu, care, nemişcat pe scaunul înalt de aluminiu, vorbea acum mult mai încet:

— Să plecăm de aici, fetele mele E dimineaţă, să trecem peste mirişte şi să găsim ceva.

— O gară – spuse apăsat Schwartz, tăindu-şi pâineaJ felii şi ungând-o cu magiun.

— Am ajuns după prânz la o gară, nu mâncasem ni4 mic – continuă Popescu. Era luni după prânz. Trenul trecea pe acolo de două ori pe săptămână: luni la prânjji şi sâmbătă la prânz. Aşa era imediat după război. Sosisem prea târziu, era luni după prânz, şi

– aveam de aştepta până sâmbătă la prânz. Gara era în plină câmpie, cu uşi date de perete, prin sala goală şi înaltă vedeai, spre;

<amp, într-o parte luna, şi într-alta soarele. Păsările zburau prin sală dintr-o parte în alta a miriştilor.

— Eram singur cu fetele mele, pe peronul deşert, când a apărut *Constantin Pierdutul întâiul*. *Regele nebun al câmpiei*. El nu cunoştea şi nu recunoştea pe nimeni. Făcea asta fără să insulte. Se urca la o gară în câmp şi cobora ia alta, fără să întrebe unde merge trenul următor. Era fără ţintă. Aducea cu el un aer de pustiu. Umbla în cămaşă şi iarna, şi cum era înalt, foarte înalt, primul cap pe care-l zăreai pe timp de ploaie, sub fulgi de zăpadă, sau pe vreme cu soare, era capul lui *Constantin Pierdutul întâiul*. Şi atunci, luni după prânz, eu cu fetele mele ne-am întâlnit singuri pe peron cu *Constantin Pierdutul întâiul*. Venea din câmpK din partea dinspre lună, şi a traversat sala gării, cu capul printre păsări spre partea dinspre soare. A ajuns pe peron, a dus palmele la gură, şi-a dat capul pe spate şi a urlat, spre câmpul gol şi ars din faţă, un sunet gros de vapor. I-am dat două numere, unul de 14 cifre şi altul de 18 cifre, ştiam că are nevoie să facă o înmulţire, aşa obişnuia, şi-a dus din nou palmele la gură şi, după ce sunetul său de vapor s-a – stins, mi-a dat rezultatul exact, calculat în gând, la înmulţirea celor două numere, de 14 şi de 18 cifre, mâniat în tăcere că nu-i alesesem numere cu cifre mai multe. Fetele mele, ca să-i aducă o mulţumire, s-au căznit mult timp să facă înmulţirea lui Constantin cu vârful unui ciob de cărămidă pe întreg peronul de plăci albe şi spre amărăciunea lor s-au încurcat pe la sfertul socotelilor şi voiau să întrebe încă o dată rezultatul calculat mai înainte în gând de regele câmpiei. Dar *Constantin-Pierdutul întâiul* plecase, se depărtase în apele uscate de foc nevăzut ale miriştii, se oprea din loc în loc, şi cânta gros, spre soare, sunetele grave de vapor. El n-a strigat niciodată un

om pe nume, nu recunoştea pe nimeni, era un suveran al pustiului, dar atunci, luni după prânz, când abia se mai zărea subţire şi înalt pe mirişte, a, strigat spre mine:

— Popescule, pe tine te cunosc. Să-ţi trăiască fetele blonde şi frumoase. Vino, peste câmpul ăsta e o gară pe unde trece un tren luni noaptea.

Am vrut să-l ajungem din urmă, dar n-am putut, fugeam pe ţepii miriştii, câteodată îl mai vedeam înalt şi subţire clătinându-se prin văpăi, ne chema poate iar, şi se depărta fără să ne aştepte, din statura lui care unea pământul cu cerul se desprindea uneori şi se ridic o mână lungă, îi vedeam umbra pe soare şi din nou nu-lj mai zăream. Dincolo de el, la marginea câmpiei, părerea) unui salcâm sau ceva ca un copac. Spre salcâm p alerga *Constantin Pierdutul întâiul*, el care nu avusese vreodată o ţintă. Era aşa de cald, încât călcam cu ochi închişi de frica soarelui, mergeam înaintea fetelor să-şi poată lepăda ele hainele şi să umble cum or vrea Doamne, cele şase fete ale mele alergau în urma mea goale pe mirişte, flămânde şi secate de soarele secetei! una din fete alerga mai tare, avea cu sine un vas de lut şi credea că o să găsească apă, *regele Constantin* se zărea din ce în ce mai rar în fuga lui înaltă şi clătinată spre salcâmul de la marginea câmpiei. Şi nu l-am mai văzut, poate că ajunsese la umbra salcâmului subţire şi, cum umbra salcâmului înalt n-atingea pământul în timpul secetei, poate *Constantin Pierdutul întâiul* se urcase şi-şi făcuse loc sus, printre crengi, la răcoare. Când am ajuns şi noi la copac, l-am zărit într-adevăr, acolo sus. Se spânzurase de umbra salcâmului, sub răcoarea care n-atingea pământul.

Popescu vărsă câteva picături din sticla de rachiu pe podelele ceasornicăriei, spunând: „Dumnezeu să-l ierte pe *Constantin Pierdutul întâiul*”.

— Şi a venit ploaia, domnule Popescu – spuse Schwartz,

împăturind cu grijă hârtia în care fusese mâncarea.

— Am intrat cu cele şase fete ale mele noaptea, într-un sat, în casa unui ţăran bătrân, care ne-a primit furios. Nu mult timp după noi, au mai venit doi călători, uzi şi ei până la piele, un tânăr uscăţiv şi scund în haine albe, şi e doamnă tânără în verde. Ţăranul bătrân s-a adresat tot furios călătorului în alb, arătând cu capul spre femeia în verde:

— E nevasta ta?

— Nu. N-o cunosc – a răspuns uscăţivul în alb.

— A venit cu tine. Nu pare româncă. Nu mă aşteptam să mai vii după cincisprezece ani de lipsă şi fără să-mi fi dat vreodată un semn. Un om simţit ar fi lăsat să se înţeleagă că a pierit şi n-ar mai fi dat cuachii pe aici. Dar ştiam că dacă ai să vii, ai să vii noaptea. Şi aş fi jurat că ai să soseşti, cum ai şi sosit, cu trăsura cu clopot a lui Polider. Ai vreo meserie?

Pe uşă a mai intrat un om înalt, bătrâneios, cu un sac în cap. Venea şi el de afară din ploaie, şi sacul ud leoarcă nu-i mai putuse apăra hainele de postav grosolan din care curgea o apă ruginită şi noroioasă. Fără să-şi dea jos sacul din cap, privind la tânărul în alb şi la femeia în verde, zise:

— Am auzit clopotul lui Polider cum s-a oprit la poartă. Dar tot nu înţeleg cine a venit. Nu este vorba de prăpăditul care a venit cu o turmă de şase fete. Ci de ăsta în haine albe însoţit de o muiere în verde.

— Nu-l cunoşti pe ăsta? – strigă mâniat bătrânul arătând spre uscăţivul scund în alb. E fiul meu, Matei Ionescu. Şi fratele tău, pe care nu l-ai mai văzut de cincisprezece ani. E un om fără meserie. L-am întrebat dacă femeia în verde îi e nevastă şi-mi spune că nici măcar n-o cunoaşte. Dar a venit cu ea 24 de kilometri de la gara din câmp şi le-a sunat pe drum clopotul lui Polider până aici, pe ploaie. Grigore, tu care umbli cu sacul în cap primăvara, toamna, iarna, şi vara când plouă, ar trebui să te

însori, a început să fie târziu pentru tine. Cât timp nu l-am văzut amândoi pe Matei, credeam, că vremea nu şi-a bătut joc de noi. Şi dacă femeia în verde cu care a venit i-ar fi fost nevastă, încă am mai fi putut zice că lucrurile nu ne arată bătrâni. Dar n-o cunoaşte pe femeia care o aduce în casa mea, unde n-a mai fost demult o femeie – eu, Dumnezeu să mă ierte, am îngropat două – el nu-mi poate spune că după cincisprezece ani de lipsă are vreo meserie sau nu-şi asta e mai mult decât un semn că tu, Grigore, ai îmbătrânit prost, iar oasele mele nu mai au rost să stea în picioare în casa asta. Războiul şi seceta mi-au aruncat din nou un nevolnic în casă, pentru că Matei nu poate fi decât un nevolnic, pe care nu-l mai ştiam ce fel e şi cum se mai închină, şi odată cu asta, eu şi cu tine, Grigore, şi sacul tău din cap, aflăm că am dus vremea la groapă 1 şi în vreme de pace, când puteam şi noi să ne facem oameni şi să mângâiem timpul *W*

Altcineva îşi bătea afară, la pragul uşii, tălpile bocancilor

— Alţi paşi de flămând. A intrat pe uşă un preot.

— Părinte, ar fi fost mai bine să nu fi stat cu casele îi alături – a zis bătrânul aspru la miezul nopţii am fi J dormit amândoi liniştiţi, fie care în patul lui. i

— Am auzit clopotul lui Polider.

— Clopot de cobe. A venit Matei.

— Domnul Matei? Şi doamna în verde?

— N-o cunosc pe „doamna, spuse Matei privind în lături Am venit cu acelaşi tren, a coborât în gară, nu mai avea tren mai departe până sâmbătă la prânz şi azi e abia luni noaptea…

Ţăranul bătrân a micşorat flacăra lămpii, s-a aşezat pe pat, şi-a scos cizmele, ciorapii lungi şi groşi de lână împletită în patru, şi-a dezbrăcat haina şi pantalonii de aba. şi le-a aşezat sub cap, s-a lungit, şi-a tras o pătură peste el, gemând şi aşezându-şi oasele „Mie mi-e cam somn” – a zis.

— Mâine, doamna pleacă mai departe – spuse Matei

Ionescu repede, pentru a-l mai prinde pe bătrân treaz. E o gară într-un loc pe unde trece trenul marţi. Dacă at putea merge într-o odaie să se odihnească. E udă de ploaie şi tremură.

— M-am încălzit – spuse râzând femeia tânără în vrrde, simţind că bătrânul o plăcuse, îl surprinsese cum îi priveşte aburii verzi ce i se ridicau în jurul umerilor şi părului negru revărsat pe gâtul înalt Aş vrea să mai râinân aici, cu toţii Nu mă sperii aşa uşor – spuse femeia şi făcu flacăra lămpii mai mare.

— Casa mea e plină – zise bătrânul căscând voit, răsfăţându-şi cuvintele şi rostindu-le pe ales ca săle. scalde mai bine în aburii verzi. Zilele astea mi-au sosit rude şi prieteni chiar de pe timpul primului război mondial, pe care nu le mai ştiam, sau le ştiam trecute sub alte zodii şi pe seama altora – şi bătrânul, din culcuş, îşi arătă dinţii încă tari spre locul dintre flacăra lămpii şi gâtul înalt şi dezgolit al femeii. „Porc bătrân", zise, Popescu, bău din sticla de rachiu, se strâmbă şi reîncepu: Nu ştiu ce vor străinii ăştia de la mine – a spus mai departe bătrânul. Am crezut că mă socotesc bogat, şi pe vremea asta de foamete şi de război neterminat au venit să-mi ceară ceva. Au văzut că nu sunt bogat, dar nu pleacă. Am până şi în bucătărie un ofiţer pensionar cu sabie şi decoraţie de pe vremea celor morţi, face fel de fel de teorii despre un al treilea război mondial, ca şi cum ar vrea să rămână singur pe lume dacă s-ar întâmpla un asemenea prăpăd. Ce e mai rău e că toţi profeţii ăştia n-au somn. Vorbesc mult şi despre pace, fără să doarmă, îşi închipuie că dacă or să ţină mereu ochii deschişi au să vadă. Povestesc despre lucruri frumoase netrăite şi de neatins – şi aici bătrânul se uită la femeia în verde cu ochi reci, de gheaţă, duşmănoşi – cine ar crede că la vremi atât de grele pot să poftească lucruri ce ar trebui ştiute mai întâi încă din leagăn? Că de foame nu fac asta. Cine ştie, poate din prea mult pustiu. Sunt mulţi, aproape douăzeci, mi-au umplut odăile, se plimbă prin casa mea fără să mă mai ia în seamă, seara

joacă cărţi în odaia ofiţerului chel cu sabie, cântă romanţe, vorbesc despre istorie printre uşi, se supără unul pe altul. Zilele trecute au fost la vânătoare de raţe pe baltă şi s-au întors împărţiţi pe tabere şi certaţi pe pacea neîncheiată încă. Plănuiesc acum să scrie un fe1 de istorie a satului, în frunte cu unul modos, Vlad Vesper, umblă pe la arhiva primăriei, trec din poartă în poartă pe la casele oamenilor şi am auzit că întreabă dacă ştie cirfeva de o biserică pe roate care ar fi o mare avere, şi care s-ar fi aflat la noi în sat nu ştiu. când S-a aflat, se zice, o biserică pe roate în satul nostru, acum două sute de ani şi mai bine. Dar pentru puţin timp a stat biserica asta în sat la noi, fusese ascunsă aici sub malul Dunării de frica tătarilor, dar pe urmă au venit nişte oameni călări şi au luat-o, ar fi plătit pentru asta nişte calupuri de aur unui grec cu patru neveste turcoaice şi care pe urmă şi-ar fi dat foc la casă cu aur cu tot şi ar fi plecat spre Athos, desculţ, da, a fost o biserică pe roate, aşa se zice că spuneau străbunicii noştri înainte de a-şi fi îngropat părinţii, dar au luat-o cu şase cai galbeni, potcoviţi cu bani de pe vremea împăraţilor Constantin şi Elena, şi au dus-o, undeva, s-o învelească în ceară albă cu cai şi călăreţi cu tot. Era un lucru biserica pe roate, pe unde o mai fi, poate că acum roiurile de albine fac miere în coaja ei de ceară albă – zise bătrânul şi „e întoarse cu faţa la perete, fără să mai fi privit spre femeia tânără în verde, şi mai zise: „n-aveţi decât să alergaţi după zilele săptămânii, şi dacă nu le prindeţi, tot e bine, izbutiţi să le încurcaţi măcar, marţea cu vinerea şi cu sâmbăta, şi asta să ştiţi că e ceva pentru o viaţă de om” – şi adormi, cu sforăituri.

Popescu se opri, întârzie cu privirile spre un tablou prins spre colţul paravanului galben:

— E doamna Bogomileanu, domnule Schwartz, da? Aşa mi-aţi spus, sunt sigur.

Şi Popescu arătă spre un portret al Mariei Stuart – după

detaliile de costum.

— Da, sunt sigur că v-am spus, actriţa Catinca Bogomileanu în rolul Mariei Stuart la Paris, în 1929. La întoarcere mi-a adus atunci două din perechile de păpuşi pe care le vedeţi, în costume „Marie Antoinette", primite de la cineva din vechiul cartier Marais, de la un artizan care nu făcea negoţ, dăruia numai, în clipe de uitare de sine – răspunse Schwartz.

— Doamna Bogomileanu era încă tânără, din nou li –, beră – explică Popescu cu gesturi largi şi vesele spre paravanul galben – prinţul dalmat renunţase s-o mai chinuiască cu gelozia lui subistorică de rege medieval balcanic fără tron. Domnule Schwartz – spunea Catinca Bogomileanu în 1929 – sunt fericită, bătrânule prieten Schwartz, e departe acum coroana halucinantă dalmată, sunt din nou Catinca, ce frumos bat ceasurile dumneavoastră de porţelan, lăsaţi-mă să le ascult cum făceam când eram copilă…

Aici Popescu tăcu, suci sticla de rachiu în palme, privind uimit în podele, sticla era aproape goală.

— Vai, de ce sunteţi pansat la ochiul drept, domnule Schwartz – spuse Schwartz, continuând replica întreruptă de Popescu.

— Nimic, doamnă Bogomileanu, o simplă oboseală a ochiului – reluă Popescu şi bău repede, proptindu-şi buzele aproape închise pe gura sticlei ca să poată face puţină economie din rachiul rămas, poate în vederea unei replici viitoare. Vă supăraţi, doamnă Bogomileanu, dacă vă fac în dar un mic ceas de mână, unicul ceas lucrat de mine în întregime, iertaţi-mă, îl lucrasem mai demult pentru altcineva, dar…

— Dar e mult mai potrivit pentru dumneavoastră, doamnă, primiţi-l împreună cu aceşti doi canari roşii pe care-i am de la un vameş din strâmtoarea Gibralt. arului. De ce sunteţi atât de trist, domnule Lăscăreanu? spuse Schwartz, cu acelaşi ton.

Lăscăreanu tresări din nou auzindu-şi numele şi căută să îndepărteze gândul că Schwartz, ca atâţia alţii, ce par absenţi la trecerea şi la existenţa lui, îi judecă viaţa cu fiecare gest, la fiecare gând intim.

— Treceţi de câţiva ani pe lânvă mezaninul meu, urcaţi scările, le coborâţi şi n-aţi intrat niciodată în ceasornicăria mea. Ca să fiu sincer, din pricina asta, de pe scaunul meu scund căptuşit cu blană de iepure, n-am izbutit să vă văd prin lentila acestui tub decât până la – genunchi, când treceaţi. Vă cunosc doar până la genunchi, domnule Lăscăreanu. Aveţi trei perechi de pantaloni, nu? Cei mai uzaţi sunt cei gri. Două perechi de pantofi Purtaţi câte o pereche de sandale doi ani de-a rândul Câteva zile, era înainte de un Crăciun, aţi purtat şi nişte galoşi. I-aţi uitat undeva, poate la o persoană agasantă, şi nu v-aţi mai dus să-i luaţi.

— Vă mulţumesc, domnule Schwartz, spuse Popescu, privind prin golul sticlei de rachiu, ceasul de mână e superb, e o bijuterie. Am să-l trimit pe tânărul Vlad Vesper să vă aducă un portret al meu în rolul Manei Stuart. Cred că are să vă placă domnul Vlad Vesper, e adevărat, e foarte tânăr, dar e atât de fin, de prevenitor, are un cult al conversaţiei atât de elevat, încât îi tace pe cei din jur să plutească. O, de n7 ar fi atât de tânăr, prea tânăr pentru o Marie Stuart ca mine, ai să te convingi, bătrânul meu prieten Schwartz – şi Popescu vărsă pe podele ultimele picături din sticla de rachiu zicând: „Dumnezeu s-o ierte pe nefericita femeie Ca-tinca Bogomileanu”. Apoi: domnule Lăscăreanu, l-am cunoscut pe tatăl dumneavoastră, inginerul. Era un om. De foarte mult timp trec pe la domnul Schwartz şi-l rog să mă prezinte dumneavoastră. Îmi spune mereu că nu e posibil, că nu vă cunoaşte decât până la genunchi. Vreau să vă iau martor la un proces de mare omenie. Vreau să-mi recapăt identitatea. Vreau să mă realipesc mie însumi. Am fost despărţit de mine

într-un mod fantastic, e un gol pe care mi-e frică să-i măsor singur, eu n-am fost ceea ce un paralelism imaginar crease din persoana mea şi a creat apoi din mine pe nişte tipare nepotrivite mie, în aşa fel încât pot apărea multora drept o tristă absenţă de la istorie, când de fapt existenţa mea e plină de istorie, atât de plină, că de multe ori par neverosimil, incomod, arogant, neconform cu limitele propriului meu destin. Nu sunt crezut, datele existenţei mele mărunte, în loc să mă confirme în faţa altora, mă contestă. Din asemenea pricini, chiar casa din oraşul meu e greu să fie dovedită că ar fi fost a mea, deoarece pe o perio-idă întreagă de ani de zile, de la secetă încoace, din 1945 până în 1956, adică vreo zece ani, se crede că aş fi fost absenteist –, nimeni nu m-ar fi văzut măcar rătăcind sub numele meu. Absenteist? O, doamne, eu alergam de colo-colo să-mi câştig existenţa pentru mine şi pentru fetele mele şi o lege absurdă m-a declarat absenteist. Într-o perioadă de ani cea mai agitată din viaţa mea l şi nu mi se mai permite să mă întorc şi să intru în propria mea casă. Puteţi fi de acord cu mine, tuturor ne trebuie timpul să ne trăim viaţa propriu-zisă şi e absurd să ne cheltuim o groază de vreme pentru a infirma o viaţă imaginară creată prin aproximaţii străine nouă. Bineînţeles, foarte mulţi fac un act de bunăvoinţă cie-punând efortul de a ne reînchega. măcar sumar prin ipoteze, dar a proceda sumar în cazul destinelor e mai riscant decât în aritmetică, pentru că se pot omite sau atinge nepotrivit multe lucruri, poate tocmai acelea ce merită respect delicat, ţinând de esenţialul unei existenţe. Unii cred că biografia mea ar fi alta decât aceea pe care susţin că aş fi avut-o şi că aş fi alimentat-o cu întâmplări ce nu pot fi crezute ca reale, vedeţi, nu sunt decât unul singur şi inalienabil, în timp ce alţi opt, sau douăzeci, să zicem, ocupaţi cu treburile lor „cu intenţiile lor, cu lucrurile care îi privesc şi pe care şi le cunosc foarte; bine, e posibil să fi spus şi să spună că nu m-au văzut – i într-o anumită

perioadă" a vieţii lor, sau atunci când m-au Văzut şi când ei erau ocupaţi cu lucrurile lor grave sau nu, eu stăteam cu spatele, dar de aici nu se poate nicidecum înţelege că aş fi fost absenteist de la istorie. Pentru că acela n-aş mai fi eu! „Bineînţeles că nu sunteţi dumneavoastră", mă încurajează foarte mulţi, „dar e o lipsă de date de aproape zece ani în filele destinului dumneavoastră, o existenţă neconfirmată care bineînţeles că trebuia măcar provizoriu notată prin mărturiile altora, aveţi cale deschisă să aduceţi datele dumneavoastră, dar pentru aceasta trebuie timp în care, an de an, lună de lună, trebuie refundamenţate cu date semnificative pentru consensul general, n-am spune că e nevoie să cheltuiţi pentru asta un timp egal cu perioada considerată lipsa, dar o să vă trebuiască destulă vreme în acest scop, pentru a vă realipi dumneavoastră înşivă, cum spuneţi, şi avem toată încrederea că veţi" izbuti, domnule Popescu; onestitatea dumneavoastră dinainte şi de după golul nejustificat ne dă convingerea în dreptatea dumneavoastră şi vă vom sprijini, dacă e necesar". Casa e în bună stare, aşa cum era când am plecat pe secetă să-mi regăsesc existenţa, să mă redescopăr, nu en în singur, altfel mi-ar fi fost mai uşor, eram cu cele şase fete… – aici Popescu ezită, tăcu, privi sticla goală, apoi reluă – e drept, mi-au trebuit zece ani, altora le trebuie o viaţă întreagă pentru a se închega – artiştii, de pildă, nu? – să zicem, să nu mă consider artist, deşi destinul meu, Miron Basarabescu, pictorul celebru, ar putea aduce mărturie, altora, zic, le trebuie mai mult, nu zece ani, nu o viaţă întreagă, ci generaţii de-a rândul pentru a se mărturisi în ceva, pentru a-şi arata esenţele neştiute, eu am avut nevoie de vremea modestă de zece ani ca să descopăr nişte lucruri simple, dar cutremurătoare, în numele omeniei, poate că e târziu să mai fiu luat în seamă, poate n-ar mai trebui. Dar trebuie, dacă tatăl dumneavoastră ar mai fi trăit, el ştia aproape tot despre mine…

— Dar tatăl meu trăieşte – spuse Lăscăreanu, surprins la

vorbele lui Popescu.

— Nu se poate! – strigă Popescu, coborând de pe scaunul de aluminiu şi îndreptându-se încordat spre Alexandru. Iertaţi-mă, am spus ceva insultător… – şi Popescu se oţiri încurcat sub tabloul cu portretul Mariei Stuart. Dar… se hotărâse… Aşa se stabilise de mărturiile unor existenţe care au supravieţuit… tatăl dumneavoastră mur… un bombardament, sau altceva, după aceea… E monstruos, unele mărturii sunt mai groaznice decât moartea. Excelent, tatăl dumneavoastră trăieşte, îmi va fi martor un om care şi el fusese despărţit într-un mod fantastic de el însuşi, îmi voi recăpăta identitatea, voi locui iarăşi în casa mea, mă voi realipi mie însumi. Poate şi dumneavoastră îmi veţi fi martor…

— Dar e un lucru atât de greu să vă reluaţi casa din oraşul dumneavoastră? – zise Lăscăreanu, evitând privirile pătrunzătoare ale lui Popescu.

Popescu se urcă şi se reaşeză pe scaunul de aluminiu – zise: „Nu e vorba de asta, nicidecum numai de asta, nu-i nimic dacă n-aţi înţeles încă totul, domnule Lăscăreanu, sunteţi tânăr, aveţi vieţile tuturor înamiea dumneavoastră, chiar şi pe cele care s-au stins” – şi-şi lăsă capul în palme. După un timp ciocăni în paravanul galben

— Avea şase încăperi casa – începu Schwartz – o împărţisem în şase încăperi pentru cele şase fete ale mele. Mie îmi oprisem un colţ izolat unde lucram la registrele unei companii de topometrie.

— Dar lucram mult şi pentru mine – spuse Popescu – aveam o pasiune secretă, pe care am aflat apoi că o au sau o caută fără să ştie nouă oameni din zece. Lucram într-un stil foarte original descopeream istoria. Ch să fiu sincer, perioada m: gr-dţi; l r nu m-a tulburat atâta cât epoca fanariotă, cu confuziile ei încurcate în fantastic. Dar noi românii n-am avut niciodată o

istorie obscură, aflaţi fiind totdeauna la punctul maxim de tragedie de la răspântia imperiilor.

— Un sol tătar – anunţă Schwartz.

— Ce vrea?

— Hanul tătar a fost jignit. I-a fost răpit de oş ti de pradă străine calul primit în dar de la regele polonez. Un cal istoric, trecut în toate cronicile, câştigat de şleahticii polonezi de la sultanul turc în campania din Boemia.

— Cine ştie de calul hanului tătar?

— A fost vândut de cineva marinarilor genovezi de pe un vas de la Galaţi, drept cal al celei mai tinere principese austriece.

— Să fie întrebat pârcălabul de Galaţi, dar el ţine de dregătoriile Moldovei.

— Pârcălabului de Galaţi i s-a tăiat capul din ordinul hanului tătar. Vasul genovez a fost distrus fără să se fi găsit calul, în timp ce marinarii italieni erau plecaţi în Delta Dunării să se convingă că acolo vin şi păsările polare să-şi scoată-puii. Solul tătar vrea, pentru hanul său, supunerea măriei-tale, treizeci de mii de galbeni şi cincizeci de fecioare.

Popescu râse cu hohote:

— Am fost mazilit de turci de o lună şi mai bine. Cronicarii Sublimei Porţi au şi scris în istoriile lor că mi s-a tăiat capul. Spuneţi-i solului tătar că nu mai exist. Bani n-am, cu cei din urmă zece mii de galbeni mi-am cumpărat moartea, i-am plătit unui capugibaşi să încredinţeze Poarta prin înscrisuri că am fost pedepsit şi că mi s-a tăiat capul. Câmpurile ne-au fost arse, oamenii pribegesc. Fecioarele au fost duse cu biserica pe roate la adăpost spre munţii Transilvaniei Şuu, dacă shanul află că deşi sunt mort trăiesc, aşteaptă să-mi cer cu daruri scumpe tronul prin el, dar nu mai pot fi domn, locul meu a fost şters din istoria sultanului, poate după aceea să mai fiu, dar sultanul e încă tânăr. Totuşi, să i se trimită hanuluicalul pe care ţarul îl câst. iga-e de la

regele suedez şi pe care l-a rătăcit pe la apele Moldovei şi a fost găsit" pe drumul Focşanilor bătrân, fără şa şi fără însemne şi cu răni deschise. Şi aşa nu-l doreşte nimeni.

— Calul acela nu mai e. A revenit cavalerilor germani din Braşov, printr-o înţelegere cu principele maghiar. Lucru consemnat de cancelariile imperiilor vecine, deşi calul se află în grajdurile măriei-tale, din Pădurea Ialomiţei, iar la Braşov a fost trimis un cal tânăr încă de pe timpul domnitorului dinainte şi fără ştirea lui. Sunt un păcătos, măria-ta, dar cavalerii Braşovului sunt orgolioşi, calul adevărat fiind bătrân şi bolnav li s-ar fi părut fals, şi, cine ştie, ne-am fi trezit cu incursiuni şi din partea lor. Hanul tătar… Dar, uite, a sosit acum o solie turcească, câmpul arde din nou, aud că hanului tătar i s-ar fi smuls spatele cu plumbi de archebuze pe când făcea dragoste în cortul lui verde cu Duda-Cruda, o femeie frumoasă din satul Bucureştilor. Duda a scăpat vie şi nevătămată dt sub hanul mort şi a trecut în grija paşei, Aziz. Prin Aziz sultanul vă trimite o scrisoare, lui capugibaşi care primise cei zece mii de galbeni i s-a tăiat capul, scrisoarea, cred, vă cere, iarăşi capul.

— Da, să citim scrisoarea: *Eu*, *pe acest pământ unicul* Dumnezeu *şi împărat neînvins*, *stăpân al* lumii *întregi*, *cel mai mare apărător al celor doi sfinţi*, *soarele şi luna*. Îţi *vestesc ţie*, prea *neînsemnat valah*, *pentru întărirea* coroanei *noastre*, dar *şi* pentru *pieirea* ta *şi pustiirea locurilor tale*, *că am pornit în cea mai mare grabă cu întreaga putere a împărăţiei noastre şi a ţărilor supuse şi te vom căuta şi te vom prinde în locurile tale cele mai ascunse*, *vom nimici prin foc*, *pustiiri*, *ucideri şi distrugeri pe ai tăi şi pe cei ce ţin de tine*. *Ca pe broaşte*… *copiii voştri* şi *femeile* voastre *grele*…" Domnule Schwartz, spuse Popescu, dumneavoastră, care sunteţi un fel de neamţ, nu vi se pare, scrisoarea asta seamănă cu aceea transcrisă de notarul Georg Kraus din Sighişoara pe la 1 600 şi ceva, în cronica Transilvaniei.

— Scrisorile celor ajunşi în culmea puterii seamănă între ele. nu e un plagiat.

— În casa mea, într-un timp, luase obişnuinţa să mă viziteze un copil, un băiat, eu n-am avut parte de băieţi – zise Popescu îndreptântii – < = de spate acolo pe scaunul de aluminiu – era copilul unor refugiaţi polonezi veniţi în 1940 în oraşul nostru de câmpie, care au plecat apoi, când cu seceta, în altă parte. Băiatului îi mărturiseam câte ceva din istorie, aşa cum se zice că Molière îşi încerca comediile în faţa bucătăresei. Dar – zise Popescu schiţând un gest vag către Lăscăreanu – paginile de istorie cele mai serioase pe care le-aţi pătruns cu onestitate sau pe care le-aţi trăit numai, încercaţi-le în faţa celui mai nevinovat şi mai nefericit cepil. Mă asculta mirat, mă privea uimit, filial, se aşeza pe podea, îşi prindea genunchii cu palmele. Ştiam atunci că vorbeam clar. Când băiatul se îngrozea, însemna că alunecasem în patima de a cultiva sălbăticia istorică prin cuvânt. Evenimente vechi, sau foarte vechi, începuse să şi le închipuie petrectate pe o câmpie galbenă în întregime, unde se vedea totul, datorită soarelui puternic care arăta umbrele până la cele mai îndepărtate margini. Putea fi dimineaţă, amiază sau după prânz, în povestirile mele, imensitatea de galben solar a câmpiei, iacă putea da o noţiune de timp, aceea era de zi continuă, deci ora eternă avea ascultătorul meu mereu în faţă.

— Şi a văzut lunecând dintr-o parte în alta a câmpiei biserica pe roate.

— Poate că biserica pe roate venea dinaintea voievodatelor stabile şi timpul prin care a călătorit ea a fost nemăsurat dacă luminările ei topite au învelit-o neştiută în ceară albă cu călăreţi cu tot. Avea două oişti. Cu două oişti pentru că oamenii câmpiei nu ştiau de unde au să vină invaziile mai întâi.

— Dincotro are să vină ameninţarea? – întrebau cei tineri – zise Schwartz, întors cu luneta tubului de ebonit spre înălţimea

lui Popescu.

— Din toate părţile – răspundeau cei vârstnici – zise Popescu. Câmpul arde. I-am dat foc, să-i primim pe invadatori cu foc şi pară. Au să calce cu caii pe scrum. Pulberea în urma copitelor are să fie cenuşă. Poate că s-au strâns la marginea câmpului şi au înconjurat focul împins spre noi. De foame, rup ştiuleţii copţi de-a gata de pe tulpinile porumbului. Când mănâncă, li se frig degetele. Flăcările îi aţâţă mai mult decât mierea şi grâul pe care n-au să-l atingă cum trebuie. Ne vor femeile, patima pentru femeile noastre le-a uscat cerul gurii mai mult decât dogoarea focului. Femeile noastre simt asta. De spaimă cele tinere au devenit mai frumoase. Plângând, unele se leagă la cap cu basmale galbene, iar altele îşi împletesc cozile în faţa caselor cu uşile în flăcări. Uite-o pe Zida, stă-n drum cu părul desfăcut, cu mărgele verzi pe gâtul înălţat ca un şarpe alb spre marginile câmpului. Zidele astea, cu dragoste de răspântie. Nu încercaţi – striga omul care nu ştia în ce parte a bisericii să înhame mai repede caii – nu încercaţi să le suiţi pe zi ce în carele voastre când ne vom biciui caii şi vom fugi spre munţi la adăpost, în capul convoiului cu biserica asta pe roate. Zidele vor sări din căruţe în galopul cailor şi cu tălpile pe cenuşa cu *] *au* vor fugi înapoi spre braţele invadatorilor, mai repede decât caii noştri înainte. Şi le vor lua turcii, tătarii sau alţii pe caii lor, răstignite de spaimă, şi le vor căra cu bacurile pe Dunăre, vreuna va nimeri pe pernele unui paşă sau ale altuia, înainte de a deveni roabă ca toate celelalte. Şi toate vor plânge până la urmă câmpul nostru ars înainte de cules şi oamenii lăsaţi aici care le puteau fi bărbaţi şi le-ar fi făcut să rodească pe cenuşă şi pe câmpul sec. Pe cine aştepţi, Zida, în mijlocul drumului şi între porţile în flăcări, cu spatele la biserica gata de drum?

— Bătrân neputincios, glumeşti strâmb în zile rele, cum te mai rabdă vremea dinainte adunată în prăpădul ăsta, mâi caii

bisericii pe roate de câteva ori pe an şi spui vorbe de scârbă. Parcă n-ai vedea femeile şi fecioarele cum urcă în biserică vasele de lut cu sâmânţa grâu-lui pentru semănatul de după stingerea focului.

— Din nenorocire vorbesc, Zida, am avut şi eu fete tinere şi frumoase şi n-aş fi vrut să le ştiu pierdute cu urâţenie. Mă uit ce frumoase sunteţi. Şi nu mai ştiu bine în ce parte să înham caii şi văd pe coastele bisericii brâul de năduşeală veche, şi-au şters caii convoaielor celor dinaintea noastră spinările şi şeile alergând pe lângă roţile bisericii ăsteia care poartă înăuntru sfinţii şterşi de vreme şi fecioarele noastre pentru lauda zilei de mâine.

Lăscăreanu se apropie de portretul Mariei Stuart şi privi atent:

— Ştiţi, domnule Schwartzt portretul seamănă puţin cu doamna Corvin. A locuit cu ani în urmă în această clădire, în încăperea pe care o locuiesc eu acum, n-aveaţi pe atunci ceasornicăria aici. Era o femeie cu întinse relaţii, prin vârstă şi ocupaţii n-ar fi fost imposibil să se fi cunoscut cu doamna Bogomileanu. Avea un tulburător talent la desen – bineînţeles, nu vreau să spun că dânsa a făcut acest portret doamnei Bogomileanu – desena costume de epocă. Dar, ciudat – în ceea ce priveşte costumele feminine – doamna Corvin» schiţa numai îmbrăcămintea eroinelor de comedie. Se poate ca la rolurile tragice, dacă lucra şi pentru aceste roluri în unele cazuri extreme, să fi transpus cu fină ironie ceva din umorul costumelor de comedie. Să-i fi schiţat doamna Corvin câteodată şi costumele doamnei Catinca Bogomileanu? Doamna Bogo-mileanu în rolul Mariei Stuart pare în acest tablou uşor trădată prin aerul de umor al detaliilor de costum. Am în camera mea un tablou foarte reuşit, e făcut de un pictor reputat, un portret care aduce întrucâtva cu imaginea aceasta, deşi nu cred că poate fi vorba de doamna Bogomileanu, şi tabloul acela seamănă şi mai mult cu

doamna Corvin, iar costumul arată şi mai limpede lima ironică a talentului de costumieră al doamnei Corvin. E un portret de actriţă, în mod sigur, în rolul de Lady Machbeth.

— Lady Machbeth – zise Schwartz pe un ton sec. – nu-mi amintesc că doamna Bogomileanu să fi ţinut la acest rol, atât de incomod pentru actriţele cu adevărat femei, încât să-şi fi dorit un portret.

— Să mergem puţin sus la mine – spuse Lăscăreanu atingând uşor, fără să vrea, umărul lui Popescu însoţiţi-mă. Putem vedea tabloul. La mine sus sunt nişte voci străine, zilnic sunt acolo, dar astă-seară. au întârziat prea mult, sper că vom fi singuri.

Popescu zise, de pe scaunul său înalt de aluminiu, atent la zgomotele puternice de afară din stradă: – Plouă cu găleata. Când eram cu fetele… 1, şi Popescu îşi încorda şi mai mult auzul. Râse uşor: – Nu, clopotul lui Polider nu se aude.

C-da 175 coala 17

Schwartz încuie ceasornicăria şi împreună cu Popescu urcară scările, urmându-l pe Lăscăreanu în oa-mera acestuia.

Intrară. În cameră, ploaia de afară se auzea şi mai puternic în fotoliul galben, Matei Ionescu, cu o ceaşcă de cafea pe genunchi, privea vrăjit, frânt de mijloc: în faţa lui, o femeie tânără, în rochie verde, udă până la piele, dansa.

Pe covorul roşu stătea undeva stingheră pălăria de pai cu boruri largi a lui Viaţă Vesper.

Lipit de peretele în penumbră al unei nişe înalte, umilit, strâns în hainele vechi şi ude de ploaie, un om cărunt, slab, osos, cu faţa striată de riduri adânci, părea şi el vrăjit, neîndrăznind însă să ridice ochii spre femeia în verde care dansa râzând, umbrind lumina lămpilor cu părul negru ce se înfăşură lung pe gâtul înalt în repeziciunea dans”-ului. Popescu, de lângă-”-Schwartz, îşi pipăi obrajii slabi şi ososi, boţiţi de riduri, îşi

trecu palmele peste hainele uscate spunându-şi „Popescule, fetele, unde ţi-ai lăsat fetele…" şi vru să privească din n> „" cu spre nişa din faţă, unde o oglindă îi arăta chipul stafidit. Dar femeia în verde îi tăie privirile, dansul se rotea pe covorul roşu între fotoliul galben, nişa cu o-glindă şi Popescu, fotoliul galben se zări de câteva ori, dar gol, ca şi nişa, paşii dansului deveneau tot mai repezi ritmaţi de ploaia torenţială de afară, se auzi sunetul depărtat al clopotului lui Polider lunecând printre coloanele de cifre ale înmulţirilor lui *Constantin Pierdutul întâiul* scrise cu ciob de cărămidă între orizonturi, părul negru al femeii în abur verde se desfăşura larg şi bogat rotindu-şi cercul întunecat pe toată întregimea camerei, şi Popescu îşi aşează braţele pe umărul lui Schwartz, zâmbi vag „şi-şi sprijini fruntea acolo, zicând slab: „Doamne, istoria, dacă este, nu vrea să mă primească".

CASA CU ECOURI TÂRZII

— UDA MEA ÎNDEPĂRTATĂ, FOARTE BĂTRÂNA doamnă luna Bogemileanu, locuia într-o casă numita – credea de mine, în urma poveştilor auzite despre dânsa – *Casa cu ecouri târzii*. Doamna luna Bogomi-leânu nu ştia de existenţa mea, aflând odată ca în nea –, mai lui Lascăreanu, atât de numeros, este şi unul Filip, a rămas convinsă că aş fi un unchi al meu. Filip. care după ce absolvise cu brio seminarul „ortodox din Kiev se stabilise la Viena, prin 1880, dispăruse un timp, ca să reapară în Bucureşti odată cu ocupaţia germană şi cu tratatul de la Buftea din vremea primului război mondial, însurat cu o nemţoaică tiranică, pe nume Wanda Walberg, care în pauzele tiraniei asupra soţului cânta la orgă. Cred că doamna Bogomileanu îl cunoscuse pe unchiul Filip pe când era foarte tânăr, poate chiar seminarist de Kiev, şi auzind dânsa de mine şi de numele meu, prin 1943, remarcase, după cum mi s-a spus: „Bineînţeles, a devenit un tânăr ascet. Vreau să vorbesc cu Filip" – mărturisise doamna luna, şi

mi-a trimis o invitaţie, fixându-mi ziua şi ora când s-o vizitez, anume în toamna aceluiaşi an, 1943, într-o miercuri, la orele 11 înainte de amiază. Dar locuiam departe de Bucureşti, vremile erau tulburi, şi mi-am amânat prilejul de a o cunoaşte pe doamna Bogomileanu până în toamna anului 1944, când m-am prezentat la Facultatea de drept, să-mi dau examenul de admitere, pe care l-am trecut ADunând sonetul Veneţiei de Eminescu, în faţa unui profesor plictisit să tot, audă cunoştinţe sumare de manual juridic. Erau pe atunci manifestaţii de stradă cu dese ciocniri, şi ca să ajung din Cotrocenii facultăţii până în Armenească, unde locuia doamna Bogomileanu, trebuia să fac drumul pe jos printre, tramvaie răsturnate, trecând printre convoaie de manifestanţi.

Doamna luna, auzisem dinspusele altora, încetase de mult să mai coboare în stradă, chiar înainte de a atingevârsta înaintată pe care puţini i-o mai ştiau exact, stătea cu obloanele trase, micile cumpărături, se zicea, i le făcea un bătrân valet, pe nume Eleonor, din fosta curte a mareşalului Prezan. Îmi anunţasem vizita ia dânsa printr-o scrisoare tipărită pe un carton la o imprimerie de pe strada Antim, pe care o ţinea un sirb naturalizat ce avusese, până în momentul trecerii trupelor spre cucerirea Berlinului, şi un magazin de închiriat puşti de vânătoare. În sfârşit, respectasem rigorile, cartonul cred că sosise la timp înaintea mea, am urcat scările spre apartamentul doamnei luna Bogomileanu, am tras de un şnur în faţa unei uşi de stejar care avea sus, la înălţimea ochilor, un pătrat de gratii de ar-T

gint, în spatele cărora două şiruri de clopoţei subţiri au început să cânte. Mi-a deschis un bătrân îndatoritor, după gesturi poate să fi avut ceva din ceea ce fusese valetul Eleonor de la curtea mareşalului Prezan. M-am prezentat: „Filip”. Bătrânul Eleonor a tăcut ch o umilă şi respectuoasă nedumerire. Am spus că sunt aşteptat şi că mi-am anunţat vizita printr-o scrisoare. „Îngăduiţi-mi să întreb dacă sunteţi domnul seminarist?” „Cred că

pe mine mă aşteaptă azi doamna Bogomileanu" – am răspuns puţin iritat ceremoniei bătrânului. „Ilustra noastră stăpână, luna Bogomileanu, v-a lăsat un răspuns" – a zis bătrânul şi m-a invitat în hol, rugându-mă să iau loc într-un scaun verde cu spătar înalt. Mi-am amintit că se spunea că doamna luna nu are în casa cu ecouri târzii calendar şi orologii, adică ziua şi anul ar fi fost abolite, ce observam în vizita mea era că locuinţa trăia o altă dimensionarea timpului, printr-un portic al holului se zărea un fundal cu un enorm sistem de discuri albe care arătau mişcările şi. conjuncturile planetelor Mi s-a adus o scrisoare pe o tavă, lângă scrisoare o carte, un volum legat în piele, din 1847, imprimat la tiparniţa lui Anton Pann. luna Bogomileanu îmi scria:

„Tinere Filip. Regret că trebuie să cobor puţin. E pentru întâia oară când mi se întâmplă lucrul groaznic de a coborî înainte de venirea unui oaspete. Mă vei vizita, sper, poate după întoarcerea dumitale de la Viena, unde, nu mă bucur, îţi vei face studiile. Praterul e banal, imitaţiile de la Palatul Imperial al Vienei să le treci cu bine. Dumnezeu să-ţi vegheze mintea şi bucuriile luna Bogomileanu" Bucureşti, noiembrie *1943*

Am citit data scrisorii cu glas tare, noiembrie 1943. Venisem târziu, în 1944. Doamna luna Bogomileanu coborâse puţin, în noiembrie 1943. În adăpostul cartierului, în timpul unei alarme aeriene, şi nu se mai întorsese niciodată. I-am scris totuşi doamnei luna Bogomileanu, mulţumindu-i pentru investitura de tânăr peste timp pe care mi-o acordase şi am înmânat răspunsul bătrânului stupid şi descoperit Eleonor, care a zâmbit însă cu satisfacţie că îşi poate îndeplini şi postum o datorie faţă de stăpâna sa. Îi scriam doamnei Bogomileanu că n-am să mai pot veni niciodată acasă la dânsa, din pricina unei greşeli nedemne pentru un tânăr, şi-i ceream iertare. Dintre noi doi, cel întârziat, cel cu ecouri târzii, eram eu, şi trebuia să ispăşesc. Când am părăsit locuinţa doamnei luna Bogomileanu, discurile albe arătau

că luna începuse să intre în umbra solară a pământului.

I

Addenda CÂNTECE DE CÂMPIE

Omul din nisipuri

Nisip alb, nisip întins, Zi şi noapte ai tot nins. Şi mi-am pierdut urmele, Ga mocanul, turmele. Vine Crivăţul, le scurmă, Sunt sărac de n-am nici urmă

Urmele zboară la nori După cârdele de ciori.

Caut unde-am fost – şi plec, şi pe lângă mine trec. Frica mi-e. şi mi-e ruşine, Am să mă lovesc de mine, Ziua. În amiaza mare. Pe câmpul întins la soare.

Dar eu trec mereu şi vin ia pe linsă om străin.

Cântec de seară

Mă-ntorc acasă

Cu soarele asfinţit în cămaşă.

Cu praf dulce între măsele şi dinţi

Şi cu oasele fierbinţi.

Mă salt din oasele toate

Şi calc între ziuă şi noapte.

Îmi trece umbra pe lună

Şi-i lasă pe frunte ţărână.

Până la ziua albă îmi răsar stelele între barbă şi iarbă.

267.

I

Salcâmul din Bărăgan

Salcâm nalt, salcâm subţire, Umbra ta, câteva fire, Stă pe lung, nu stă pe latul, Atârnă ca spânzuratul. Şi oricât o bate vântul N-atinge umbra pământul. N-o ajung, şi mult aş vrea să mă odihnesc sub ea, Că mă arde dogoarea.

Umbră, să mă sui la tine, Că tu nu cobori la mine. Nu mă sui, a mai fost unul Pe nume Costea Nebunul, Sus la umbră s-a urcat, De-o cracă s-a căţărat şi pe câmpul gol şi spân S-a spânzurat de

salcâm.

Haina

De m-ai vedea bătrân, mamă, Am îmbătrânit c-o haină. Haina mea, minune mare, Pleacă singură să are îndoită de spinare.

Ară haina fără mine, Printre boi abia se ţine.

t o bate vântu-ntre boi

Şi-o întoarce înapoi.

Vine haina înspre mine să-mbrace oase străine.

Caut haina-n buzunare. Dau de grăunţe şi soare. De m-qi vedea bătrân. mamă. Îmi creşte griul în haină T

Cocoşul

A tăiat noaptea în zimţi. Creasta e mai sus de sfinţi. Pe cer, pieptul şi pântecul. Prin urmele frânte ale zimţilor, l-a ţâşnit cântecul, De la pintenii de rouă la ciocul de lună nouă. Cântatul suna a gheaţă, Spartă de dimineaţă între stele Peste câmpul de negură caldă.

Când să-l aflu mai bine cum cântă. Cum îşi împlântă zimţii culorilor în noapte şi în gheţuş, Am văzut doar soarele Topindu-i în urcuş aripile, ciocul. Pintenii şi ghearele.

Pe miriştea arsă şi lată, La dunga cerului spartă De-o vizuină de soare, Spre asfinţit şi răcoare. Se saltă un cap de şarpe Printre năluci verzi de ape.

Şarpele cu cap de vultur, Cu plete galbene-n jur, La gât cu soarele roată, Cu piept şi sfârcuri de fată, Cu coroană de regină, Cu aripile-n ţarină. Stă cu pieptul dezgolit Tremurat în asfinţit.

Am căutat dropia-n soare că eram de-nsurătoare. Mi-am dus mâna peste câmpi Printre praf şi printre ghimoi Am vârât mâna în cer şi am dat, vara. de ger. Mi-a degerat mâna toată: O-ntinsesem după fată, Când s-o fur – prin degete Mi-a trecut şarpele rece.

Cere gârla om

Curge Dunărea în somn
Geme ca un om
Cere gârla om.
La cotlonul lui Ion
Se-ntoarce cu peştii în sus
Şi cu rădăcini de pom
Cere gârla om.
Az-noapte pe rând
Au căzut prispele în pământ
Mi-a venit apa la brâu
Cu streşini şi cu grâu.
Andrei Mortu'

Andrei Mortu' din Săltava, Hoţ de fete şi de mori, A murit de patru ori.

L-a-mpuşcat întâia oară Pe un piept de fată mare. A vrut fata să-l îngroape, Dar nu l-a găsit pe-aproape. Numai hainele din pat Sângerate, le-a-ngropat.

Corbii trec, timpul se duce, Haine goale zac sub cruce.

Andrei Mortu', gură dulce, S-a sculat un deal să urce, Că uitase să mănânce. S-a ivit a doua oară, încerca un geam să sară C-un picior de lemn de plop, într-o noapte la o moară. L-a-mpuşcat din nou, să moară, şi-a căzut în noaptea chioară Pleoscăind apa murdară. I-a rămas lemnul de plop în roata oprită-n loc.

C-da 175 coala 1»

T

S-a sculat Andrei din baltă că voia apă curată. S-a ivit şi-a treia oară Pe câmp gol de Bărăgan, într-o vară, într-un an, Pe la Conacul lui Ceară. Şi era a treia oară Făr-o mână şi-o ureche, Cu iarbă crescută-n ghete. A cerut Andrei, să plece.

O cană de apă rece.

Ca să-i dea, Ceară Sucitul I-a cerut în schimb cuţitul.

1 l-a dat Andrei, iar Ceară L-a-mpuşcat din nou, să moară. A murit Ceară Sucitul şi-a-ngropat cu el cuţitul.

Nu putea Andrei să moară şi-a venit şi-a patra oară, Era toamnă, era seară. N-avea mâini bune s-apuce, Picioare-ncotro se duce Numai ochii priveau dulce. Era alb. albit şi-n gene, Avea barbă şi-n sprâncene. Nu putea Andrei să moară şi-a venit şi-a patra oară într-o margine de sat: Spunea basme la copii Prin tufişuri şi prin vii. Dar aici l-a împuşcat şi nu s-a mai arătat.

Salcia

Trăieşti într-o sărutare Salcie fără spinare. Stai cu faţa şi-nspre soare, şi-nspre apă la răcoare, şi eşti rece, şi eşti caldă, Salcie, salcă de baltă.

Şi când vine apa mare, Piere plopul, iarba moare. Numai tu stai plutitoare Peste lumea de sub apă. Şi când piere apa moartă Stai sub cer ca după poartă, Salcie, fată înaltă.

M-am întors îmbătrânit. Nu mai erai de găsit. Te-a vârât cineva-n foc? Te-a păscut vreun dobitoc Am găsit un ciot în loc. Iar din ciot creşteau lăstare cu fagure-n subţioare. Te-ai iubit şi pe sub tină, Când erai doar rădăcină.

Om fără noapte

Lunca vrăbiilor

Am priponit ziua albă şi mi s-a-ncurcat în barbă. Barba albă pe de-a-ntregul Mă trage-n nisipul negru. Pragul zilei dinspre noapte Are casele surpate.

Lunca mea cu cai mărunţi îmbrezaţi cu scai în frunţi. Am furat cu ei iubite, Că au iască la copite.

Lunca-i cu cărări pierdute, Are nuferi pe cucute. M-au căutat duşmanii-n luncă şi-au uitat să se mai ducă.

Lunca mea-i plină de oase, De-şi fac vrăbiile case.

Când mă culcă jos o rană îmi vin vrăbiile-n palmă, şi le las să ciripească, şi le las să mă cunoască.

Rugă pe gheaţă

Piatră sau Cântec de dobrogean bătrân

Zac pe Dunărea-ngheţată, Mi-e carnea de răni bălţată. M-aş sălta în sus, pe coate. M-apasă stelele toate. M-apasă luna pe gură, Mă ţine-ntr-o muşcătură. A intrat luna în mine şi mă latră ca un câine.

Taci, lună, nu mai lătra, Taci că ne aude lumea, Taci, în fiare nu mă da. Îţi dau din căldura mea, Dunărea om dezgheţa şi-om aduce primăvara, îţi dau peşti şi ierbi înalte, îţi dau plopi şi ape calde, i-auzi, inima ce-mi bate Printre apele-nghеţate. Gheaţa groasă nu se ţine A trosnit gheaţa sub mine: Carnea mea arde şi sapă, Mi-a intrat o mână-n apă şi mă-nţeapă-n degete Dunărea caldă cu peşte.

Cine blestemă şi scurmă De mă uit la mine-n urmă? îmi văd tinereţea toată Prefăcută-n colţi de piatră, Pietre sparte, de ierbi pline, Mai bătrâne decât mine.

Piatră-i – tot – popa Custură, Ploaia verde-i cântă-n gură Piatră-i clopotul, nu sună, şi de el dascălu-atârnă. Mâna-i e de piatră spână, Cu tot ştreangul împreună. Unde stă mâna pe ştreang S-a strâns ploaia verde cheag. S-a ros piatra şi s-a supt, Din mână ştreangul s-a rupt.

Piatră-i ploaia, plouă var, Picurii în aşchii sar.

Piatră-i Chira la fântână, şi sub soare, şi sub lună. Chira mea, Chiră satană, Rămasă de fată vădană.

Mireasă fără cunună Rezemată de fântână, Stă sub soare şi sub lună cu toarta găleţii-n mână. A-mpietrit Chira, nebună. Chiră, fă, Chiră de piatră, îţi plânge ploaia pe faţă, Ploaia din urmă, de piatră.

Cântec de dimineaţă

Câmpie, cu porţi dărâmate.

Cu ierbile-n cer vărsate.

Creşte iarbă-n cer, şi-ii stele.

Şi în călcâiele mele.

Întind mâna înainte
Şi îovesc în soare, un dinte.
Care tocmai răsărea, – În gingie sângera.
Întind mâna înapoi
Şi dau de noapte în toi.

M-am ridicat în picioare, Mi-am văzut umbra pe soare. Şi de umbră, Îngerii Nu mai vedeau ugerii Au căzut îngerii-n iarbă Din călcâie să îmi soarbă Lumina scursă prin barbă

Dau un pas să-mi tai cărare, Mi-am julit degetul mare: Dumnezeu stătea-n genunchi L-am sădit şi-l făcui trunchi, Trunchi cu umbră de salcâm Pentru când voi fi bătrân, Să am umbră şi răcoare când m-oi topi pe picioare De-atâta lumină mare.

Trecătorul Pământului
Am împins un râu în mare, Mi-a rămas setea-n izvoare.

ALTELE De spus pe neştiute

Orz pe vatră în noaptea Anului Nou sau Cântec de femeie tânără

Lume-n jar, jar peste lume, Pământule, nu mă spune. Boabe rele, boabele, Jarule, tu soarbe-le. Boabe bune-aruncă-mi-le, printre ele bob de 4 ur, faur, om de aur, taur, iute ca un graur.

Culcă-ţi ochii-n palma mea ca să am în degete inele cu pietre negre dragule-săracule.

Taur, aur, ban de aur, să-ţi rup zimţii cu dinţii, să te-ndoi, din tine să fac doi, din doi să fac trei. O mie din ei, din o mie să fac unul, în pat să te-arunc, pe piept să te culc.

Dinţii tăi albi-pietricele să-mi râdă pe piept mărgele, dragule, magule.

O" t cMnee? ti din ochii negri şi arunci din ei scântei să-mi pui 1 & urechi cercei, dragule-mpâratule.

Cuţitul de aur
Am trăit în stuf, pe plaur, şi-am găsit cuţit de aur.

Am găsit cuţit de aur, Printre oase, pe un plaur.

Flori am retezat cu el, Colţul lunii de pe cer, Un mistreţ şi-un corcodel.

Luna am zvârlit-o-n apă, Florile în pat de fată, Mistreţul l-am dat la câini, Corcodelul la stăpâni.

Luna-n pat nu mă mai bate, Câinii nu mai dau să latre şi stăpânii să mă cate.

Mi-am uitat cuţitul meu în de ăpătâiul tău.

Am pierdut cuţit de aur. Altul nu găsesc pe plaur, plaurul s-a înecat, Ghiolul e adânc şi-i lat. Luna-i mare şi mă. vinde.

Mistreţul mă ia în dinte, Mă iau câinii şi stăpânii.

La tine nu-i loc în pat, Te-ai lăţit, te-ai măritat.

Te-am pierdut cuţit de aur, Altul nu găsesc pe plaur.

Calc şi pământul se crapă, Intru-n el ca într-o teacă.

Martie, nuntă cu lacrimi

Să tăceţi la cârciumă.

Auzi, pământul se zdruncină.

Plânge o mireasă grea în drum şi pe vreme rea. Vrea să nască, vântu-o-ndoaie, Şi-o zvârle în gheaţă şi ploaie. Naşte-n vânt, cu crengile, Pe pământ, cu ierbile, Pe-ntuneric fără cer, Pândită de lupi în ger.

Soarele o fi dormind, Ce stearpă o fi-ncălzind?

Bătrânul

Am rămas albit în câmp.

Ninge zăpada pe plug, S-a dus pământul afund.

Pământul nu-l mai ajting să-l mai calc şi să-l mai plâng.

Soare nu-i, doar umbra mea Rămasă de când cu vara. E-albită cu chiciuri, îmi stă umbra ţurţure, şi trec stelele prin ea, Trece marţea, vinerea.

Omul şi moartea

Duda Cruda

Aram cu plugul la vale şi-mi săpam mormântu-n cale.

Oricât plugul îl împingi, Nu vezi moartea de opinci.

Mă clatin de somn. Mor furnicile în pom Dunărea îmi seamănă, E sucită şi galbenă.

Aram cu plugul la deal, Nu vedeam moartea de cal.

Mă uitam peste pământ, Nu vedeam moartea de vânt.

Moartea nu-i, ce-o fi cu ea? Că ştiam c-o să mă ia.

Nu mat vine Duda.

Cruda.

Paparuda, în vara asta de scrum

Să joace goală în drum.

Să-i curgă sudoarea şiroaie pe pântecul negru mursecat pe la şolduri de lupi şi să aducă ploaie, de secetă să mă despoaie.

Nici sus moartea nu era.

N-o mai aşteptaţi pe Duda.

Sta în vale şi râdea, Călare pe şaua mea.

Am văzut-o trecând culcată Pe Dunăre, înecată.

Caloienii

Iragment

Ioane, Ioane.

Gheorghe, Andrei şi Miroane.

Cum te mai duci. tu, străine.

Nu te uiţi la vremea mea.

Ai lăsat-o şi pe-a ta.

Şi te duci pe Dunăre.

Pe scândură, bulgăre, îngroşi apa şi valul, în urma ta creşte malul.

Argument la retipărirea de faţă

ÎN CUVÂNTUL CARE PREFAŢA PRIMA EDITTE a volumului de *Cântece de Câmpie*, autorul lăsa să se înţeleagă un lucru, anume că aceste *Cântece* îi aparţin, sunt creaţia lui personală şi nu preluări de texte folclorice, „prelucrări" ete.

O legătură de fond, susţine autorul (aşa cum a spus-o şi cu

alt prilej) este între universul spiritual al lumii din „Iarna bărbaţilor" şi între versurile din *Cântece de*

Câmpie (tipărite în volum în 1968, cu trei ani adică după apariţia într-o carte a nuvelelor)

Cântecele de Câmpie ar fi un mic codice care ar cuprinde *documentele lirice* ale teritoriului sever pe care se desfăşoară proza din „Iarna bărbaţilor" (după cum ele cuprind în germene şi imagini transmise mult timp după aceea, la o altă măsură, dimensiunilor teritoriului imaginar din „Cartea Milionarului").

De fapt, lucrul autorului la *Cântece de Câmpie* – deşi acestea tipărite mai târziu decât povestirile – a fost anterior, cel mult concomitent, în unele cazuri, cu scrierea nuvelelor. Cea mai simplă dovadă: aproape în proza tuturor nuvelelor apar din când în când imagini şi versuri „trase" din *Cântece*, versuri spuse de un personaj sau altul în împrejurări sau dispoziţii potrivite, ori imagini transpuse în limbajul specific prozei (v. nuvelele: *Mistreţii erau blânzi* – versuri din *Cântec de dimineaţă* şi o imagine fugară a lui *Andrei Mortu'* transmisă din substanţa baladei cu acelaşi nume; *Dropia* – versuri din *Orz pe vatră* şi din *Cântec de seară*; *Satul de lut* – versuri din *Caloienii*; *Vară şi Viscol* – versuri din *Haina* etc). Nemaivorbind că pentru un ochi care a urmărit atent cronologia scrierilor autorului şi circulaţia motivelor şi personajelor de la *Cântece* la nuvele şi de aici la „Cartea Milionarului" – e limpede că cele mai multe *Cântece de Câmpie*, până a fi strânse în volum, au foştipărite în revistele literare cu mult înainte de editarea nuvelelor (Amintim în acest sens grupajul celor opt Cântece publicate la începutul anului 1963, în rev „Luceafărul" nr. 3/110 din 1 februarie.) Dar nu puţine *Cântece* au apărut şi mai înainte de această dată. De pildă, cântecul *Salcâmul din Bărăgan* apare prima oară în anul 1960 – la acea dată inclus într-un reportaj-eseu publicat în „Gazeta Literară" nr. 14/316 din 31 martie; cântecul a fost retipărit în

volumul de publicistică apărut la E.P.L., în acelaşi an, şi apoi într-un grupaj cu alte numeroasa cântece în rev. „Ramuri" nr. 6/11 din 15 iunie 1965. „*Salcâmul din Bărăgan*" *este prima scriere a autorului în care apare imaginea lui Costea Nebunul* – zis şi *Pierdutul* – personaj rătăcitor prin *câmpia toridă şi* secetoasă în *căutarea unui copac cu umbră şi răcoare*; această imagine e reluată şi extinsă apoi, în special în povestirea „Vieţi provizorii" – publicată în „Gazeta, Literară" nr. 43/782 din 26 octombrie 1907; iar din a-" * ceste scrieri imaginea este proiectată mai târziu în „Cartea Milionarului" – 1977 – în fabuloasa biografie di co-mesiană a „regelui nebun al câmpiei", supranumit da autor *Constantin Pierdutul l-iul*, *întregitorul*, *Regele tuturor Nenorociţilor*. Uşor de observat atenţia constanta şi continuă acordată acestui personaj (lucru detectabil şi în cazul altor motive sau personaje): între prima imagine a lui Costea sau Constantin, data de autor în 1960, şi aceea extinsă şi conturată din nuvelistica sa, este o distanţă de aproape zece ani, iar în ceea ce priveşte distanţa de timp parcursă de autor între imaginea primară schiţată în *Salcâmul din Bărăgan* şi imaginea complexă a personajului din *Cartea Milionarului* pot fi număraţi aproape douăzeci de ani.

Şi pentru a face mărturisită o Idee scumpă autorului, privind constituirea scrierilor sale într-un univers unic: pe când îşi crea teritoriul pe care se petrece acţiunea nuvelelor şi se întretaie destinele personajelor şi pe când se prefigurau abia liniile mari ale lumii imaginare ce avea să fie cuprinsă în *Cartea Milionarului*, scriitorul s-a simţit atras să inventeze şi o lirică sui-ge-neris, care să convină solului şi naturii spirituale a eroilor săi.

AUTORUL

NOTA AUTORULUI I 7 MISTREŢII ERAU BLÂNZI / 9 DROPIA / *39* SATUL DE LUT / *57*

VARA ŞI VISCOL / *79*
I Lăsaţi-vă săniile şi femeile şi veniţi, *80* II Vremea cuvintelor, 85
III Chipul cailor şi frica păpuşarului, *88*
IV Monolog în faţa fluviului, *94* V ta curtea ospăţului, *101*
VI Măşti fără oameni, *UI*
VII Un trup gol se întoarce pe pământ şi pe apă, *116*
VIII Cenuşa de ieri, *118*
IX Podul de dar, *120*
MASA CU OGLINZI / 125
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
Linişte de august, 226
Memorial de amiază, *139*
Trăsura galbenă cu cai negri, 152
Veşti de pace, 156
Târg la flacăra lămpii, *162*
Un om vine cu tunul acasă, *170*
Pe drumul subţire, *174*
Ceasul de aur al lui Silvestru, *191*
Plânsul lui Caius, 195
GAUDEAMUS / *201*
I Arhip, *202* II Furgonul de pâine, *212*
VIEŢI PROVIZORII / 225
I Clopotul lui Polider, *226* II Pălăria de pai, *229* III Ploaia şi

biserica pe roate, *238*
CASA CU ECOURI TÂRZII / 259
Addenda
CÂNTECE DE CÂMPIE, 265
Omul din nisipuri, 266
Cântec de seară, 267
Salcâmul din Bărăgan, 268
Hai na, *269*
Cocoşul, 270
Dropia, 271
Cere gârla om, 272
Indrei Mortu', 273
aicea, 275
Im fără noapte, 276
— unca vrăbiilor, 277
rugă pe gheaţă, 278
natră sau Cântec de dobrogean bătrân, 279
fcântec de dimineaţă, *281*
trecătorul Pământului, 282
liLTELE, 283
e spus pe neştiute tz pe vatră în noaptea Anului Nou
F sau Cântec de femeie tânără, *284*
Iuuţitul de aur, 286 Martie, nuntă cu lacrimi, 288 Bătrânul, 289 Omul şi moartea, 290 Duda Cruda, 291
fragment), 292
de ţaţă
oî
LECTOR VIRGINIA CARIANOPO & TEHNOREDACTOR ELENA PREDA
APĂRUT 1985. BUN DE TIPAR 1.08.1985 COLI TIPAR 18, 75
TIPARUL EXECUTAT SUB COL & ANDA NA. J75 UI

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ GALAŢI B-DUL GEORGE COŞBUC NR. 223 A REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA